sendikal notlar

Sayı: 2 Nisan 2000

ÖZELLEŞTİRME YAĞMASI VE MEDYA TEKELLERİ

İÇİNDEKİLER

Genel Sekreter Mustafa Çavdar ile söyleşi 5

Türkiye 9

Dünya 21

Özelleştirmenin ideolojik boyutu 29

Enerjide özelleştirme dışa bağımlılığı arttıracak 37

Özelleştirme yağması ve medya tekelleri 43

Gazeteciliğin ilke ve kuralları var 54

Bir sendikal toplantı için öneriler 58

Deprem ve konut hakkı 66

Gece çalışması: Neredeyiz? 74

178 Sayılı ILO Tavsiye Kararı ne diyor? 85

2 Temel belge: 155 ve 161 sayılı ILO Sözleşmeleri 88

ILO 155 Sayılı Sözleşme 95

ILO 161 Sayılı Sözleşme 100

İnsanlık yoksulluk girdabında 104

Türkiye, büyük endüstriyel kazalara ne kadar hazır? 120

Küresel tehdite karşı, küresel sendikal strateji 130

Kitap 159

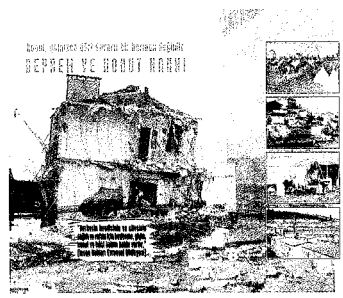

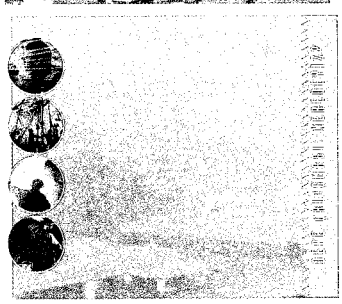

Türkiye
Petrol, Kimya, Lastik İşçileri Sendikası
adına sahibi:
Genel Başkan
Mustafa Öztaşkın

•

Yazı İşleri Müdürü:
Genel Sekreter
Mustafa Çavdar

•

Genel Yayın Müdürü:
Genel Örgütlenme ve Eğitim Sekreteri
İsmet Yiğit

•

Yönetim Yeri:
Türkiye Petrol, Kimya, Lastik İşçileri Sendikası
Altunizade Mah. Kuşbakışı Sok. No: 25
Altunizade-Üsküdar-İstanbul
Tel: (216) 391 66 67 (10 Hat)
Faks: (216) 391 66 78

•

Petrol-İş Dergisi 1 Mart 2000 Sayısı ekidir.

•

Yayına Hazırlayan: Haluk Şensu

•

Genel Düzenleme ve Teknik Hazırlık:
Dosya Yayıncılık

•

Baskı: Pastel Ofset

•

Mayıs 2000

SUNUŞ

Türkiye sendikal hareketi, IMF dayatmalarının birer uzanımı olan ekonomik politikaların acımasızlığına karşı tepkili günler geçiriyor.

Ülkenin stratejik nitelikli kamu kuruluşlarının özelleştirilmesi amacıyla Hükümetin yürüttüğü sistemli çabaların durdurulmasına yönelik bu tepkiler, önümüzdeki günlerde de sürecek.

Önce POAŞ'ın blok satışla özelleştirilmesi, ardından TÜPRAŞ'ın blok satışı doğrultusunda "Halka arz" yöntemiyle özelleştirilmesi çabaları ve daha sonra da Telekom özelleştirmeleri... Şimdi sırada Petkim, Tügsaş, SEKA, İGSAŞ, Et Balık Kurumu ve diğer kamu kuruluşları var...

Hükümet ve onu destekleyen medya tekelleriyle bankalar, tüm bu özelleştirmeleri kamuoyuna ekonominin bunalımdan kurtulma aracı olarak yansıtıyor. Onlara göre kamu kuruluşları satıldıkça, devletin yükü azalıyor, sosyal esenliğe yaklaşılıyor.

Bu değerlendirmeler gerçeği yansıtmıyor, yalan ve art amaçlı... Çünkü özelleştirme programına alınan kuruluşların hiçbiri ekonomiye yük oluşturmuyor; tam

tersine ekonomik dengeleri sağlıyor, istihdam yaratıyor, değer üretiyor.

Onların istedikleri, tüm kamu kuruluşlarını, varlıklarını ve hizmetlerini yerli ve yabancı tekellere yağmalatarak teslim etmek.

Bankalar ve holdinglerle kaynaşmış meyda sektörünün devleri, yaşanan sürecin birer aracı, birer taşeronu.

Bir yandan özelleştirmeyi yığınları şartlandırarak "kolaylaştırmaya" çalışan tekelci medya kuruluşları ise bu "hizmetleri" karşılığında "pay alarak" ödüllendiriliyor. Diğer yandan da özelleştirmelerin engellenmesi konusunda kararlı tutum gösteren sendikalar etkisiz kılınmaya çalışılıyor. Hiç kuşkusuz yarın, bugün yapamadıklarını yürürlüğe koyacaklar; sendikaları içten bölmek, parçalamak, çökertmek isteyecekler.

Petrol-İş Sendikası özelleştirmelere karşı kararlı ve dirençli tutumunu sürdürecek. Çünkü bu kavga, varlık-yokluk ve gelecek kavgasıdır.

Dünya işçilerinin birlik-mücadele ve dayanışma günü 1 Mayıs'ı bu duygularla kutluyoruz.

Dostça selamlarımızla...

Merkez Yönetim Kurulu

Genel Sekreter Mustafa Çavdar:

"SENDİKALARIN GÜNDEMİ AĞIRLAŞIYOR"

■ Bir yandan sosyal güvenlik hakkının yeniden yapılanması adına, varolan kazanımların geriletilmeye başlanması; diğer yandan, kamu kurum ve hizmetlerinin özelleştirmelerle yerli ve yabancı tekellere teslim edilme sürecine girilmesi, sendikaların önündeki önemli güncel sorunları oluşturuyor.

■ Güncel sorunların aşılması, sendikaların ve demokratik toplum kuruluşlarının ortak hedefler yönünde sürekli dayanışma içinde bulunması ile olanaklıdır. Bu yönde duyarlılıkları arttırabildiğimiz ve güçlerimizi birleştirebildiğimiz sürece, yarınları güvence altına almak olanaklı olacaktır.

İçinde bulunduğumuz koşullarda demokrasinin vazgeçilemez örgütleri olan sendikaların gündemi giderek ağırlaşıyor.

Uluslararası Para Fonu ile 1999 yılının son ayı içinde yapılan anlaşmayı izleyen dönemde, Hükümetin acımasızca yürürlüğe koymaya çalıştığı ekonomik kararlar; gerçekte yıllardır toplumsal ve ekonomik yaşamın dışına itilmeye çalışılan tüm toplumsal kesimleri ve sendikaları daha da olumsuz biçimde etkiledi, etkiliyor.

Bir yandan sosyal güvenlik hakkının yeniden yapılanması adına, varolan kazanımların geriletilmeye başlanması; diğer yandan, kamu kurum ve hizmetlerinin özelleştirmelerle yerli ve yabancı tekellere teslim edilme sürecine girilmesi, sendikaların önündeki önemli güncel sorunları oluşturuyor. Ancak sendikaların yalnızca bu sorunları yok. Özel ve kamu sektörü işyerlerinde sürdürülen toplu iş sözleşmelerinde hedeflenen enflasyona bağlı ücret artışları dayatılması, Avrupa Birliği'ne üyelik süreci içinde gerçekleştirilmesi gereken yeni düzenlemelerin bilinçli olarak gündeme getirilmemesi ve geciktirilmesi, uluslararası standartlarla bağdaşan bir iş güvencesi yasasının çıkartılmaması; zorunlu tasarruflara tümüyle el konulması çabaları; işçi ücretlerinden gerçekleştirilen kesinti oranlarının giderek artması, sayabildiğimiz önemli sorunlardan yalnızca birkaçını oluşturuyor.

Günümüzde işçi sınıfının bugününü ve yarınını ilgilendiren bu genel sorunların merkezinde özelleştirmeler bulunuyor. Çünkü IMF ve Dünya Bankası, ekonominin yapısal bir değişim sürecine girmesi için özelleştirmeleri öncelikli, temel ve belirleyici politika olarak dayatıyor. Özelleştirmelere bu kadar önem verilmesinin nedeni; yılların birikimi ve emeği ile kurulmuş kamu kuruluşlarının yerli ve yabancı tekeller teslim edilmek istenmesidir. Böylece sermayeye yeni kar alanları açılırken, onların küresel bütünleşmesinin önü açılacaktır.

Bundan 15 yıl önce kar etmediği ve verimsiz kaldığı gerekçesiyle gündeme getirilen ve bazı KİT'leri kapsamına alan özelleştirmeler, bugün tüm kamu kuruluşlarını ve hizmetlerini kapsamına alarak sürdürülmek isteniyor.

2000 yılında özelleştirmelerin merkezine çekilen stratejik kuruluşların en önemlileri, sendikamız Petrol-İş'in örgütlü bulunduğu kamu kuruluşlarıdır.

POAŞ'nin blok satış yöntemiyle özelleştirilmesi ile başlayan süreç, son kez Tüpraş'ın "halka arz" yöntemiyle özelleştirilmesi olarak sürdürüldü. Tüpraş,

ikinci aşamada blok satış yöntemiyle yerliyabancı tekellere teslim edilmeye çalışılacak. Bu boş öngörü ya da propaganda değildir. Çünkü POAŞ'ı satın alan grubun birbuçuk yıl içinde uluslarüstü bir petrol şirketi ile Tüpraş'ın bir rafinerisini satın alarak sektörde egemen olmaya çalışacağı yazılıyor. Yine Tüpraş'ın yeniden yapılandırma adı altında çalışanları erken emekliliğe zorlayarak taşeronlaştırmayı yaygınlaştıracağı belirtiliyor.

Sendikamız ülkemiz için son derece önemli olan petrol kuruluşlarının özelleştirmesinin ulusal tehditleri içeren bir politika olduğunu vurgularken, sanıldığının tersine soruna yalnızca üyelerinin iş güvencesi sorunu olarak bakmadı. Çünkü petrol ve enerji kuruluşlarının özelleştirilmesi egemenliğin tekellere teslim edilmesi demektir. Bugün herkes biliyor ki, petrol ve enerji kaynaklarına sahip olmak; egemenliğe de sahip olmak demektir. Egemenliğe dolaylı sahip olmak da değil; egemenliğe, doğrudan sahip olmak demektir.

Bu arada petrol işletmelerinin özelleştirilmesi konusunda, özellikle dikkati çeken, birkaç noktayı vurgulamak gerekir: Kamuoyu oluşturma araçlarını ellerinde bulunduran holdinglere özelleştirmeden pay ve öncelik veriliyor. Bunun nedeni açık: Basın yayın organlarında, özelleştirme karşıtı açıklamalara, eylemlere yerverilmesinin önüne geçmek; milyonları ulusal kaynaklar konusunda duyarlı kılmamak. Bunu ustaca gerçekleştiriyorlar ve önümüzdeki günlerde de sürdürecekler. Görülecektir ki, tüm stratejik nitelikli kuruluşların özelleştirilmesinde medya sektörünün devleri pay sahibi olacak ya da özelleştirmede etkili olmak isteyenler, kısa sürede medya kuruluşlarıyla ortaklığa girecekler. Ve bizim şundan hiç kurkumuz yok: Petrol şirketlerini sahiplenen ve yerli gözüken holdingler, bir süre sonra uluslararası petrol şirketleri ile ortaklıklar kuracaklardır. Görülecektir ki, zaman bizi yanıltmayacak, doğrulayacaktır.

Petrol-İş Sendikası bu denli önemli bir konuda toplumsal duyarlılığı arttırmak için yoğun bir çaba harcıyor; özelleştirmelerin ardında yatan gerçekleri sıyırmaya çalışıyor, dikkat çekiyor. Bu çabamızı diğer sendikalar ve demokratik kuruluşlarla içiçe, ortak hedefler yönünde sonuna kadar sürdürmeye kararlıyız.

Sendikamız bu zorlu dönemde tüm gücüyle direnirken aynı anda diğer önemli bir konu olan özel sektör toplu sözleşme sürecinde yaşanan dayatmaları aşmak için yoğun bir çaba harcamaktadır.

IMF ile yapılan anlaşmanın hedeflerini toplu sözleşme masasına getirmeye çalışan işverenler, toplu sözleşmenin ücret ve parasal sosyal haklarını Hükümetin belirlediği hedef enflasyon oranında yani yüzde 25 oranında tutmaya çalışmaktadır. Özgür toplu pazarlık hakkının kısıtlanması anlamına gelen bu dayatma kabul edilemez, edilmeyecektir.

Yaşadığımız tüm güncel sorunların aşılması sendikaların ve demokratik toplum kuruluşlarının ortak hedefler yönünde sürekli dayanışma içinde bulunması ile olanaklıdır. Bu yönde daha güçlü adımlar atabildiğimiz, duyarlılıkları arttırabildiğimiz ve güçlerimizi birleştirebildiğimiz sürece, yarınları güvence altına almak olanaklı olacaktır.

İnanıyoruz ki tüm üyelerimiz ağırlaşan bu sorunların üstesinden tarihsel sorumlulukla, örgütlü güçleriyle ve başarıyla çıkacaklardır.

Mustafa Çavdar
Petrol-İş Sendikası
Genel Sekreteri

BURSA ŞUBESİ
SÜNGİPEK KAPATILAMAZ
petrol-iş
SAYGI
GELECEK

EKONOMİ KÜÇÜLDÜ

31 Mart 2000 tarihinde ekonominin içinde bulunduğu genel durum açıklandı. Buna göre Türkiye ekonomisi geçen yıl küçüldü ve toplam ulusal üretim, bir önceki yıla göre yüzde 6,4 oranında azaldı.

Ekonominin içine girdiği genel küçülme süreci farklı sektörlerde farklı biçimlerde gelişti.

Geçen yıl tarımın büyük alt sektörleri olan tahıllarda ve baklagillerde, sırasıyla yüzde 12,5 ve yüzde 11,2 oranında üretim düşüşleri yaşandı. Tarımın belkemiğini oluşturuna bu iki sektör yanında hayvancılık ve ormancılık dahil, yüzde 4,6 küçülme yaşandı.

Türkiye'nin 22 milyon olan toplam işgücünün 10 milyondan fazlası, yani işgücünün yüzde 45,8'i geçimini doğrudan doğruya tarımdan sağlıyor. Yüzde 4,6 oranında yoksullaşan işte bu kesim... Yine açıklanan verilere göre çalışanların yüzde 45,8'inin 1999'da ulusal üretimden aldığı pay yalnızca 13,8 düzeyinde kaldı.

Diğer yandan büyüme oranları imalat sanayiinde eksi 5,7; madencilikte eksi 7,3 oranında olurken elektrikte ise yüzde 1,3 oranında büyüme yaşandı. Bunların işgücü toplamları ise şöyle: Madencilik 134 bin; imalat sanayii 3 milyon 177 bin ve elektrik, gaz ve su 78 bin kişi.

Tüm bu küçülme oranları diğer birçok sektörde de var. Ama bir sektör var ki o daha da büyümüş: Mali kuruluşlar alt sektörü... Bu sektör yüzde 5,3 oranında büyümüş. Bu arada ulusal gelirin yüzde 2'den fazlasını oluşturan, ancak hesaba eksi olarak alınan, göreli banka hizmetleri de yüzde 6,1 oranında büyümüş.

Sanayi ve tarımsal üretimin küçüldüğü; buna karşılık, mali sektörün büyüdüğü bir ortamın güvenilir olmadığı açık.

Ekonomik büyümenin eksi rakamlarda seyretmesi üzerine yapılan he-

saplara göre her yurttaş ortalama yüzde 11 yoksullaştı.

Böylece Türkiye'de kişi başına ulusal gelir, 3000 dolarlık düzeyden 2878 dolara inerek dünya ülkeleri sıralamasında 93. sıraya oturdu. Bu rakam, Türkiye'nin hedef olarak belirlediği Avrupa Birliği üyesi ülkelerinin çok altında olduğu gibi aday üye durumundaki diğer ülkelerin de altında.

Bu özet rakamların anlamı ise şu:

1999 yılında kazananlar yine küçük bir azınlık, kaybedenler ise milyonlar...

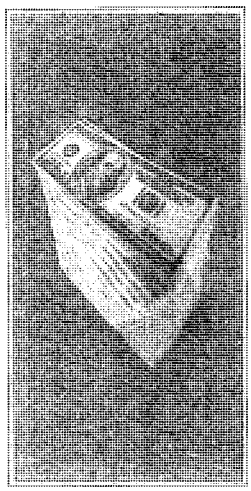

DIŞ BORÇ GÖSTERGELERİ DAHA DA KÖTÜLEŞİYOR

Hazine tarafından hazırlanan dış borç göstergeleri, dış borç stokundaki artışın yanı sıra ulusal gelirde geçen yıl yaşanan küçülmenin Türkiye'yi hızla "çok borçlu" ülkeler sınıfına götürdüğünü ortaya çıkardı.

Uluslararası karşılaştırmalarda en önemli göstergelerden biri olarak kabul edilen dış borç stokunun ulusal gelire oranı geçen yıl 10 puana yakın artış gösterdi. Dış borç stokunun 111.2 milyar dolara ulaştığı, ulusal gelirin ise 185.1 milyar dolara gerilediği 1999 yılında dış borç stoku ulusal gelirin yüzde 60.1'i kadar bir büyüklük oluşturdu.

Dış borç stoku 1996 yılında ulusal gelirin yüzde 46'sı, 1997 yılında yüzde 48'i, 1998 yılında ise yüzde 51'i kadardı. Dış borç stoku, 52.9 milyar dolar olan geçen yılki toplam döviz gelirlerinin ise iki katından daha yüksek bir noktaya çıktı. Dış borç stoku; bavul ticareti de dahil, 29 milyar 329 milyon dolar olan Türkiye'nin toplam dışsatım gelirinin ise dört katı bir büyüklük oluşturdu. Dış borç geri ödemeleriyle ilgili verilerdeki kötüleşme, stokla ilgili göstergelerdeki kötüleşmeden çok daha hızlı ilerliyor. 1998 yılında ulusal gelirinin yüzde 8'i kadar dış borç anapara ve faiz ödemesi yapan Türkiye, bu işlem için geçen yıl

1 MAYIS COŞKUYLA KUTLANDI

Dünya işçilerinin birlik mücadele ve dayanışma günü 1 Mayıs başta İstanbul, Ankara ve İzmir olmak üzere yurdun birçok kentinde coşkulu gösterilerle kutlandı.

İstanbul'da gerçekleştirilen 1 Mayıs kutlamaları önce Taksim'de düzenlenen törenle başladı. 1977 yılı 1 Mayıs gösterilerinde katledilen 36 işçi için düzenlenen törene işçi konfederasyonu yöneticileri ile sendikalar ve demokratik kuruluş temsilcileri katıldı. Şişli Abidei Hürriyet Meydanında düzenlenen kitlesel miting coşkulu biçimde gerçekleşirken; sendikal örgütlerin ortak 1 Mayıs açıklaması okundu.

Ankara'da ve diğer kentlerde düzenlenen yürüyüş ve mitingler de tıpkı İstanbul'da olduğu gibi coşkulu ve kararlı geçti.

Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de gerçekleştirilen kitlesel gösterilerde dile getirilen ortak görüş; sermayenin saldırılarına karşı, emek örgütlerinin ortak direniş hattı oluşturmaları oldu.

ulusal gelirinin yüzde 10'unu kullanmak zorunda kaldı. Tek başına faiz ödemeleri ise ulusal gelirin yüzde 3'üne çıktı. Dış borç servisinin dışsatım gelirlerine oranı ise yüzde 62.5'e kadar tırmandı. Türkiye 1996 yılında ihracat gelirlerinin yüzde 35'i, 1997 yılında yüzde 38'i, 1998 yılında yüzde 53'ü kadar dış borç geri ödemesi yapmıştı.

UNICEF: TÜRKİYE'DE YAŞAM KALİTESİ DÜŞÜK

Bir ülkenin gelişmişlik düzeyi ekonomik ve sosyal verilerin uluslararası karşılaştırmalarıyla daha somut olarak belirir.

Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF)'in **"Türkiye'de Bölgelerin Gelişimi 2000"** raporuna göre, nüfusumuzun yüzde 14.2'si yoksulluk sınırının altında yaşıyor. Nüfusun yüzde 31'i sağlıklı tuvaletten, yüzde 26'sı da sağlıklı içme suyundan yoksun.

Türkiye'nin yaşam kalitesi panoramasını çıkaran UNICEF raporunun verileri, 1998 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması ile 1997 nüfus sayımı sonuçlarına dayanıyor ve "Son 10 yıldaki büyük çabalara rağmen farklı bölge ve illerdeki çocukların durumu arasındaki farklılıkların sürdüğüne" dikkat çekiliyor.

Raporun çarpıcı sonuçlarından bazıları şöyle:

-En fazla yoksul, yüzde 44.7 ile Erzurum'da yaşıyor. Bunu yüzde 39.7 ile Diyarbakır ve yüzde 36.5 ile Şanlıurfa takip ediyor.

-Sağlıklı tuvaleti bulunmayan hane halkının oranı yüzde 31.5. Erzurum'da halkın yüzde 58.2'sinin, Tokat'ta yüzde 49.5'inin, Diyarbakır'da 47.8'inin, Trabzon'da 46.5 'inin, Ankara'da 31.5'inin, İzmir'de yüzde 26.2'sinin, İstanbul'da yüzde 6.9'unun sağlıklı tuvaleti yok.

-Türkiye'de evliliklerin yüzde 7.5'inin resmi nikâha dayanmıyor. Bu evliliklerde ilk sırayı yüzde 29.2 ile Diyarbakır alıyor. Diyarbakır'ı yüzde 21.4 ile Erzurum, yüzde 19 ile Şanlıurfa, yüzde 15.7 ile Tokat izliyor.

-Türkiye'de, 15-49 yaş arasındaki kadınların yüzde 16.7'sinin hiçbir eğitim almamış. Eğitimsiz kadınlar yüzde 42 ile en fazla Diyarbakır'da bulunuyor. Yine 15-49 yaş grubundaki 6 milyon 813 bin 57 kadın, sağlık sigortasından yoksun durumda.

-7-13 yaş arasındaki kız çocukların yüzde 31.9'unun okula kayıtlı değil. Bu oran Diyarbakır'da yüzde 61.4'e, Erzurum'da yüzde 59.4'e, Şanlıurfa'da yüzde 46.3'e çıkarken, Ankara için yüzde 17.6, İstanbul için yüzde 21.6, İzmir için de yüzde 19.5...

Sözün özü:

Böbürlenmeyi politikacılar, acı toplumsal gerçekleri halk yaşıyor.

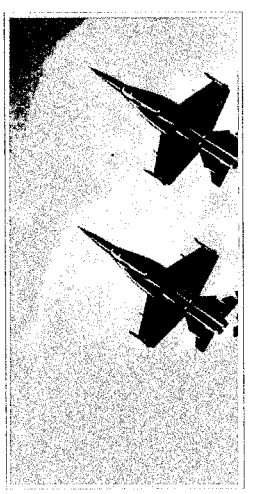

SİLAHLANMAYI KİMLER KIŞKIRTIYOR?

Türkiye jeopolitik konumu ile dikkat çeken bir ülke.

Soğuk savaş yıl-

larında NATO'nun vurucu gücü olarak kullanılmak istenen Türkiye, kaynaklarının önemli bölümünü silahlanmaya ayırdı.

ABD, her dönem Türkiye'nin Ortadoğudaki önemini, kendi çıkarları doğrultusunda akıllıca kullandı.

1991 yılında Körfez Savaşı günlerinde bunu çok somut yaşadık.

O günlerde ülkeyi yönetenler, savaştan pay almak için çırpındı. Bunun sonucunda da zaten sorunlu olan komşuluk ilişkileri birçok ülke ile daha da kötüleşti.

Ortadoğu'da petrol kaynakları üzerindeki egemenlik için gerilim bugün de var.

Ancak günümüzde gerilim daha kuzeye yani Kafkaslara kaymaya başladı. Petrol ve doğal gaz boru hatları konusunda içten içe yeni bir gerilim yaşanıyor. Bu gerilim, hiç kuşkusuz çıkar kavgasının sonucu. Bu kavga bölgede yaşayan halkların değil, uluslarüstü petrol şirketlerinin kavgası.

Bu gerçekler ortamında Türkiye'de bir yandan, stratejik kamu petrol ve enerji kuruluşları IMF istemleri doğrultusunda özelleştirilirken, diğer yandan ekonomik kaynaklarını tüketecek büyük bir silahlanma sürecine itiliyor.

Son dönemlerde 145 helikopter ile 1000 tank alımı için açılan ihale bu sürecin bir ürünü.

Çünkü bu alımlar Türkiye'nin ekonomisini içten içe sarsacak, daha büyük bunalımlara açık duruma getirecek ekonomik büyüklükte...

Özellikle 1999 yılında yaşanan depremle yerle bir olan kentleri yeniden oluşturmak gündemdeyken, gelir dağılımı hızla kötüleşirken ve eğitim, sağlık ve konut gereksinimleri her geçen gün daha da artarken, hedeflenen yeni silahlanma harcamaları, sosyal dengeleri daha da bozmak, ekonomiyi bunalımlara açık duruma getirmek anlamına geliyor. Kaldı ki günümüzde savunma anlayışı, yalnızca silahların çokluğu ile ölçülmüyor; ekonomik ve toplumsal olanakların yeterliliğiyle, bölgesel ve sosyal dengelerin oluşturulmasıyla, yaşama ve çalışma kalitesinin yüksekliği ile ölçülüyor.

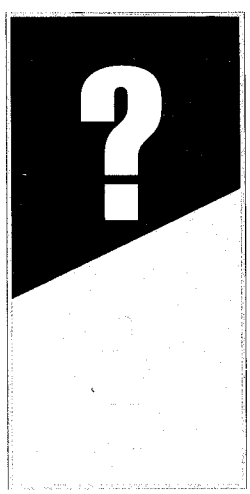

EKONOMİK VE SOSYAL KONSEY YASASI ÇIKIYOR

Bazı sivil toplum kuruluşlarıyla Hükümetin oluşturduğu Ekonomik ve Sosyal Konsey'in statüsünün yasal düzenlemeyle belirlenmesi için hazırlıklar yapılıyor.

Kamuoyunda "sivil inisiyatif" olarak adlandırılan Türk-İş, Hak-İş, DİSK, TİSK, TOBB, TESK, ve TZOB tarafından hazırlanan yasa taslağına göre; Ekonomik ve Sosyal Konsey'in üç ayda bir Başbakan'ın başkanlığında kuruluş temsilcilerinin katılımı ile toplanması öngörülüyor. Taslakta, konseyin görev yetkilerinin, ekonomik ve sosyal politikaların oluşturulmasına katkı sağlamak, hükümet ile toplum kesimleri arasında işbirliği ve diyaloğu geliştirmek, ekonomik ve sosyal konularda yapılacak hukuksal düzenlemeler için hükümete, parlamentoya ve cumhurbaşkanına görüş bildirmek olduğu belirtiliyor.

Bilindiği gibi günümüzde Ekonomik ve Sosyal Konsey'in yasayla belirlenmiş bir statüsü yok.

"NÜKLEERDEN VAZGEÇİN YAŞAMI SEÇİN"

Türkiye'nin enerji açığının büyüdüğü ve daha da büyüyeceği gerekçesi ardına sığınan Hükümet yetkilileri nükleer santral ihalesi için düğmeye bastılar. Ancak ihale gerçekleşmedi.

Nükleer enerji santralı sorunu bitti mi?

Hayır.

Bazı basın yayın organlarının belirttiğine göre, ihale skandalların açığa çıkmaması için ertelendi.

Çünkü ihale katılan uluslararası kuruluşlardan kaybedenler, önemli belgeleri açıklayacaklardı.

Oysa tüm ön hazırlıklar yapılmış hatta nükleer santral bölgesinin seçilmesi konusunda bir de yönetmelik yayınlanmıştı.

Bir süre sonra "gerekli koşulların gerçekleştirilmesiyle" ihale yenilenecek.

Bu sürede nükleer santralin gerekliliği konusunda **"süzülmemiş"** kaba propagandalar yapacaklar ve nükleer santrallere karşı eylem yapan insanlara vatan haini gibi davranacaklar; tekmeleyecekler, coplayacaklar, yerlerde sürükleyecekler... Ve bu arada şu ilkel propagandalarını yine yeni bir şey gibi sürdürecekler:

"Nükleer enerji demek, nükleer güç" demektir."

Nükleer enerjinin risklerinin **mutlak ve sonsuz;** yararlarının ise santrali kuran ve işleten çokuluslu tekele ait olduğunu vurgulayarak bilim çevrelerinin kabul ettiği birkaç önemli noktayı anımsatmak istiyoruz:

-Nükleer santrala sahip olmak, nükleer teknolojiye sahip olmak anlamına gelmez, gelemez.

-Nükleer santral ülkemiz için turizm gelirlerinde önemli kayıplara yolaçacaktır.

-Nükleer enerji en pahalı enerjidir.

-Nükleer santralların yarattığı nükleer atık sorunu hiçbir ülkede çözülememiştir.

-Nükleer santrala sahip birçok ül-

ke güvenli olmadığı için santrallarını işletmezken, bir kısım ülke de yatırım programlarını iptal etmiştir.

-Nükleer santral yapımı en uzun süren santraldır. Tam kapasite ile işletmeye alınma süresi tipik olarak 10 yıl sürmektedir. Oysa bir doğalgaz santralı 2 yılda devreye girebilir.

-Tüm dünyada 434 nükleer santral vardır, son yıllarda hiç yeni sipariş olmamıştır. Eğer daha önceki gibi bir süreç yaşansaydı bugün 1500'den fazla nükleer santral olacaktı.

DEPREM DE DERS VERMEDİ

Türkiye, 17 Ağustos 1999'ta Gölcük ve 12 Kasım 1999'da Düzce merkezli gerçekleşen şiddetli depremlerle sarsıldı. Onbinlerce insanımızı yitirirken, trilyonlarca zarar oluştu. Bütün kış boyunca yetersiz konutlarda kalan milyonlarca insan acıyı yüreklerinde duydu.

Tüm bu yaşananların sorumluları ise yargı önüne çıkartılamadı, çıkarılamıyor.

Sanki kötü kentleşmenin, kötü yapı üretmenin, kötü denetim yapmanın; hırsızlığın, yolsuzluğun, uğursuzluğun cezası yokmuş gibi...

Sanki savcısız, yargıçsız bir ülkede yaşıyormuşuz gibi...

Depremin yıkımlara yolaçtığı yerleşim yerlerinde daha önce inşaat yapanlarla, inşaatlara oturma izni veren kamu yetkilileri ile özel sektör temsilcilerinin şu anda bölge dışına çıktığı bildiriliyor.

Buna rağmen olağandışının olağanlaştığı deprem bölgesi için zaman yitirmeksizin kalıcı önlemlerin alınması gerekiyor.

Özellikle yapı denetiminin güçlü bir sistem olarak yaşama geçirilmesi gerekiyor.

Üstelik de kamu eliyle ve kamu kontrolünde...

Oysa Hükümet bu konuda hiç de iyi bir sınav vermedi. Son kez inşaatların kamu yerine özel firmalarca denetlenmesine ilişkin karar-

ÇALIŞAN ÇOCUKLAR YÜRÜDÜ

Türk-İş, Hak-İş ve DİSK'in düzenlediği ve Uluslararası Çalışma Örgütü'nün de desteklediği 'Çocuk İşçiliğine Karşı Ulusal Yürüyüş' 17 Nisan'da 11 kent merkezinde toplanarak başladı ve 2 koldan sürerek 24 Nisan 2000 tarihinde Ankara'da sona erdi.

Çocuk İşçiliğine Karşı Ulusal Yürüyüş'ün amacını, çocuk işçiliğinin yasaklanması yönünde ILO sözleşmelerinin kabul edilmesi ve yasal düzenlemeler gerçekleştirilmesi oluşturuyor.

Bilindiği gibi ülkemizde özellikle metropol alanlarda yoğun olmak üzere yüzbinlerce çocuk, işçi olarak çalışıyor. Birçoğu ağır çalışma koşulları içinde çalışıyor, hiçbir sosyal güvencesi yok ve tam anlamıyla korunmasız.

Umarız bu yürüyüş, bazılarının vicdanlarını sarsacak küçük de olsa titreşimler yaratır. Yaratır da, yıllardır gözlerinin önünde yaşanan dramı izlemeyi bırakırlar ve değiştirmek üzere harekete geçerler...

name, 10 Nisan 2000 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girdi.

Bakanlar Kurulu'nca 3 Şubat 2000 günü kararlaştırılan, ancak meslek odalarının yoğun karşı çıkışları sonucu 2 ay saklı tutulan kararname, 10 Temmuz 2000'de yürürlüğe girecek. Uygulamanın başlatılacağı pilot illerde bu süre içinde ruhsat işlemleri "beklemeye" alınırken, yapı denetimlerini üstlenecek firmalar da aynı sürede kuruluşlarını tamamlamış olacaklar.

Bunun anlamı çok açık:

Kamunun yetkisi imar alanında özelleştirilecek, böylece kar amacı güderek inşaat denetimi yapan kuruluşlar, yeni bir imar kaosuna, karmaşık kentleşmeye neden olacaklar.

Ne demeli?

Birilerinin akıllanması için depremin 9 şiddetinde olması mı gerekiyor?

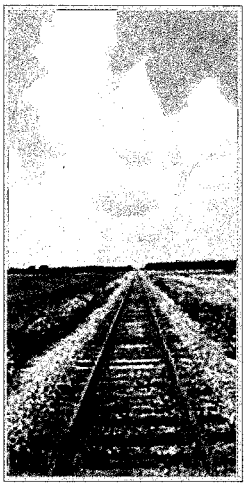

RAYDA UZUN YÜRÜYÜŞ

KESK üyesi Birleşik Taşımacılık Çalışanları Sendikası; demiryollarının geliştirilmesi ve çalışanların sorunlarının çözümlenmesi amacıyla 22-29 Mart 200 tarihleri arasında Türkiye'nin 9 ayrı noktasından başlatılan ve Ankara'da sona eren rayda yürüyüş gerçekleştirdi.

Zaman zaman engellemelere uğrayan yürüyüş için Birleşik Taşımacılık Çalışanları Sendikası yaptığı açıklamada demiryollarına gereken önem verilmediğine dikkat çekilerek şu görüşlere yer verdi:

"Bugünkü sınırlarımız içinde kalan ilk demiryolu hattı 1856 yılında başlayan ve 1866 yılında İngilizler tarafından işletmeye açılan 130 km'lik İzmir-Aydın demiryolu hattıdır. 1966 yılından 1923 yılına kadar Türkiye'de 4086 km demiryolu yapılmıştır. Yabancıların yaptığı demiryolu hatları ülkemize çok pahalıya malomuştur. 1924 yılından 1940 yılına kadar 3208 km, 1940 yılından 1950 yılına kadar da 370 km demiryolu hattı tamamen ülke kaynaklarından yapılmıştır. 1950-2000 yılları arasında ulaşım politikasında değişiklik yaşanmamış ve ulaşım karayolu ağırlıklı olmuştur. 1995 yılından itibaren Dünya Bankasının gözetiminde başlatılan "TCDD'nın yeniden yapılanması " projesi ile demiryolları tasfiye edilmek isteniyor.

Projeye göre, demiryolları kamu hizmeti yapmaktan çıkartılacak ve ticari bir kuruluş olacaktır.

Ticari bir kuruluş olacağı için taşıma ücretleri artacak, ucuz güvenli demiryolu yerine pahalı güvensiz bir demiryolu oluşturulacaktır. Çalışanların yüzde 45'i tasfiye edilecektir.

Çıkartılacak Demiryolu Yasası ile demiryolları diğer KİT'ler gibi sermayeye peşkeş çekilecektir."

GEMLİK'TE YIĞINSAL YÜRÜYÜŞ

26 Mart 2000 tarihinde Gemlik'te Bursa Sendikalar Birliği tarafından gerçek-

leştirilen mitinge sendikalar ve siyasal partiler katıldı. Mitingte bir konuşma yapan sendikamız Başkanı Mustafa Öztaşkın; özelleştirmelerin tüm halk kesimlerini ilgilendirdiğini belirterek Tüpraş, Poaş, Tügsaş, Petkim, İgsaş başta olmak üzere tüm özelleştirmelerin ekonomiyi olumsuz etkileyecek süreçler başlatacağını; Petrol-İş'in özelleştirmelere karşı direncini arttırma kararlılığında olduğunu vurguladı.

İZMİT'TE KİTLESEL TEPKİLER

Yeni binyıla girerken depremle sarsılan Kocaeli son dönemlerde de özelleştirme depremine karşı yığınsal gösterilere sahne oluyor.

Kocaeli Sendikalar Birliği'nin 1 Nisan 2000 tarihinde İzmit'te özelleştirmelere karşı düzenlenen miting ve yürüyüşüne katılan onbinlerce işçi ve demokratik örgüt üyeleri işyerlerine ve kentlerine sahip çıkma kararlılığında olduklarını haykırdılar.

Petrol-iş üyelerinin kitlesel olarak katıldığı mitingte bir konuşma yapan sendikamız Genel Başkanı Mustafa Öztaşkın, özelleştirmelere karşı mücadelenin yükseltileceğini söyledi.

Diğer yandan 4 Nisan 2000 tarihinde İzmit'te POAŞ önünde başlayan **"Sosyal Devlete Sahip Çık"** yürüyüşü 6 Nisan günü Ankara'da sona erdi.

Türk-İş, DİSK, Hak-İş ve KESK'in oluşturduğu Kocaeli Sendikalar Birliği'nin düzenlediği yürüyüş başlangıcında POAŞ Derince Tesisleri önünde toplanan sendika temsilcilerine konuşan Petrol-İş Sendikası Genel Başkanı Mustafa Öztaşkın özelleştirmelere karşı sendikaların birlikte tutum almasının önemine değinerek; **"Taleplerimiz gözardı edilirse Türkiye'nin dörtbir yanından başkent Ankara'ya yürüyeceğiz"** dedi.

Kocaeli Sendikalar Platformu temsilcisi Selüloz-İş Sendikası Başkanı Ergin Alşan da yaptığı konuşmada; **"Yürürüşümüzden etkilenip önlem almazlarsa fabrikaları evlerimize çevireceğiz"** dedi.

6 Nisan sabahı Ankara'ya ulaşan yürüyüşçüler, Türk-İş, DİSK ve KESK temsilcilerince karşılandı.

TBMM'ne istemlerini dile getiren bir metni vererek destek isteyen sendikacılar;Tüpraş, Poaş, Seka, Petkim ve İgsaş'ın özelleştirilmesine karşı çıktılar.

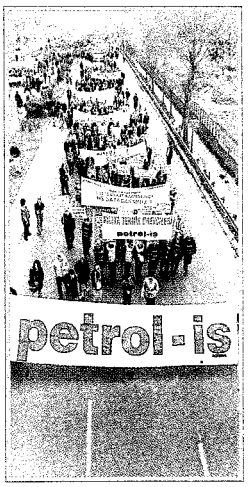

9 NİSAN İSTANBUL MİTİNGİ

9 Nisan 2000 tarihinde İstanbul'da onbinlerce işçi ve kamu çalışanı, özelleştirmeye ve IMF politikalarına "dur" dedi.

İstanbul İşçi Sendikaları Şubeleri Platformu ve Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu (KESK) İstanbul Şubeler Platformu'nun "IMF politikalarına, özelleştirmeye, sahte sendika yasasına dur" mitingine katılan binlerce işçi ve memur, mücadelede kararlı olduklarını haykırdılar.

KESK, DİSK ve Türk-İş'e bağlı sendikalara üye binler-

ce emekçinin miting alanına yürümek üzere saat 11.00 sıralarında Piyalepaşa Bulvarı'ndaki Perpa İş Merkezi önünde toplandılar. Saat 12.00'de başlayan yürüyüşe demokratik kuruluşlarla siyasal partiler de destek verdi. **"İşçi memur el ele, genel greve" , "Direne direne kazanacağız" sloganları atan ve "Rant ekonomisine hayır", "Grev yasakları kaldırılsın" "Tahkim vatana ihanettir"** dövizleriyle yürüyen topluluk, saat 13.00 sıralarında Çağlayan Meydanı'nda toplandı.

Yaklaşık 10 bin kişinin katıldığı ve coşkulu geçen mitingde yapılan konuşmalarda, özelleştirmenin yoksul halkın canını yaktığı, IMF'nin yıkım politikaları sonunda halkın ekmeğinin küçüldüğü ifade edilirken; IMF talimatlarıyla değil, halkın isteklerine göre hareket edecek bir hükümet istendiği vurgulandı.

SSK PRİMLERİ YÜZDE 68 ARTTIRILDI

2000 yılı için kamu çalışanları ile emeklilerin maaşlarına yapılacak zamlar toplam yüzde 25 olarak belirlenirken, SSK prim artışları yüzde 68 olarak belirledi. Böylece zor koşullar içinde bulunan ve hizmet kalitesi nedense bir türlü yükselmeyen SSK'nın açıklarının kapatılmasının faturası çalışanlara kesildi.

2000 yılı başında 182 milyon liradan 360 milyon liraya yükseltilen SSK prim tavanı 1 Nisan'dan itibaren 1999 tüketici fiyatları artışı kadar olmak üzere yüzde 68 oranında arttırılarak 604 milyon 800 bin liraya çıkartıldı. Böylece prim tavanında Aralık ayına göre artış oranı yüzde 232'ye ulaştı. Bilindiği gibi ülkemizi derin acılara boğan depremin hemen ardından oldu bittiyle çıkartılan SSK yasası uyarınca sigorta prim tavanı 360 milyon, tabanı da 120 milyon liraya yükseltilmiş, bu tutarların her yıl Nisan başında önce 1999 tüketici fiyat artışı oranında daha sonra da yıllık gayrı safi yurt içi hasıla oranında arttırılması hükme bağlanmıştı.

Bu yüksek artış oranı yalnızca çalışanların gelirlerinde küçülmeyi getirmeyecek genel olarak bakıldığında sigortasız kaçak işçiliğin artışına neden olacak.

Artış oranının çok yüksek olması karşısında başta Türkiş olmak üzere konfederasyonlar, sendikalar ve işveren kuruluşları tepki gösterdiler.

Bakalım birilerinin SSK Yasası değişikliği ile "kuyuya attığı bu taş" nasıl ve kimler tarafından çıkartılacak.

BİREYSEL EMEKLİLİK YASA TASARISI

Sosyal güvenlik hakkını sınırlandırmaya, ticarileştirmeye dönük uygulamalardan biri daha gündeme getiriliyor: Bireysel emeklilik...

IMF istemleri doğrultusunda gerçekleştirilen yasal düzenlemelere yeni boyutlar kacak bireysel emeklilik sistemi, kamu sosyal güvenlik kuruluşlarının zayıflatılması operasyonunun bir parçası.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Yaşar Okuyan'ın açıklamalarına göre pembe bir tablo olarak sunulan bireysel emeklilik sistemine katılmak isteyenler sigorta şirketi ile bireysel emeklilik sözleşmesi yapacaklar ve katkıları bireysel emeklilik hesaplarında izlenmek üzere yatırım fonlarına aktarılacak. Emeklilik yaşı 2025 yılına kadar 56, daha sonra 60 olarak uygulanacak; sistemden emekli olabilmek için yaş ve en az 10 yıl üyelik koşulu aranacak. Sistem gönüllük esasına göre sürdürülecek ve 18 yaşından itibaren başlayabilecek. Bakanın açıklamalarına göre sisteme katılanlara vergi kolaylıkları getirilecek.

Kamu sosyal güvenlik kuruluşlarını daha da güçsüzleştirme sonucu yaratacak olan ve sosyal güvenlik hakkını serbest piyasa koşullarının fırtınalı okyanuslarına terkedecek olan bu sistem, yerli-yabancı sigorta şirketlerine yeni bir finansman kaynağı yaratacak. Böylece temel insan haklarından biri olan sosyal güvenlik hakkı ticarileştirilecek.

Çünkü, sosyal güvenlik hakkı paran varsa satın alabileceğin bir meta durumuna getirilecek. Nüfusunun 15 milyonunun sigortasız olduğu, sigortalı olanların yeterli hizmet alamadığı, kaliteli sağlık hizmetlerinin yürütülemediği koşullarda; kamu sosyal güvenlik kuruluşlarının iyileştirilmesi için çaba harcamak ve kaynak aktarmak yerine bankalarla kaynaşmış, ete kemiğe bürünmüş, çoğu uluslararası finans çevrelerinin aracı durumunda olan özel sigorta şirketlerini beslemeye, semirtmeye dönük politikalar üretmek, milyonların sosyal güvenlik hakkını boğazlamak değil de nedir?

Bunu bir de siz düşünün...

IMF ŞİMDİ DE KÖYLÜYÜ YIKACAK

Uluslararası Para Fonu'nun (IMF) istemleri doğrultusunda ekonomik önlemler uygulayan hükümet, bu kez yine IMF istemlerine bağlı olarak tarım kesimini yıkıma götürecek önlemleri almaya hazırlanıyor.

IMF ile ikinci dilim kredinin serbest bırakılması için sürdürülen görüşmelerde; özelleştirmelerde alınan yol tartışılırken, Tarım Satış Kooperatif ve Birlikleri'nin özelleştirilmesine yönelik yasanın da komisyondan geçirilmesi gündeme getirildi.

1999 yılı sonunda IMF ile yapılan anlaşma uyarınca hazırlanan Tarım Satış Kooperatif ve Birlikleri'yle ilgili yasa tasarısı, kooperatiflerin tarım ürünlerini işleyen fabrikaların satışına yol açıyor.

Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri Hakkında Yasa Tasarısı'nda; "Kooperatiflerin ve birliklerin, ilk işleme hüviyetindeki işletme ve tesisleri dışında kalan sonraki üretim aşamaları için kuracakları fabrikalar, anonim şirket statüsünde ayrı bir tüzel kişilik olarak kurulup faaliyet gösterirler" hükmü yer alıyor. Bu düzenlemeyle fabrikalarla birliklerin bağı koparılarak özelleştirmenin yolu açılıyor. Tasarıyla kooperatiflerin demokratik bir yönetime kavuşturulması, çiftçilerin yoksullaşmayı aşmasını sağlayıcı çözümler yerine Tarım Satış Kooperatifleri Birlikleri'nin nasıl özelleştirileceğinin ortaya konuluyor.

Bu tasarı yasalaşırsa; üretici fabrika-

larının birliklerin borçlarına karşılık bedelsiz elden çıkarılacak. Tarım Satış Kooperatif Birlikleri'nin ürünleri işleme şansını yitirmesi, tüccar ile sanayicinin tarım ürünlerini çok daha ucuza almasına neden olacak. Üretici ise bu uygulama ile giderek gerileyen gücünü tümüyle yitirecek.

Oysa henüz Avrupa Birliği (AB) ülkelerinde bile uygulanmayan ve desteklemelerin sıfırlanması anlamına gelen doğrudan gelir desteğini yaşama geçirmeye çalışan hükümetin, yasalaştırmayı planladığı tasarı da üreticinin son yıllarda azalan gücü daha da azaltacak.

Nüfusunun neredeyse yarısı tarımda yaşayan bu gelişmenin olumsuz sonuçlarını yalnızca köylüler değil, kentli-köylü tüm halkımız çekecek. Çünkü gündeme getirilen yeni önlemler kırdan kente göçü daha da arttırırken aynı zamanda tarımsal ürün dışalımını arttıracak.

Hazırlayan:
Haluk Şensu

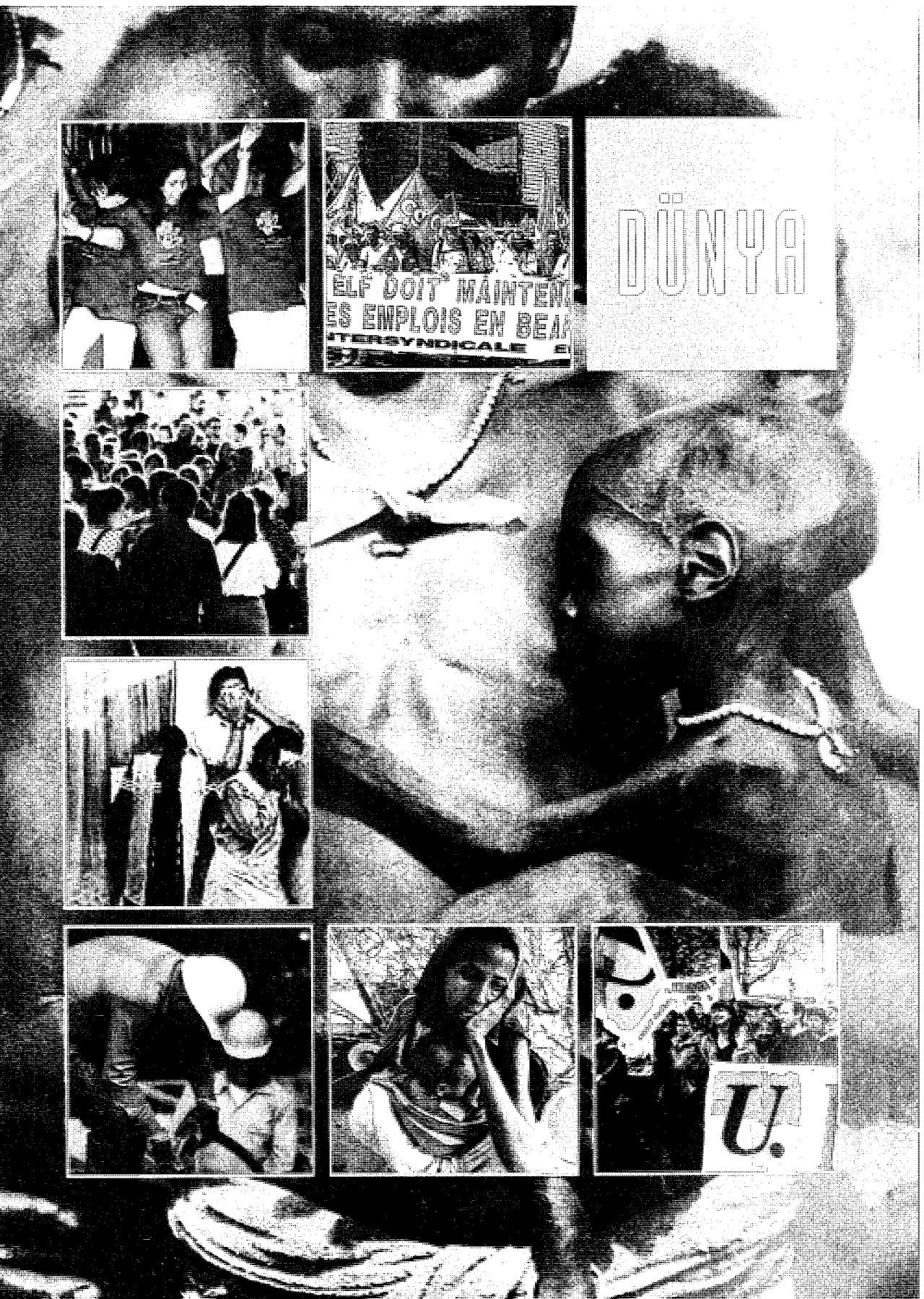
DÜNYA
ELF DOIT MAINTEN
ES EMPLOIS EN BEA
TERSYNDICALE

IMF VE DÜNYA BANKASI PROTESTO EDİLDİ

16-17 Nisan 2000 tarihinde, Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankası'nın Washington'da düzenlediği bahar toplantıları, binlerce protestocunun gösterisine sahne oldu.

Dünya Ticaret Örgütü'nün Seattle'daki toplantılarına eylemleri ile damga vuran protestocular, bu kez Washington'da düzenlenen toplantılarda küresel sömürüye karşı çıktılar.

Teknik görüşmelerin yapıldığı hafta boyunca öncü gösteriler düzenleyen protestocular, 16 Nisan'da başlayan resmi açılış için binlerce kişilik bir "karşılama partisi" hazırladılar.

Gelişmekte olan ülkelerde yoksulluğu arttıran politikaları dayatan IMF ve Dünya Bankası'na karşı tepkilerini değişik eylem biçimleriyle yansıtan protestocular Dünya Bankası'nın Washington'daki merkezinin kapısına dört ton at dışkısı döktüler. Polis, görkemli binanın önünde oluşan pis kokulu tümseği "kordon altına" alırken olayı gerçekleştiren iki eylemci de gözaltına alındı.

Protestoyu düzenleyen kuruluşlardan biri olan Küresel Adalet Hareketi sözcüsü; **"Gösteriler IMF ve Dünya Bankası'nın gelişmekte olan ülkelere dayattığı yanlış politikalara karşı kitleleri uyandırmayı amaçlıyor. Tamamayla sembolik ve şiddet içermeyen protestolar yapılıyor"** açıklamasında bulundu. Gösterilerin Seattle örneğindeki gibi ayaklanmalara dönüşmesinden çekinen Washington polisi çok sayıda göstericiyi "önlem" almak amacıyla gözaltına almak zorunda kaldı.

İkinci kez Washington'da güçlü biçimde gerçekleştirilen eylemler bir kez daha dünyanın gözünü birer dünya tefecisi olan IMF, Dünya Bankası ve Dünya Ticaret Örgütü'ne çekti.

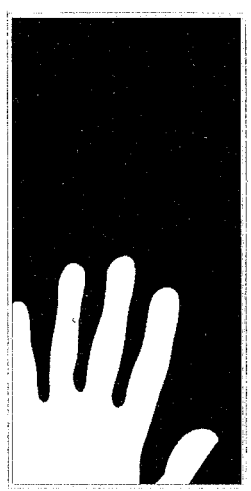

GÜNEY ÜLKELERİ BORÇLARA TEPKİ GÖSTERDİ

Üçüncü Dünya Zirvesi olarak da adlandırılan G-77 toplantısı, Küba'nın başkenti Havana'da, 13-16 Nisan 2000 tarihleri arasında yapıldı.

Üçüncü Dünya ülkeleri hareketinin başladığı 1964'ten bu yana sağlanan en geniş katılımcı kitlesi ile gerçekleştirilen toplantıya, Topluluğun 133 üyesinden 110'unu delege gönderdi ve en az 50 devlet ya da hükümet başkanı katıldı.

Ana gündem maddelerinden birinin, Üçüncü Dünya'nın zengin kuzey ülkelerine olan borç yükü olduğu toplantıda ayrıca küreselleşme, bilim ve teknoloji, güney-güney ve kuzey-güney ilişkileri de görüşüldü.

G-77'nin dönem başkanlığını yürüten Nijerya Devlet Başkanı Olusegun Obasanjo, Üçüncü Dünya ülkelerinin kuzeye olan borçları yüzünden bütçe dengelerini bir türlü sağlayamadıklarını vurguladı. Obasanjo, G-77 ülkelerinin birçoğunda demok-

ratik hareketlerin çok kısa ömürlü olduğunu, bunun başlıca nedeninin de ağır ve "bir kısmının kökeni şüpheli olan" dış borç yükü olduğunu söyledi.

Küba Devlet Başkanı Fidel Castro, IMF'nin kapatılmasını ve gelişmekte olan ülkelere Yeni Dünya Düzeni ideolojisini dayatanların 2. Dünya Savaşı sonrasında yapılan Nüremberg mahkemelerindeki gibi yargılanmasını istedi. Castro, küresel ekonomik sistemin yol açtığı açlık ya da tedavi edilebilir hastalıklar yüzünden her 3 yılda, 2. Dünya Savaşı'nın yapıldığı 6 yıllık süre içinde öldürülenden daha fazla sayıda insanın yaşamını yitirdiğine dikkat çekerek; **"Hepimiz aynı geminin yolcusuyuz. Küçük bir azınlık lüks mevkide yolculuk ederken yolcuların yüzde 85'i kirli kamaralarda, mutsuz koşullarda kalıyor. Gemi su üstünde kalabilmek için çok fazla adaletsizlik taşıyor ve bir buzdağına çarpması kaçınılmaz gibi görünüyor.'** dedi.

KORE'DE GREVLER

Kore'de Daewoo Motor işçileri şirketin satışını protesto etmek için 6 Nisanda greve gittiler ve Hyundai, Kia ve Daewoo'nun yan kuruluşu Ssangyong Motor Co'da fabrikasının işçileri de Daewoo işçilerini desteklemek için iş bıraktılar.

Greve çıkan işçiler fabrikanın yabancı bir şirkete devredilmesi durumunda işten çıkarmaların gerçekleşmesinden korktuklarını vurgularken diğer fabrikaların işçileri de yabancı araba üreticilerinin ülkenin otomobil sektörünü ele geçirmelerinden korkuyorlar. Öte yandan şirketin karlılık durumu tekonolojik ilerlemeden kaynaklı olarak büyük bir sıçrama yaparken, şirket yetkilileri iş bırakmanın karları etkileyeceğini belirtiyor.

İRAN'DA MOBLİRAN İŞÇİLERİNİN DİRENİŞİ

İran'ın en büyük mobilya şirketlerinden Mobliran işçileri, ücretlerinin son 20 ay boyunca ödenmemesi üzerine, Tahran-Karaji yolunu kapattı.

Son kez yapılan yol kesme eylemi birkaç hafta içinde yapılan üçüncü barikat kurma girişimi. Geçen ay, 300 Mobliran işçisi, Çalışma Bakanlığı'nın önünde bir eylem yaparak hükümet yetkililerinden istemlerine yanıt verecek yasa çıkarmalarını istediler. 3 Mart tarihinde ise Karaji yolunu kapatarak ödenmeyen ücretlerini istediler. Protestolarını şirket yetkililerinin işçilerin temsilcileriyle görüşme ve ücretlerini ödeme sözünü vermesi üzerine sona erdirdiler.

İran'da yalnızca Mobliran işçilerinin değil yaklaşık 500 fabrikada çalışan daha 400 bin işçinin de ücretleri son iki yıl içinde zaman zaman aylarca ödenmedi.

Buna karşı çok sayıda oturma eylemi, gösteri ve grev yapıldı, yapılıyor. İşçiler yetkililerin ilgisizliği karşısında buldukları her yolla ve her yerde eylem-

lerini genişletiyorlar.

Ancak, bu süreçte birçok zorlukla da karşılaşıyorlar. Çünkü İran'da baskıcı, işçi karşıtı politikaları uygulanıyor ve örgütlenme özgürlüğü yok; bağımsız işçi sendikaları kurulamıyor, grev hakkı yasak; tutuklamalar sıkça yapılıyor ve yığınsal işten çıkarmalar sürekli yaşanıyor. Bu arada İran İslam Cumhuriyeti Meclisi beş işçiden az işçi çalıştıran işyerlerini, iş yasası kapsamından çıkaran bir yasayı kabul etti. Buna karşı 8 Martta Tahran'a ülkenin dört bir tarafından gelen binlerce işçi, uluslararası standartlara aykırı olan bu yasayı protesto etti.

ALMANYA 'DA ÜCRET EŞİTLİĞİ İÇİN MÜCADELE

3.4 milyon üyesiyle Dünyanın en büyük sendikası olan IG Metall, 27 Mart tarihinde uzun ücret pazarlığı görüşmelerinden sonra ülkenin ekonomik iktidar merkezi olan Batı Almanya'daki üyeleri için ücret artışları sağladı.

750 bin metal emekçisini kapsayan yeni toplu sözleşmeye göre önemli ücret artışları sağlanırken emekli olacaklar için "istihdam köprüsü" anlaşması oluşturulurdu. Buna göre; 57 yaşına ulaşan her işçi, süresi 6 yıla kadar uzatılan ve geçerliliği bir yasayla güvence altına alınacak olan "yaşlılıkta kısmi çalışma" hakkına sahip olacak. Anlaşmaya göre, işçi 4 ay önceden bildirim yapmak koşuluyla, kısmi çalışmaya ve 60 yaşında işten ayrılmaya hak kazanacak; bu sürenin içinde işçi, yaşlılıkta kısmi çalışma toplu sözleşmesinin hükümlerine göre, blok halinde kısmi çalışmaya hak kazanacak. Yine işçi yaşlılıkta kısmi çalışma ilişkisi, 65 yaşından önce sona erdiğinde, ona bu yaş sınırına kadar olan sürelerin sigorta açığının giderilmesi için en fazla 21.600 Markı bulan bir tazminat ödenecek.

Toplu sözleşmenin diğer bir kazanımı da mesleki öğrenim görenlere iliş-

kin. Toplu sözleşmeye göre işe alınma süreleri 6 ay olan meslek öğrencileri, öğrenimlerini tamamladıktan sonra en az 12 aylık bir süreyle işe alınacak.

Ancak, ücretleri birleşmeden sonra ciddi bir sıçrayış yaşamasına rağmen hala Batıdaki seviyenin altında seyrettiği Doğu Almanya'da hedef işletmelerde uyarı grevleri yapılması kararlaştırıldı. Çünkü Almanya'nın birleşmesinden on yıl geçmesine karşın Doğuda çalışan işçiler Batıdaki işçilerden yüzde 20 daha az ücret alıyor. Yine çalışma koşulları ile iş güvencesi konusunda da önemli farklılıklar bulunuyor.

ÇİN'DE MADENCİLER EYLEMDE

Kuzeydoğu Çin'de madenlerinin kapatılması ve hükümetin düzenin sağlanması için bölgeye asker sevketmesi üzerine 20 bin madenci eyleme başladı. Eylem, bölgedeki işsizlik ücretlerinin düşürülmesi ve istihdam olanaklarının çok kısıtlı bir hale gelmesine bir tepki olarak başladı.

Öte yandan diğer huzursuzlukta Sichuan bölgesinin güney batısında madencilerin işten çıkarmaları protesto etmek için demiryollarını işgal etmeleri üzerine başgösterdi. Yaklaşık 20 bin madencinin aileleriyle birlikte sokaklara çıktıkları resmi yetkililerce de doğrulanırken, eylemlerin nedeninin işsizlik aylıklarındaki düşük düzeyler olduğu belirtildi. Olay yerine binlerce asker gönderilirken, bu birlikler "düzeni sağlamak için" havaya ateş açtı.

Tutuklama ve yaralanmalar konusunda herhangi bilgi bulunmamakla birlikte, hükümetin sorunun çözümü için madencilerle görüşmeler yaptığı bildirildi. Söz konusu maden elektronik ve uzay endüstrisi için gerekli olan molibden madenini çıkarmakta ve ülkenin temel madenlerinden birisi.

Bu arada belirtelim; Çin'de kötü yaşama koşullarına

BOLİVYA'DA DİRENDİLER VE KAZANDILAR

Bolivya'da suyun özelleştirilmesine karşı halkın verdiği savaşım, tüm dünyaya örnek olacak biçimde başarıya ulaştı.

Ülkenin Cochabamba kentinden yayılan isyan dalgası, 3 aylık sokağa çıkma yasağı ve gösteriler sırasında 6 kişinin ölmesine karşın engellenemedi. Bu süreç içinde Central Obrera İşçi Sendikası (COB), genel grev ilan etti ve halka sivil itaatsizlik kampanyası başlatma çağrısı yaptı.

Tüm bu kararlı direniş üzerine Hükümet suyun özelleştirmesini amaçlayan yasal düzenlemelerden vazgeçtiğini açıklamak zorunda kaldı. Dünya Bankası'nın istemleriyle hükümetin, İngiltere liderliğindeki bir konsorsiyuma sattığı su hizmeti, fiyatlarının 2 katı bulan oranlarda artması sonucunda geçen yılın son ayında başlayan olaylar, hükümetin kontratı iptal ettiğini açıklamasıyla son buldu.

tepki gösteren işçiler, kimi zaman güçlü eylemler gerçekleştiriyor.

FİLİPİNLER'DE GREV DALGASI YÜKSELİYOR

Filipinlerde KMU Konfederasyonu, işverenlerin sendikal haklara karşı yaptığı saldırılar nedeniyle geniş katılımlı grev kararı aldı.

KMU tarafından yapılan açıklamada Estrada Hükümetine karşı yılın ikinci çeyreğinde birçok işletmede greve gidileceği belirtilirken, grevlerin sadece imalat sanayiinde değil, aynı zamanda telekomünikasyon, bankacılık, ulaştırma ve elektrik sektörlerinde de yapılacağı vurgulandı.

KMU Genel Başkanı Crispin Beltran, 30 Mart tarihinde yapacakları büyük mitingle işçilere ve grevlerine karşı yapılan fiziksel ve yasalar aracılığıyla yapılan saldırıları protesto edeceklerini açıkladı.

KMU Genel Başkanı Beltran, "**Ülkedeki iş yasaları genel hükümet sisteminin bir yansımasıdır ve işçi aleyhine olan bu yasalar işverenlerin çıkarınadır. Bu ülkenin yasaları sömürücüleri korumakta ve sömürülenlerin daha fazla sömürülmesine yol açmaktadır. 30 Mart'ta yapılacak olan miting, yıl içerisinde yapılacak mitinglerin ilkini oluşturuken 1 Mayıs'ta yapılacak olan ikinci büyük eylemin bir öncüsü olacaktır**" dedi.

Manila Hotel, Pepsi-Cola Muntinlupa ve diğer 5 satış bürosu, Coca-Cola Calamba Fabrikası, Echo-Asia – Asya Mühendislik İşbirliği Şirketi, PVP Otobüs İşletmeciliği, Elektronik Telefon sistemleri Sanayi (ETSI), Cardam's A.Ş. ve Kapalaran Otobüs Şirketi'nde işçiler grevdeler.

Diğer yandan Filipin Telgraf ve Telefon Şirketi (PT&T) işçileri, şirketin sendika karşıtı eylemlerini ve işçi aleyhtarı politikalarını protesto etmek için 5 Nisan 2000 tarihinde greve çıktı.

Grevci işçilerin sendikası bir açıklama yaparak PT&T yönetiminin sendikayı ve grevdeki işçileri gözden düşürmek için günlük gazetelere grevin yasadışı olduğuna ilişkin açıklamalarda bulunduğunu belirtti.

Grevin kırılması için her türlü çabanın sürdürülmeye çalışıldığı ve buna karşı mücadelenin süreceğinin belirtildiği sendika açıklamasında işverenin yükümlülüklerini yerine getirmediği sürece grevin bitmeyeceği vurgulandı.

ICFTU GENEL KURULU TOPLANDI

8 Nisan'da Güney Afrika'nın Durban Kentinde yapılan Uluslararası Özgür İşçi Sendikaları Konfederasyonu ICFTU 17. Genel Kurulu'na sunulan çalışma raporuna göre dünya genelinde çokuluslu şirketler küreselleşmeden en çok faydalananlar olurken yaklaşık 1,3 Milyar kişi günlük 1 Doların altında gelirle yaşıyor.

Rapor 21. Yüzyılda sendikaları bekleyen dönüşümleri tartışıyor. "Toplumsal adaleti küreselleştirmek–21. Yüzyılda sendikacılık"

başlığını taşıyan rapor, küreselleşmeni etkileriyle mücadele etmek için sendikalarca çizilecek olan geniş kapsamlı stratejinin bir parçası olarak eşitsizlikleri ortadan kaldırmaya dönük politikaların belirlenmesi gerektiğini ifade ediyor.

Raporda sendikaları bekleyen sorunlarla mücadele için işgücü piyaslarının doğasının değişimi ve çalışmanın düzensizleşmesine karşı etkili stratejiler oluşturma ve ayrımcılığın her türüne karşı mücadele etme belirlenirken kültürel demokrasinin oluşturulması gereği ve liberalleşme ve teknolojik dönüşümün olumsuz etkilerini gidermek için ekonomik büyüme olgusunun yanına çevresel ve sosyal korunma gibi politikaların entegrasyonunun sağlanması gerektiğine işaret ediliyor.

Rapor'da sendikaların geleneksel amaçları arasında olan emeğe saygı ve adalet için çalışmanın iyileştirilmesi ve ayrımcılığın sona erdirilmesi hala önemini korurken; sendikal politikaların ve örgütsel yöntemlerin tekrar gözden geçirilmesi gerektiğine işaret ediliyor. ICFTU, sendikaların artık kadınları ve gençleri de içerecek şekilde yeni politikalar ve örgütlenme modelleri geliştirmesi gerektiğine dikkat çekmekte ve sendikaların ilerici ve demokratik kamp içerisinde olduklarını belirtmekte.

Öte yandan rapor, işgücü piyasalarındaki değişiklikler ve enformel sektöre kayış konusunda sendikaların daha duyarlı olması gerektiğini ve işyerlerinin artık dünya genelinde ücretleri ve çalışma koşullarını sıkıştırarak işverenlerce "yoğunlaşmış rekabete" ayak uydurmak için dönüştürüldüklerine dikkat çekiyor.

Rapora göre dünyada 3 milyar kişi günlük olarak 2 doların altında bir gelirle yaşarken 1,3 milyar kişi 1 doların altındaki gelirle yaşamakta.

Öte yandan 900 milyon kişi işsiz yada gizli işsiz. Dünya ekonomisi kapasitesinin çok altında seyrediyor. Belirsizlik ve finansal piyasalar daha hızlı büyümenin önündeki engeller.

Rapora göre giderek artan eşitsizliklerle mücadelede aktif toplumsal bütünleşme politikaları uygulanmalı. Piyasa herkesin sağlık ve eğitim hizmetlerine veya sosyal güvenliğe ulaşmasını sağlamadığı gibi sağlayamayacaktır.

Ulusal hükümetler işverenlerle, sendikalarla ve diğer örgütlerle çalışarak kapsamlı sosyal koruma politikaları ogeliştirmek sorumluluğu altındadır. Uluslararası topluluk ise az gelişmiş ülkelere bu tür programları oluşturabilmeleri için destek vermek zorundadır.

Türkiye'den Türk-İş, Hak-İş ve DİSK'in üye olduğu ICFTU Genel Kurulu'na Türk-iş Genel Sekreteri Hüseyin Karakoç, Türk-İş Genel Eğitim Sekreteri Salih Kılıç, Hak-İş Genel Başkanı Salim Uslu, Hak-İş Genel Başkan Yardımcısı Hüseyin Tanrıverdi, Hak-İş Genel Eğitim Sekreteri Yusuf Ergin katıldı.

ÇERNOBİL KAPANIYOR: İŞÇİLERE NE OLACAK?

Ukrayna hükümetince Çernobil Nükleer Santralı'nın bu yılın sonuna kadar kapatılacağı 29 Mart 2000 tarihinde onayladı.

1986 yılında meydana gelen, ülkemizi de etkileyen ve

dünya çapındaki büyük nükleer kazalardan birisi olan kazadan sonra Çernobil'de sadece bir reaktör çalışıyordu. Şimdi ise soru şu: Reaktör tümüyle kapandığında çalışan işçilere ne olacak?

Geçtiğimiz yıllarda santralde çalışan işçi sayısı yaklaşık 6 bin 500 civarındaydı. En azından 5 bin kişi de bu işlere bağlı olarak çalışmaktaydı.

1995 yılında Ukrayna Hükümeti ile zengin G-7 ülkeleri arasında yapılan anlaşmaya göre Çernobil Nükleer Santrali kapatılacak ve bu kapatma esnasında işçiler korunacaktı.

Bu konuda Avrupa Komisyonu ve ABD hükümeti mali destekte bulunacaktı. Şimdi gelinen noktada ise çalışan işçilere iş güvencesi sağlanması konusunda "taraf" olan ICEM ve sendika, sosyal korumanın sağlanmasında parasal tazminatın önemli olmadığını, asıl yapılması gerekenin yeni istihdam alanlı yaratılması olduğunu vurgulayarak Hükümete bu yönde baskı yapıyor.

Hazırlayan:
Oğuz Topak

?
NASIL SAVUNURLAR?
NEDEN ÇAPTIYORLAR?
NELERİ SAHLIYORLAR?

Günümüzde özelleştirme kavramı, ekonomik ve siyasal kavramlar arasında ençok tartışılan kavramlardan biri. Üstelik yalnızca Türkiye'de değil, tüm dünya da tartışılan bir kavram...

Türkiye'de bugüne kadar gerçekleştirilen ve son kez 1999 yılı sonunda 3 yıllık dönem için geçerli olacak IMF ile yapılan anlaşma uyarınca hedeflenen özelleştirme tartışmaları; daha çok **teknik-ekonomik** nitelik taşıyor. Ve bu bağlamda şu sorulara yanıt aranıyor:

- **Özelleştirilecek kuruluş, sektörel nitelikleri ve ekonomik etkinliği ile ne gibi özellikler taşımaktadır?**
- **Özelleştirilecek kuruluş, verimlik ve karlılık olarak nasıl bir işletmedir?**
- **Özelleştirilecek kuruluş çalışanları, sonuçlardan ne ölçüde etkilenecektir?**
- **Özelleştirilecek kuruluş, hangi süreçlerden ve nasıl özelleştirilecektir?**
- **Özelleştirilecek kuruluş, kimlere devredilecek, satılacak ya da verilecektir?**
- **Özelleştirilecek kuruluş, yeni sahipleri tarafından hangi amaçlarla ve nasıl yönetilecektir?**
- **Özelleştirilecek kuruluş yasalara uygun olarak mı özelleştirilecek ya da yasalara hangi ölçülerde uyularak özelleştirilecektir?**

Egemen sosyal sınıflar özelleştirmeyi yalnızca teknik bir gerçekleştirme değil, egemenliklerini pekiştirecek ya da yeniden oluşturacak yapısal dönüşümlerin güçlü ve vazgeçilmez aracı olarak sunuyorlar.

Kuşkusuz bu soruların yanıtlarını bulmak ve buna ilişkin açıklamalar yapmak, toplumsal duyarlılığı arttırmak kaçınılmaz bir görev ve zorunlu... Ancak özelleştirme kavramı gündeme getirildiğinde bu tartışmalarla yetinmek sorunun önemli boyutuna vurguyu azaltıyor.

Özelleştirmenin vurgulanması gereken önemli boyutu nedir?

Bu sorunun yanıtı tektir:

Özelleştirmenin ideolojik boyutu...

İdeoloji, toplumun ekonomik ve sosyal özelliklerini doğrudan ya da dolaylı biçimde yansıtan; belirli bir toplumsal sınıfın konumunu, çıkarlarını ve amaç-

larını yansıtan ve varolan toplumsal yapıyı korumaya ya da değiştirmeye yönelik görüşlerin ve düşüncelerin oluşturduğu bir sistemdir.

Özelleştirmenin ideolojik boyutu bu tanımlamada açığa çıkıyor.

Egemen sosyal sınıflar özelleştirmeyi yalnızca teknik bir gerçekleştirme değil, egemenliklerini pekiştirecek ya da yeniden oluşturacak yapısal dönüşümlerin güçlü ve vazgeçilmez aracı olarak sunuyorlar.

Bir anlamda doğrudan ya da dolaylı biçimde kamu mülkiyetinin "ortak sahibi" olan toplumsal sınıflar, özelleştirmeyle "mülksüzleştiriliyor."

Bu yanıyla özelleştirme egemenliğin pekiştirilmesi, güçlendirilmesi ve yenilenmesi olarak beliriyor.

Özelleştirme, teknik yönüyle kamu mülkiyetindeki üretim araçlarının, özel mülkiyete devredilmesi, kiralanması ya da kamusal hizmetlerin ihale yoluyla özel sektöre devredilmesidir.

Üretim araçlarının mülkiyetinin devri ya da kiralanması yoluyla gerçekleştirilen özelleştirme piyasa malı üreten "Kamu İktisadi Teşebbüsleri" için geçerlidir.

Buna karşılık piyasa malı üretiminin söz konusu olmadığı, kamusal hizmet üretimi alanında da hizmet ihale sistemi ile özelleştirmeler yapılmaktadır.

Her iki durumda da kamusal üretim özel üretime dönüşmüş olmasına rağmen finansman sistemleri değişmez.

NASIL SAVUNUYORLAR?

Bu durumu daha ayrıntılandırırsak özelleştirmenin teknik gerekçeleri şöyle açıklanmaktadır:

- **"Özelleştirme ile kamu mülkiyetindeki tekel kuruluşlar parçalanarak, özel kesime devredilir. Böylece rekabetçi koşullar yaratılarak ekonomik verimlilik arttırılır."**
- **"Özelleştirme ile menkul değerler piyasasında hisse senedi arzı yaratılarak borsa derinleştirilir,**

kamu kuruluşlarının mülkiyet tabanı yaygınlaştırılır."

- "Özelleştirme ile kamu kesimi zararları hafifletilerek, kamu kesimi borçlanma gereksinimi azaltılır ve böylece enflasyonun düşürülmesine katkıda bulunulur; kamu harcamalarında esneklik yaratılır."

Bu genel gerekçeleri savunanlar, bu gerekçeleri alt kategorilere ayırarak her birini ya ayrı ayrı, ya da bütün olarak savunurlar:

- "KİT'ler, tekel oluşturmakta ve rekabeti engellemektedir. Oysa özelleştirmeler, rekabet koşullarını yaratarak mal ve hizmetlerin ucuzlamasını sağlayacaklardır."
- "KİT'ler, verimsiz ve hantal kurumlaşmalar ve çalışmalar nedeniyle kamu gelirleri üzerinde yük oluştururlar. Özelleştirmeler kamu gelirleri üzerindeki basıncı azaltacaktır."
- "KİT'ler, ekonominin üzerinde büyük yük oluşturan kamu açıklarını daha arttırmakta, enflasyonun sürekliliğini sağlamakta ve hatta onu yapısal bir sorun durumuna getirmektedirler."
- "KİT'ler, servetin geniş halk kitlelerine yayılmasının önüne geçmektedir. Özelleştirmelerle mülkiyetin yaygınlaştırılması sağlanarak, bölüşüm dengeleri sağlanacaktır."
- "KİT'ler, toplumda girişimcilik ruhunu azaltmakta, siyasal yöneticilerin yolsuzluklarını arttırmaktadır. Özelleştirmelerle siyasal yöneticilerin yolsuzluklarının önüne geçileceği gibi ekonomiye dinamizm kazandıracak girişimcilik ruhunu geliştirecektir."

Kamu mülkiyetindeki kuruluşlar için bu teknik gerekçeler ileri sürülürken eğitim, sağlık, sosyal güvenlik, yerel yönetimler, istihdam kuruluşları gibi kamusal alanlarda

Kamu mülkiyetindeki kuruluşlar için bu teknik gerekçeler ileri sürülürken eğitim, sağlık, sosyal güvenlik, yerel yönetimler, istihdam kuruluşları gibi kamusal alanlarda da özelleştirmelerin gerekçeleri genel olarak aynıdır

da özelleştirmelerin gerekçeleri genel olarak hiç değişmemektedir, aynıdır:

- "Kamu hizmeti özelleştirilirse, yaşama standartları yükselecektir. Çünkü kamu hizmetini yürütecek özel kuruluş, hizmeti satmak üzere üretir ve bu da kaliteyi yükseltir."
- "Kamu hizmeti özelleştirilirse, kamu açıkları azalır. Çünkü, kamunun sunmakla sorumlu olduğu hizmet, satılacak bir "meta" durumuna gelir."
- "Kamu hizmeti özelleştirilirse, rekabetçi koşullar oluşturulur. Çünkü, hizmet üreten özel kuruluş karzarar koşullarında çalışarak, ekonominin ve sosyal yaşamın dinamizmini sağlar.
- "Kamu hizmeti özelleştirilirse, yararlanacakların kapsamı artar. Çünkü, hizmet üreten, özel kuruluş danha çok kazanmak için daha çok ve kapsamlı hizmet üretecektir."

Özelleştirme sanıldığının tersine, özel tekellerin gücünü daha arttırmaktadır. Kamu tekellerinin özelleştirme aracılığı ile ortadan kaldırıcağı gerekçesi tümüyle yalan ve yanlıştır.

GERÇEKLER YALANLIYOR

Kamu kurum ve kuruluşlarının ve kamu hizmetlerinin özelleştirilmesini yukardaki gerekçelerle savunanlar gerçekleri özenle saklıyorlar.

-Özelleştirme sanıldığının tersine, özel tekellerin gücünü daha arttırmaktadır. Kamu tekellerinin özelleştirme aracılığı ile ortadan kaldırıcağı gerekçesi tümüyle yalan ve yanlıştır. Çünkü, Türkiye'de gerçekleştirilen tüm özelleştirmeler, özel sektörde tekelleşmeyi daha da yoğunlaştırmıştır. İlk özelleştirmelerin yapıldığı çimento sektöründe tekelleşme arttığı gibi son kez yapılan POAŞ özelleştirmesi ardından da tekelleşme daha da artacaktır. Daha çok blok satış yöntemi ile yapılan özelleştirmeler sonucunda kamu tekelleri özel tekellere dönüşmekte, sonuçta da hem kaynak hem de gelir dağılımı daha da bozulmaktadır. Bunun sonucunda özel tekellerin gücü toplum ve kamu ör-

gütleri karşısında artmaktadır. Kamu kuruluşlarının özelleştirilmesini izleyen süreçte tekeller sendikasızlaştırmayı, işten atmayı ve işgücünün kuralsızlaştırılmasını, esnekleştirilmesini sağlamaktadır.

-Özelleştirme yansıtıldığının aksine, mülkiyeti tabana yararak, servetin yaygınlaşmasına yol açmamaktadır. Çünkü, blok satış yöntemiyle yapılan özelleştirmelerde tüm hisseler özel kuruluşun elinde toplanırken; hisse arzı ile yapılan özelleştirmeler de belirli bir süre sonra belirli ellerde toplanmaktadır. Bunun sonucunda da zaten özel kuruluşların elinde yoğunlaşan hisseler giderek tümüyle tek ya da birkaç elde toplanmaktadır. Türkiye'de Kardemir ve Netaş bunlara çarpıcı birer örnektir.

-Özelleştirme savunulduğunun tersine kamu kuruluşlarının zararlarını azaltmaz. Çünkü, genellikle karlı kuruluşlar ya da rant geliri sağlayabilecek kamu kuruluşları özelleştirildiğinden kamu kesiminin zararının azalması olanaksızdır. Türkiye'de zarar ettiği gerekçesiyle özelleştirilerek satılan bazı kamu kuruluşlarının arsaları, özelleştirmeyi izleyen günlerde üzerinde yapılan binaların bugünkü değeri birkaç yıl önceki değerinden 1000-2000 kat fazla olmuştur.

Blok satış yöntemiyle yapılan özelleştirmelerde tüm hisseler özel kuruluşun elinde toplanırken; hisse arzı ile yapılan özelleştirmeler de belirli bir süre sonra belirli ellerde toplanmaktadır.

-Özelleştirme ile büyük kamu gelirleri sağlanması olanaklı değildir. Çünkü kamu kesiminin mal varlığı, zarar ettiği gerekçesiyle değerinin çok altında özel sektöre devredilmektedir. Böylece özelleştirme aracılığıyla kamu kesimi kar ediyor görülürken büyük zararlara uğratılmaktadır.

İDEOLOJİK NEDENLER SAKLANIYOR

Özelleştirmenin kaçınılmazlığı konusunda ileri sürülen tüm nedenler, gerçeği yansıtmaktan uzaktır.

Bu nedenleri tümü teknik anlamda kanıtlarla çürütülebilir ve sendikalar tarafından gerçekten anlaşılabilir, basit biçimde çürütülüyor.

Ancak sorun, daha çok

ideolojik boyutun özenle saklanmasında yatıyor.

Peki nedir ideolojik nedenler?

Özelleştirme politikaları küreselleşme sürecinde sermayenin kendi sorunlarını çözmeye yönelik yeni dinamizm modelinin bir aracıdır. Yani özelleştirme; ulusal değil, uluslararası politikaların çarpıcı bir uygulama aracıdır. Özelleştirmenin uluslararası politika ve uygulama konumunda değerlendirilmesine neden olan ise kamunun iç ve dış açıklarıdır.

Günümüzde aşırı boyutlara ulaşmış olan kamu kesimi borçlanma gereksinimi, devletin rolüne yeniden tanımlama ve küçültülmesi gerekliliğini dayatırken, özelleştirmeyi bir araç durumuna düşürmüştür. Bir başka anlatımla sıkışan sermaye, kendine yeni etkinlik ve kar alanı açarak, gerileyen kar oranlarını yüksetmeyi amaçlamaktadır.

Devletin ekonomiden çekilerek kar ve etkinlik alanlarını sermaye terketmesi; kamusal alanda sermaye için yeni kar adacıkları yaratılması özelleştirmenin ana yönüdür.

Özelleştirme ile büyük kamu gelirleri sağlanması olanaklı değildir. Çünkü kamu kesiminin mal varlığı, zarar ettiği gerekçesiyle değerinin çok altında özel sektöre devredilmektedir.

Yalnızca karın güdülendiği dünün kamu hizmeti alanında ya da kamu işletmesinde artık, emek sömüsünün yoğun olduğu yeni sistemler yürürlükte kalacaktır.

Sözkonusu olan kar ve daha, daha fazla kar olunca, sendikaların sistem dışına atılmaya çalışılması, etkisizleştirilmesi kaçınılmaz olacağı gibi, esnek işgücü uygulamaları, yoğun emek sömürüsü de zorunlu olacaktır.

Diğer yandan eğitim, sağlık, sosyal güvenlik gibi temel insan haklarının yaşam bulduğu kamu hizmetlerinin özelleştirilmesi de sermayenin kar güdüsünün doğal bir sonucudur.

Devletin küçülmesi hedefine bağlı olarak sosyal devletin çökertilmesi aracı olan özelleştirmeler işte bu ideolojik formla toplum karşısında sermayenin sınır tanımaz gücünü arttırma aracı olarak çıkmaktadır.

Oysa yalnızca kar etme güdüsüne dayanarak, yılların birikimi, emeği ve özverisi ile kurulmuş, geliştirilmiş kamu kuruluşlarının yerli ve yabancı tekellere özelleştirilerek yağmalatılması ile bir ülkenin gelişmesi, kalkınması, ilerlemesi olanaksızdır.

Sendikalar ve toplumsal örgütler, sistemli bir cephe oluşturarak saldıran özelleştirme savunucularına karşı daha bilinçli, daha yığınsal ve daha etkili karşı çıkışlar örgütleyebilmelidirler...

Gecikmeden, bugün ve hemen...

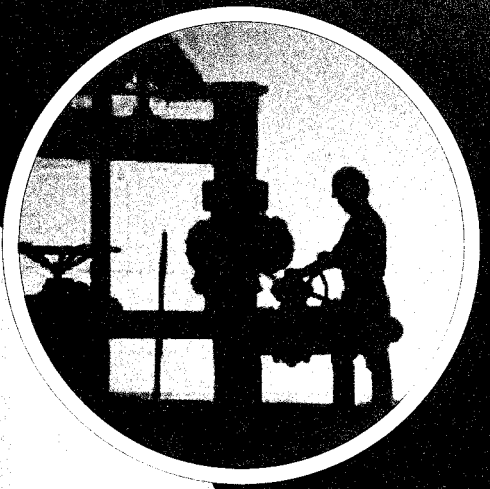

I YOL SEN

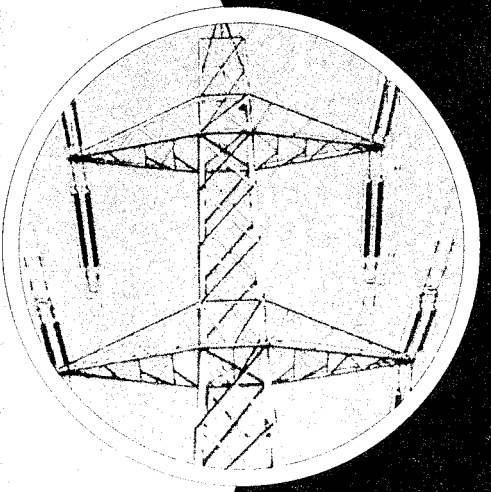

JİDE
EŞTİRME
AĞIMLILIĞI
ACAK"

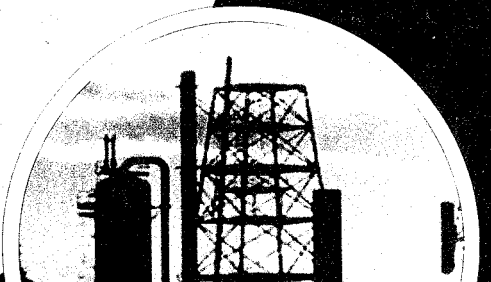

Türkiye ekonomisinin taşıyıcı omurgası özelliği taşıyan enerji sektöründeki kamu kuruluşları, özellikle son 5 yılda özelleştirmelerin odak noktasına alındı. IMF ve Dünya Bankası istemleri doğrultusunda petrolden elektriğe, doğalgazdan kömüre çok geniş bir alanda yıllardır ülkenin yükünü taşıyan kamu kuruluşları, yerli ve yabancı tekellere yağmalatılarak özelleştirme programı içinde tutulmaya çalışıldı. 1999 yılı yaz aylarında uluslararası tahkimin Anayasa değişikliği ile yürürlüğe girmesi ardından hızlanan enerji sektöründeki özelleştirme girişimleri önce Petrol Ofisi, ardından da Tüpraş özelleştirme girişimleri ile doruğa ulaştı. Bu süreç günümüzde de bütün hızıyla sürdürülmeye çalışılıyor. Enerji sektöründe sürdürülmeye çalışılan özelleştirme gerçekte ulusal çıkarlara saldırı niteliği taşıyor. Çünkü enerji kaynaklarının yerli ve yabancı tekellere terkedilmesi anlamı; jeostratejik konumu önemli olan Türkiye'nin geleceğine ipotek koyması demek..

Bu gerçeğin bilincinde olan ve tehlikeye karşı önlem alınmak zorunluğunu haykıranlar ise sendikalar ve demokratik kuruluşlar. İktidarda olsun ya da olmasın; parlamentoda temsil edilen tüm partiler, enerji sektöründeki bu süreci veya tehlikeyi algılamak bir yana; gizlemek, örtüştürmek için özel bir çaba harcıyor. Aralarında varolan çelişkiler veya kimi tartışmalar ise temsil ettikleri sermaye grupları arasındaki çatışmadan kaynaklanan tartışmalar...

Bugün enerji sektöründe kamu kuruluşlarının hızlı biçimde özelleştirilmesi için yoğun bir çaba var.

Buna karşı duran, etkili ses getirmeye çalışan yalnızca sendikalar ve demokratik kuruluşlar. Onlar sürekli olarak sorunu gündeme getirmeye ve böylece genel bir halk duyarlılığı yaratmaya çalışıyorlar.

Kigem, TMMOB Elektrik Mühendisleri Odası, Tes-İş Sendikası, Petrol-İş Sendikası, Türkiye Maden-İş Sendikası ve Enerji Yapı Yol Sen'in 9 Mart 2000 tarihinde Ankara'da Türk-İş Toplantı Salonunda gerçekleştirdikleri ortak basın açıklaması böylesi etkinliklerden biri oldu.

Kigem Başkanı **Prof. Dr. Mümtaz Soysal,** TMMOB Başkanı **Yavuz Önen,** Tes-İş Sendikası Başkanı **Mustafa Kumlu,** Petrol-İş Sendikası Genel Başkanı **Mustafa Öztaşkın**, Türkiye Maden-İş Sendikası Genel Başkanı **H. Hüseyin Kayabaşı** ve Enerji Yapı Yol Sen Başkanı **Cengiz Faydalı**'nın birer konuşma yaptığı ve çok sayıda izleyicinin katıldığı toplantıda, enerji sektöründeki özelleştirmelerin gerçek niteliğinin ortaya serildiği ve sendikaların birlikte hazırladığı **"Enerji Karmaşası ve**

Halkın Çıkarları" broşürü dağıtıldı.

Kigem, TMMOB Elektrik Mühendisleri Odası, Tes-İş Sendikası, Petrol-İş Sendikası, Türkiye Maden-İş Sendikası ve Enerji Yapı Yol Sen'in kamuoyuna sunduğu ortak bildiride şu görüşlere yer verildi:

"1-Yeni dünya düzeni koşullarında uluslararası ilişkilerle ekonomik ve toplumsal konular hep güçlülerin çıkarları ve istekleri doğrultusunda çözülmekte; kar oranlarındaki düşüşü durdurmak amacıyla emek üzerindeki sömürü yoğunlaşmaktadır. Özelleştirme ve devleti küçültme girişimlerindeki temel amaç da büyük sermayenin etki alanının genişletmek ve kar oranlarındaki düşüşü engellemek içindir.

2- Uluslarüstü ve sınırlar ötesi sermaye, çözümü her zamankinden daha çok zengin ülkelerin dışındaki ve çevresindeki ekonomilere, Avrasya ve Ortadoğu ülkelerini, özellikle enerji yatırımları açısından Türkiye'ye dikmiştir. Enerji kaynakları sınırlı olan Türkiye ise mevcut kaynaklarını en verimli biçimde kullanmak ve enerji kaynakları konusundaki ithalatını, dış bağımlılık yaratmayacak biçimde düzenlemeye mecburdur.

3- Şimdiye kadar doğru dürüst yapılmayan enerji planları mutlaka yapılmalı, sanayide verimliliği düşük, fazla enerji tüketen ve çevre kirleten teknolojilerden vazgeçilerek, verimliliği yüksek teknolojilere yer veren sanayileşme tercihlerine geçilmelidir.

4- Türkiye'nin elektrik enerjisi üretiminde kaynakların kullanım payları hatalıdır. Ülkelerin çoğunda elektrik üretiminde doğalgazın payı Türkiye'ninkinden azdır. İthal edilen enerji kaynağı olarak, doğalgazın elektrik üretimindeki payını daha da arttırmak akılcı bir tutum değildir. Kömür özellikle de linyit kömürü rezervleri bakımından zengin bir ülke olan Türkiye'nin linyit madenciliğini geliştirip linyitin çevreye uyumlu elektrik üretimindeki payı arttırılmalıdır. Hidrolik potansiyel daha da iyi değerlendirilmeli, jeotermal, güneş ve rüzgar gibi kaynaklar, yeni teknolojileri devreye sokarak elektrik enerjisi

üretiminde daha geniş paya sahip kılınmalıdır.

5- Türkiye'de enerji krizi yok, enerjide yönetim krizi, çokbaşlılık ve eşgüdümsüzlük vardır. Bu dağınıklığa ve yönsüzlüğe son verirken, aynı zamanda, elektrik enerjisindeki kayıp ve kaçak oranları gelişmiş ülkelerdeki düzeye indirilmelidir.

6- Bizler asla yeni teknolojilere ve bu arada nükleer teknolojinin insanlık yararına kullanımına karşı değiliz. Ancak, bilinmelidir ki, nükleer santrallerde uygulanan teknoloji, yaygın kanının tersine, geçmişin geri teknolojisidir. Nükleer santral satın alınarak, nükleer teknolojiye sahip olunmaz. Bu bakımdan, ülkede nükleer santral yapımını savunmak, teknik bir zorunluluk değil, siyasi bir tercih konusudur. Üstelik nükleer santraller yoluyla elektrik üretimi, genellikle söylendiği gibi ucuz olmayan, ilk kuruluş ve işletme aşamalarında pahalı bir yöntemdir. Radyasyon güvenliği de sorun olacaktır.

7- Enerji sektöründeki politikalar ve özelleştirme uygulamaları yalnız yerli ve yabancı sermaye çevrelerinin çıkarlarına göre belirlendiği için, halkın, çalışanların, onları temsil eden örgütlerin görüşleri dikkate alınmayıp tek yanlı uygulamalar israrla yürütülmektedir. Bu tutuma ve halk kesimleri arasındaki bölüşüm dengelerini bozan, bölgeler arası uçurumları derinleştiren, dışa bağımlılığı arttıran enerji politikalarına şiddetle karşıyız.

8- Enerji sektöründeki özelleştirmelerde hukuk devleti zorlanmakta, Anayasa'ya aykırılık yaratılmakta, sosyal devlet ilkeleri açıkça çiğnenmektedir. Devleti ve toplumu kemiren bu durum daha fazla devam edemez.

9- Enerji sektöründeki uygulamalara ilişkin hukuki süreçlerde bir dizi ihlaller yaşanmıştır. Anayasaya aykırı yasalar çıkarılırken, idari mahkeme kararları hükümetlerce uygulanmamıştır. Ulusal devleti devre dışı bırakan uluslararası tahkim Anayasa maddesi haline getirilmiş ve uluslararası tahkimin geriye yürütülmesine olanak ta-

nınmıştır. Ayrıca, özelleştirme sırasında, çalışanların kazanılmış haklarını (İş güvencesi, özlük hakları, kıdem tazminatı) koruyucu bir düzenleme yapılmamış, gelecek kaygısı içinde bir belirsizliğe itilmiştir.

10-Enerji konularındaki büyük özelleştirme ihalelerinde medya sahiplerinin yer alması, kamuoyunu oluşturan basın ve yayın araçlarının nesnel değerlendirme yapamaz duruma getirmiş, taraf durumuna sokmuştur. Bu sonucun halkın gerçekleri öğrenme ve bilgilenme hakkı açısından son derece sakıncalı buluyor, büyük üzüntü ve kızgınlıkla kınıyoruz. Ancak, şunu belirtmek isteriz ki, böyle bir durum, enerji sektöründe çalışan ve ülke enerji sorunları üzerinde düşünen bizleri, doğrulara bağlı kalmaktan, doğruları savunmaktan ve yanlışlara karşı çıkarak çok daha aydınlık bir Türkiye için olanca gücümüzle mücadele etmekten vazgeçirmeyecektir."

ÖZELLEŞTİRME YAĞMASI VE MEDYA TEKELLERİ

"Gazetecinin sağladığı enformasyon bir meta değil, toplumsal bir değerdir. Gazetecinin toplumsal sorumluluğu, onun etik bilincine uygun hareket etmesini gerektirmektedir. Gazetecinin en önemli görevi, nesnel gerçekliğe sadık kalarak, olguları uygun bağlamlarından dürüstçe aktararak, olayların yaşamsal bağlantılarını çarpıtmadan vererek, insanların doğru ve sahici bilgi edinme hakkına hizmet etmektir." (1983 yılında yayımlanan Profesyonel Gazetecilikte Etiğin Uluslararası İlkeleri Metni'nden.)

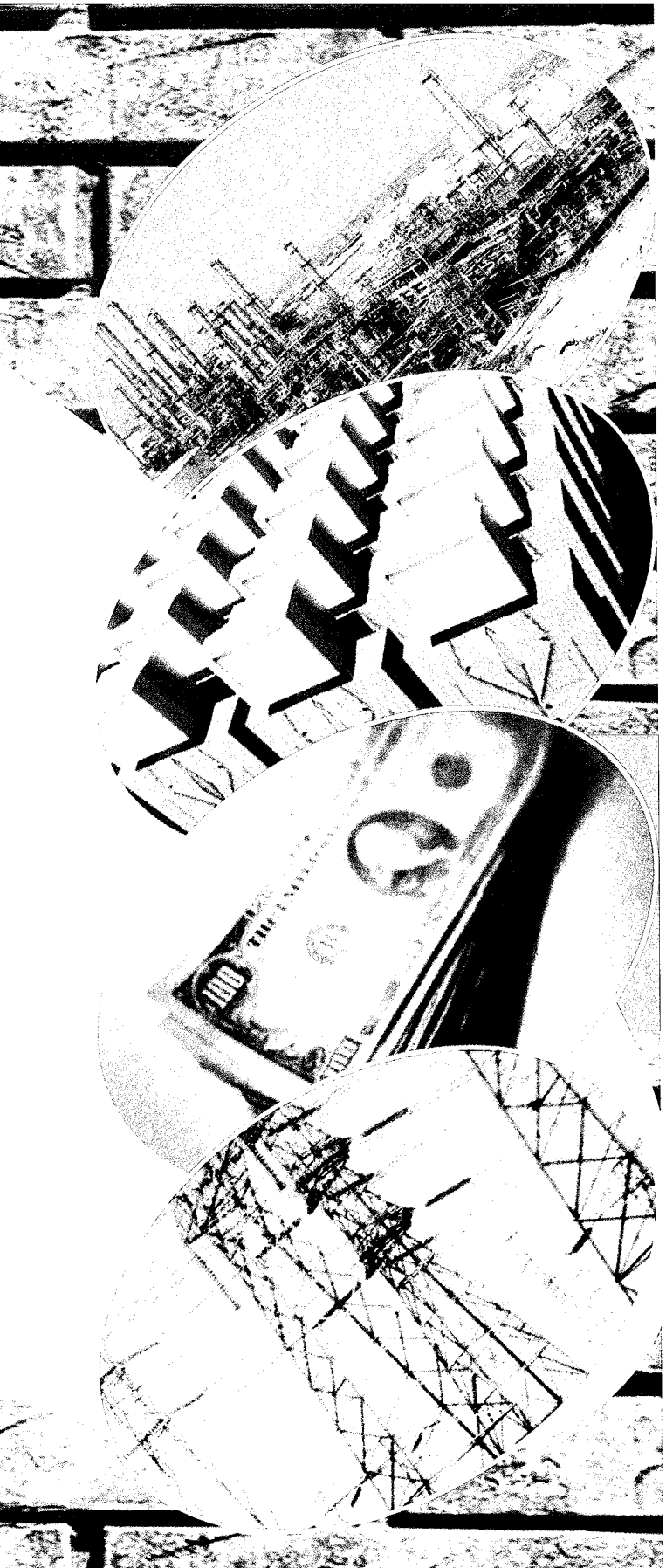

Görsel, işitsel ve yazılı kitle iletişim araçlarında teknoloji ve bilimsel gelişmelerle birlikte son dönemlerde yaşanan çeşitlilik ve yaygınlaşma eğilimi, hem dünyada hem de ülkemizde yeni bir sektörün oluşmasını sağladı:

Medya sektörü..

Bugün medyanın günlük yaşam içinde kapladığı alan sürekli olarak genişlemektedir. Çünkü iletişim teknolojisindeki gelişmeler, varolan kitle iletişim araçlarının kullanımını daha da yaygınlaştırmaktadır.

Çok büyük ekonomik yatırımları gerektirmesi nedeniyle uluslararası tekellerin kontrolünde büyüyen sektör; **"küresel köy"** olarak nitelendirilen dünyamızın bilgilenme, iletişim ve kamuoyu oluşturma alanının mutlak egemeni durumunda.

Yazılı, görsel, sözel ve dijital iletişim teknolojisi alanında son yıllarda yaşanan gelişmeler dikkate alındığında birkaç çokuluslu şirket, bilgi edinme hakkı üzerinde büyük bir pazar yaratmış durumdadır.

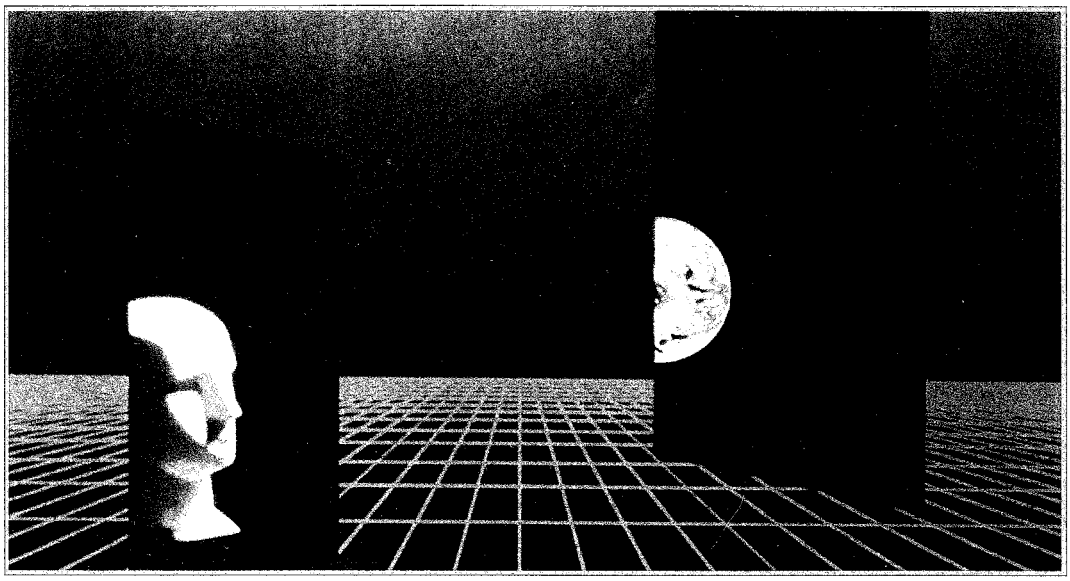

Binlerce insanın çalıştığı medya plazalara yerleşerek, ekonomik güçleri ni siyasal ve toplumsal güce dönüştürmeye çalışan medya tekelleri, son dönemde internet, dijital yayıncılık, kitap yayıncılığı ve pazarlamacılığı alanına önemli yatırımlar gerçekleştirerek bu alanlarda da tekelci egemenlik oluşturmaya çalışıyor.

TÜRKİYE'DE NASIL GELİŞTİLER?

Ülkemizde medya sektörünün oluşması yazılı basında 80'li yılların ortaların yaşanan hızlı bir tekelleşme süreci ile başladı. Bu dönemde günlük gazete sahipliğinde el değiştirmeler, holdinglere bağlı yeni gazeteler ortaya çıktı. Günlük basında tekel oluşturan gruplar gerçekleştirdikleri yeni yatırımlarla çok sayıda haftalık ve aylık yayınlar çıkartmaya başladılar.

90'lı yılların başında radyo ve televizyonda kamu tekelinin kaldırılmasını izleyen günlerde medya alanını; siyasal ve ekonomik güç sağlamanın aracı olarak değerlendiren birkaç holding, banka, müteahhitlik şirketi ya da tüm bunları birlikte sürdüren kimi şirketler, sektörde boy göstermeye başladı. Bunlar, kamu kaynaklarından doğrudan ya da dolaylı sağlanan teşviklerle daha da büyüdüler ve güçlendiler. Günlük basındaki egemenliklerini öncelikle görsel alanda yani televizyon kanalı işletmeciliğinde de geliştirdiler ve medya sektöründe tekelci bir yapı oluşturdular.

Bugün gelinen aşamada, Doğan ve Medya Holding medya sektöründe ana tekelci çekirdeği oluşturuyor. Bu çekirdeğin etrafında da diğer medya grupları yeralıyor. Ana çekirdeği oluşturan iki grup, "pazarın" yarısından fazlasını kontrol ederken, ana çekirdekle ikinci halkada yeralan medya tekelleri "pazarın" yüzde 90'ına yakınını kontrol ediyor.

Binlerce insanın çalıştığı medya plazalara yerleşerek, ekonomik güçlerini siyasal ve toplumsal güce dönüştürmeye çalışan bu tekeller, son dö-

Özelleştirmelerin zorunluluğu konusunda zaman zaman ince taktiklerle, zaman zaman kaba yöntemlerle ideolojik saldırı aygıtı olarak işlev gören medya tekellerinin televizyonları, dergileri ve gazeteleri, Holdinglerinin patronlarının özelleştirmelerden yüklü bir pay alması için çok özel emek harcamaktadırlar.

nemde internet, dijital yayıncılık, kitap yayıncılığı ve pazarlamacılığı alanına önemli yatırımlar gerçekleştirerek bu alanlarda da tekelci egemenlik oluşturmaya çalışıyor.

KİM NEYİ YAPIYOR?

Yasama, yürütme ve yargıdan sonra "Dördüncü Güç" olarak nitelendirilen medyada yaşanan yeni gelişmeler, yalnızca serbest rekabet kuralları ile açıklanamayacak niteliktedir. Çünkü söz konusu olan öncelikle yurttaşların bilgilenme hakkıdır; doğru bilgilenme hakkıdır.

Ülkemizde yazılı, görsel, işitsel ve dijital medya alanlarında yoğunlaşan tekelleşme son dönemlerde internet ve dijital televizyon alanında büyük bir hızla sürmektedir.

Bugün yazılı basının yani günlük gazetelerin, haftalık veya aylık dergilerin çok büyük bölümü bu medya devlerinin birer "ürünüdür." Yine ulusal veya yerel düzeyde yayın yapan birkaç radikal dinci özel televizyon kanallarının dışında kalan televizyon kanallarının önemli bölümü de bu tekellerin kontrolündedir.

Bugün en etkili medya aracı olarak görülen televizyon kanalı sahipliğinde holdingler egemenliği sürüyor. Doğan Holding'in Kanal D, Medya Holding'in ATV, Süzer Holding'in Kent TV, Doğuş Holding'in NTV ve Kanal E, Uzan Holding'in İnter Star, Bayındır Holding'in BRT, İhlas Holding'in TGRT, Çukurova Holding ve Erol Aksoy Grubunun Show TV, Ceylan Holding'in CTV.

• Doğan Holding

Genel olarak medya

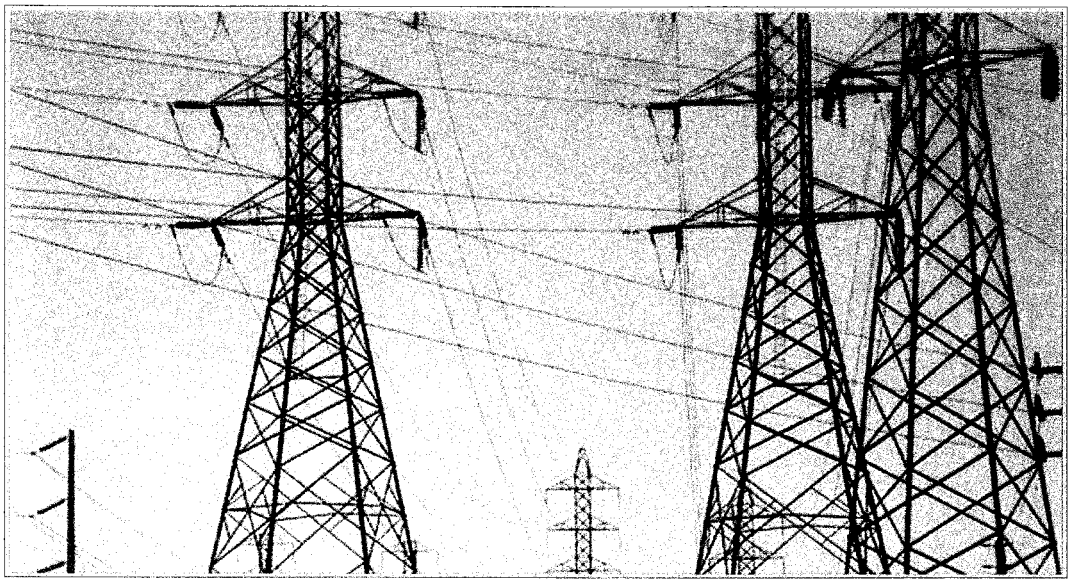

Medya tekelleri kamuoyu oluşturmak için ellerinde varolan tüm kitle iletişim araçlarını, sistemli olarak özelleştirme politikalarının "haklılığını", "vazgeçilmezliğini", ve "tartışılmazlığını" kanıtlamak için kullandılar, kullanıyorlar. Bunun için temel insan haklarından olan "bilgilenme hakkı"nı açıkça çiğniyorlar.

sektöründe en yüksek payı alan ve bu sektörün birçok alt dalında mutlak egemenlik kuran Doğan Holding'in İnternet, Dijital TV ve Kablolu TV alanlarında önemli yatırımları var. Son dönemlerde Dünyadaki medya tekelleri ile ortaklık süreci de başlatan Doğan Holdingin ulusal düzeyde iki TV kanalı göze batıyor: Kanal D ve CNN-Türk.

POAŞ'ın özelleştirilmesinde İş Bankası ile oluşturulan konsorsiyum ile ihaleye giren Doğan Holding geçtiğimiz günlerde Doğuş Holding, Sabancı Holding ve İspanyol Telefonica ile GSM ihalesine de girdi. Milliyet, Hürrriyet, Meydan, Posta, Spor gibi günlük gazetelerle Ekonomist, Tempo gibi haftalık, Kapital, Atlas, Elele gibi aylık birçok derginin sahibi olan Holding, aynı zamanda Doğan Haber Ajansının da sahibi. Dışbank, Ray Sigorta ve Doğan Sigorta Şirketi'nin sahibi olan Holding, yurt içinde ve dışında birçok şirketleri ile Garanti Bankası gibi bankaları bulunan Doğuş Şirketler Grubu ile Kanal D'nin sahibi.

Gazetelerinin günde ortalama 1 milyon 600 bin satışı bulduğu Doğan Holding'in TV kanalları hergün 14.5 milyon hanede izleniyor. Ulusal düzeyde yayın yapan Radyo D, 24 saat dinleyiciye ulaşıyor. Bunun dışında kısa süre içinde hızla yaygınlaşması beklenen 4 milyon potansiyel aboneli dijital TV'nin, 340 bin abone potansiyeli Kablolu TV'nin, 1 milyon 800 bin abone hedefli internet yayıncılığının sahibi de Doğan Holding.

Ulusal ve uluslararası tekellerle ortaklı kurmaya yeni boyutlar katan Holding'in farklı alanlar-

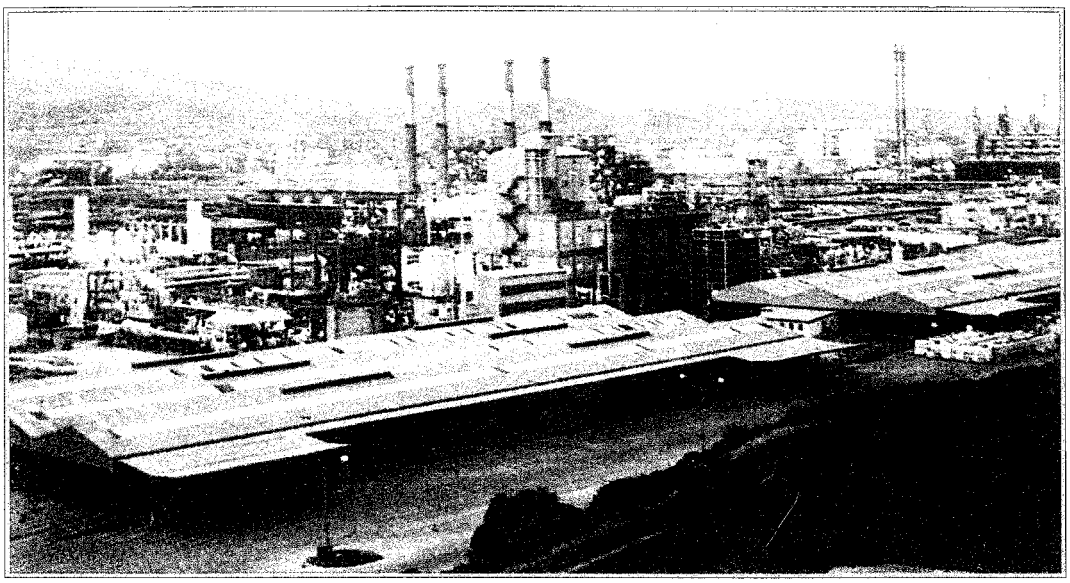

Çekirdekte bulunan ve sektörde büyük pay sahibi olan birkaç medya tekeli, bu ekonomik güçlerinin birçok kat üzerinde ekonomik değeri ve pazar hacmi olan kamu kuruluşlarının satın alınmasında rol üstlenmekte; kamu kuruluşlarını sahiplenmektedir.

daki ortakları şunlar:

-Kablolu TV'de Koç Holding ve Siemens,

-Enerji sektöründe Çukurova Holding, Tekfen, Finansbank grubu ve Tekser,

-Telekom'da Sabancı Holding, Doğuş Holding, İspanyol Telefonica,

-Cep telefonunda (Turkcell) Çukurova Holding,

-Dijital TV'de Çukurova Holding,

-Dergide Rizzoli, Burda,

-Poaş'ta İşbank.

• Medya Holding

Dinç Bilgin ailesinin kuruluşu Medya Holding'in Sabah, Yenibinyıl, Takvim, Bugün, Fotomaç, Aktüel, Gezi, Oto Haber, Bazaar, Power, Gurme gibi günlük; haftalık ve aylık dergileri bulunuyor. Medya Sektöründe önemli yatırımların sahibi olan Kuruluşun ulusal düzeyde yayın yapan televizyon kanalı ATV. Medya Holding'in internet alanındaki sesi ise Turkport...

Dinç Bilgin'in Medya Holding'ine Yapı Kredi, Pamukbank, İnterbank gibi birçok banka ve sanayi kuruluşunun sahibi olan Çukurova Holding de ortak.

Son dönemlerde Medya Holding özelleştirmelerden pay almak amacıyla atağa geçen bir kuruluş olarak öne çıkarken, günlük gazeteleri başta olmak üzere tüm yayın organlarında sendikalara yönelik saldırgan bir tutum izleyemeyi "ana politika" durumuna getirdi.

• Uzan Holding

İmar Bankası ile Adabank'ın sahibi olan Uzan Grubu'nun sahip olduğu iki TV kanalı var: Star ve Kral TV. Çukurova Elektrik, Rumeli Elektrik ve Kepez Elektrik'in sahibi olan Uzanlar çok sayıda

ÖZELLEŞTİRMEDEN PAY ALMAK İÇİN NASIL PROPAGANDA YAPIYORLAR?...

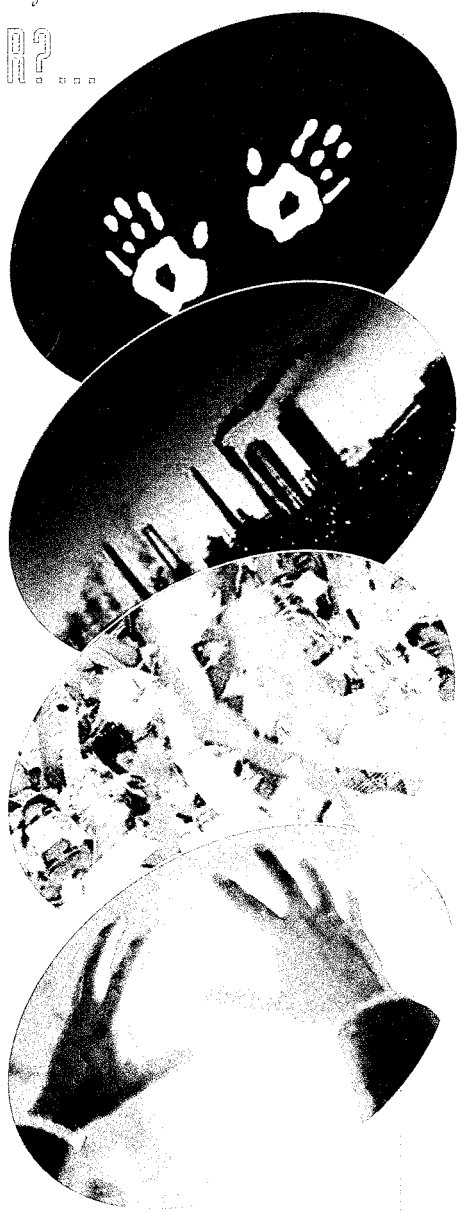

1- Kamuoyunu habersiz ve bilgisiz kılıyorlar.
2- Şartlandırıcı haber ve bilgi sunuyorlar.
3- Sendikaların eylem ve etkinlikleri yansıtırken önemsizleştiriyorlar.
4- Olumsuz ayrıntıları abartıyor, olumlu ağırlıkları gizliyorlar.
5- Köşe yazarlarını, politikalarının desteklenmesi için kullanıyorlar.
6- Uluslararası gelişmeleri aktarmıyorlar.
7- Bilinçli mantık hataları yapıyorlar.
8- Gerçek ekonomik ve sosyal rakamları gizliyorlar.
9- Bireysel beklenti ve özlemleri kışkırtıyorlar.
10- Özelleştirmeler olmazsa ülkenin batacağı propagandasına sığınıyorlar.

çimento fabrikasının da sahibi.

Son yıllarda yazılı basın alanında da etkinlik kurmaya çalışan Uzanlar bu hedef doğrultusunda günlük Star gazetesinin yayınlamaya başladılar.

Star, gazete dağıtımı sorunu nedeniyle Doğan Holding ve Medya Holding ile 1999 yılı içinde başlayan **"medya savaşları"** başlattı. Bu savaş, günümüzde sıcaklığını yitirmesine karşın soğuk savaş olarak sürüyor.

• İhlas Holding

80'li yılların ortasında yayın yaşamına başlayan Türkiye Gazetesi kaynaklı irili-ufaklı türedi şirketler üzerinde kurulan İhlas Holding, medya sektöründe önemli yatırımlarıyla tanınıyor.

Kısa sürede büyümesi nedeniyle üzerinde zaman zaman tartışmaların yapıldığı İhlas Holding'in gazetesi "Türkiye"yi yayın yaşamının ilk yıllarında Suudi Arabistan kaynaklı finans kuruluşlarının önemli ölçüde desteklediği belgelenmişti.

Ulusal televizyon kanalı TGRT'nin sahibi olan İhlas Grubu aynı zamanda TGRT Radyo'nun da sahibi. Pazarlama şirketleri, haber ajansları ve çok sayıda sektörel yayınları bulunan İhlas Grubu'nun sağlık ve eğitim alanında da birçok önemli yatırımı var.

• Erol Aksoy Grubu

İktisat Bankası'nın sahibi Erol Aksoy grubunun özellikle görsel medya alanında yatırımları bulunuyor. Ulusal televizyon kanalları Show TV ile Cine 5'in sahibi olan grubun birçok sigorta şirketi, radyo istasyonları ve farklı alanlarda periyodik dergiler çıkartan yayıncılık şirketleri var.

• Zaman "Grubu"

Özellikle ulusal ve uluslararası düzeyde eğitim alanında yatırımları ve öğrenci yurtları ile dikkati çeken ve bu nedenle Milli Güvenlik Kurulu raporlarında sıkça yeraldığı bilinen Fetullah Gülen yandaşlarının yayın organı Zaman gazetesi, yurtiçinde ve yurt dışında da yayınlanıyor.

Özel televizyon yayıncılığının başlamasıyla birlikte Zaman gazetesi ile yetinmeyerek Samanyolu TV'yi de kuran bu "grup" alışıldık, nitelikte bir medya "işletmesi" ya da grubu değil.

Çünkü medya alanlarındaki yatırımları genel ve uzun dönemli siyasal-ideolojik hedeflerinin birer tanıtım aracı.

• Çukurova Grubu

Son yıllarda medya alanında önemli yatırımlar yapmaya başlayan Çukurova Grubu, gerçekte bu alanda her zaman az ya da çok varolmaya çalıştı. Yapı Kredi Bankası ile Pamukbank'ın sahibi olan Grup, birçok sigorta ve sanayi işletmesinin ortağı ya da sahibi.

Yapı Kredi Yayıncılık, Superonlaine, Akşam Gazetesi gibi yatırımları olan Çukurova Grubunun bazı ulusal televizyonlarda "arka planda" kalan, "etkili" hisseleri bulunuyor.

SON DÖNEMDE DİKKATLERİ NEREDE?

Sektördeki egemenliklerini, siyasal alanda da sürekli olarak pekiştirmeye çalışan medya tekelleri; son dönemlerde ellerindeki büyük olanakları özelleştirmelerde pay almak için kullanmaya

Bir kamu hizmeti olması gereken yayıncılığın tek sesliliğe dönüşmesini engelleyecek her türlü yasal düzenleme yaşama geçirilmelidir,; medya sektöründe bulunan ya da yatırım yapan işletmelerin, özelleştirilmelerden, dolaylı ya da doğrudan pay alma girişimleri, zaman geçirmeksizin engellenmelidir.

ayırdılar.

Kamuoyu oluşturmak için ellerinde varolan tüm kitle iletişim araçlarını, sistemli olarak özelleştirme politikalarının **"haklılığını", "vazgeçilmezliğini", ve "tartışılmazlığını"** kanıtlamak için kullandılar, kullanıyorlar.

Özelleştirmelerin zorunluluğu konusunda zaman zaman ince taktiklerle, zaman zaman kaba yöntemlerle ideolojik saldırı aygıtı olarak işlev gören medya tekellerinin televizyonları, dergileri ve gazeteleri, holdinglerinin patronlarının özelleştirmelerden yüklü bir pay alması için çok özel emek harcamaktadırlar.

Çekirdekte bulunan ve sektörde büyük pay sahibi olan birkaç medya tekeli, bu ekonomik güçlerinin birçok kat üzerinde ekonomik değeri ve pazar hacmi olan kamu kuruluşlarının satın alınmasında rol üstlenmekte; kamu kuruluşlarını sahiplenmektedir.

Özellikle Doğan Holding, Doğuş Holding, Medya Holding, Uzan Holding, Süzer Holding ve Çukurova Holding televizyonlarını, radyolarını ve gazetelerini arkalarına alarak IMF ile gerçekleştirilen 3 yıllık Stand by anlaşması sonrasında özelleştirmelerden pay alma yarışına girdiler.

Doğan Holding, elektrik, telekomünikasyon, petrol; Medya Holding, telekomünikasyon, petrol; Uzan Holding, elektrik, çimento, telekomünikasyon; Çukurova Holding, telekomünikasyon, petrol alanlarında etkinlik gösteren POAŞ ve Telekom ihalelerine katıldılar.

Üstelik yasaların medya kuruluşlarınında yüzde 10'dan fazla payı olan holdinglerin, devlet iha-

Gazeciliğin uluslararası ve ulusal etik değerleri, kuralları titizlikle uygulanmalı; gazetecilerin ve tüm basın sektöründe çalışanların güvenceleri arttırılmalı, sendikalaşmalarını ve örgütlenmelerini engelleyen uygulamalara yasaklayıcı yaptırımlar getirilmelidir,

lelerine katılamayacağı yasağına rağmen...

Bilindiği gibi POAŞ ihalesini Doğan Holding'in katıldığı konsorsiyum alırken, GSM ihalesinin birincisini İş Bankası-İtalyan Telekom şirketi kazandı. İkinci GSM ihalesi ise ertelendi. Herhangi bir medya holdingine bağlı olmayan yazılı basının bildirdiğine göre holdinleri ihalelere katılmak için medya kuruluşlarındaki paylarını düşük gösterdiler.

Çünkü daha önce yapılan elektrik dağıtım ihaleleri bu yasak nedeniyle iptal edilmişti.

ÖZELLEŞTİRMELER İÇİN NASIL PROPAGANDA YAPIYORLAR

Gerek görsel, gerek işitsel ve gerekse yazılı basın araçlarıyla kamuoyunu oluşturmaya çalışan medya tekelleri halk kitlelerini şartlandırmak için özelleştirmeler konusunda hangi araçları, hangi propaganda yöntemlerini uyguluyorlar?

Birincisi, kamuoyunu habersiz ve bilgisiz kılıyorlar: Yansıttıkları haber ve yorumlarda demokratik tepkilerini gösteren ya da görüş sunan, özelleştirme girişimlerine karşı çıkan sendikaları ve demokratik kuruluşları, sosyal taraf olarak yansıtmıyorlar. Gerçekleştirilen eylemleri ve etkinlikleri bilinçli olarak gizliyorlar.

İkincisi, şartlandırıcı bilgi ve haber sunuyorlar: Sendikaların ve demokratik kuruluşların gerçekleştirdiği eylem, etkinlik ve açıklamaları kamuoyunu ters şartlanacağı biçimde yansıtıyorlar.

Üçüncüsü, eylem ve etkinlikleri yansıtırken önemsizleştiriyorlar: Sendikaların gerçekleştirdiği kitlesel çıkışları ya

da ortak açıklamaları önemsiz, değersiz açıklamalar ya da eylemler olarak göstererek aktarıyorlar. Yani haberlerin ve bilgi sunumlarının ağırlığını özelleştirmeleri desteklemek için kullanıyorlar.

Dördüncüsü, olumsuz ayrıntıları abartıyor, olumlu ağırlıkları saklıyorlar: Özelleştirmeler konusunda gerçekleştirilen eylem ve etkinliklerde ortaya çıkan kimi olumsuz durumları öne çıkartırken, genel olumluluğu gizleyen tutum izliyorlar.

Beşincisi, köşe yazarlarını, politikalarının desteklenmesi için kullanıyorlar: Haber merkezlerinin yansıttığı haberler dışında, özellikle yazılı basında köşe yazarları ağırlıklı olarak özelleştirmeleri destekleyen yazılar yazarken; özelleştirme karşıtı makalelerin yazılmasına veya soruşturma yazılarına yer verilmesine engel oluyorlar.

Altıncısı, uluslararası gelişmeleri gerçek biçimde aktarmıyorlar: Özelleştirmelerin kaçınılmazlığını kanıtlamak üzere, uluslararası gelişmeleri çarpıtıyorlar.

Özellikle Kuzey, Orta ve Güney Avrupa ülkeleriyle Latin Amerika'da özelleştirme karşıtı girişimlere, oluşumlara yer vermemeye çalışırken, tüm ülkelerde özelleştirmelerin başarıyla yapıldığını aktarıyorlar.

Yedincisi, bilinçli mantık hataları yapıyorlar: Bunun için kalıplaşmış unsurları, önyargıları kullanıyorlar.

Mantık kurgusunu oluştururken, gerçeklerden uzaklaşıyorlar:

"Tüm kamu kuruluşları hantaldır; Poaş'da kamu kuruluşudur; o halde Poaş da özelleştirilmelidir", "Tüm kamu kuruluşları verimsizdir; Petkim de kamu kuruluşudur; o halde Petkim de özelleştirilmelidir", "Borsa endeksi, özelleştirmelerle yükseliyor; özelleştirmenin yapılmaması borsa endeksini düşürür, o halde özelleştirmeler mutlaka yapılmalıdır" gibi düz ve kaba mantık önermeleri ya da unsurları kullanılıyor.

Sekizincisi, gerçek rakamlar gizleniyor: Özelleştirmelerin yaratacağı olumsuzlukları örtüştürmek için ya gerçek rakamları gizliyorlar, ya da çarpıtarak yansıtıyorlar. Ekonominin bunalımdan çıkması için özelleştirmenin mutlaka sonuçlandırılması gerektiği yönünde söylemler, gerçek dışı verilerle desteklenmeye çalışılıyor.

Dokuzuncusu, bireysel beklenti ve özlemleri kışkırtıyorlar: Özelleştirlemelerin gerçekleşmesi için insanların bireysel zayıflıklarından yararlanmaya çalışıyorlar.

Bunun için özelleştirilecek kuruluştan "pay sahibi olma hakkı"nın getireceği rantın bireysel özlem ve beklentileri karşıyabileceği abartılı olarak sunuluyor.

Onuncusu, özelleştirmeler olmazsa ülkenin batacağı propagandasına sığınıyorlar: IMF, Dünya Bankası ve Dünya Ticaret Örgütü gibi uluslararası kuruluşların yaklaşımlarına ve değerlendirmelerine bilinçli olarak daha fazla yer verilerek; ülke ekonomisinin özelleştirmeler olmazsa batacağı, bunalımlardan bunalımlara sürükleneceği açıklamalarına yer veriyorlar.

NE OLMALI?
NASIL OLMALI?

Bugün medya sektöründe yaşanan tekelleşme yalnızca sıradan bir ekonomik "olgu" olarak değerlendirilemeyecek özellikler taşımaktadır.

Halkın bilgilenme hakkı üzerine ipotek koyan tekeller tekseslilliği yaratmak üzere bilinçlere yönelen her kanalda tek ve mutlak olmayı sağlamak üzere finansal güçlerini kullanmaktadırlar. Bu süreç artık durdurulmalıdır.

- Medya alanında kartelleşmeyi engelleyen yasal düzenlemeler zaman geçirilmeksizin yasalaşmalı ve sıkı bir denetim sistemi oluşturulmalıdır,
- Gazeciliğin uluslararası ve ulusal etik değerleri, kuralları titizlikle uygulanmalı; gazetecilerin ve tüm basın sektöründe çalışanların güvenceleri arttırılmalı, sendikalaşmalarını ve örgütlenmelerini engelleyen uygulamalara yasaklayıcı yaptırımlar getirilmelidir,
- Bir kamu hizmeti olması gereken yayıncılığın tek sesliliğe dönüşmesini engelleyecek her türlü yasal düzenleme yaşama geçirilmelidir,
- Medya sektöründe bulunan ya da yatırım yapan işletmelerin, özelleştirilmelerden, dolaylı ya da doğrudan pay alma girişimleri, zaman geçirmeksizin engellenmelidir.
- Yazılı basında medyanın meydan savaşlarına neden olan; dağıtım tekeli kırılmalı, promasyon çılgınlığı durdurulmalıdır,
- Medya sektöründe bulunan tekellerin yatırımlarını desteklemeyi amaçlayan kamu kaynaklı teşvik ve kredilendirmelere sıkı denetimler getirilmelidir,
- Bilgilenme hakkı üzerine ipotek koyarak çoksesliliği teksesliğe dönüştüren, kamu çıkarlarını holding çıkarlarının aracı durumuna getiren her türlü haber, yayın ve uygulamanın önüne geçecek düzenlemeler gerçekleştirilmelidir.

- Halkın bilgi edinme hakkı uyarınca, gazeteci, kendi açısından sonuçları ne olursa olsun, gerçeklere ve doğrulara saygı duymak ve uymak zorundadır.

- Gazeteci; başta barış, demokrasi ve insan hakları olmak üzere, insanlığın evrensel değerlerini, çok sesliliği, farklılıklara saygıyı savunur. Milliyet, ırk, etnisite, cinsiyet, dil, din, sınıf ve felsefi inanç ayrımcılığı yapmadan tüm ulusların, tüm halkların ve tüm bireylerin haklarını ve saygınlığını tanır.

- Gazeteci; mesleğini, reklamcılıkla, halkla ilişkilerle veya propagandacılıkla karıştıramaz.

TÜRKİYE GAZETECİLER CEMİYETİ HAK VE SORUMLULUK BİLDİRGESİ'NDEN

Aşağıda tanımı yapıldığı üzere, her gazeteci ve basın-yayın organı, gazetecinin haklarını savunmalı ve meslek ilkelerine uymalı, uyulmasını gözetmelidir.

Basın-yayın organlarında, gazeteci olmadıkları halde çeşitli biçimlerde gazetecilik faaliyetine katılanlar ile dışarıdan Türkiye'ye ve Türkiye'den dışarıya dönük yayın yapanlar da bu sorumluluklar kapsamındadır.

Basın yayın organları yöneticileri; genel yayın yönetmeni yahut müdürü, yazı işleri müdürleri yahut sorumlu müdürler, sıfatları ne olursa olsun, kuruluşlarında görevli gazeteciler ile yayınların meslek ilkelerine uygun olmasını gözetir.

Gazetecinin hakları, halkın haber alma hakkının ve ifade özgürlüğünün, meslek ilkeleri ise dürüst ve doğru iletişimin temelidir.

Meslek ilkeleri gazetecinin ve basın-yayın organlarının özdenetimini öngörür ve değerlendirme mercii öncelikle vicdanlardır.

A. İnsan ve yurttaş hakkı:

Herkes bilgi edinme, haber alma, özgür düşünce, ifade ve serbest eleştiri hakkına sahiptir.

Düşünce ve ifade özgürlüğünün kullanılmasının başlıca yolu olan basın ve yayın özgürlüğü temel insan haklarındandır.

Bu hakların demokratik hukuk devletinde anayasal güvence altında olması esastır.

B. Gazeteci tanımı:

Düzenli bir şekilde, günlük yahut süreli bir yazılı, görüntülü, sesli, elektronik veya dijital basın ve yayın organında, kadrolu, sözleşmeli ya da telif karşılığı, haber alma, işleme, iletme veya görüş, fikir belirtme görevi üstlenen ve asıl işi ile başlıca geçim kaynağı bu olup, çalıştığı işletme ile ilgili yasalar karşısındaki konumu bu tanıma uygun olanlar gazetecidir.

Basın ve yayın alanındaki her işletme, çalıştırdıkları gazetecileri, yasaların gazetecilere tanıdığı haklardan yararlandırmak zorundadır.

C. Gazetecinin sorumluluğu:

Gazeteci, basın özgürlüğünü, halkın doğru haber alma, bilgi edinme hakkı adına dürüst biçimde kullanır. Bu amaçla her türlü sansür ve otosansürle mücadele etmeli, halkı da bu yönde bilgilendirmelidir.

Gazetecinin halka karşı sorumluluğu, başta işverenine ve kamu otoritelerine karşı olmak üzere, öteki tüm sorumluluklardan önce gelir.

Bilgi ve haber ile özgür düşünce, herhangi bir ticari mal ve hizmetten farklı olarak toplumsal bir nitelik taşır. Gazeteci, ilettiği haber ve bilginin sorumluluğunu üstlenir ve paylaşır.

Gazetecinin özgürlüğünün içeriğini ve sınırlarını, öncelikle, sorumlulukları ile meslek ilkeleri belirler.

D. Gazetecinin hakları:

1. Gazeteci, tüm bilgi kaynaklarına serbestçe ulaşma ve kamu yaşamını belirleyen, halkı ilgilendiren tüm olayları izleme, araştırma hakkına sahiptir.

Gazetecinin karşısına çıkarılacak gizlilik ve sır gibi engeller, kamusal işlerde yasaya, özel işlerde açık ve ikna edici gerekçelere dayandırılmalıdır.

2. Gazeteci, çalıştığı basın ve yayın organının kendisiyle yaptığı sözleşmede de kaydedilmiş olması gereken temel çizgisini dikkate alır.

O temel çizgi dışındaki ve onunla çelişen veya orada açıkça belirtilmemiş olan tüm telkin, öneri, istek ve talimatı reddetme hakkına sahiptir.

3. Gazeteci, inanmadığı bir görüşü savunmaya veya

meslek ilkelerine aykırı bir iş yapmaya zorlanamaz.

4. Gazeteciler, özellikle de yazı işleri çalışanları, basınyayın işletmesinin işleyişini belirleyen, etkileyen önemli kararlardan haberdar edilmeli ve gereğinde kararların alınmasına katılmalıdır.

5. İşlevi ve sorumlulukları ışığında, gazeteciler örgütlenme hakkının yanısıra, görevinin maddi ve manevi güvencesini sağlayan kişisel sözleşme yapma hakkına sahiptir. Gazeteci ekonomik bağımsızlığını garanti eden, toplumsal rolüne ve emeği ile yeteneğine uygun bir ücret almalıdır.

6. Gazeteci, kaynakların gizliliği ilkesi uyarınca, kaynağını açıklamaya ve tanıklık yapmaya zorlanamaz. Kaynak izin verdiği takdirde gizlilik ortadan kalkabilir. Kaynağı tarafından açıkça yanıltıldığı durumlarda gazeteci kaynağını açıklayabilir.

E. Gazetecinin temel görevleri ve ilkeleri:

1. Halkın bilgi edinme hakkı uyarınca, gazeteci, kendi açısından sonuçları ne olursa olsun, gerçeklere ve doğrulara saygı duymak ve uymak zorundadır.

2. Gazeteci; bilgi ve haber alma, yorum yapma ve eleştirme özgürlüklerini ne pahasına olursa olsun savunur.

3. Gazeteci; başta barış, demokrasi ve insan hakları olmak üzere, insanlığın evrensel değerlerini, çok sesliliği, farklılıklara saygıyı savunur. Milliyet, ırk, etnisite, cinsiyet, dil, din, sınıf ve felsefi inanç ayrımcılığı yapmadan tüm ulusların, tüm halkların ve tüm bireylerin haklarını ve saygınlığını tanır. İnsanlar, topluluklar ve uluslar arasında nefreti, düşmanlığı körükleyici yayından kaçınır.

Bir ulusun, bir topluluğun ve bireylerin kültürel değerlerini ve inançlarını (veya inançsızlığını) doğrudan saldırı konusu yapamaz.

Gazeteci; her türden şiddeti haklı gösteren, özendiren, kışkırtan yayın yapamaz.

4. Gazeteci; kaynağını bilmediği bilgi ve haberleri yayınlamaz. Kaynak açık olmadığında, yayınlamaya karar verdiği durumlarda da kamuoyuna gerekli uyarıları yapmak zorundadır.

5. Gazeteci; temel bilgileri yok edemez, görmezlikten gelemez ve metinlerle belgeleri değiştiremez, tahrif edemez. Yanlış, yanıltıcı ve tahrif edilmiş yayın malzemesi kullanmaktan uzak durur.

6. Gazeteci; bilgi, haber, fotoğraf, görüntü, ses, belge elde etmek için yanıltıcı yöntemler kullanamaz.

7. Gazeteci; kamuya mal olmuş bir şahsiyet bile olsa, halkın haber alma, bilgilenme hakkıyla doğrudan bağlantılı olmayan hiçbir amaç için, izin verilmedikçe, özel yaşamın gizliliği ilkesini ihlal edemez.

8. Gazeteci; yayınlanmış her yanlışı en kısa sürede düzeltmekle yükümlüdür.

Gazeteci; istismar edilmemesi, kötüye kullanılmaması ve kabul edilebilir boyutlar ile biçimde yapılması kaydıyla, cevap hakkına saygılı olmalıdır.

9. Gazeteci; kendisine güvenilerek verilmiş bilgilerin, belgelerin kaynaklarını, kendileri izin vermediği sürece, mesleki gizlilik ilkesi uyarınca, hiçbir şekilde açıklamaz.

10. Gazeteci; çalıntı, iftira, hakaret, lekeleme, saptırma, manipülasyon, söylenti, dedikodu ve dayanaksız suçlamalardan kesinlikle uzak durur.

11. Gazeteci; bir bilginin, haberin yayını ya da yayınlanmaması karşılığı hiçbir maddi veya manevi avantajın peşinde olamaz. Gazeteci, devlet başkanından milletvekiline, işadamından bürokratına kadar haber kaynağı olarak da kabul edilen kişi ve kurumlarla iletişimini ve ilişkisini meslek ilkelerini gözeterek yürütür.

12. Gazeteci; mesleğini, reklamcılıkla, halkla ilişkiler-

le veya propagandacılıkla karıştıramaz.

İlan-reklam kaynaklarından herhangi bir telkin, tavsiye alamaz, maddi çıkar sağlayamaz.

13. Gazeteci; hangi konuda olursa olsun, elde ettiği bilgileri geniş biçimde yayın konusu yapmadan kendi yararına kullanamaz. Mesleğini, ne şekilde olursa olsun, (yasaların ve yönetmeliklerin kendisine tanıdığı hakların dışında) ayrıcalıklar kazanmak amacıyla kullanamaz.

14. Gazeteci; her ne amaçla olursa olsun, tehdit ve şantaj gibi yollara başvurmaz. Gazeteci, bu şekildeki baskılara da karşı koyar.

15. Gazeteci; her türlü baskıyı reddeder ve çalıştığı basın-yayın organındaki yöneticileri dışında, kimseden işiyle ilgili bir talimat alamaz.

16. Gazeteci sıfatını taşımayı hak eden herkes meslek ilkelerine en yüksek seviyede uymayı taahhüt eder. Ülkesindeki yasalara saygılı olmakla birlikte, hükümet ve benzeri kurumların müdahalelerine kapalıdır. Mesleki olarak yalnızca meslektaşlarının ve kamuoyunun değerlendirmeleri ile bağımsız yargı organlarının kararlarını dikkate alır.

17. Gazeteci; devleti yönetenlerin belirlediği ulusal ve uluslararası politika konularında önyargılara değil, halkın haber alma hakkına dayanır. Onu, mesleğin temel ilkeleri ve özgürlükçü demokrasi kaygıları yönlendirir.

ULUSLARARASI GAZETECİLER FEDERASYONU (FIJ) MESLEK İLKELERİ DEKLARASYONU

Haber ve bilgiyi toplayan, yayımlayan, dağıtan ve yorum yapan ve olayları açıklayan gazetecilerin mesleki tavırlarının standartlarını belirleyen bu uluslararası deklarasyon, Uluslararası Gazeteciler Federasyonu (FIJ-IFJ) tarafından onaylanmıştır.

- Gazetecinin ilk görevi doğruya ve kamunun doğruyu bilmesine saygıdır.
- Görev sırasında tarafsız yorum ve eleştiri hakkını ve haberin dürüst toplanması ve basımında özgürlük ilkesini her zaman savunur.
- Gazeteci sadece, aslını bildiği gerçeklere uygun olarak haber verir. Gazeteci, temel bilgiyi saklamaz ve belgeyi tahrif etmez.
- Gazeteci haber, fotoğraf ve belge toplamakta dürüst yöntemler kullanır. Gazeteci, yanlışlığı kesinlikle ispat edilen basılı bir bilgiyi düzeltmek için elinden gelen tüm çabayı gösterir.
- Gazeteci, güvene bağlı olarak elde edilmiş bilginin kaynağına ilişkin mesleki gizliliğe uyar.
- Gazeteci, iletişim araçları ile artırılan ayrımcılığın tehlikesinin farkında olmalıdır ve toplumsal, ulusal, siyasi ve diğer görüşlere, din, dil, ırk, cinsiyete dayalı ayrımcılığa olanak sağlanmasından kaçınmalıdır.
- Gazeteci, aşağıdaki hususları ciddi mesleki hatalar olarak ele almalıdır:
  - -Haber çalma (intihal),
  - -Kötü niyetli yanlış açıklamalar,
  - -İftira, onur kırıcı yayın, temelsiz suçlama,
  - -Yayın ya da baskı yapma bağlamında herhangi bir biçimde rüşvet kabul etme.

Bu ada layık olan gazeteciler, yukarıda belirtilen ilkelere sadık kalmayı görev bilirler.

Her ülkenin genel kanunları çerçevesinde, gazeteciler profesyonel konularda sadece meslektaşlarının yargılarını kabul ederler ve yönetim veya diğer yerlerden gelecek müdahaleleri kabul etmezler.

TEMSİLCİYE NOT

BİR SENDİKAL TOPLANTI İÇİN ÖNERİLER

Her sendika temsilcisi, görevlerini etkin olarak yürütmek, yükümlülüklerini, sorumluluklarını ve görevlerini yerine getirmek için birçok sendika toplantısına katılmak ya da toplantı düzenlemek durumundadır.

Herşeyden önce sendika toplantıları, gündemi belirlenmiş toplantılar olmak zorundadır.

Sendika toplantıları, sohbet için biraraya gelinen, arkadaş birliktelikleri-nden farklıdır.

Hiç kuşkusuz tanıdık olsun ya da olmasın bir grup oluşturarak konuşmanın değeri vardır ve olacaktır.

Ancak gerek işyeri içinde, gerekse işyeri dışında gerçekleştirilmiş olsun, her temsilci düzenlenen toplantıya katılmayı görev bilmelidir.

Bir toplantının verimli geçmesi için öncelikli koşul; toplantının, toplantıya katılanlarca daha önceden bilinen bir gündemi olmasıdır. Gündem, toplantının genel hatlarını belirleyeceğinden katılımcılar da zamanlarını ve katılım düzeylerini ona göre saptayacaklardır.

TEMSİLCİLERİN KENDİ ARALARINDAKİ TOPLANTILARDA

Temsilcilerin kendi aralarındaki genellikle işyeri temsilcilik odasında gerçekleştirdikleri toplantılarda, somut gündem üzerinde tartışma alışkanlığı edinmelidirler.

Toplantı süresince toplantıyı yönetenin gündem sınırlarında kalarak, önce durumu özetlemesi, toplantının amacını aktarması ve ardından nelerin, nasıl yapılacağının belirlenmesi için katımlımcılara söz vermesi gerekir.

Küçük katılımlı toplantılarda toplantıyı yönetenin ve toplantıya katılanların da dikkat etmesi gereken bazı küçük kurallar bulunur.

Toplantıyı düzenleyen ve yöneten, toplantı öncesi gündemi sözlü ya da yazılı olarak katılımcılara iletmelidir. Toplantının günü, yeri ve saatini mutlaka tam olarak aktarmalıdır.

Toplantı, yeter çoğunluk sağlandıktan sonra **zamanında** gerçekleştirilmelidir. Eğer katılımcılar toplantıya herhangi bir nedenle katılamamışlarsa durum, katılan diğer üyelerle birlikte değerlendirilmeli; eğer gerekiyorsa bir başka güne veya saate ertelenmelidir.

Toplantının sürdülmesinde toplantıyı yöneten gündeme bağlı kalmalıdır. Ancak gündeme bağlı olmayan başka konular da varsa sorun gündem dışı olarak tartışılmalıdır. Yönetici, gereğinden fazla ayrıntılara girilmesine, gündem dışı tartışmaların yapılmasına, sorunların **bireyselleştirilmesine**, kısır tartışmalarla zaman kaybedilmesine, söz almadan tartışmaların verimsizleştirilmesine olanak tanımamalıdır.

Toplantıya katılan üyeler, toplantıya katılmadan

önce gündeme ilişkin, neyi, nasıl düşündüğünü yazılı küçük notlar haline getirmelidir. Bu görüşlerini tartışma anında düzenli biçimde aktarmaya çalışmalıdır.

Küçük dar toplantılarda anlamsız **öfkelenmeler**, kişisel **suçlamalar**, gerektiğinden fazla **yüksek sesle** konuşmalar, sorunlar için alınması gereken kararları erteleyeceği gibi üyelerin birbirlerine olan saygılarını da zedeleyecek hatta yokedecektir.

Toplantının zamanında başlaması ne kadar önemliyse, uzatılmadan zamanında bitirilmesi de o kadar önemlidir.

TEMSİLCİLERİN ÜYELERLE TOPLANTISINDA

Temsilciler işyerinde çıkan her hangi bir sorunu yalnızca kendi aralarında çözümlemezler. Onlar toplu sözleşme istemlerinin belirlenmesi, demokratik bir eylemin örgütlenmesi veya işyerinde çıkan herhangi bir sorunun değerlendirilmesi ve çözüm yöntemlerinin tartışılması, sendika genel merkezinin ilettiği herhangi bir sorunun üyelerle tartışılarak etkili olarak yaşama geçirilmesi için üyelerle geniş toplantılar da düzenlerler.

Toplantının sürdülmesinde toplantıyı yöneten gündeme bağlı kalmalıdır. Ancak gündeme bağlı olmayan başka konular da varsa sorun gündem dışı olarak tartışılmalıdır. Yönetici, gereğinden fazla ayrıntılara girilmesine, gündem dışı tartışmaların yapılmasına, kısır tartışmalarla zaman kaybedilmesine, söz almadan tartışmaların verimsizleştirilmesine olanak tanımamalıdır.

Temsilciler, bu tür toplantılar için kendi aralarında belirledikleri gündemi tüm üyelere yazılı veya sözlü olarak iletmelidirler. Bu toplantıların etkili ve verimli olarak gerçekleştirilmesi için öncelikle toplantı duyurusunun iyi yapılması gerekir. Bu duyuruda gün, saat, yer ve katılımcıların kimler olacağı açık, anlaşılabilir ve tam olarak aktarılmalıdır. Katılımın fazla olması için üyelerin çalışma zamanları ve hatta özel durumları dikkatle değerlendirilmelidir.

Üyelerle yapılan toplantıyı yöneten, toplantıyı zamanında başlatmalıdır.

Toplantının amacını, gündemini net olarak aktarmalıdır.

Açış konuşmasını uzun

tutmamalıdır.

Gündeme uyulması için **"katı"** davranmalıdır.

Gündem dışı söz almak isteyenleri uyararak, toplantının son bölümünde söz vereceğini bildirmelidir.

Toplantının içten, sıcak ve **demokratik bir ortamda** sürdürülmesini sağlamalıdır.

Toplantı konularının dağılmasına, ikili tartışmalara olanak vermemelidir. Bu türden eğilimleri olanları uygun biçimde uyarmalıdır.

Toplantıya katılanların hemen tümünün birşeyler söyleme isteğinde olabileceğini düşünerek; onların da söz söylebileceği ortam yaratılmalıdır. Yeni katılımcılara özel olarak dikkat edilmelidir. Onların konuşulanları anladığından ve kendilerini dışarda hissetmediklerinden emin olunmalı; konuşmaları için cesaret verilmeli ve diğer katılımcılarında onları dinlemesini sağlanmalıdır.

Toplantıların bir kişi ya da bir grup tarafından kontrol edilmesini engellenmelidir. Bir sorun çıktığında, katılımcılar toplantı düzenine uymaya davet edilmelidir.

Her bir tartışma sonrasında ya da toplantının sonunda konunun ana başlıklarını, eğilimleri ve varsa alınan kararı özetlenmelidir.

Temsilciler, toplantılar için kendi aralarında belirledikleri gündemi tüm üyelere yazılı veya sözlü olarak iletmelidirler. Toplantıların verimli ve etkili olarak gerçekleştirilmesi için öncelikle toplantı duyurusunun iyi yapılması gerekir. Bu duyuruda gün, saat, yer ve katılımcıların kimler olacağı açık, anlaşılabilir ve tam olarak aktarılmalıdır.

ŞUBEDE YA DA TEMSİLCİLİKTE YAPILACAK TOPLANTIDA

Sendika toplantılarının önemli bölümü genel merkezin, şube yöneticilerinin veya bölge temsilcilerinin çağrısı üzerine yapılır. Bu toplantılarda genellikle gündem ve toplantı amacı temsilcilere ulaştırılır.

Toplantıya şube yöneticileriyle kimi zaman genel merkez yöneticileri, aynı şube sınırlarındaki diğer temsilciler ve bazen de sendika üyeleri katılırlar.

İşte size bu tür toplantılar için birkaç öneri:

Öncelikle toplantıya

gelmeden küçük ön hazırlık yapılmalıdır. Gündeme bağlı olarak nasıl, nerede ve hangi içerikle konacağınızı küçük notlara yazmalısınız. Eğer sözlü bir rapor vermek durumundaysanız, bu çok daha önemli olacaktır. Çünkü toplantı anında aktarmak isteyeceklerinizin bir bölümünü belki de çok önemli bölümünü unutabilirsiniz.

Toplantıda yapılan konuşmalar kürsüden yapılıyorsa dikkat edilmesi gereken bazı kurallar olacaktır:

Gerginlikten kurtulmaya çalışın.

Toplantıyı yönetenleri ve katılımcıları selamlayın. Anlatımınızı somut konular üzerinde kurun. Düzenli ve sistematik anlatın. İletmek istediklerinizi iyice işleyin ve yavaş yavaş anlatınz; acele etmeden açıklayın ve genişletin.

Dilinizi ve ses tonunuzu dinleyicilere göre ayarlayın. Gerektiğinden alçak sesle konuşmayın.

Dilinizi ve ses tonunuzu dinleyicilere göre ayarlayın. Gerektiğinden alçak sesle konuşmayın. Sesinizi en uzaktaki katılımcının da duyabileceği biçimde karşı duvara özenli biçimde "fırlatın". Konuşmanız süresince gözlerinizi belirsiz noktalara odaklamadan, katılımcılara bakarak sürdürün. Uyumsuz el ve beden hareketleri yapmamaya özen gösterin.

Sesinizi en uzaktaki katılımcının da duyabileceği biçimde karşı duvara özenli biçimde "fırlatın".

Konuşmanız süresince gözlerinizi belirsiz noktalara odaklamadan, katılımcılara bakarak sürdürün. Uyumsuz el ve beden hareketleri yapmamaya özen gösterin.

Toplantı anında müdahale ile karşılaşıyorsanız, birebir yanıt vermekten kaçının. Bu durumda bir süre susun; müdahale sürüyorsa, oturumu yönetene engellemesi için saygılı ve kararlı biçimde uyarıda bulunun.

İnsanlara gülümseyin, ama onlara gülmeyin.

Konuşmanızı uzatmayın. Aynı süreye daha çok sözcük sığdırmak için konuşmanızın hızını arttırmayın; bunun yerine söyleceklerini özetleyin.

İstek, dilek ve gürüşlerinizi özetleyerek konuşmanızı bitirin.

Toplantıda kürsü konuşması yapılmıyorsa, söz aldığınızda daha önceki notlarından yararla-

toplantıda not alın ve;

- Not alırken, toplantının konusunu, katılımcı bileşimini, gün, tarih, yer yazarak belirtin.
- Yalnızca temel konuları notlayın. Toplantıda konuşulan herşeyi not etmeye çalışmayın.
- Toplantıda varılan sonuçlarla bundan sonra nasıl hareket edileceğine ilişkin kararları özel olarak yazın.
- Not alma işlemini parçalara ayırarak sürdürün. Bunu; paragraflar, başlıklar, numaralandırma yolu ile yapabilirsiniz.
- Temel nokta ve kelimelerin altını çizin.
- Not aldığınız sayfanın her tarafını doldurmayın; yazarken boşluk bırakın.
- Not aldığınız sayfaları numaralandırın. Notları bitirdikten sonra güvenli ve tekrar bulabileceğiniz bir yere koyun.

nın. Eğer konuşmanızın tümü yazılı ise, metin dışına çok az çıkmaya çalışın.

Konuşmayı gündeme bağlı olarak başlayın, sürdürün ve uzatmadan bitirecek uzunlukta planlayın. Konuşma anında içten davranın ve ses tonunuzu dikkatle kullanın; ne çok alçak, ne de çok yüksek...

Diğer katılımcıların sizi tartışmaya çeken ya da tepki göstermenizi sağlamayı amaçlayan müdahaleleri karşısında, ya bir süre susun ya da yöneticiye durum için uyarıda bulunun. Konuşmanıza sustuğunuz yerden yeniden sürdürün. Eğer mutlaka yanıt vermeniz gerektiğini düşünüyorsanız, bunu konuşmanız sonunda ya da başka gündem maddesinde yapın.

Sorularınızı ve sorunlarınızı basit anlatımla özetleyin.

Konuşmanızı bitirin.

Toplantılarda konuşmanız her zaman gerekmeyebilir. Bu durumda toplantıda dile getirilen sorunlar ve çözüm yöntemleri konusunda not alın. Unutmayın toplantılarda not tutma yeteneğine sahip olmak hemen bütün sendika temsilcisi için önemlidir.

Toplantılarda konuşmanızı gereksiz biçimde uzatmayın. Aynı süreye daha çok sözcük sığdırmak için konuşmanızın hızını arttırmayın; bunun yerine söyleceklerini özetleyin. İstek, dilek ve gürüşlerinizi özetleyerek konuşmanızı bitirin. Toplantıda kürsü konuşması yapılmıyorsa, söz aldığınızda daha önceki notlarından yararlanın.

Notlar toplantılarda katıldığınız düşünceleri ya da söz verdiğiniz şeyleri hatırlamanıza yarar.

Üyelere toplantıyı rapor etmenizi kolaylaştırır.

Bir üyeyle görüşürken neler konuştuğunuzun kaydını tutmanıza olanak sağlar. Toplantı ve tartışmalara mutlaka yanınızda bir not defteri ile gidin.

Not alma konusunda katı kurallar yoktur, fakat bu konuda kimi genel ilkeler size yardımcı olabilir.

Notlar neyi içermelidir?

-Toplantının arka planına ilişkin ayrıntılar: Konu, katılımcılar, gün, tarih, yer, kurulun adı.

-Yalnızca temel konuları kaydedin. Toplantıda konuşulan herşeyi not etmeye çalışmayın. Notlar sizin tartışmanın

can alıcı ve temel noktalarını hatırlamanız açısından yararlıdır. Bu yüzden temel noktalara odaklaşın.

-Toplantıda varılan sonuç ya da bundan sonra nasıl harekete geçileceğine ilişkin alınan kararları özel olarak not alın.

-Bazı toplantılarda herşeyi kelimesi kelimesine not almanız gerekebilir.

-Not alma işlemini parçalara ayırarak sürdürün. Bunu; paragraflar, başlıklar, numaralandırma yolu ile yapabilirsiniz.

-Temel nokta ve kelimelerin altını çizin, varsa renkli kalemler kullanın.

-Sayfanın her tarafını doldurmayın, yazarken boşluk bırakın. Bu sizin daha sonra tuttuğunuz notları okumanızı kolaylaştırır ve kenarına yeniden not almanıza olanak sağlar. Bunun için sayfanın yanında geniş bir boşluk bırakın.

Diğer katılımcıların sizi tartışmaya çeken ya da tepki göstermenizi sağlamayı amaçlayan müdahaleleri karşısında, ya bir süre susun ya da yöneticiye durum için uyarıda bulunun. Konuşmanıza sustuğunuz yerden yeniden sürdürün. Eğer mutlaka yanıt vermeniz gerektiğini düşünüyorsanız, bunu konuşmanız sonunda ya da başka gündem maddesinde yapın.

-Sayfaları numaralandırın. Notları bitirdikten sonra güvenli ve tekrar bulabileceğiniz bir yere koyun.

SON SÖZ

Hangi düzeyde ve nasıl gerçekleştirilse gerçekleştirilsin sendika temsilcileri toplantılara olabildiğince ve olanaklarını zorlayarak katılmalıdırlar. Önemsiz nedenlerle ya da gerekçelerle toplantılara katılmamak, toplantıya katılmakla birlikte tartışmaları kayıtsız izlemek, sonuçlar çıkarmamak ve bunu arkadaşlarla veya gerektiğinde üyelerle paylaşmamak; alınan kararların uygulanması konusunda umursamazlık göstermek, yalnızca sıradan bir sorumsuzluk değil, görevleri aksatacak bir unsurdur.

Unutmayın: **Her sendika temsilcisine; hem sendika yönetim birimleri, hem de üyeler sorumluluklar emanet etmişlerdir; iyi korunsun, iyi taşınsın diye...**

DEPREM VE KONUT HAKKI

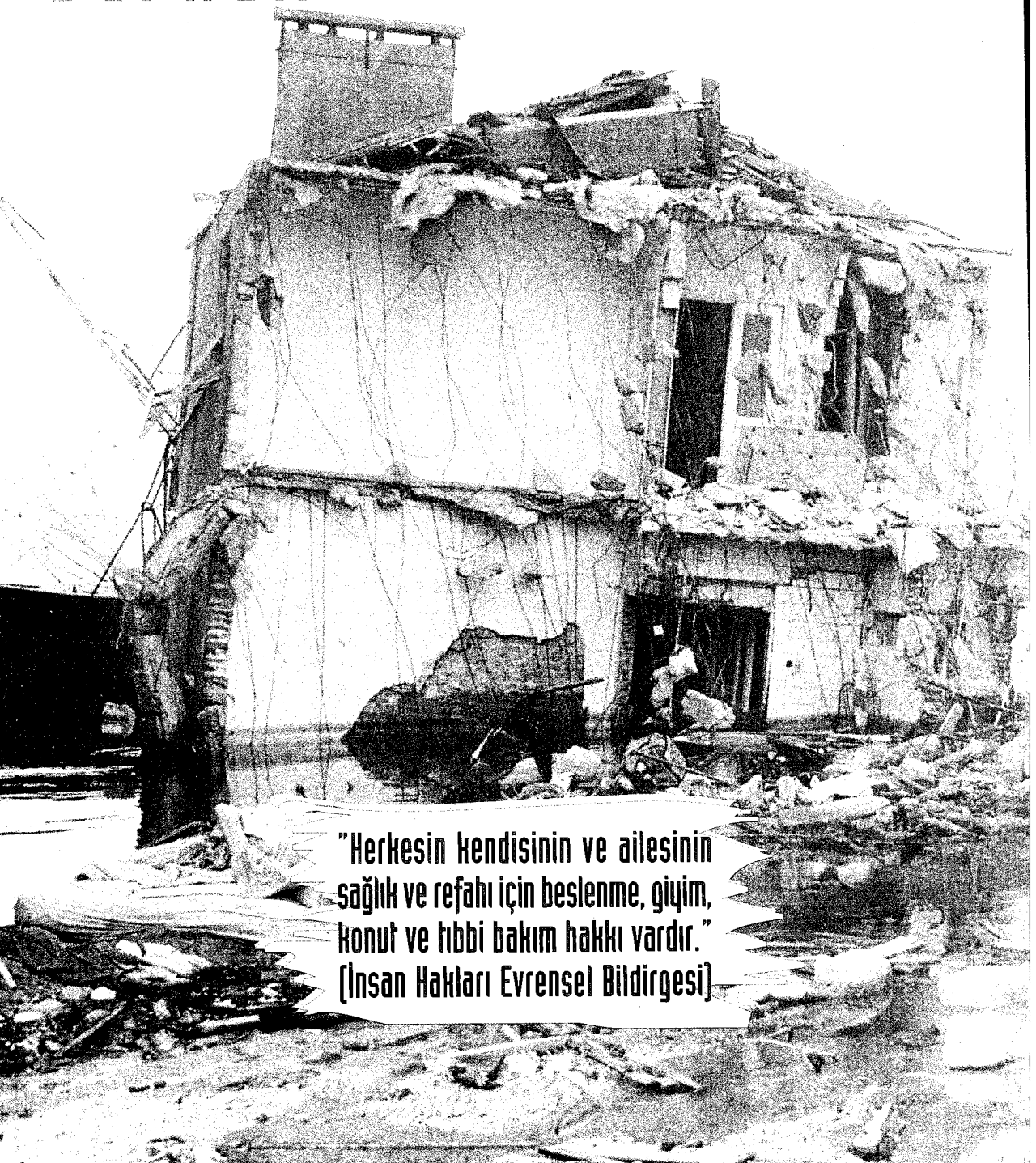

"Herkesin kendisinin ve ailesinin sağlık ve refahı için beslenme, giyim, konut ve tıbbi bakım hakkı vardır."
(İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi)

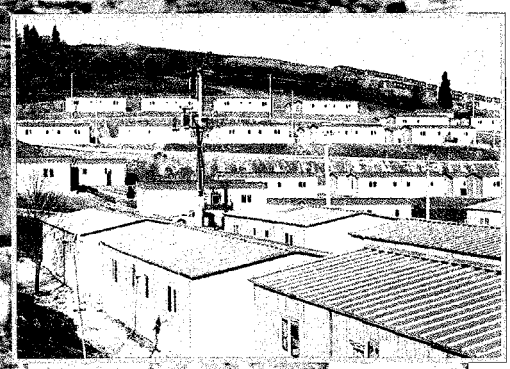

Türkiye'de 60'lı yıllarda hızlanan kentleşme süreci istihdam sorununa yeni boyut ve içerik kazandırırken barınma, yerleşme ve konut sorununu da gündeme getirdi. Bu sorun Türkiye'nin önde gelen sorunlarının arasına girerek gündemdeki canlılığını korudu.

Ve 17 Ağustos 1999...

Türkiye, boşvermişliğin, aymazlığın bedelini gece saat 03.02'de 45 saniye süren depremle acı biçimde tanıştı. Gölcük merkezli gerçekleşen deprem İstanbul, Kocaeli, Sakarya, Eskişehir, Bursa, Yalova, Bolu illerinde büyük yıkımlara yol açarken 20 bine yakın insanını yitirdi. 12 Kasım 1999 tarihinde gerçekleşen ikinci deprem ise yeni yıkımlara ve ölümlere yol açarak belleklerde derin izler bıraktı. Yüzbinlerce bina hasar gördü ya da yıkıldı.

Bugün depremin yerlebir ettiği kentlerde yaşayan yüzbinlerce insan,

çadırkentlerde ya da prefabrik konutlarda yaşamlarını sürdürmeye çalışıyor. Bu arada bilim adamları, yeni ve güçlü bir depremin İstanbul'u ve çevre illeri etkileyebileceğini, büyük yıkımlara ve ölümlere yolaçağını açıklıyorlar. Hemen her bilim adamı, aralarında küçük değerlendirme farklılıklarına rağmen, İstanbul'u etkileyecek güçlü bir depremin kaçınılmaz olduğunu bildiriyor. Yani Türkiye'nin en büyük metrolopolü ve çevresinde yaşayanlar bugün büyük risk altında...

NE YAPILIYOR?

Peki tüm bu olumsuzluklar ve yeni beklentiler ortamında 17 Ağustos ve 12 Kasım depremleriyle yıkılan kentlerde yaşayan insanların olağan yaşamlarını sürdürebilmeleri için neler yapılıyor?

Olan ve olması beklenen depremlerin yıkımları dikkate alınarak, genel olarak Marmara Bölgesini kapsayan yeni bir yerleşme planı gündeme getiriliyor mu?

Sorunlar bir bütün olarak değil de küçük parçalara bölünerek mi çözümlenmeye çalışılıyor?

Depremden etkilenen ve bu nedenle çadırlarda ve prefabrik konutlarda yaşayanların kalıcı konut gereksinimini karşılayacak programlar yapılıyor mu?

Milyonlarca insanın kalıcı konutlara yerleştirilmesi; risk altında bulunan bölgelerin onarılması veya yeniden konutlandırılması için; depremin olası yıkımlarını belirleyerek, insanların güvenli yerlere ve konutlara kavuşturulması doğrultusunda yeni kamu kaynakları oluşturuluyor mu?

Depremin etkisini dramatik boyutlara çıkartan yapı denetim sistemi için kamu otoritesini zorunlu kılan önlemler alınıyor mu? Yoksa yapı denetimleri de özelleştirilerek yeni bir "rant" alanı mı açılıyor?

Bugün bu sorulara olumlu yanıt verecek hiçbir Hükümet yetkilisinin, kamu görevlisinin, parlamenterin bulunabileceğini sanmıyoruz; eğer ellerini vicdanlarına koyarak, gerçeği olduğu gibi aktarma cesareti gösterebilirlerse..

Oysa depremle kentleri, konutları yıkılan, güvensiz ortamda yaşayan insanların, yalnızca daha önce bir konuta sahip olmalarından kaynaklanan bazı yasal hakları yok; onların öncelikle her insan için geçerli olması gereken konut hakkı ve yerleşme özgürlüğü var!

KONUT HAKKI

Peki nedir, konut hakkı ve yerleşme özgürlüğü?

Günümüzde yerleşme özgürlüğü ve konut hakkı birlikte değerlendirilen temel insan haklarındandır.

Konut hakkı, dar anlamda barınma hakkı olarak anlaşılmasına karşılık, insanların dört du-

var ve çatıda yaşama hakkı olarak algılanamaz. Konut hakkı hem uygun ve yeterli konutu gerekli kılar, hem de belirli çevresel koşulların yerine getirilmesine zorunlu kılar.

Konut hakkı, yalnızca yerleşme özgürlüğünün alt yapısını oluşturmakla sınırlı kalmaz; diğer ve hak ve özgürlüklerin de gerçekleşme ortam ve koşullarını oluşturur. Konut hakkı güvence altına alınmadan, sağlık, eğitim, sosyal güvenlik, çalışma hakkının bir anlamı kalmayacağı gibi, dengeli bir çevre ve planlı bir kentleşme de olanaklı değildir. Bu nedenle konut hakkı insan haklarının en alt eşiği olarak nitelendirilebilir. Bu nedenle konut hakkı temeldir ve kalkış noktasıdır. Varış noktası ise yaşam standartlarının veya yaşam kalitesinin yükseltilmesidir. Çünkü nitelikli bir yaşam, ancak konut hakkı temelinde kurulabilir.

Anayasamıza göre devlet, kentlerin özellikleri ve çevre şartlarını gözeten bir planlama çerçevesinde, konut gereksinimini karşılayacak önlemleri alır ve toplu konut girişimlerini destekler.

Çağdaş bir yerleşme ve konut hakkının sağlanması için her kişinin yararlanması gereken güvenceler toplumsal bir bütün oluşturur. Buna göre;

- **Oturulan yerin hukuksal güvencesi:** Herkes konutundan ya da yerleştiği bölgeden zorla çıkartmaya, tedirgin edilmeye ve başka tehlikelere karşı yasal korunmayı garantileyen belirli derecede güvenlik hakkına sahiptir. Konuttan güvenlikle yararlanma hakkı, yerleşilen yerde kalma hakkı ve keyfi kamulaştırmaya karşı korunma hakkını kapsamına alır. Zorunlu yasal boşaltımlar, istek üzerine yeniden yerleşme hakkını içermek zorundadır.
- **Altyapı hizmetleri varlığı:** Uygun konut hakkına sahip olan herkes, doğal ve ortak kaynaklara sürekli bir giriş hakkına sahip olmalıdır. Yani içme suyu, mutfak yakıtı, ısıtma ve aydınlatma, temizlik, gıda korunması, atık ve artıkların boşaltım sisteminden yararlanılmalıdır.
- **Ödeme kolaylığı:** Konut bedeli, kişilerin diğer temel gereksinimlerini karşılamayı tehlikeye düşürecek düzeyde olmamalıdır.
- **Oturulabilir bir konut:** Konutlar yeterli boyutlarda planlanmalı; soğuk, sıcak, yağmur ve neme karşı, sağlık için diğer tehlikelere karşı koruyucu olmalı; oturanların beden güvenliği güvence

altında bulunmalıdır.

- **Konutun uygun konumu:** Konutlar, iş olanaklarının, sağlık hizmetlerinin, eğitim kurumlarının ve diğer toplumsal-kültürel gereksinimlerin bulunduğu yerlerle birlikte düşünülmelidir.
- **Kültürel çevreye saygı:** Mimari biçimleme ve konut yapımında kullanılan malzemeler, kültürel çeşitliğin ve birikimin yansıması olmalıdır.

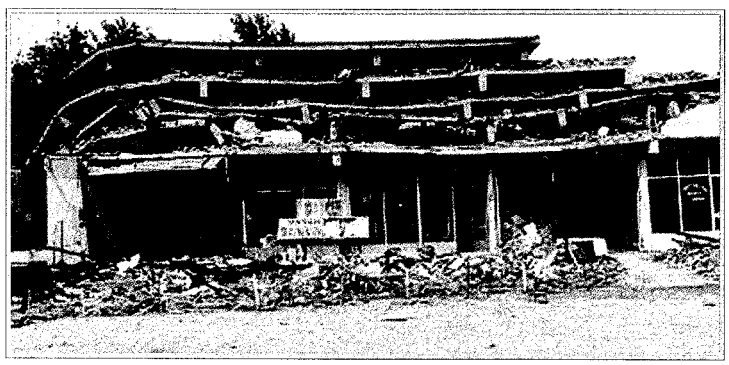

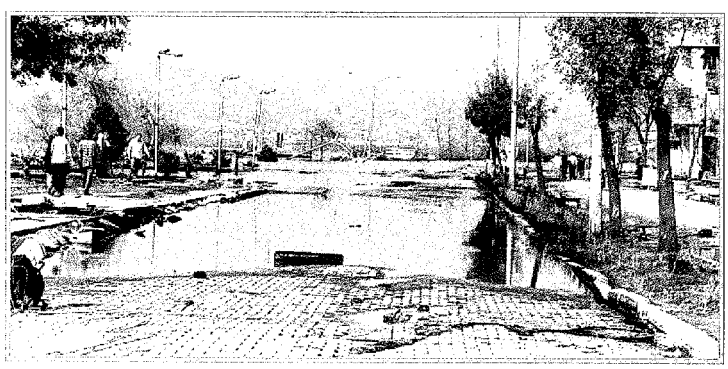

EVRENSEL HAK: KONUT HAKKI

Avrupa Konseyi'nin 1992 Martında kabul ettiği 234 sayılı karara göre ideal bir kentin, kent haklarını güvenceye bağlayabilecek bir kent olduğu belirtilirken bu haklar şu kümelerde toplanmaktadır:

- **Nitelikleri ve fiyatı uygun bir konut,**
- **Yeşillik, sessizlik,**

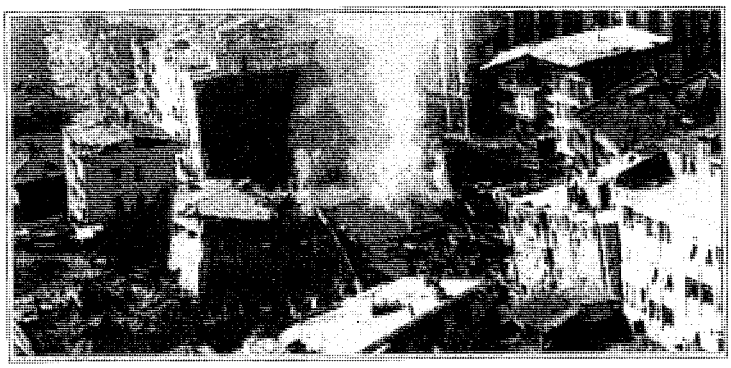

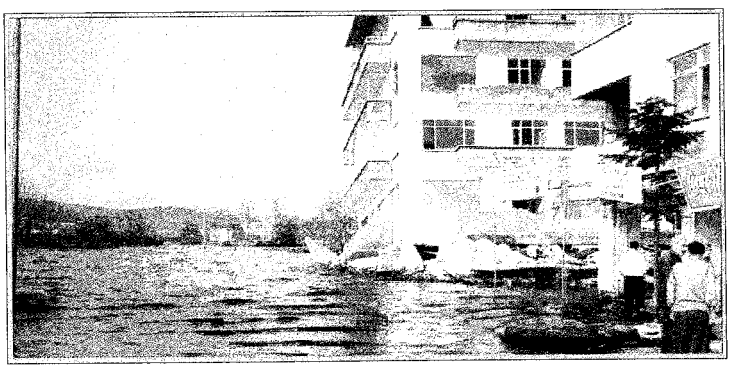

aydınlık ve güvenlik özelliklerine sahip sağlıklı bir çevre,

- Kent yaşamının gerekli kıldığı türlü kent işlevlerini yeterli bir düzeyde yerine getirmekte olan bir yaşam ortamı,
- Kültür, spor, dinlenme ve boş zamanlar açısından bireylere yeterli doyum sağlayan kentsel ölçütler
- Yoksul ve muhtaç bireylerin korunması için gerekli toplumsal güvenlik önlemlerinin alınmış olduğu kent,
- Çalışma, eğitim, kültür konularında gerekli ölçüt ve güvencelerini sağlayabilen bir kent.

Bugün birçok uluslararası belge, sözleşme ve bildirge konut hakkının çerçevesini oluşturmaktadır.

Türkiye, bu uluslararası belgelerin birçoğuna imza atmış bir ülkedir.

İşte bunlardan birkaçı:

-İnsan Hakları Evren-

sel Bildirgesi (1948): "Herkesin kendisinin ve ailesinin sağlık ve refahı için beslenme, giyim, konut ve tıbbi bakım hakkı vardır."

-Çocuk Hakları Sözleşmesi (1959): "Çocuk uygun bir konut hakkına sahiptir."

-İnsan Yerleşimleri Üzerine Vancouver Bildirgesi (1976): "Yeterli bir konuta ve sosyal hizmetlere sahip olmak temel bir insan hakkıdır. Hükümetler, kişisel inisyatifi ve toplu eylemi özendiren programlar oluşturup halkın en güçsüz katmanlanlarına doğrudan yardımdan başlayarak bütün yurttaşlarının bu hakkı kullanabilmesini sağlamakla ödevlidir."

-Birleşmiş Milletler Örgütü Gelişme Hakkı Bildirgesi (1986): "Devletler, ulusal planda gelişme hakkının gerçekleştirilmesi için bütün zorunlu önlemleri almakla ve özellikle konuta giriş bakımından herkese fırsat eşitliği sağlamakla yükümlüdür."

-Kopenhag Toplumsal Kalkınma Eylem Programı (1995): "Kuraklık, deprem, kasırga, sel gibi doğal afetlerin sonuçlarının ve etkilerinin hafifletilmesine dönük etkili mekanizmalar oluşturulmalıdır."

"Doğal afetlerin ve açlığın neden olduğu sonuçların yumuşatılması konusunda erken uyarı, değerlendirme, bilgilendirme ve yönetim de dahil olmak üzere, uzun dönemli stratejiler oluşturmak; bu stratejilerle kurtarma çalışmaları kısa süre içinde rehabilitasyon ve kalkındırma etkinliğine dönüştürülmelidir."

"Felaket hallerinde, gıda maddeleri, psikolojik ve toplumsal bakım, ilaç tıbbi yardım ve başta kadınlar ve çocuklar olmak üzere bütün felaket kurbanlarına başka bakımlardan yardımı kısa sürede ve etkili biçimde sağlayabilecek gereken planlama ve lojistik mekanizmaların oluşturulması; bu plan ve mekanizmaların, yardımlara gereksinmesi olanlara yöneltilmesini sağlayacak ve felaket yardımlarının yerel ekonomiyi yeniden canlandırabilecek ve kaynak korunmasını ve kalkınma çabalarını destekleyebilecek özelliklere sahip olması gerekir."

NE OLMALI? NE OLMAMALI?

Tüm bu belgelerde de görüleceği depremle birlikte yeniden gündeme gelen gibi konut sorunu gerçekte birer insanlık hakkıdır. Bu hak siyasal güçlerin yansıtmaya çalıştığı gibi bir "lütüf", "bağış", "fedakarlık" değildir.

Herşeyden önce şu bilinmelidir ki bugün yaşanan olumsuzlukların birçok sorumlusu vardır: Denetimsiz yapılaşmaları ve çarpık kentleşmeleri engellemeyen buna karşılık imar afları ile suçlulara rant sağlayan siyasal iktidarlar; sorumlu ol-

dukları yasal denetimleri yapmayan ilgili kamu kurumları; insan yerleşmesini kent rantı üzerine kurmaya çalışan belediyeler; bilimsel ve etik sorumluluklarını yerine getirmekten kaçınan kimi mimarlar, mühendisler ve teknik görevliler; bina yapımını kalitesiz malzeme ile gerçekleştiren müteahhitler... Tüm bunlar bir "bütünü" oluşturan birer "parça"dırlar.

Yüzbinlerce insanın barınması sorununun çözümlenmesi amacıyla adımlar atılma aşamasında özellikle vurgulamak istediğimiz şu:

Çağdaş anlamda konut, nasıl olursa olsun bir barınak oluşturmak değildir.

Anayasalarda ve uluslararası metinlerde konut hakkı; yeterli, elverişli, uygun, rahat, huzurlu, onurlu, sağlıklı, aile bütünlüğünü ve özel yaşamı güvenceleyen; toplumsal alanda düşünülmesi gerek bir haktır. Bir başka anlatımla konut hakkı, insan haklarının temel eşiği ve sosyal devletin minumum standartını oluşturur.

Gece çalışmaları, 19. Yüzyılda tüm dünyada büyük ölçekli fabrikaların kurulmasıyla yaygınlık gösterdi. Düzensiz ve kuralsız biçimde düzenlenerek sürdürülen gece çalışmaları, on yıllarca işçilerin ve sendikaların ilgi alanında kaldı. Yoğun ve insanlık dışı koşullarda gerçekleşen çalışma sürelerine karşı tüm 19 Yüzyıl boyunca sayısız direniş, grev, genel grev, çatışma yaşandı.

Jurgen Kurczynski, İşçi Sınıfı Tarihi adlı kitabında bu durumu çarpıcı biçimde şöyle anlatıyor:

"İngiltere'de 19. Yüzyılın başlarında buharlı makinalarla çalışan fabrikalar, kentlerden uzak yerlerde kuruldu ve kısa sürede çok sayıda işçiye gereksinim duyuldu. Bunun üzerine Londra, Birmingham ve diğer yerlerde bulunan Kiliselere ait yetim evlerinde yaşayan çocukların işçi olarak çalıştırılması düşünüldü; yedi ile ondört yaşları arasında binlerce çocuk, fabrikaların bulunduğu bölgelere yerleştirildi. Çocuklar ço-

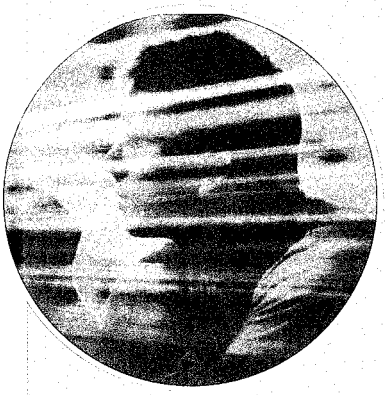

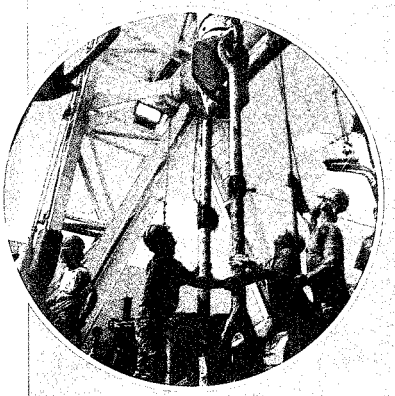

BECC ÇALIŞMASI: NEREDEYİZ?

ğunlukla bir deri kemikti; ama kamçı onları çalıştırmayı başarıyordu. İmalatçıların karları ise korkunçtu. Onların inanılmaz karları tamahkarlıklarını daha da kamçılıyordu. Daha çok kar etmek için çocukları gece de çalıştırmaya başladılar. Gündüz çalışması sırasında pestili çıkan grubun yerini gece çalışması için yeni bir grup alıyordu. Gündüz grubu yatmaya gittiğinde, gece çalışması yapacak grubun terkettiği yatak, sıcaklığını koruyordu. Bu bölgede yataklar yıllarca hiç soğumadı."

1919 yılında kurulan Uluslararası çalışma Örgütü ILO'nun kabul ettiği ilk sözleşmeler, işte bu nedenle çalışma sürelerine ilişkin oldu. 1919 yılında Kadınların Gece Çalışması üzerine 4 sayılı ve Gençlerin Sanayide Gece Çalışması üzerine 6 sayılı sözleşmeleri ILO'nun kurulduğu yıl kabul edildi.

1934 yılında 41 sayılı sözleşme ile kadınların gece çalışması yeniden düzenlenirken bu sözleşmede 1948 yılında yeniden elealındı ve 89 sayılı sözleşme ile revize edildi. Gençlerin gece çalıştırılmaları üzerine kabul edilen ilk ILO sözleşmesi ise sanayide çalışan genç işçiler için 1946 yılında 79 sayılı sözleşme ile sanayi dışında gençlerin gece çalıştırılmaları 90 sayılı sözleşme ile 1948 yılında yeniden düzenlendi.

"Gece çalışanlarının sağlığını korumak, aileleriyle görüşebilmelerini sağlayarak aile sorumluluklarını yerine getirebilmelerini, mesleksel avantaj için uygun fırsat yaratma ve uygun şekilde istihdam edilmeleri için gece çalışmasının ruhuna uygun özel önlemler alınabilir. Bu tür önlemler, işçi sağlığı ve iş güvenliği ve analık sigortası alanlarında da uygulanabilir." (171 Sayılı ILO Sözleşmesinden)

Gece çalışmaları üzerine ilk kapsamlı ILO sözleşmesi ise 1990 yılında kabul edildi: "Gece çalışmasına ilişkin 171 sayılı sözleşme."

171 Sayılı sözleşmeye yeni açılımlar getiren 178 sayılı Gece Çalışması Tavsiye Kararı ise sorunun genel ölçüler içinde değerlendirilmesine somut katkılar sağladı.

Bugün ükemizde yürürlükte bulunan İş Yasası ile bu yasaya bağlı olarak çıkartılan tüzüklere göre oldukça ileri hükümler getiren 171 sayılı sözleşme genel olarak şu kuralları belirliyor:

-Gece çalışanlarının sağlığını korumak, aileleriyle görüşebilmelerini sağlayarak aile sorumluluklarını yerine getirebilmelerini, mesleksel avantaj için uygun fırsat yaratma ve uy-

gun şekilde istihdam edilmeleri için gece çalışmasının ruhuna uygun özel önlemler alınabilir. Bu tür önlemler, işçi sağlığı ve iş güvenliği ve analık sigortası alanlarında da uygulanabilir.

-İstemleri durumunda işçiler hiçbir ücret ödemeden sağlık yardımlarından yararlanabilme ve işleriyle ilgili sağlık sorunlarını nasıl azaltacaklarına ve önleyeceklerine ilişkin tavsiye alabilme hakkına sahiptirler.

-Bu tür sağlık yardımları gece çalışmasına uygun olmaması durumu dışındaki herhangi bir sebepten dolayı işçilerin rızası olmadan devredilemez ve işçilere zarar verecek şekilde kullanılamaz.

-Gerekli olan yerlerde bu tür işçilerin durumuna uygun düzenlemeleri de içeren gece çalışması yapan işçiler için uygun ilk yardım malzemeleri bulundurulmalı ve bu malzeme olay yerinde tedaviye imkan verecek tarzda taşınabilir olmalıdır.

-Sağlık sorunlarından dolayı gece çalışmasına uygun olmadıklarını belgeleyen işçiler uygun benzer işlere nakledilebilirler.

"İstemleri durumunda işçiler hiçbir ücret ödemeden sağlık yardımlarından yararlanabilme ve işleriyle ilgili sağlık sorunlarını nasıl azaltacaklarına ve önleyeceklerine ilişkin tavsiye alabilme hakkına sahiptirler. Sağlık sorunlarından dolayı gece çalışmasına uygun olmadıklarını belgeleyen işçiler uygun benzer işlere nakledilebilirler." (171 Sayılı ILO Sözleşmesinden)

-Bu tür bir işe nakil uygun olmazsa bu işçiler diğer çalışamaz durumdaki işçilerin yararlandığı haklardan yararlanırlar veya güvenli istihdamları sağlanır.

-Sağlık sebeplerinden dolayı geçici olarak gece çalışamaz durumda olduklarını belgeleyen gece işçileri de sağlık sorunlarından dolayı çalışamayan diğer işçiler gibi feshe karşı veya ihbar önellerine karşı korunması sağlanmalıdır.

-Kadın işçilere gece çalışmasına alternatif çalışma biçimlerinin sağlanması için gerekli önlemler alınmalıdır:

• Doğumdan önce ve sonra en az 16 hafta olmak üzere ve bunun da en az 8 haftası çocuğun normal olarak doğması beklenen tarihten önce olması şartıyla kadın işçilere doğum izni verilmesi;

• Annenin ve çocuğun sağlığı için gerekli olduğu tıbbi raporla belirtilmesi halinde ek izin ve-

rilmesi,

-Çalışan kadın, düzenli gece çalışması pozisyonuna bağlı olan statü, kıdem ve ikramiye almaya hak kazanma gibi kazanımları kaybetmemelidir.

-Gece işçileri için tazminat niteliğinde olan çalışma süresi, ücret veya benzeri kazançlar, gece çalışmasının doğasına uygun olmalıdır.

-Gece işçileri için ve çalışmasını gece de sürdürenler için gerekli sosyal hizmetler sağlanmaldır.

-Gece çalışanların hizmetlerinin gerektirdiği çalışma çizelgelerini hazırlamadan önce işveren, işçi temsilcileriyle bu çizelgenin detayları hakkında ve personelin kimler olacağını ve gerekli olan işçi sağlığı iş güvenliği ve sosyal hizmetler konularında işyerinin yapısına en uygun olan gece çalışmasının örgütlenmesini görüşmelidir. Gece çalışan işçilerin istihdam edilmesi durumunda bu tür görüşmeler düzenli olarak devam etmelidir.

-Bu sözleşme ile elde edilen haklar, ulusal düzeydeki yasalar veya mevzuat ile, toplu sözleşmelerle, hakem kurulları kararlarıyla veya mahkeme kararlarıyla, bu tür uygulamaların bileşimleriyle veya ulusal duruma veya uygulamaya uygun diğer araçlarla daha da genişletilebilir. Diğer yolları etkilemeseler dahi, yasalar ve mevzuatla tamamlanabilirler.

"Çalışan kadın, düzenli gece çalışması pozisyonuna bağlı olan statü, kıdem ve ikramiye almaya hak kazanma gibi kazanımları kaybetmemelidir.

"Gece işçileri için tazminat niteliğinde olan çalışma süresi, ücret veya benzeri kazançlar, gece çalışmasının doğasına uygun olmalıdır." (171 Sayılı ILO Sözleşmesinden)

AVRUPA ÜLKELERİNDE GECE ÇALIŞMASI NASIL YAPILIYOR?

Gece çalışması konusunda Avrupa ülkelerinde çok farklı uygulamalar bulunuyor. Kuzey Avrupa ülkelerinin bir bölümünü gece çalışmaları yasaklanırken güneye doğru gittikçe Türkiye'deki uygulamalara benzeyen düzenlemelerle karşılaşılıyor.

Belçika'da erkek işçiler için gece çalışmasına izin verilirken gece çalışmasının yapılmayacağı işler için kapsamlı bir liste oluşturulmuştur. Bazı sektörlür ve işler dışında kadınların gece çalıştırılmasına izin verilmemektedir.

Hollanda'da da gece çalışmasının yapılmayacağı işler için kapsamlı bir liste oluşturulmuştur. Ancak hamile kadınların korunması dışında erkekler ve kadınlar için gece çalışması kuralları eşittir. Bu kurallar genel olarak şunlardır:

-Gece çalışması günde 8 saati geçemez,

-Birbirini izleyen 13 haftalık bir dönem içinde gece çalışması ençok 25 kez yaptırılabilir.

-Her gece çalışmasının ardından en az 14 saatlik kesintisiz bir dinlenme gerekir.

Almanya'da gece çalışmaları 8 saat ile sınırlıdır. Dört haftalık süre içinde ortalama 8 saatlik süre tutulması koşuluyla bu süre 10 saate de çıkabilir. Gece çalışması halime kadınlar ve emzikli kadınlar için saat 20.00-06.00 arasında olanaklıdır.

Yunanistan'da 18 yaşın altında gençler, halime ve emzikli kadınlar dışında gece çalışmasını yasaklayan düzenleme yoktur.

Ancak gece çalışan bir işçi normal ücretini yüzde 25 zamlı almaktadır. Bazı sanayi işletmeleri dışında tüm kadın işçiler için gece çalışması yasağı bulunmaktadır.

"Gece çalışanların hizmetlerinin gerektirdiği çalışma çizelgelerini hazırlamadan önce işveren, işçi temsilcileriyle bu çizelgenin detayları hakkında ve personelin kimler olacağını ve gerekli olan işçi sağlığı iş güvenliği ve sosyal hizmetler konularında işyerinin yapısına en uygun olan gece çalışmasının örgütlenmesini görüşmelidir." 171 Sayılı ILO Sözleşmesinden)

İspanya'da yetişkinler için genel olarak hiçbir kısıtlama yoktur. Ancak sürekli olarak gece çalıştırması yapan işverenler durumu yetkilileri bildirmek zorundadır. 18 yaşın altındaki çocuklar ise gece çalıştırılamazlar.

Fransa'da sanayide kadınların gece çaylışmaları yasaktır. Bu yasak, ekonomik ve sosyal koşulların gerektirdiği işletmelerde çalışyan kadınlar için değildir.

İrlanda'da gece çalışması tüm işçiler için olanaklıdır; kadınlar için kısıtlamalar kaldırılmıştır.

İtalya'da imalat sanayinde kadınların gece çalışması yasaktır. kadın işletme yönheticileri ile ilk yardım bölümlerinde çalışan kadınlar için hiçbir kısıt bulunmamaktadır.

Avusturya'da erkek işçiler için kısıt yokken kadın işçiler için bazı kısıtlar getirilmiştir. Kadın işçiler gece vardiyasında saat 23.00'e kadar çalışabilirken vardiya düzeninin en azından her 5 haftada bir değişmesi gerek-

mektedir.

Portekiz'de kadınların doğumdan önceki ve sonraki 122 günlük sürede gece çalıştırılmaları yasaktır. 16 yaşın altında bulunan işçilerin çalışması tümüyle yasakken 16-18 yaş grubu için bazı koşullar gerekmektedir.

Finlandiya'da gece çalışması gece 23.00 ile sabah 06.00 arasında yapılan çalışma olarak tanımlanmaktadır. Gece çalışması yaptıracak işcverenler işçi sağlığı ve iş güvenrliği yetkililerini bilgilendirmeleri gerekir.

İsveç'te yürürlükte bulunan yasalar, tüm işçilerin 24.00-05.00 arasında gece dinlenme hakkına sahip olduğunu bildirmektedir. Bu kuralın aşılması için çok özel koşulların oluşması gerekir.

İngiltere'de gece çalışmasını yasaklayan genel bir düzenleme yoktur.

(Avrupa ülkelerinde gece çalışmaları konusundaki uygulamalar için bkz. "Avrupa Komisyonu İstihdam, Endüstriyel İlişkiler ve Sosyal İşler Genel Müdürlüğü 1999 Raporu (Tüba Ajansı Sayı 1272-1273, 27 Mart 2000)

TÜRKİYE'DE YASAL HÜKÜMLER ILO SÖZLEŞMESİNİN NERESİNDE?

Bir bütün olarak bakıldığında 171 sayılı sözleşmenin kurallarının birçok önemli kuralı yasalarımızda yok.

1-Türkiye'de işverenler işçi postalarını sendika veya işçi temsilcileri ile görüşmeksizin belirliyor,

2-İşverenin gerekli olan işçi sağlığı iş güvenliği kuralları ile sosyal hizmetlerin örgütlenmesi konusunda temsilcilerle görüşmesi zorunluluğu yok.

3-Sağlık nedenlerinden dolayı geçici olarak gece çalışamaz durumda olduklarını belgeleyen işçileri yasalarda feshe karşı koruyan açık bir hüküm bulunmuyor.

4-Kadın işçilerin gece çalıştırılmalarıyla hamile olarak çalıştırılmalarına ilişkin koruyucu önlemler yeterli değil,

5-İşverenler, çalışmasını gece sürdürenlere karşı sosyal hizmet sağlama zorunluluğunda değil.

Oysa günümüz koşullarında gerek toplu sözleşme uyuşmazlıklarının gerekse iş davalarının önemli bölümünün konusu dolaylı ya da dolasız biçimde geçe çalışması, fazla çalışma ve bu çalışmalara ilişkin tazminatlar ve ödemelere ilişkin.

Bunun için gece çalışmaları konusunda öncelikle Gece Çalışmasına İlişkin 171 Sayılı ILO Sözleşmesi kabul edilmek üzere parlamentoya iletilirken aynı anda gece çalışmaları konusunda varolan uyuşmazlıklar ve iş davaları da dikkate alınarak tümüyle yeni bir yasal düzenlemeye gidilmelidir.

Nedeni ise çok açık: Hiçkimse kişisel özlem, beklenti ve tercihlerine aykırı bir iş programında çalışmaya zorlanmamalıdır. Bu ilke özellikle vardiyalı çalışma, gece çalışması ya da hafta sonu çalışması gibi, "uygunsuz çalışma saatleri" için geçerli olmalıdır. Özellikle, her çalışanın kendilerini sıkıntıya sokacak ve koşullarını daha da ağırlaştıracak çalışma saatlerini reddetme hakkı olmalıdır.

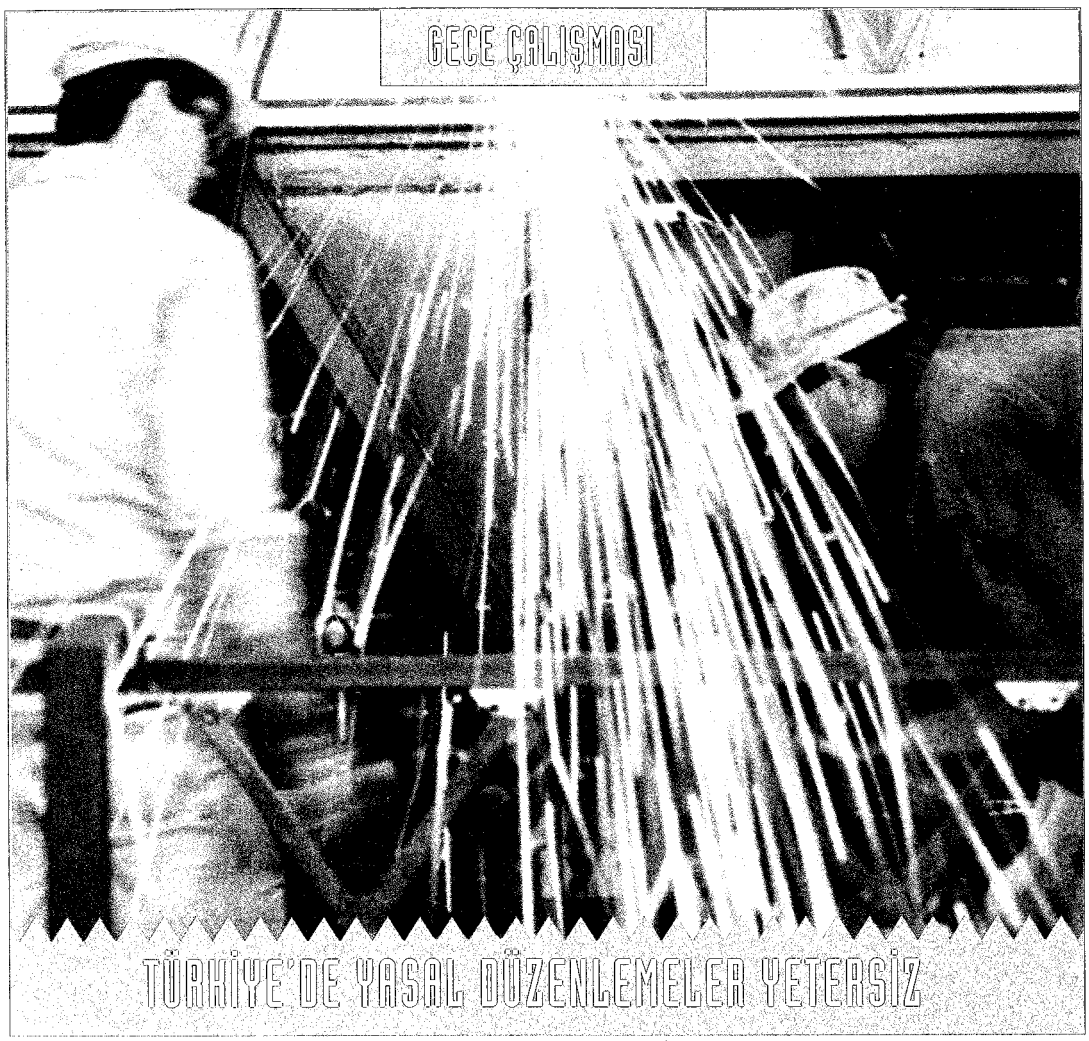

GECE ÇALIŞMASI

TÜRKİYE'DE YASAL DÜZENLEMELER YETERSİZ

Gece Çalışmasına İlişkin 171 Sayılı ILO Sözleşmesi gece çalışmalarına konusunda yaptırımcı önlemler getiren önemli bir sözleşme.

Peki Türkiye'de gece çalışmalarının yasal düzenlemeleri nasıl?

Türkiye'de gece çalışmalarına ilişkin düzenlemelere 1475 sayılı İş Yasası maddeleri içinde yer veriliyor. Kendi başına bir tüzüğün de olmadığı gece çalışmaları için genel ayrıntılar; 1973 yılında çıkartılan ve birkaç maddesi 1984 yılında değiştirilen 13 maddelik Postalar Halinde İşçi Çalıştırılarak Yürütülen İşlerde Çalışmalara İlişkin Bazı Özel Usul ve Kurallar Hakkında Tüzükte yeralıyor.

Gece çalışması konusunda Ağır ve Tehlikeli İşler, Fazla Çalışma, Ta-

mamlama Temizleme ve Hazırlama İşleri Tüzüğü gibi tüzüklerde de kimi belirlemeler var. Bu hükümlerin bir bölümü 171 sayılı sözleşmede vurgulanmayan bazı ileri hükümleri de içeriyor.

1475 sayılı İş Yasası'nın 65., 69., 72., ve 100. maddelerinde yerverilen gece çalışması için şu tanımlamalar ve belirlemeler yapılıyor:

-"**İş hayatında (Gece) en geç saat 20'de başlayarak en erken sabah 6'ya kadar geçen ve her halde en fazla 11 saat süren gün dönemidir.**

-Bazı işlerin niteliğine ve gereğine göre yahut yurdun bazı bölgelerinin iklim ve adet ayrılıkları bakımından, iş hayatına ilişkin (Gece) başlangıcının daha geriye alınması veya yaz ve kış saatlerinin ayarlanması, yahut çeşitli işler için erkek, kadın ve çocuk işçiler hakkında (Gece) deyiminden anlaşılacak gün döneminin başlama ve bitme saatlerinin belirtilmesi suretiyle birinci benddeki genel hükmün uygulama şekillerini tespit etmek yahut bazı gece çalışmalarına herhangi bir oranda fazla ücret ödenmesi usülünü koymak veyahut gece işletilmelerinde ekonomik bir zorunluluk bulunmayan işlerde işçilerin gece çalıştırılmalarını yasak etmek üzere Çalışma Bakanlığı'nca tüzükler hazırlanabilir.

-İşçilerin gece çalışmaları 7,5 saati geçemez.

-Gece ve gündüz işletilen ve nöbetleşe işçi postaları kullanılan işlerde, en fazla bir iş haftası gece çalıştırılan işçilerin, ondan sonra gelen ikinci iş haftası gündüz çalıştırılmaları suretiyle postalar sıraya konur.

-Çalışma Bakanlığı, gece ve gündüz postalarında onbeşer günlük nöbetleşmeye de izin verebilir.

-Sanayie ait işlerde 18 yaşını doldurmamış erkek çocuklarla her yaştaki kadınların gece çalıştırılmaları esas itibariyle yasaktır.

Şu kadar ki; işin özelliği icabı kadın işçi çalıştırılması gereken işlerde 18 yaşını doldurmuş kadın işçilerin gece postalarında çalışmalarına, Çalışma ve Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlıkları ile Sanayi ve Ticaret Bakanlığının müşterek hazırlayacakları bir tüzükte gösterilecek şartlar çerçevesinde izin verilebilir.

-Nitelikleri dolayısıyla devamlı çalıştıkları için durmaksızın birbiri ardına işçi postaları çalıştırılarak işletilen yahut nöbetleşe işçi postaları ile yapılan işlerde, çalışma sürelerine, hafta tatillerine ve gece çalışmalarına ve çalışma ortasındaki zorunlu dinlenmelere dair özel usul ve kurallar Çalışma Bakanlığınca çıkarılacak tüzüklerde gösterilir.

Görüldüğü gibi İş yasası gece çalışmaları konusunda yeterli tanımlamalar yapmıyor ve koruyucu önlemler getirmiyor. İş Yasası uyarınca çıkartılan Tüzüklerde ise gece çalıştırmalarına ilişkin kapsamlı düzenlemelere yer verilmiyor.

Postalar Halinde İşçi Çalıştırılarak Yürütülen İşlerde Çalışmalara İlişkin Bazı Özel Usul ve Kurallar Hakkında Tüzük ile Kadın İşçilerin Sanayiye Ait Gece Postalarında Çalıştırılma Koşul-

ları Hakkında Tüzük'te ise gece çalıştırmaları için şu belirlemeler yapılıyor:

Postalar Halinde İşçi Çalıştırılarak Yürütülen İşlerde Çalışmalara İlişkin Bazı Özel Usul ve Kurallar Hakkında Tüzük'e göre:

-İşçi postaları çalıştırılarak yürütülen işlerde, postalar, en fazla bir iş haftası gece çalıştırılan işçilerin, ondan sonra gelen 2'nci iş haftasında gündüz çalıştırılmaları suretiyle ve postalar birbirlerinin yerlerini alacak şekilde düzenlenir.

Çalışma Bakanlığı, işin niteliğini, işçi sağlığı ve iş güvenliğini gözönünde tutarak gece ve gündüz postalarında onbeşer günlük nöbetleşmeye izin verebilir.

Kadın İşçilerin Sanayiye Ait Gece Postalarında Çalıştırılma Koşulları Hakkında Tüzük'e göre:

-18 yaşını doldurmuş kadın işçiler, beceriklilik, çabukluk ve dikkat isteyen, sürekli olan ve fazla enerji ve kuvvet harcanmasını gerektirmeyen işlerde, gece postalarında çalıştırılabilirler.

Ancak, Ağır ve Tehlikeli İşler Tüzüğü'ne bağlı ağır ve tehlikeli işlere ait cetvelde belirtilen:

• Toprağın pişirilmesi suretiyle imal olunan kiremit, tuğla, ateş tuğlası, boru, pota, künk ve benzeri inşaat ve mimari malzeme.

• İnsan ve eşya taşımaya özgü taşıt araçlarında pilotluk, kaptanlık, şoförlük ve bu işlerde yardımcılık.

• Her türlü taşıt araçlarında makinistlik, arabacılık, frencilik, makasçılık ve bu işlerde yardımcılık.

• Çöpçülük işlerinde kadın işçilerin gece postalarında çalıştırılmaları yasaktır.

-Kadın işçilerin her ne şekilde olursa olsun, gece süresinde fazla saatlerde çalıştırılmaları yasaktır.

-Belediye sınırları dışındaki her türlü işyeri işverenleri ile belediye sınırları içinde olmakla beraber, posta değişim saatlerinde, alışılmış araçlarla gidip gelme zorluğu bulunan işyeri işverenleri, gece postalarında çalıştıracakları kadın işçileri, sağlayacakları uygun araçlarla şehrin belirli merkezinden işyerine götürüp getirmekle yükümlüdür.

-Kadın işçilerin gece postalarında çalıştırılabilmeleri için, işe başlamalarından önce, işyeri, işçi sağlığı dispanserleri, bunların bulunmadığı yerlerde sırası ile en yakın Sosyal Sigorta Kurumu, sağlık ocakları, Hükümet veya belediye tabiplerine muayene ettirilerek çalışmalarına engel durumları olmadığına dair raporların sağlanması şarttır. Bunların muayeneleri her altı ayda bir tekrarlanır.

-Emzikli kadın işçiler doğum tarihinden itibaren altı ay süre içinde gece postalarında çalıştırılmazlar. Bunların anılan süre içinde çalışmaları; "Gebe ve Emzikli Kadınların Çalıştırılma Koşullarıyla Emzirme Odaları ve Çocuk Bakımı Yurtları (Kreş) Hakkında Tüzük" hükümleri saklı kalmak üzere, gündüz postalarına rastlayacak şekilde düzenlenir.

-Kadın işçinin kocası da işin postalar halinde yürütüldüğü aynı veya

ayrı bir işyerinde çalışıyor ise, kadın işçinin isteği üzerine gece çalıştırılması, kocanın çalıştığı gece postasına rastlamayacak şekilde düzenlenir. Aynı işyerinde çalışan karı kocanın aynı gece postasında çalışma istekleri, işverence, olanak oranında karşılanır.

-İşverenler, gece postalarında çalıştırdıkları kadın işçilerin nüfus kimlik cüzdanlarının onaylı örneklerinin işyerinde bulundurmak ve bunları denetlemeye yetkili makam ve memurların her isteyişinde göstermek zorundadır.

-Gece postalarında kadın işçi çalıştırmak isteyen işverenler, bu isteklerini yazılı olarak işyerinin bağlı bulunduğu Bölge Çalışma Müdürlüğü'ne bildirirler.

Bölge Çalışma Müdürlüğü'nce yapılacak inceleme sonunda durumları bu Tüzük'te belirtilen koşullara uygun olan işyerleri için başvurma tarihinden itibaren 15 gün içinde gerekli izin verilir.

-Kadın işçilerin gece postalarında çalıştırılmaları hakkında verilmiş bulunan izin, bu Tüzük'te belirtilen koşulların herhangi birinin ortadan kalkması halinde geri alınır.

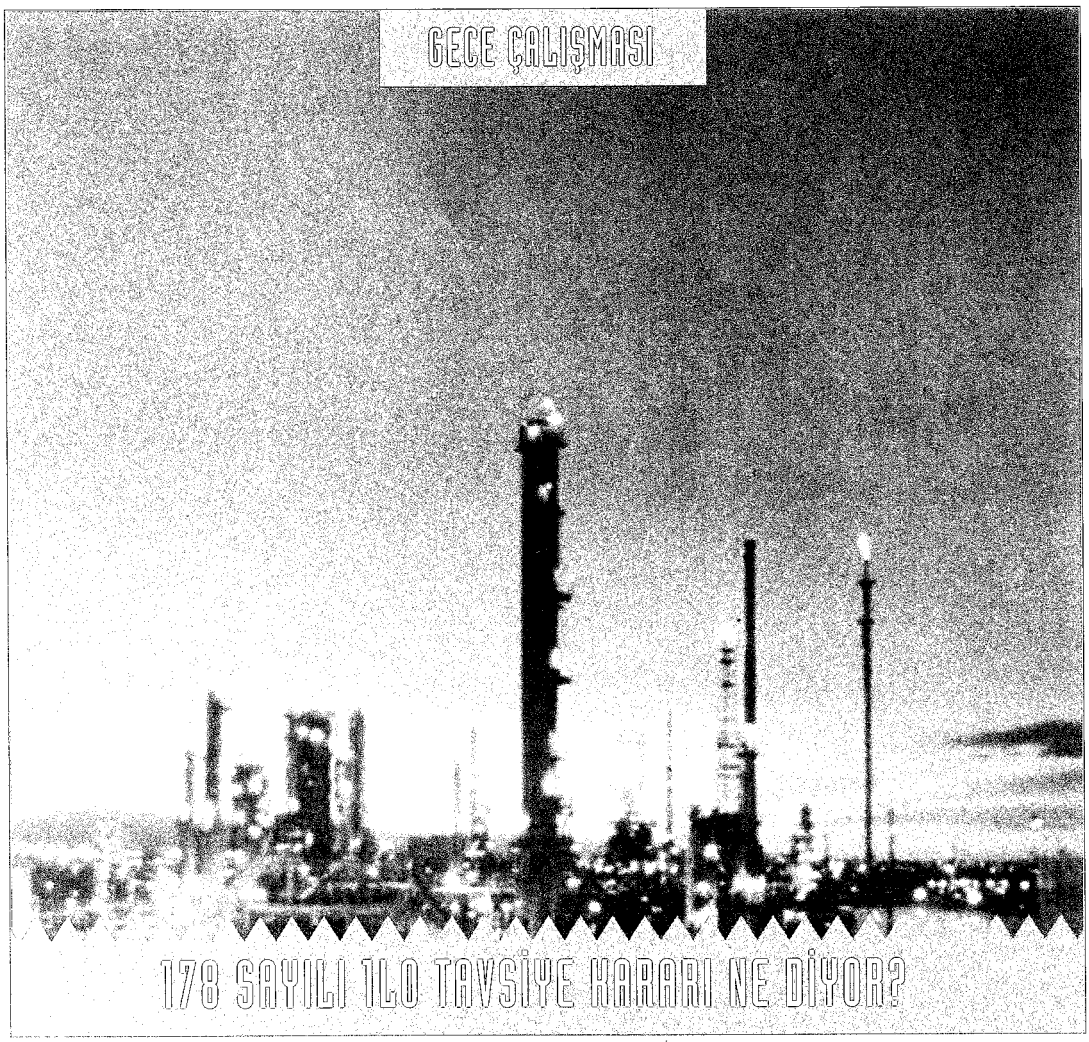

I. GENEL HÜKÜMLER

1. Bu tavsiyenin amaçları açısından:

(a)Gece Çalışması terimi en yüksek temsil yetkisine haiz işçi ve işveren temsilcileriyle istişareden sonra yetkili mercilerce veya toplu sözleşmeler ile belirlenen, içerisinde gece yarısından 05,00'e kadar olan aralığında yer aldığı ardışık yedi saatten az olmayan bir süre boyunca yürütülen, bütün çalışmalar anlamına gelir;

(b)Gece işçisi terimi belirlenmiş sınırları aşan düzeyde gece çalışmasının önemli bir sayıdaki saatinin ifasını gerektiren işte çalışan kişiyi ifade eder. Bu sınır en yüksek temsil yetkisine haiz işçi ve işveren temsilcileriyle istişareden sonra yetkili mercilerce veya toplu sözleşmeler ile belirlenebilir.

2.Bu sözleşme, tarım, antrepo, balıkçılık, deniz taşımacılığı ve yurt içi deniz taşımacılığında çalışanlar dışındaki çalışanlara uygulanır.

3. (1) Bu tavsiyenin hükümleri yasalar veya tüzükler, toplu sözleşmeler, hakem veya mahkeme kararları, bunların bir bileşkesi veya ulusal şartlara ve pratiklere uygun olan herhangi

bir yolla tamamlanabilir.

(2) Bu tavsiyenin hükümlerinin yasalar veya tüzükler yoluyla tamamlandığı hallerde en yüksek temsil yetkisine haiz işçi ve işveren örgütleriyle önceden istişare edilmelidir.

II. ÇALIŞMA SAATLERİ VE DİNLENME SÜRELERİ

4. (1) Gece işçilerinin normal çalışma saatleri gece çalışması yaptıkları her hangi bir 24 saatlik süre içerisinde, önemli düzeyde bakım ve bekleme sürelerini içeren çalışma hali, farklı süreler üzerinden asgari eşit düzeyde koruma sağlayan alternatif çalışma programlarının olduğu durumlarda veya toplu iş sözleşmeleriyle istisnai durumların belirlendiği durumlarda veya yetkili mercilerin yaptığı hatalar dışında 8 saati aşmamalıdır,

(2) Gece İşçilerinin normal çalışma saatleri genellikle ortalamadan daha az olmalıdır ve herhangi bir durumda işkolunda veya ilgili işte gündüz aynı gerekliliklerle aynı işi yapan işçilerin ortalamasını aşmamalıdır.

(3) Gece işçileri normal haftalık çalışma sürelerinin azaltılması ve ücretli izin günlerinin artırılması hususundaki genel önlemlerden en azından aynı ölçüde diğer işçiler gibi yararlandırılırlar.

5. (1) Çalışma, gece çalışmasını içeren günlük çalışma süresi öncesinde veya sonrasında mümkün olduğunca gece işçilerinin fazla çalışmasını önlemeye dönük bir şekilde örgütlenmelidir.

(2) Özel tehlikeleri bulunan veya fiziksel veya zihinsel olarak ağır mesleklerde, gece çalışmasını içeren günlük çalışma süresi öncesinde veya sonrasında zorunlu olarak yapılması gereken işler veya olmuş yada olası kaza dışında gece işçilerince fazla çalışma yapılmamalıdır.

6. Gece Çalışmasını kapsayan vardiyalı çalışmalarda:

(a) Olağanüstü haller veya olmuş yada olası kaza halleri dışında herhangi bir durumda ardarda iki tam zamanlı postada çalışılmamalıdır:

(b) Mümkün olduğunca iki posta arasında en azından 11 saatlik bir dinlenme süresi garanti edilmelidir.

7. Gece Çalışmasını içeren çalışmanın günlük süreleri, işçilerin dinlenebileceği ve yemek yiyebilecekleri ara veya araları da kapsamalıdır. Bu araların programlanmasında ve toplam uzunluklarında gece çalışmasının doğası gereği işçilerin talepleri de dikkate alınmalıdır.

III. MALİ TAZMİNAT

8. (1) Gece Çalışması genellikle uygun mali tazminata yer vermelidir. Bu tür bir tazminat gün içerisinde aynı gereklilikler yapılan aynı iş için yapılan ödemeye ek olarak verilmelidir ve:

(a) Aynı iş için kadın ve erkeğe veya eşit değerdeki işe eşit ödeme ilkesine riayet edilmelidir; ve

(b) Anlaşmayla çalışma süresinin azaltılmasına dönüştürülmelidir.

(2) Bu tür bir tazminatın belirlenmesinde, çalışma saatlerindeki indirimlerin derecesi dikkate alınabilir.

9. Gece Çalışması için mali tazminatın gece işçilerinin kazançlarında normal bir unsur olduğu durumlarda, sosyal sigorta primlerinin ve ödemelerinin belirlenmesinde olduğu gibi yıllık ücretli izinin, ücretli genel tatil ve normal ödemelerin yapıldığı diğer eksikliklerde hesaplamalara dahil edilmeldir.

IV. İŞÇİ SAĞLIĞI VE İŞ GÜVENLİĞİ

10. İlgili işveren ve işçilerin temsilcileri özellikle postalar halinde çalışşan ekiplerce yürütüldüğü durumlarda gece çalışması kurumunun çeşitli biçimlerinin sonuçları hususunda mesleki sağlık hizmetleri (bulunuyorsa) konusunda görüş alış verişi yapmalıdırlar.

11. Gece işçilerine yüklenen görevlerin içeriğinin belirlenmesinde gece çalışmasının doğası, çevresel faktörlerin etkileri ve çalışmanın örgütlenmesi dikkate alınmalıdır. Zehirli maddeler, gürültü, titreşimler ve ışıklandırma düzeyleri gibi faktörlere ve fiziksel veya zihinsel olarak zorluklar içeren iş örgütlenmesi biçimlerine özel önem verilmelidir.

12. İşveren, gece çalışması boyunca gündüz olduğu gibi özelde mümkün olduğunca işçilerin izolasyonunu önlemeye dönük mesleki tehlikelere karşı aynı derecede koruma sağlayacak önlemeleri almalıdır.

V. SOSYAL HİZMETLER

13. Evleri ve işyerleri arasında seyahatlerinde ek seyahat harcamalarını düşür-

me veya önlemek ve gece seyahat ederken güvenliklerini sağlamak için gece işçilerince harcanan zamanı düşürmeye veya sınırlamaya dönük önlemler alınmalıdır. Bu tür önlemler:

(a) Gece çalışmasını içeren çalışmanın günlük sürelerinin başlama ve bitiş zamanlarıyla yerel kamu taşımacılık hizmetlerinin programlarının koordinasyonunu;

(b) Kamu taşımacılık hizmetlerinin bulunmadığı yerlerde gece işçileri için toplu halde taşıma araçlarının işverence sağlanmasını;

(c) Uygun taşıma araçlarının ücretlerinin ödenmesinde gece işçilerine yardımda bulunmak;

(d) ek ulaşım harcamaları için uygun tazminatın ödenmesi;

(e) işyerine makul bir uzaklık içerisinde konut kompleksleri inşaa etmeyi,

içermelidir.

14. Gece işçileri için dinlenmenin niteliğini geliştirmek için önlemler alınmalıdır. Bu önlemler:

(a) Evlerinin gürültü izolasyonu hususunda gece işçilerine tavsiyede uygun durumlarda ise destekte bulunmak;

(b) Gürültü sevilerini düşürme ihtiyacı dikkate alınmış konuk kompleksleri nin donatımı ve düzenlenmesini,

içermelidir.

15. Uygun şekilde donatılmış dinlenme yerleri iş esnasında uygun yerlerde gece işçilerine tahsis edilmelidir.

16. Gece çalışması yapan işçilerin yemeklerini ve içeceklerini temin için işveren gerekli önlemleri almalıdır. Gece işçilerinin ihtiyaçlarını karşılamaya dönük bu önlemeler aşağıdakileri içerebilir:

(a) gece tüketim için uygun yiyecek ve içeceklerin işte uygun yerlerde bulunmasını sağlamak;

(b)İşçilerin getirdikleri yiyecekleri gece hazırlayabilecekleri veya ısıtabilecekleri ve yiyebilecekleri yerlere girişinin sağlanması.

17. Yerel olarak yürütülen gece çalışmasının derecesinde göz önünde tutulacak faktörlerden birisi de çocukların bakımı için kreşlerin kurulması, nerelerde konumlandırılacağı ve açılış saatlerinin belirlenmesidir.

18. Gece işçilerinin özel kısıtları, işçiler için kültürel, spor veya eğlence faaliyetleri kadar eğitimi v yeniden eğitimi destekleyecek önlemler çerçevesinde kamu yetkililerince, diğer kurumlarca ve işverenlerce layıkıyla dikkate alınmalıdır.

VI. DİĞER ÖNLEMLER

19. Hamilelik esnasında herhangi bir noktada, bu durumun anlaşılmasından sonra uygulanabilir olduğu ölçüde talepte bulunan kadın gece işçileri gündüz işine geçirilmelidir.

20. Vardiyalı çalışmalar durumunda özel ailevi durumları olan işçiler, eğitim gören işçiler ve yaşlı işçiler gece vardiyasının düzenlemesi hususunda karar verilirken dikkate alınırlar.

21. Olağanüstü haller veya olmuş yada olası kaza halleri dışında işçilere gece çalışması yaptırılması gereksinimi hususunda geçerli bir bildirimde bulunulmalıdır.

22. Uygun olan yerlerde gece işçilerinin ücretli eğitim izni gibi eğitim fırsatlarından diğer işçiler gibi yararlandırılmasını sağlamaya dönük önlemler alınmalıdır.

23 .(1) Gece çalışmasında belli bir yıl çalışmayı tamamlamış olan gece işçileri gerekli kalifikasyona sahip oldukları gündüz işindeki boş yerlere alınmada göz önünde bulundurulmalıdırlar.

(2) Normalde Gündüz yapılan görevler için gerekli olan gece işçilerinin eğitimine yardımcı olunarak bu tür transferler için hazırlıklar yapılmalıdır.

24. Gece işçisi olarak belli bir yıl çalışmayı tamamlamış olan gece işçileri için uygun fırsatların bulunması durumunda aşamalı veya gönüllü erken emeklilik konusundaki olanaklar özel olarak göz önünde bulundurulmalıdır.

25. Sendika yada işçilerin temsilciliği işlevi olan gece işçileri bu işlevi gören diğer işçiler gibi uygun ortamda bu işlevini yerine getirebilmelidir. İşçilerin temsilciliği işlevlerini yürütme gereği işçi temsilcilerinin gece çalışmasına ayrılması hususu ile ilgili karar alınırken göz önünde bulundurulmalıdır.

26. Gece çalışması konusunda istatistikler tutulmalı ve özellikle vardiya sistemi çerçevesinde faaliyet gösterilmesi halinde gece çalışmasının değişik örgütlenme biçimlerinin etkileri hususunda araştırmalar artırılmalıdır.

27. Mümkün olduğu yerlerde gece çalışmasına başvurmayı sınırlamak amacıyla iş organizasyonuyla ilgili buluşlar ve bilimsel ve teknik gelişmelerin ortaya koyduğu avantajlardan faydalanılmalıdır.

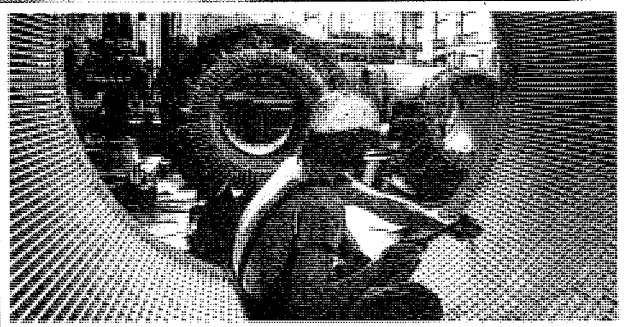

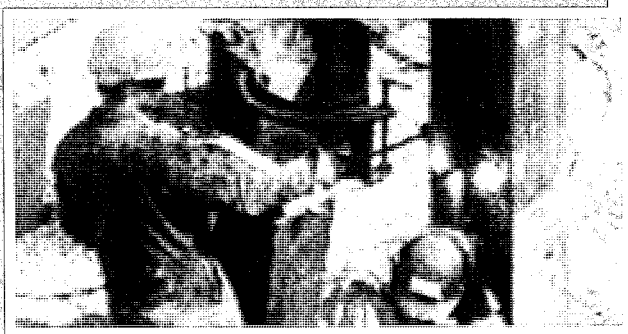

2 TEMEL BELGE: 155 VE 161 SAYILI İLO SÖZLEŞMELERİ

Dr. Bülent Piyal

Uluslararası Çalışma Örgütü'nün tahminlerine göre; dünyada her yıl yaklaşık 250 milyon iş kazası olmakta, 160 milyon işçi meslek hastalığına yakalanmakta, ve her yıl 1.2 milyon işçi de, bu nedenlerle ölmektedir. Pek çok ülkede, kaza ve hastalık sayılarının bildirilenden daha çok olduğu düşünülürse, bu verilerin sorunun yalnızca bir bölümünü yansıttığı da, kolayca ileri sürülebilir.

Öte yandan, iş kazalarının ve meslek hastalıklarının yol açtığı ekonomik kayıpların toplamının gayrı safi dünya hasılasının % 4'üne ulaştığı hesaplanmaktadır.

Bu veriler dünyada çalışanların sağlığını ve güvenliğini korumak için yapılan çalışmaların yetersiz kaldığını göstermektedir.

Oysa, bilimsel teknolojik gelişmelerin sağladığı olanaklar kullanıldığında, iş kazalarının ve meslek hastalıklarının tümüyle önlenebileceği, bilinmektedir.

ILO'NUN YERİ VE ROLÜ

Çalışanlarının sağlığının ve güvenliğinin korunmasına ve geliştirilmesine katkı yapmak İLO'nun anayasal görevlerinden biridir. İLO bu amaca ulaşmak için çeşitli araçlar kullanır:

-Sözleşmeler ve Tavsiye kararları ile, çalışanların korunmasını amaçlayan ulusal politikaların dayanması gereken temel ilke ve kuralları tanımlayan standartlar oluşturur;

-Hükümetlere ve hükümet dışı kuruluşlara bilimsel teknik destek sağlar;

-Çalışanların sorunlarının ve gereksinimlerinin saptanmasını amaçlayan araştırmalar yapar;

-Çalışanların sorunlarının daha iyi kavranmasını ve bu sorunların çözümü için uygun ortam oluşturulmasını sağlayacak veri ve bilgi akışını gerçekleştirir;

-Sorunların çözümlenmesi ve sorunları önlemeye yönelik öneriler geliştirilmesi için uluslararası, bölgesel ve ulusal toplantı ve seminerler düzenler.

ILO STANDARTLARI

Standart belirlemek, ILO'nun dünyadaki tüm çalışanların çalışma ve yaşama koşullarının iyileştirilmesine katkı yapmak için başvurduğu temel araçlardan biridir. Bu standartlar, Uluslararası Çalışma Konferansı'nda onaylanan Uluslararası Çalışma Sözleşmelerinde ve Tavsiye Kararlarında tanımlanır. İLO'nun kurulduğu yıl olan 1919'dan bugüne kadar, 182 Sözleşme ve 190 Tavsiye Kararı onaylanmıştır. Bunların yarıya yakını, doğrudan iş sağlığı ve güvenliği ile ilgilidir. Türkiye bu Sözleşmelerden yalnızca 38'ini onaylamıştır.

Sözleşmelerde, çalışanların korunmasını, toplumsal adaletin sağlanmasını, refahın yaygınlaştırılmasını amaçlayan düzenlemeler yapılır. Bu sözleşmeler, üye ülkelerin onayına açıktır; sözleşme hükümleri, onaylayan ülke için bağlayıcı niteliktedir.

Sözleşmeyi onaylamak, onaylayan ülkeye ikili yükümlülük yükler:

-Bu ülke, onayladığı sözleşme hükümlerine uyacağına, resmen söz vermiş olur;

-Bu ülke, sözleşmenin uygulanması konusunda uluslararası denetimi kabul eder.

Diğer ülkeler ya da işçi ve işveren kuruluşları, bir ülkenin onayladığı sözleşmeye uymadığını ileri sürebilir Sözleşmelere uyulup uyulmadığı, ILO organları tarafından denetlenir; ülkenin sözleşmeye uymadığı anlaşılırsa, gerekli önlemlere başvurulur.

Tavsiye kararları ise, Sözleşmelere açılım getirirken, üye ülkelerin Sözleşmelerle ilgili uygulamalarında, yönlendirici bir çerçeve oluşturur.

ILO standartları üye ülkelerde yapılan yasal düzenlemeleri önemli ölçüde etkilemiştir. Yasal düzenlemeler hazırlanırken ya da değiştirilirken onaylanan sözleşmelerde yer alan ilkeler gözetilir. Ayrıca, üye ülkelerin hükümetleri, hazırlanan yasal düzenlemelerin standartlara uygun olup olmadığını belirlemek için, İLO'dan resmi ya da gayrı resmi görüş alabilirler.

Sendikalar da, toplu sözleşme hükümlerini belirlerken, bu hükümlerle ilgili pazarlıklarda ya da yürürlükteki düzenlemelerin iyileştirilmesi ile ilgili istemlerinde, ILO standartlarına gönderme yapmaktadır.

ILO, ayrıca, uygulamaya dönük ilke ve kurallar da belirler. Bu ilke ve kurallar iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili düzenlemelerde ya da programlarda başvuru kaynağı olarak kullanılır. Bugüne kadar öncelikli sektörlerdeki etkinliklere ya da öncelikli risklere karşı alınacak önlemlere temel oluşturacak ilke ve kurallar saptanmıştır.

ILO'nun işçi sağlığı ve iş güvenliği standartları altı başlıkta sınıflandırılır:

-Ulusal politikalara yön veren standartlar (İş Sağlığı ve Güvenliği Sözleşmesi, İş Sağlığı Hizmetleri Sözleşmesi ve Tavsiye Kararları

gibi),

-Ekonominin madencilik, inşaat, ticaret ve büro hizmetleri benzeri, farklı sektörlerinde çalışanlar için koruma sağlayan standartlar;

-Çalışanın korunması için, makine koruyucularında olduğu gibi ölçüt getiren ya da bir işçinin taşıyabileceği azami yükün belirlenmesinde olduğu gibi, sınırlama koyan standartlar;

-Radyasyonda ya da benzen, asbest ve diğer kimyasallarda olduğu gibi, zararlı ortamlara ve maddelere karşı alınacak korunma önlemlerini tanımlayan standartlar;

-Özel risk gruplarının (kadınlar, çocuklar, genç işçiler) ve özelliği olan mesleklerde (hastabakıcılar, denizciler) çalışanların korunmasını amaçlayan standartlar;

-İş teftişi ve iş kazası ve meslek hastalığı tazminatlarında olduğu gibi, yönetsel ve örgütsel kuralları ve önlemleri belirleyen standartlar.

ILO Sözleşmelerinde ve Tavsiye Kararlarında iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili temel ilkeler ise, aşağıdadır:

-İşverenler çalıştırdıkları kişilerin sağlık ve güvenliğinden sorumludurlar: sorumluluğun kapsamı, ulusal politika, yasal düzenlemeler, uygulamalar ve iş denetimi tarafından tanımlanır;

-Korunma önlemleri hiyerarşiye uygun olmalıdır: 148 sayılı Sözleşmeye göre teknik önlemler, örgütsel önlemler, kişisel korunma, olarak belirlenen hiyerarşik sıralama, 176 sayılı Sözleşmenin 6. Maddesi ile, riskin önlenmesi; riskten korunma, riskin asgariye indirilmesi ve kişisel koruyucular olarak, değişmiştir.

-İş sağlığı ve güvenliği yaklaşımları hiyerarşiye uygun olmalıdır: riskin önlenmesi, riskten korunma, hastalanan ya da kazaya uğrayan kişinin tedavisi ve rehabilitasyonu ve hastalığın ya da kazanın tazmini;

-İş sağlığı ve güvenliği uygulamalarında beş ilke temel alınmalıdır: önleme, koruma, uyarlama, geliştirme ve hafifletme;

-Işçiler temel haklara sahiptir: bilme hakkı, katılma hakkı, açık ve yakın tehlike karşısında işi bırakma hakkı, vb.

ILO, iş sağlığı ve güvenliği alanında bir yandan kendi standartlarını belirlerken, diğer yandan da, aynı amaçla, ilgili uluslararası kuruluşlarla sıkı işbirliği yapar. Örneğin, ILO ile Dünya Sağlık Örgütü'nün İş Sağlığı Ortak Komisyonu, 1950'de yapılan ilk oturumunda ortak bir iş sağlığı tanımı benimsemiş, bu tanım 1995'de aynı komisyon tarafından kısmen değiştirilmiştir. Bu tanıma göre, iş sağlığının amacı:

"Hangi meslekten olurlarsa olsunlar, tüm çalışanların en üst bedensel, ruhsal ve toplumsal iyilik haline ulaşmalarını sağlamak; iyilik halini korumak; çalışanların çalıştıkları için sağlıksızlaşmalarını önlemek; çalışanları sağlıksız çalışma koşularından kaynaklanan risklerden korumak; çalışanların bedensel ve ruhsal kapasitelerine uygun ortamlarda ve yerlerde çalıştırılmalarını sağlamak; kısacası, işin insana, insanın da işe uyarlanmasını, sağlamaktır.

İş sağlığı ve güvenliği etkinliklerinin öncelikli üç amacı:

1-Çalışanın sağlığının, güvenliğinin ve çalışma kapasitesinin korunması;

2-İşin ve çalışma ortamının sağlıklı ve güvenli çalışmaya uygun hale getirilmesi;

3-Sağlığın ve güvenliğin korunmasını önceleyen bir çalışma kültürü ve iş örgütlenmesi geliştirilmesi; çalışma ilişkilerinin uyumlu hale getirilmesi ve bu yolla, üretim verimliliğinin ve ürün kalitesinin artırılmasıdır.

Çalışma kültürü kavramı ilgili işletmede benimsenen

temel değerlerin bileşkesidir ve yönetim sisteminde, üretim örgütlenmesinde, personel politikasında, çalışma ilişkilerinde, koruma politikalarında ve kalite yönetiminde yansımasını bulur.

1984'de, Uluslararası Çalışma Konferansı'nda benimsenen Çalışma Koşullarının ve Çevrenin İyileştirilmesi Kararı'nda ise, aşağıdaki ilkelere yer verilmiştir:

1- Sağlıklı ve güvenli bir ortamda çalışılmalıdır;

2- Çalışma ortamı ve koşulları, çalışanların iyilik hali ve onuruyla uyumlu olmalıdır;

3- Yapılan iş, kişinin gelişmesi, kendini gerçekleştirmesi ve topluma yararlı bir birey olması için gerçek olanaklar sunmalıdır.

155 VE 161 SAYILI ILO SÖZLEŞMELERİ

ILO'nun 1981 tarihli ve 155 sayılı İş Güvenliği ve Sağlığı Sözleşmesi'nde ve 164 sayılı Tavsiye Kararı'nda ulusal iş sağlığı ve güvenliği politikası oluşturulması öngörülmekte ve çalışma ortamının iyileştirilmesi için, bu politika uyarınca, işletme düzeyinden ulusal düzeye kadar, tüm düzeylerde alınacak önlemler tanımlanmıştır.

ILO'nun 1985 tarihli ve 161 sayılı İş Sağlığı Hizmetleri Sözleşmesi ile 181 sayılı Tavsiye Kararı'nda da, iş güvenliği ve sağlığı politikasının yaşama geçirilmesi için, işletme düzeyinden başlayarak tüm düzeylerde hizmet sunulması öngörülmüştür.

Çalışanların sağlık ve güvenliğinin korunup, geliştirilebilmesinin ön koşulu, bu amaçla yürütülecek çalışmaların bir ulusal politikaya ve eylem planına dayanması ve bu politikada ve eylem planında tanımlanan hedeflere ulaşılmasını sağlayacak etkili hizmet sunumunun gerçekleştirilmesidir. 155 ve 161 sayılı Sözleşmeler ve ilgili Tavsiye Kararları bu amaçla hazırlanmış olmasına karşın, Türkiye her iki Sözleşmeyi de, bugüne kadar onaylamamıştır.

155 Sayılı İş Güvenliği ve Sağlığı Sözleşmesi ile 164 sayılı Tavsiye Kararı'nda:

-Üye ülkelerin, çalışanların sağlık ve güvenliğini korumak için bütünsel bir ulusal politika benimsemesi;

-Bu politikanın ekonomik etkinlik dallarının ve çalışanların tümünü kapsaması;

-Bu politikanın hazırlanmasına, uygulanmasına ve gözden geçirilmesine sosyal tarafların katılımının desteklenmesi;

-Bu politikada ve eylem planında yer alan amaca yönelik etkinliklerin aşamalandırılması gerektiği, vurgulanmaktadır.

Bu belgelerde:

-Kamu yetkililerinin, işverenlerin ve işçilerin karşılıklı görev ve sorumlulukları; ve

-Belirlenecek ulusal politikanın ve eylem planının temel etkinlik alanları ve işletmelerde ve ulusal ölçekte başlatılması gereken eylemler de, ayrıntılı olarak tanımlanmıştır.

Bu belgelerde işverenlerin sorumlulukları da, belirlenmiştir. Buna göre, işverenler:

-Sorumlu oldukları işyerlerini, makineleri, donanımı ve üretim proseslerini sağlıklı ve güvenli çalışmaya uygun hale getirmek;

-Üretimde kullanılan maddelerin sağlık ve güvenlik riski yaratmaması için gerekli koruyucu önlemleri almak; ve,

-Sağlık ve güvenliğin korunması için gerekli kişisel korunma araçlarını sağlamak;

-Olağanüstü durumlara ve iş kazalarına karşı, ilk yardımı da içeren gerekli düzenlemeleri yapmak, zorundadırlar.

Tavsiye Kararı'nda, işverenlere, bu amaçlara uygun ek yükümlülükler de, getirilmiştir. Buna göre, işve-

renler işçilerin bilgilenmesini ve eğitilmesini sağlayacaklar; çalışma yönergelerini ve koruyucu önlemleri uygulayıp uygulamadıklarını denetleyecekler; sağlıklı ve güvenli çalışmaya uygun bir iş örgütlenmesi gerçekleştireceklerdir.

Bu belgelere göre, işletmelerde tutarlı bir iş sağlığı ve güvenliği politikası uygulanması ve etkili önlemler alınması yönetimle, işçiler ve temsilcileri arasında sıkı işbirliği yapılmasına bağlıdır. Toplu iş sözleşmeleri de uygulamada önemli rol oynar.

Bu belgelerde işçilerin ve temsilcilerinin hak ve sorumluluklarıyla ilgili genel çerçeve de belirlenmiştir. Buna göre işçiler ve temsilcileri:

-Hem kendilerini, hem de yaptıkları iş ya da hatalı tutum ve davranışları nedeniyle sağlık ve güvenliğine zarar verebilecekleri diğer kişileri koruyacak biçimde çalışmalıdırlar;

-Hem kendilerinin, hem de başkalarının sağlık ve güvenliğini korumak için verilen talimatlara uymalıdırlar;

-Güvenlik önlemlerini uygulamalı, kişisel korunma araçlarını kullanmalı ve kullanılır durumda tutmalıdırlar;

-Risk oluşturduğu konusunda kabul edilebilir gerekçeleri varsa, tek başlarına çözemedikleri sorunları hemen en yakın gözetmene bildirmelidir;

-Çalışma sırasında ya da işle bağlantılı olarak ortaya çıkan bir kazayı ya da yaralanmayı, ilgili kişi ve kuruluşlara anında bildirmelidirler.

161 sayılı İş Sağlığı Hizmetleri Sözleşmesi ile 171 sayılı Tavsiye Kararı ise, öncelikli önlemlere, bilgilendirmeye, eğitime ve katılıma vurgu yapar. Buna göre:

-Sağlıklı ve güvenli bir çalışma ortamı yaratmak için kapsamlı bir strateji belirlenmeli; bu strateji, temel sağlık hizmetleri yaklaşımı ile uyumlu olmalıdır;

-Bu stratejide, önlemler önceliklerine göre sıralanmalıdır;

-Stratejik hedeflerin gerçekleştirilmesinde belirli bir esneklik sağlanmalıdır;

-Hizmet sunumu için ayrıntılı görev tanımı yapılmalı; ancak, görev tanımıyla yetinilmemeli, görevlerin nasıl gerçekleştirileceği de, özellikle belirlenmelidir.

Sözleşme'nin 1. Maddesinde, iş sağlığı hizmetleri tanımı yapılmıştır. Bu tanıma göre, iş sağlığı hizmetleri işletmede sağlıklı ve güvenli çalışma ortamı oluşturulması ve bu ortamın sürdürülmesi; işin çalışanların sağlık gereksinimlerine uyarlanması için yapılması gerekenleri kapsayan, önlemeyi ve korumayı önceleyen uygulamalar bütünüdür.

Sözleşmede iş sağlığı hizmetlerinden beklenen işlevler de tanımlanmıştır. Tavsiye Kararı'nda, beş başlık altında, daha da ayrıntılandırılan bu işlevler:

-Çalışma ortamının denetlenmesi;

-İş sağlığının denetlenmesi;

-Bilgilendirme, eğitim, öğretim ve danışmanlık;

-İlk yardım, tedavi ve sağlık programları; ve

-Diğerleri (olağanüstü durumlara hazırlıklılık, epidemiyolojik çalışmalar, vb.).

İş sağlığı hizmetlerinin amacına ulaşması, farklı meslek gruplarından oluşan ekiplerce üretilmesine bağlıdır. Bu gereklilik uygulamada bazı sorunlar yaratmaktadır: Bu hizmetler nasıl örgütlenecektir? Personelin görev tanımı nasıl belirlenecektir? Personel nasıl eğitilecektir?

Bu belgelere göre, iş sağlığı hizmetleri yerinde ve sürekli sunulmalı, çalışanların tümünü kapsamalıdır; ama, bu hedeflere aşamalı olarak ulaşılacağı, unutulmamalıdır.

Hizmet örgütlenmesinde,

yönetsel yapılanma değil, amaçlar, kaynakların etkili kullanımı ve işbirliği vurgulanırken; ülkelere, koşullarına en uygun örgütlenme modelini seçme özgürlüğü tanınmış ve böylece, yönetsel esneklik sağlanmıştır.

Bu hizmetlerinin hangi koşullarda sunulması gerektiği, özellikle vurgulanmıştır. Hizmette esas olan unsur karşılıklı güvenin sağlanmasıdır; güven altı koşula dayanır:

-Mesleki nitelik;

-Mesleki bağımsızlık;

-Gizlilik;

-Bilgilenme hakkı;

-Örgütsel katılım;

-İşletmede işbirliğinin önemsenmesi.

Bu belgelerde, kimi özel konulara da yer verilmiştir:

-Ulusal politika ile yetinilmemeli; bir eylem planı da oluşturulmalıdır;

-Tıbbi muayene ve sağlık değerlendirmeleri gereklidir;

-İşe uygun işçi seçimi, ilk aşamada önemlidir.

ILO, iş sağlığı ve güvenliği konusunu uluslararası gündemde öne çıkarmak için kısaca "Güvenli Çalışma" olarak adlandırılan yeni bir uluslararası program hazırlamaktadır. Bu Programla birlikte, en riskli işlerden ve en korunmasız çalışanlardan yola çıkılarak, küresel bir eylem başlatılması öngörülmektedir.

ILO'nun başlattığı bu tür programlarda:

-İş kazası ve meslek hastalığı sayılarının ve zararlarının azaltılması;

-Çalışma ortamının ve koşularının çalışanın bedensel ve ruhsal kapasitesine uyarlanması;

-İşi ve mesleği ne olursa olsun, tüm çalışanların bedensel, ruhsal ve toplumsal iyilik halinin geliştirilmesi;

-Üye ülkelerin bu amaçlara uygun ulusal politikalarının desteklenmesini ve bu ülkelere amaca uygun katkıların yapılması, amaçlanmaktadır.

Güvenli Çalışma programında ise öncelikle:

-İş güvenliği ve sağlığı sorunlarının boyutları ve sonuçları konusunda dünya ölçeğinde bir bilinç ve duyarlılık oluşturulması;

-Bütün çalışanlara uluslararası çalışma normlarına uygun temel koruma sağlanması doğrultusunda ilerleme sağlanması;

-Üye ülkelerle üretim kapasitesini artıracak etkili politikalar ve programlar uygulanması için işbirliği yapılması, amaçlanmaktadır.

Program çerçevesindeki belli başlı etkinlikler arasında uluslararası tanıtım kampanyaları, tehlikeli meslekler ve sektörlere ilişkin küresel bir istatistik programının geliştirilmesi, ulusal eylem planlarının hazırlanması, ulusal koşullara uyarlanmış eğitim programlarının ve malzemelerinin geliştirilmesi ve uluslararası bilgi ve deney alışverişini sağlayacak forumların örgütlenmesi, yer almaktadır.

155 SAYILI İŞ GÜVENLİĞİ VE SAĞLIĞI SÖZLEŞMESİ

Uluslararası Çalışma Örgütü Genel Konferansı,

Uluslararası Çalışma Ofisi Yönetim Kurulu'nun yaptığı çağrı üzerineCenevre'de 3 Haziran 1981 tarihinde 63. Oturumunu gerçekleştirmiş,

Oturum gündeminin 6. maddesini oluşturan, güvenlik, sağlık ve çalışma ortamına ilişkin belirli önerilerin benimsenmesini kararlaştırmış,

Bu önerilerin bir uluslararası Sözleşmeye dönüştürülmesini benimsemiş, böylece

1981 tarihli İş güvenliği ve Sağlığı Sözleşmesi olarak adlandırılabilecek aşağıdaki sözleşmeyi 1981 yılı Haziran ayının yirmi ikinci gününde onaylanmıştır.

I. BÖLÜM
KAPSAM VE TANIMLAR
Madde 1

Bu Sözleşme, bütün ekonomik faaliyet kolları için geçerlidir.

Bu Sözleşmeyi onaylayan Üye, mümkün olan en kısa sürede işçi ve işveren kesimlerini temsil eden ilgili kuruluşlarla görüştükten sonra, deniz taşımacılığında yükleme işlemleri ya da balıkçılık gibi önemli özgün sorunları olan ekonomik faaliyet kollarını bu Sözleşmenin uygulama alanının kısmen ya da bütünüyle dışında tutabilir.

Bu Sözleşmeyi onaylayan her Üye, Uluslararası Çalışma Örgütü Anayasasının 22. Maddesi uyarınca Sözleşmenin uygulanmasıyla ilgili olarak sunacağı ilk raporda, bu maddenin 1. Paragrafı doğrultusunda kapsam dışı bırakılan işkollar varsa bunların bir listesini verecek; kapsam dışı bırakmanın

gerekçelerini açıklayacak; kapsam dışı bırakılan kollarda çalışanların yeterince korunması için başvurulan önlemleri anlatacak ve daha sonraki raporlarda da uygulama alanının genişletilmesiyle ilgili bilgileri aktaracaktır.

Madde 2

Bu Sözleşme, kapsanan ekonomik faaliyet kollarında çalışan bütün işçiler için geçerlidir.

2. Bu Sözleşmeyi onaylayan Üye, mümkün olan en kısa sürede ilgili işçi ve işveren kesimlerini temsil eden kuruluşlarla görüştükten sonra,bazı özgün güçlükleri olan sınırlı sayıda işçi kategorisinii kısmen ya da bütünüyle bu Sözleşmenin uygulama kapsamı dışında tutabilir.

3.Bu Sözleşmeyi onaylayan her Üye, Uluslararası Çalışma Örgütü Anayasası'nın 22. Maddesi uyarınca Sözleşmenin uygulanmasıyla ilgili olarak sunacağı ilk raporda, bu maddenin 2. Paragrafı doğrultusunda kapsam dışı bırakılan işçi kategorileri varsa bunların bir listesini verecek, bu durumun gerekçelerini açıklayacak ve daha sonraki raporlarda da uygulama alanının genişlemesiyle ilgili bilgileri aktaracaktır.

Madde 3

Bu Sözleşmenin amaçları açısından,

Ekonomik faaliyet kolları terimi, kamu hizmetleri dahil, işçilerin çalıştıkları bütün kolları kapsar;

İşçiler terimi, kamu çalışanları dahil, istihdam edilen bütün kişileri kapsar;

İşyeri terimi, işçilerin bulunmaları ya da işleri gereği gitmeleri gereken, işverenin doğrudan ya da dolaylı denetimi altındaki bütün yerleri kapsar;

Düzenlemeler terimi, yetkili ya da yetkililer tarafından getirilen ve yasal bağlayıcılığı olan bütün hükümleri kapsar;

Sağlık terimi, işle bağlantısı açısından, yalnızca herhangi bir hastalığın ya da sakatlığın bulunmayışı durumunu değil, çalışma sırasındaki güvenlik ve hijyenle ilgili olup sağlığı etkileyen fiziksel ve zihinsel bütün unsurları kapsar.

II. BÖLÜM ULUSAL POLİTİKA İLKELERİ

Madde 4

1. Her Üye, ülkedeki koşullara ve uygulamalara göre, ayrıca işverenleri ve işçileri temsil yeteneği en yüksek olan kuruluşlarla görüşerek, iş güvenliği, iş sağlığı ve çalışma ortamı konularında tutarlı bir politika geliştirecek, uygulayacak ve bu politikayı düzenli aralıklarla gözden geçirecektir.

2. Bu politikanın amacı, çalışma ortamlarında içsel tehlike kaynaklarını, uygulanabilirlik açısından makul ölçülerde asgari düzeye indirerek, çalışma sırasında ya da yapılan işin niteliğiyle ilgili olarak doğabilecek kazaları ve sağlık açısından sakıncalı durumları önlemektir.

Madde 5

Bu Sözleşmenin 4. Maddesinde atıfta bulunulan politika, söz konusu girişimler iş güvenliği, iş sağlığı ve çalışma ortamını ilgilendirdiği ölçüde aşağıdaki başlıca eylem alanlarını dikkate alacaktır:

(a) İşin maddi unsurlarının (işyerleri, çalışma ortamı, araçlar, makineler ve donanım; kimyasal, fiziksel ve biyolojik maddeler; iş üretim programları) tasarlanması, sınanması, seçilmesi, ikame edilmesi, kurulması, düzenlenmesi, kullanılması ve bakımı;

(b) İşin maddi unsurları ile işi yapan ya da denetleyen kişiler arasındaki ilişkiler; makinelerin, donanımın, çalışma sürelerinin, iş örgütlenmesinin ve üretim proseslerinin, işçilerin fiziksel ve zihinsel kapasitelerine uyarlanması;

(c) Güvenlik ve sağlık açısından yeterince sakıncasız bir ortamın sağlanması amacıyla, görevleri ne olursa olsun, bütün çalışanların gerekli sürekli eğitimlere katılmaları, vasıflandırılmaları ve uyarılmaları;

(d) Çalışma ekiplerinden başlayarak işletmeye, oradan ulusal düzeye kadar uzanan gerekli bütün düzeylerde iletişim ve işbirliğinin sağlanması;

(e) İşçilerin ve temsilcilerinin, bu Sözleşmenin 4. Maddesinde atıfta bulunulan politikalara uygun olarak yaptıkları işler dolayısıyla herhangi bir disiplin cezasına maruz kalmamalarının sağlanması.

Madde 6

Bu Sözleşmenin 4. Maddesinde atıfta bulunulan politikanın hazırlanmasında, kamu yetkililerinin, işverenlerin, işçilerin ve diğerlerinin iş güvenliğine, sağlığına ve çalışma ortamına ilişkin işlevleri ve sorumlulukları, gerek bu tür sorumlulukların çağdaş niteliği, gerekse ulusal koşullar ve uygulamalar dikkate alınarak belirlenecektir.

Madde 7

İş güvenliği, iş sağlığı ve çalışma ortamı ile ilgili durum, ya genel olarak ya da belirli alanlar itibarıyla uygun aralıklarla gözden geçirilecek, bu yapılırken belli başlı sorunlar saptanacak, bu sorunların çözümü-

ne ilişkin etkili yöntemler ve öncelikler belirlenecek, sonuçlar değerlendirilecektir.

III. BÖLÜM
ULUSAL DÜZEYDE EYLEM

Madde 8

Her üye, bu Sözleşmenin 4. Maddesini yaşama geçirmek için, yasa ve yönetmelikler aracılığıyla ya da ülke koşulları ve uygulamalarıyla uyumlu diğer yollardan ve ilgili işçilerin ve işverenlerin temsilcisi olan kuruluşlarla da görüşerek, gerekli olan bütün önlemleri alacaktır.

Madde 9

1. İş güvenliği, iş sağlığı ve çalışma ortamı ile ilgili yasa ve yönetmeliklerin uygulanması, yeterli ve amaca uygun bir denetim sistemi ile güvence altına alınacaktır.

2. Uygulamada, yasa ve yönetmeliklerin ihlaline karşı yeterince caydırıcı cezalar getirilecektir.

Madde 10

İşverenlerin ve işçilerin yasal zorunluluklara uymalarında bu kesimlere yardımcı olup yol gösterecek önlemler alınacaktır.

Madde 11

Yetkili ya da yetkililer, bu Sözleşmenin 4. Maddesinde belirtilen politikanın yaşama geçirilmesi için, aşağıdaki işlevlerin gerektiği gibi yerine getirilmesini sağlayacaklardır:

(a) Tehlikelerin niteliğinin ve derecesinin gerektirdiği yerlerde, işyerlerinin tasarımını, inşasını ve düzenlenmesini ve çalışmaya başlamasını; yapılacak önemli değişiklikleri; iş sırasında kullanılan teknik donanımın güvenliliğini; bu arada yetkililerce belirlenen usullerin uygulanmasını belirli koşullara bağlayacak düzenlemelerin belirlenmesi;

(b) Çalışma sırasında maruz kalınması yetkili ya da yetkililer tarafından yasaklanacak, sınırlandırılacak ya da izne ve denetime tabi tutulacak iş süreçlerinin ve çeşitli maddelerin; aynı anda değişik maddelere maruz kalmanın sağlık açısından yaratacağı tehlikelerin belirlenmesi;

(c) İş kazalarının ve hastalıklarının işverenler tarafından, uygun olduğu durumlarda ise sigorta kuruluşları ve konuyla doğrudan ilgili başkaları tarafından bildirilmesine ilişkin usullerin belirlenmesi ve uygulanması; iş kazaları ve hastalıkları ile ilgili yıllık istatistiklerin yayınlanması;

(d) İş sırasında ya da işle bağlantılı olarak meydana gelen kazaların, ortaya çıkan hastalıkların ya da sağlıkla ilgili diğer sorunların ciddi birtakım koşulları yansıttığı durumlarda gerekli araştırmaların yapılması;

(e) İş sırasında ya da işle bağlantılı olarak meydana gelen kazalar, ortaya çıkan hastalıklar ya da sağlıkla ilgili diğer sorunlar konusunda bu Sözleşmenin 4. Maddesinde atıfta bulunulan politika doğrultusunda alınan önlemlerle ilgili bilgilerin yıllık olarak yayınlanması;

(f) İşçilerin sağlığı açısından risk oluşturan kimyasal, fiziksel ve biyolojik maddelerin incelenmesinden sorumlu sistemlerin, ulusal koşullar ve olanaklar da dikkate alınarak kurulması ya da geliştirilmesi.

Madde 12

Ulusal yasa ve uygulamalara uygun olarak, çeşitli işlerde kullanılacak makine, donanım ya da maddeleri geliştiren, imal eden, ithal eden, sağlayan ya da aktaran kişilerin aşağıdaki hususlara uymaları için önlemler alınacaktır:

(a) makinelerin, donanımın ya da maddelerin, bunları doğru biçimde kullanan kişilerin güvenlikleri ve sağlıkları açısından tehlike oluşturmadığının, uygulanabilirlik ölçüleri içerisinde belgelenmesi;

(b) makinelerin ve donanımın doğru biçimde monte edilmesi ve kullanılması, maddelerin gene doğru biçimde kullanılması ile ilgili bilgilerin; makinelerin ve donanımın tehlikeli yanları ile kimyasalların etkili fiziksel ve biyolojik aktif maddelerin tehlikeli özellikleri ve bu tehlikelerden nasıl korunabileceğine ilişkin bilgilerin sağlanması;

(c) Bu Maddenin (a) ve (b) paragraflarına uygun davranmak için çalışma ve araştırmalar yapılması ya da bu alandaki bilimsel ve teknik bilgilerin izlenmesi.

Madde 13

İşinin yaşamı ve sağlığı açısından yakın ve ciddi bir tehlike içerdiğine ilişkin haklı gerekçeler nedeniyle işini bırakan bir işçi, ulusal koşullar ve uygulamalar çerçevesinde herhangi bir haksız sonuca karşı korunacaktır.

Madde 14

Yüksek teknik, tıbbi ve mesleki eğitim kademeleri dahil olmak üzere eğitimin her düzeyinde iş güvenliği, iş sağlığı ve çalışma koşulları konularına ulusal koşullar ve uygulamalar çerçevesinde yer verilmesi için, bütün işçilerin eğitim gereksinimlerini karşılayacak tarzda girişimlerde bulunulacaktır.

Madde 15

1. Her Üye, bu Sözleşmenin 4. Maddesinde atıfta bulunulan

politikanın ve bu politikanın uygulanmasına yönelik önlemlerin tutarlılığını sağlama açısından, işçileri ve işverenleri temsil niteliği en yüksek olan kuruluşlarla ve ilgili diğer kuruluşlarla mümkün olan en kısa sürede görüşerek, bu Sözleşmenin II. Ve III. Bölümlerini yaşama geçirmek üzere görev yapan çeşitli yetkililer ve organlar arasında gerekli eşgüdümü sağlayacak düzenlemeleri yapacaktır.

2. Durumun gerektirdiği ve ulusal koşulların izin verdiği durumlarda, bu düzenlemeler merkezi bir organın kurulmasını da içerecektir.

IV. BÖLÜM İŞLETME DÜZEYİNDEKİ ÇALIŞMALAR

Madde 16

1. İşverenlerden, makul ve uygulanabilir sınırlar içinde, kendi denetimleri altında bulunan işyerlerinin, makinelerin, donanımın ve süreçlerin güvenliK ve sağlık açısından risksiz olmasını sağlamaları istenecektir.

2. İşverenlerden, makul ve uygulanabilir sınırlar içinde, denetimleri altındaki kimyasal, fiziksel ve biyolojik maddelerin ve ajanların, uygun korunma önlemleri alındığı sürece sağlık açısından tehlike oluşturmayacağı konusunda güvence istenecektir.

3. İşverenlerden, gerekli olduğu yerlerde ve durumlarda, kaza ve olumsuz sağlık sonuçlarına karşı yeterli giysileri ve koruyucu donanımı, makul ve uygulanabilir sınırlar içinde sağlamaları istenecektir.

Madde 17

İki ya da daha çok sayıda girişimin aynı işyerinde aynı anda etkinlik yürüttükleri durumlarda, söz konusu girişimler bu Sözleşmenin gerekliliklerini yerine getirmede birlikte hareket edeceklerdir.

Madde 18

İşverenlerden, gerekli olduğu durumlarda, yeterli ilk yardım düzenlemeleri dahil olmak üzere olağanüstü durumlar ve kazalar için gerekli düzenlemeleri yapmaları istenecektir.

Madde 19

Aşağıda belirtilenlerin sağlanması için işletme düzeyinde düzenlemeler yapılacaktır:

(a) işçiler, çalışmaları sırasında, işverenlerin üzerine düşen yükümlülükleri yerine getirmelerine yardımcı olacaklardır;

(b) işçilerin girişimdeki temsilcileri, iş güvenliği ve iş sağlığı alanında işverenle işbirliği yapacaklardır;

(c) işçilerin girişimdeki temsilcilerine, iş güvenliğini ve sağlığını sağlamak amacıyla işveren tarafından alınan önlemlere ilişkin bilgi verilecek, temsilciler, ticari sırların açığa vurulmaması koşuluyla, bu tür bilgiler konusunda temsilci kuruluşlarına danışabileceklerdir;

(d) işçilere ve girişimdeki temsilcilerine, iş güvenliği ve sağlığı konusunda gerekli eğitim verilecektir;

(e) işçilere, girişimdeki temsilcilerine ve duruma göre bunların temsilcisi olan örgütlere, ulusal yasa ve uygulamalar çerçevesinde, işleriyle ilgili güvenlik ve sağlık sorunlarını her yönüyle araştırma yapma, bu konularda işverene danışma olanağı sağlanacaktır; bu amaçla ve karşılıklı anlaşma yoluyla girişimin dışından teknik danışman da getirilebilecektir;

(f) işçi, sağlığı ya da yaşamı açısından yakın ve ciddi bir tehlike içerdiğine haklı gerekçelerle inandığı herhangi bir durumu gecikmeden üstündeki kişiye bildirir; işveren, gerekli önlemleri almadığı sürece, işçilerin yaşam ve sağlık açısından tehdit oluşturmaya devam eden koşullarda çalışmalarını isteyemez

Madde 20

Yönetim ile işçiler ve/ya da temsilcileri arasında işletme düzeyindeki işbirliği, bu Sözleşmenin 16'dan 20'ye kadar olan maddeleri uyarınca yapılacak örgütsel ve diğer düzenleme ve önlemlerin önemli bir unsurudur.

Madde 21

İş güvenliğine ve sağlığına ilişkin önlemler, işçiler için herhangi bir mali yük getirmeyecektir.

V. BÖLÜM SON HÜKÜMLER

Madde 22

Bu Sözleşme, çalışma yaşamına ilişkin herhangi bir uluslararası Sözleşmeyi ya da Tavsiyeyi değiştirmez.

Madde 23

Bu Sözleşmenin resmen onaylanması, kayıt için Uluslararası Çalışma Bürosu Genel Müdürlüğü'ne bildirilecektir.

Madde 24

1. Bu Sözleşme, yalnızca, resmi onayları Genel Müdür tarafından kayda geçirilen Uluslararası Çalışma Örgütü Üyeleri için bağlayıcılık taşıyacaktır.

Sözleşme, iki Üyenin onayının Genel Müdür tarafından kaydedilmesinden 12 ay sonra yürürlüğe girecektir.

Madde 25

1. Bu Sözleşmeyi onaylayan bir Üye, Sözleşmenin ilk kez

yürürlüğe girdiği tarihten on yıl sonra, Uluslararası Çalışma Bürosu Genel Müdürü'ne bildirimde bulunarak Sözleşme kapsamından çıkabilir. Ancak, bu ayrılma, bildirimin kayda geçiriliş tarihinden bir yıl sonra yürürlüğe girer.

2. Bu Sözleşmeyi onaylayan ve bir önceki paragrafta sözü edilen on yıllık dönemin bitimini izleyen bir yıl içinde bu Maddeye ilişkin olarak tanınan çıkış hakkını kullanmayan bir Üye için Sözleşme, sonraki on yılda da bağlayıcılı olacaktır. Üye, Sözleşme kapsamından çıkış hakkını, bu Madde kapsamında belirtildiği üzere onar yıllık dönemlerin sonunda kullanabilir.

Madde 26

1. Uluslararası Çalışma Bürosu Genel Müdürü, Uluslararası Çalışma Örgütünün bütün Üyelerini, Örgüt Üyelerinin Sözleşmeyi onaylama ve kapsam dışına çıkma eylemleri konusunda bilgilendirecektir.

2. Genel Müdür, Örgüt Üyelerini kendisine iletilen ikinci onay konusunda bilgilendirirken, Üyelerin dikkatini Sözleşmenin yürürlüğe gireceği tarihe çekecektir.

Madde 27

Uluslararası Çalışma Bürosu Genel Müdürü, Birleşmiş Milletler Anayasasının 102. Maddesi gereğince Sözleşmenin onaylanmasıyla ya da Sözleşme kapsamı dışında bırakma ile ilgili bütün ayrıntıları, daha öncesi paragraflarda yer alan hükümler doğrultusunda kayıt için BM Genel Sekreterliğine bildirecektir.

Madde 28

Uluslararası Çalışma Bürosu Yönetim Kurulu, gerekli gördüğü durumlarda, Sözleşmenin işleyişi konusunda Genel Konferansa rapor sunacak ve Sözleşmenin tümüyle ya da kısmen değiştirilmesinin Konferans gündemine alınmasının gerekli olup olmadığını araştıracaktır.

Madde 29

1. Konferansın bu Sözleşmeyi bütünüyle ya da kısmen değiştirerek yeni bir Sözleşme benimsemesi durumunda, yeni Sözleşme aksini gerektirmediği sürece aşağıdaki hükümler geçerli olacaktır:

(a) değiştirilmiş yeni Sözleşmenin bir Üye tarafından onaylanması durumunda, yeni Sözleşmenin yürürlüğe girdiği andan itibaren, yukarıdaki 25. Madde hükümleri dışında bu Sözleşme hukuken geçersizleşecektir;

(b) değiştirilmiş yeni Sözleşmenin yürürlüğe girmesiyle birlikte bu Sözleşme Üyelerin onayına kapanmış olacaktır;

2. Bu Sözleşme, onu onaylayan, ancak değiştirilmiş yeni Sözleşmeyi onaylamayan Üyeler için varolan biçimi ve içeriğiyle geçerliliğini sürdürecektir.

Madde 30

Bu Sözleşmenin İngilizce ve Fransızca kopyaları eşit ölçüde geçeridir.

161 SAYILI İŞ SAĞLIĞI HİZMETLERİ SÖZLEŞMESİ

Uluslararası Çalışma Örgütü Genel Konferansı,

Uluslararası Çalışma Bürosu'nun çağrısıyla, 7 Haziran 1985 tarihinde Cenevre'de toplanarak 71. Oturumunu gerçekleştirmiş,

İşçinin, işinden kaynaklanan rahatsızlık, hastalık ve kazalardan korunmasının, Anayasasının Uluslararası Çalışma Örgütü'ne verdiği görevlerden biri olduğunu belirleyerek,

İlgili uluslararası sözleşmeleri ve tavsiye kararlarını, bu arada özellikle ulusal politikanın ve ulusal düzeydeki girişimlerin ilkelerini ortaya koyan 1953 tarihli İşçi Sağlığını Koruma Tavsiye Kararını, 1959 tarihli İş Sağlığı Hizmetleri Tavsiye Kararı'nı, 1971 tarihli İşçi Temsilcileri Sözleşmesi'ni ve 1981 tarihli İş Güvenliği ve Sağlığı Sözleşmesi'ni ve Tavsiye Kararını da dikkate alarak,

Oturum gündeminin 4. Maddesini oluşturan iş sağlığı hizmetlerine ilişkin çeşitli önerilerin benimsenmesini kararlaştırmış,

Bu önerilerin uluslararası bir Sözleşme biçimine dönüştürülmesini benimsemiş, ve

İş Sağlığı Hizmetleri Sözleşmesi olarak adlandırılabilecek aşağıdaki sözleşmeyi, 1985'in Haziran ayının 26. gününde onaylamıştır.

I. BÖLÜM
ULUSAL POLİTİKA İLKELERİ

Madde 1

Bu sözleşmenin amaçları açısından;

(a) iş sağlığı hizmetleri terimi özünde önleyici işlevlere sahip olan, işletmedeki işverene, işçilere ve temsilcilerine aşağıdaki hususlarda tavsiyelerde bulun-

mayı amaçlayan hizmetlerdir:

(i) işle ilgili olarak optimal fiziksel ve zihinsel sağlık koşullarını karşılayacak düzeyde güvenli ve sağlıklı çalışma ortamının oluşturulması ve korunması için yapılması gerekenler;

(ii) yapılan işin, fiziksel ve zihinsel sağlık gerekleri ışığında işçilerin kapasitelerine göre uyarlanması;

(b) işçilerin işyerindeki temsilcileri terimi, ulusal yasa ve uygulamalar çerçevesinde bu yetkiye sahip oldukları belirlenen kişilerdir.

Madde 2

Her Üye, ulusal koşullar ve uygulamalar ışığında ve oldukları yerlerde işverenleri ve işçileri temsil niteliği en fazla olan kuruluşlarla görüşerek, iş sağlığı hizmetleri alanında tutarlı bir ulusal politika geliştirecek, uygulayacak ve bu politikayı düzenli aralıklarla gözden geçirecektir.

Madde 3

1. Her Üye, bütün ekonomik etkinlik dallarında ve bütün işletmelerde, kamu sektöründe çalışanlar ve üretim kooperatiflerine üye olanlar dahil olmak üzere bütün işçileri kapsayan iş sağlığı hizmetlerini giderek geliştirmeyi üstlenir. Bu amaçla sağlanan hizmetler, işletmelerin kendine özgü risklerine yanıt verecek yeterlilikte olmalıdır.

2. İş sağlığı hizmetlerinin bütün işletmeleri kapsayacak biçimde hemen oluşturulamaması durumunda, ilgili her Üye, oldukları yerlerde işverenleri ve işçileri temsil niteliği en fazla olan kuruluşlarla görüşerek, bu hizmetlerin sağlanması için gerekli planları hazırlayacaktır.

3. İlgili her Üye, ILO Anayasasının 22. Maddesi uyarınca Sözleşmenin uygulanmasıyla ilgili olarak sunmak durumunda olduğu ilk raporda, bu Sözleşmenin 2. paragrafında belirtilen planlarla ilgili bilgi verecek, daha sonraki raporlarda da bu planların uygulanmasındaki gelişmeleri aktaracaktır.

Madde 4

Yetkili organ, oldukları yerlerde işverenleri ve işçileri temsil niteliği en fazla olan kuruluşlarla, bu Sözleşmenin hükümlerini yaşama geçirmek için alınması gereken önlemler konusunu görüşecektir.

II. BÖLÜM
İŞLEVLER

Madde 5

İş sağlığı hizmetleri, her bir işverenin kendi işletmesindeki işçilerin sağlığını ve güvenliğini sağlama sorumluluğu saklı kalmak üzere ve işçilerin iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili girişimlere katılma gerekliliklerine özen gösterilerek, işletmenin iş riskleri açısından uygun düşecek biçimde aşağıdaki işlevleri yerine getirecektir:

(a) iş yerinde sağlıkla ilgili tehlikelerden kaynaklanan risklerin belirlenmesi ve değerlendirilmesi;

(b) sağlık üniteleri, kantinler ve işverenin bu tür hizmetleri sunduğu yapılar dahil olmak üzere, çalışma ortamında ve iş uygulamalarında görülen ve işçilerin sağlığını etkileyebilecek etmenlerin denetlenmesi;

(c) işyerlerinin düzenleniş tasarımı; makinelerin, donanımın ve iş sürecinde kullanılan maddelerin seçimi, elde bulundurulması ve koşulları dahil olmak üzere işin planlanması ve örgütlenmesine ilişkin tavsiyelerde bulunulması;

(d) iş uygulamalarının iyileştirilmesine yönelik programlara, yeni donanımın sağlıkla ilgili yönlerinin sınanmasına ve değerlendirilmesine katılım sağlanması;

(e) iş sağlığı, güvenliği ve hijyeni ile ergonomi, bireysel ve kolektif koruyucu donanım konularında tavsiyelerde bulunulması;

(f) işçilerin işleriyle ilgili sağlık durumlarının denetlenmesi;

(g) işin işçiye uyarlanmasında daha ileri adımlar atılması;

(h) mesleki rehabilitasyon önlemlerine katkıda bulunulması;

(i) iş sağlığı, hijyeni ve ergonomi alanlarındaki enformasyona ve eğitime ilişkin işbirliği yapılması;

(j) ilk yardım ve acil durum tedavi hizmetlerinin örgütlenmesi;

(k) iş kazalarının ve iş hastalıklarının analizine katılınması.

III. BÖLÜM
ÖRGÜTLENME

Madde 6

İş sağlığı hizmetleri,

(a) yasa ve yönetmeliklerin hazırlanmasıyla; ya da

(b) toplu sözleşmeler veya ilgili işçilerle işverenlerin üzerinde anlaştıkları başka biçimlerde; ya da;

(c) yetkili kuruluşların ilgili işveren ve işçi kuruluşlarıyla yaptığı görüşmeler sonrasında onaylanan başka bir biçimde, oluşturulacaktır.

Madde 7

1. İş sağlığı hizmetleri, duruma göre, tek bir işletmeyi ya da bir grup işletmeyi kapsayacak biçimde örgütlenebilir.

2. İş sağlığı hizmetleri, ulusal koşullar ve uygulamalar çerçevesinde,

(a) ilgili işletmelerin her biri

ya da bir grup işletme tarafından;

(b) kamu yetkilileri ya da resmi kanallardan;

(c) sosyal sigorta kurumları tarafından;

(d) yetkililer tarafından onay verilen diğer kuruluşlar tarafından;

(e) yukarıda belirtilenlerin herhangi bir bileşimi tarafından düzenlenebilir.

Madde 8

İşveren, işçiler ve oldukları yerlerde temsilcileri, iş sağlığı hizmetlerinin eşitlikçi bir temelden sağlanması için gerekli örgütsel ve diğer uygulamalara katılacaklar, bu uygulamalarda işbirliği yapacaklardır.

IV. BÖLÜM İŞLERLİK KOŞULLARI

Madde 9

1. İş sağlığı hizmetleri, ulusal yasa ve uygulamalara uygun olarak, birden çok disiplini kapsamalıdır. Personel bileşimi ise, yerine getirilecek görevlerin niteliğine göre belirlenecektir.

2. İş sağlığı hizmetleri, işlevlerini, işletmedeki diğer hizmetlerle işbirliği halinde yerine getirecektir.

3. İş sağlığı hizmetleri ile sağlık hizmetleri alanındaki diğer kuruluşlar arasında gerekli işbirliğini ve eşgüdümü sağlamak üzere, ulusal yasa ve uygulamalar çerçevesinde önlemler alınacaktır.

Madde 10

İş sağlığı hizmetleri verenler, 5. Maddede belirtilen işlevleri yerine getirirlerken, işverenlerden, işçilerden ve oldukları yerlerde temsilcilerinden mesleki anlamda tam bir bağımsızlık içinde çalışacaklardır.

Madde 11

Yetkili organ, yerine getirilecek işlevlerin niteliği ile birlikte ulusal yasaları ve uygulamaları da dikkate alarak, iş sağlığı hizmetleri sağlamakla görevli personelde aranan nitelikleri belirleyecektir.

Madde 12

İşçilerin işle ilgili sağlık durumlarının denetlenmesi, işçilerin ücretlerinde herhangi bir azalmaya yol açmayacak, ücretsiz yapılacak ve mümkün olduğu ölçüde çalışma saatleri içinde yerine getirilecektir.

Madde 13

Bütün işçiler, işleriyle ilgili olup sağlık açısından tehlike oluşturacak hususlarda bilgilendirileceklerdir.

Madde 14

İşveren ve işçiler, iş ortamında bulunup da işçilerin sağlığını etkilediği bilinen ve bundan kuşkulanılan etmenler konusunda iş sağlığı hizmetleri verenleri bilgilendireceklerdir.

Madde 15

Sağlık sorunları ya da bu sorunlar nedeniyle işe gelememe gibi durumlarla işyerinde var olabilecek tehlikeli sağlık koşulları arasında bir ilişki olup olmadığının belirlenebilmesi için, işçilerin sağlık sorunları ve bu sorunlar nedeniyle işe gelememe durumları hakkında iş sağlığı hizmetlerine bilgi verilecektir. İşveren, iş sağlığı hizmeti verenlerden, işe gelememe gerekçelerini kontrol etmesi talebinde bulunamaz.

V. BÖLÜM GENEL HÜKÜMLER

Madde 16

İş sağlığı hizmetleri bir kez oluşturulduktan sonra, bu hizmetlerin denetlenmesinden ve gerekli tavsiyelerin yapılmasından sorumlu yetkili ya da yetkililer ulusal yasa ve yönetmelikler tarafından belirlenecektir.

Madde 17

Bu Sözleşmenin resmi onayı, kayıt için Uluslararası Çalışma Bürosu Genel Müdürüne iletilecektir.

Madde 18

1. Bu Sözleşme, yalnızca, onayları Genel Müdür tarafından kayda geçirilen ILO Üyeleri için bağlayıcılık taşır.

2. Sözleşme, iki Üyenin onayının Genel Müdür tarafından kayda geçirildiği tarihten 12 ay sonra yürürlüğe girer.

3. Bunun ardından, Sözleşme, onayı kayda geçirilen herhangi bir Üye için bu kayıt tarihinden 12 ay sonra yürürlüğe girer.

Madde 19

1. Bu Sözleşmeyi onaylayan bir Üye, Sözleşmenin ilk kez yürürlüğe girdiği tarihten on yıl sonra, Uluslararası Çalışma Bürosu Genel Müdürü'ne bildirimde bulunarak Sözleşme kapsamından çıkabilir. Ancak, bu ayrılma, bildirimin kayda geçiriliş tarihinden bir yıl sonra yürürlüğe girer.

2. Bu Sözleşmeyi onaylayan ve bir önceki paragrafta sözü edilen on yıllık dönemin bitimini izleyen bir yıl içinde bu Maddeye ilişkin olarak tanınan çıkış hakkını kullanmayan bir Üye için Sözleşme, bundan sonraki bir on yıl daha bağlayıcılık taşır. Üye, Sözleşme kapsamından çıkış hakkını, bu Madde kapsamında belirtildiği üzere onar yıllık dönemlerin sonunda kullanabilir.

Madde 20

1. Uluslararası Çalışma Bürosu Genel Müdürü, Uluslararası Çalışma Örgütünün bütün Üyelerini, Örgüt Üyelerinin

Sözleşme onay ve kapsam dışına çıkma eylemleri konusunda bilgilendirecektir.

2. Genel Direktör, Örgüt Üyelerini kendisine iletilen ikinci onay konusunda bilgilendirirken, Üyelerin dikkatini Sözleşmenin yürürlüğe gireceği tarihe çekecektir.

Madde 21

Uluslararası Çalışma Bürosu Genel Müdürü, Birleşmiş Milletler Anayasasının 102. Maddesi gereğince Sözleşmenin onaylanmasıyla ya da Sözleşme kapsamı dışında kalınmasıyla ilgili bütün ayrıntıları, daha öncesi paragraflarda yer alan hükümler doğrultusunda kayıt için BM Genel Sekreterliğine bildirecektir.

Madde 22

Uluslararası Çalışma Bürosu Yönetici Organı, gerekli gördüğü durumlarda, Sözleşmenin işleyişi konusunda Genel Konferansa rapor sunacak ve Sözleşmenin tümüyle ya da kısmen değiştirilmesinin Konferans gündemine alınmasının gerekli olup olmadığını araştıracaktır.

Madde 23

1. Konferansın bu Sözleşmeyi bütünüyle ya da kısmen değiştirerek yeni bir Sözleşme benimsemesi durumunda, yeni Sözleşme aksini gerektirmediği sürece aşağıdaki hükümler geçerli olacaktır:

(a) değiştirilmiş yeni Sözleşmenin bir Üye tarafından onaylanması durumunda, yeni Sözleşmenin yürürlüğe girdiği andan itibaren, yukarıdaki 22. Madde hükümleri dışında bu Sözleşme yasal olarak geçersizleşecektir;

(b) değiştirilmiş yeni Sözleşmenin yürürlüğe girmesiyle birlikte bu Sözleşme Üyelerin onayına kapanmış olacaktır;

2. Bu Sözleşme, onu onaylayan, ancak değiştirilmiş yeni Sözleşmeyi onaylamayan Üyeler için halihazırdaki biçimi ve içeriğiyle geçerlilik taşımaya devam edecektir.

Madde 24

Bu Sözleşmenin İngilizce ve Fransızca kopyaları eşit ölçüde geçeridir.

"Dünya herkesin gereksinimini karşılamak için yeterli, ama herkesin açgözlülüğünü doyurmak için yetersizdir." M. Gandhi

İNSANLIK YOKSULLUK GİRDABINDA

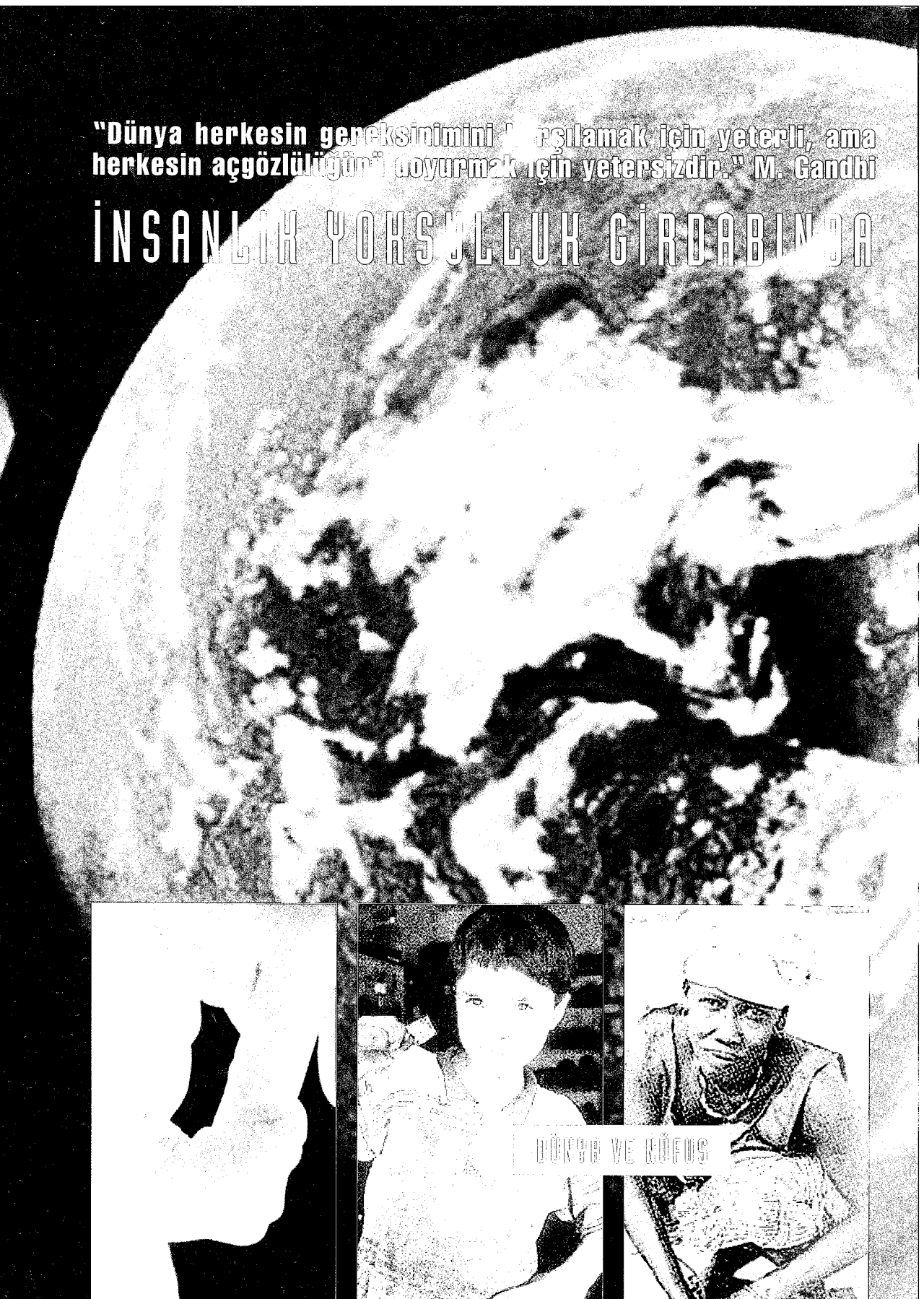

DÜNYA VE NÜFUS

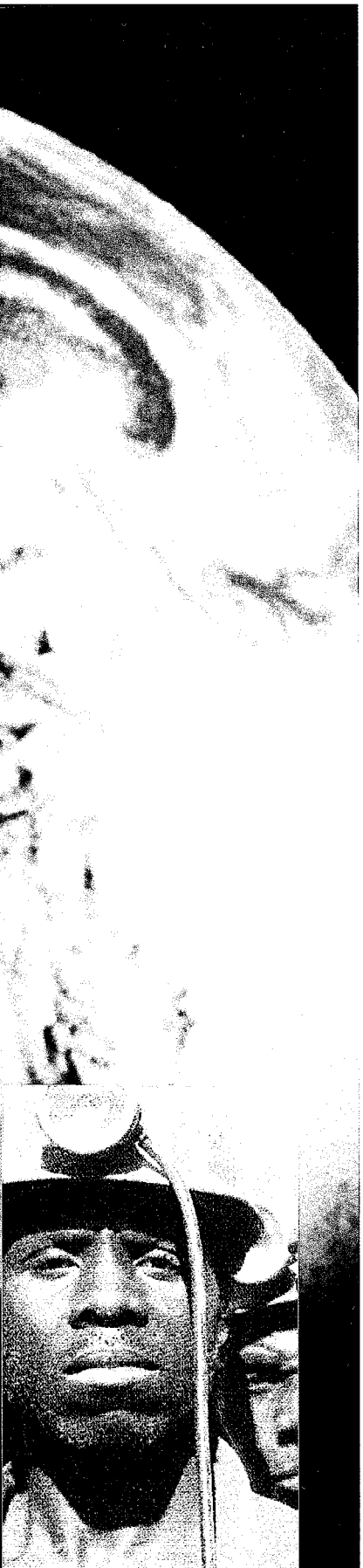

Nedense günlük yaşamın akışı içinde, Dünya'nın güneş sistemine bağlı bir gezegen olduğu çok az düşünülür. Oysa Samanyolu Galaksisinde bulunan Güneş Sisteminin bir gezegeninde yaşadığımız gerçeği, heyecan vericidir. Yani Dünya uzayın bir parçası, insan da dünyanın...

Basit anlatımla nedir insan?

İnsanlar, milyarlarca canlı türü arasında akıl yürüten, toplumsallaşmış, özgün kültürler oluşturmuş bir "tür" olarak, bu gezegenin diğer canlılarla birlikte "ortağıdır."

İnsanlar, bir canlı "türü" olarak bu sonsuz evrenin içinde milyonlarca yıldır evrimleşerek yaşadı ve yaşıyor. Doğdu, ağladı, güldü, sevdi, değişti, üretti... ve birer birer öldü... Bu bir doğa yasası; dün böyle oldu, bugün de, yarın da böyle olacak: Doğacağız, yaşayacağız; bir gün dünyaya son kez bakarak, gelmemek üzere gideceğiz...

İşte bu yazı, mavi gezegenimizde yaşayan insan denen "tür"ün; 21. Yüzyılın ilk aylarında küreselleşme süreci içindeki genel durumunu kısaca ve genel olarak yansıtmayı amaçlıyor.

HIZLA ÇOĞALIYORUZ

20. Yüzyıl insanlığın belleklerinde önemli izler bırakan bir yüzyıl oldu. İki büyük savaşla neredeyse yerle bir olan dünya, bölgesel, lokal ve iç savaşlarla birlikte yaklaşık 80 milyon insanını yitirdi.

Yeni bir yüzyıla girdiğimiz bugünlerde de savaşın, gerilimin, çatışmanın, açlığın acı yüzüyle birlikte, yaşamlarını sürdüren milyonlarca insan var.

Dünya, 20. Yüzyılın son çeyreğinde karşamaşık ve çok yönlü gelişmelere tanık oldu. Nüfus yapısı içinde önemli değişikliklerin yaşandığı bu süreçte, yaşam standartlarında önemli farklılıklar oluşmaya başladı. Dünya zenginlik ve gelir dağılımı dengesi açısından iki ayrı noktada kutuplaşmaya başladı. Birinci kutupta zengin ve gelişmişlik düzeyleri sürekli artan Kuzey ülkeleri bulunuyor. İkinci kutup ise ağır borçlar, savaşlar nedeniyle açlık, yokluk ve yoksulluk çeken; işsizlikle boğuşan Güney ülkeleri... Kutuplaşma yalnızca Kuzey-Güney arasında yok... Zengin Kuzey ülkeleriyle yoksul Güney ülkelerinin kendi içinde de var: Bir yanda çoğunluğu kent varoşlarında yaşayanlar, diğer yanda villalarda, plazalarda yaşam sürdürenler...

Birleşmiş Milletler Örgütü verilerine göre, 1990'ların sonunda dünya nüfusunun en zengin ülkelerinde yaşayan yüzde 20'lik bölümü dünya hasılasının yüzde 86'sına, en alt dilimdeki yüzde 20'si de yüzde 1'ine sahiptir. Dünyada günlük 2 doların altında gelirle yaşayanların sayısı 3 milyarı bulmaktadır.

Böyle genel görünüm içinde bulunan dünyada Birleşmiş Milletler Örgütü verilerine göre yaklaşık 6 milyar insan yaşıyor. 20. Yüzyılın başında 2 milyarın altında bulunan dünya nüfusuna, bugün her yıl yaklaşık 80 milyon insan katılıyor. Yine verilere göre, Dünya nüfusu aynı hızla artarsa 2013 yılında 7; 2028 yılında 8; 2050 yılında da 9-10 milyara ulaşacak. Oysa İsa Peygamberin doğum yılı olarak kabul edilen "0" yılında dünya nüfusu 300 milyon; Malazgirt Savaşı'nın yapıldığı 1071 yılında 310 milyon; 1789 Fransız Devrimi yıllarında 900 milyon kadardı.

Gelişmiş ülkelerle az gelişmiş ülkeler arasında nüfus yapısında birçok konusunda farklılıklar vardır. Bu farklılıklar doğurganlıktan ölüm hızına, kentleşmeden istihdama, kişi başına gelir düzeyinden gelir dağılımı dengelerine kadar hemen her veride gözlemlenmektedir.

FARKLILIKLAR ÇARPICI

Günümüzde gelişmiş ülkelerde ortalama yaşam süresi 75 yaş ve üs-

tüne çıkmıştır. Bu süre birçok gelişmiş ülkede artık 80 yaş üzerindedir.

Diğer yandan ortalama yaşam süresi Asya'nın doğusunda 67 yaşa ulaşırken, Afrika'da ve bazı ülkelerde 50 yaşın altına düşmektedir.

Avrupa ülkeleri ortalama yaşam süresi açısından dünyada kaydedilen en yüksek ortalamaya sahiptir. Kadınlar için ortalama yaşam süresi 80 yıl, erkekler içinse 74'tür. Dünya ortalaması kadınlar için 61, erkekler içinse 64'dür. Afrika'da cinsler arasında herhangi bir ayrım yapmaksızın ortalama yaşam süresi yanlızca 52 yıldır. Buna karşılık Japonya'da 80, ABD'de ise 76 yıldır.

Erkekler için yaşam süresi İsveç'te 76'dır. Bütün Avrupa Birliği ülkelerinde 71'in üzerindedir. Avrupa kıtasında en kısa yaşam süresi 58 yılla Rusya Federasyonu'ndadır. 1960'larla karşılaştırıldığında Avrupa'nın doğusuna gittikçe, erkeklerin yaşam süresinde azalma görülmektedir. Bu durum kadınlar için farklıdır. Kadınlar için yaşam süresi, Danimarka hariç, bütün Avrupa Birliği ülkelerinde 78 yıldır. Fransa ve İsviçre'de 82 yıla yakındır.

Ölüm oranları açısından da gelişmiş ülkelerle gelişmemiş ülkeler arasında büyük farklılıklar vardır.

Avrupa Birliği ülkelerinde 1997'de, 1996 yılında olduğundan çok daha az ölüm gerçekleşirken, doğan bebek sayısı da artmıştır. Avrupa ülkelerinde 1996'da 4.045.800; 1997'de 4.061.500 bebek doğmuştur. Ölüm sayısının ise, 3.732.700'den 3.721.400'e düşmüştür.

Afrika'da bebek ölüm oranları, her doğan 1000 bebekten 90'ının 1 yaşından önce ölmesi nedeniyle çok yüksektir. Türkiye'de ise 1985 yılında 1000 doğumdan 37'si ölürken, bu rakam 1990 yılında 16'ya düşmüştür. AB'nde bu durum, her 1000 çocuktan sadece 6'si için geçerlidir. Bu sayı dünya ortalamasının 10 kat altındadır. Sadece Avustralya, Japonya ve Singapur'da daha yüksek sayılar kaydedilmektedir. Yine gelişmiş ülkelerde kadın başına düşen ortalama çocuk sayısı 1.5'un altındadır. Avrupa Birliği ülkelerinde 1995'te her kadına düşen çocuk sayısı 1.43 olarak saptanmıştır. Oysa, aynı dönemde dünya ortalaması 2.96'dır. Kuzey Amerika'da, her kadına düşen çocuk sayısı 2.1, Asya ve Güney Amerika'da 2.7'dir. Yalnızca Afrika'da her kadına düşen çocuk sayısı 5.5'tir. Kıtasal ölçekteki bu oranlar bazı ülkeler için çok daha çarpıcıdır: Kenya'da 8.0, Yemen ve Afganistan'da 7.6, Ürdün'de 7.4, Suriye'de 7.2, Hindistan'da 7.2...

YAŞ YAPISI DEĞİŞİYOR

Dünyanın nüfus artışı konusunda dikkati çeken

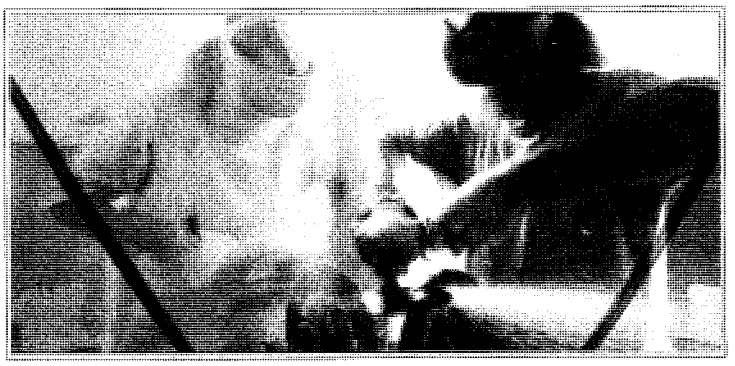

bir başka konu da yaş yapısının da hızla değişmesidir.

Gelişmekte olan ülkelerde nüfus artışının hızlanması, gelişmiş ülkelerde ise doğum oranının düşmesi yaş dağılımı ortalamasını büyük ölçüde etkilemiştir.

1980 yılı verilerine göre yaşı 15'in altında olanlar, gelişmekte olan ülkelerde nüfusun yüzde 39'unu oluştururken, gelişmiş ülkelerde bu oran yüzde 23'e düşmektedir. Yaşı 65'in üzerinde olanların oranı ise, gelişmekte olanlarda yüzde 4 olmasına karşın, gelişmişlerde yüzde 11'i bulmaktadır.

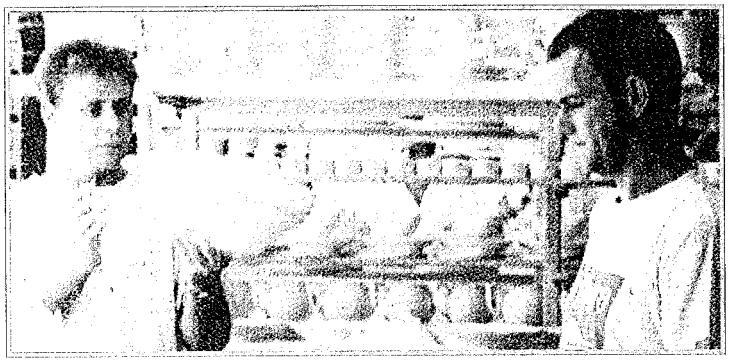

Dünya nüfusunun artış hızı düşmekle birlikte, dünya nüfusu mutlak sayı olarak bütün zamanlardan yüksektir. Her yıl yaklaşık 80 milyon insan dünya nüfusuna katılmaktadır. Diğer iki büyük demografik yönelimin aile içindeki bağımlılık oranına önemli yansımaları olmuştur. Geliş-

mekte olan pek çok ülkede nüfusun yüzde 45-50'si 15 yaşından küçükken, sanayileşmiş ülkelerde yaşlıların hem sayısı hem de oranı artmaktadır. Birleşmiş Milletler tahminine göre 2025 yılına kadar 60 yaşın üzerinde olan nüfusun yüzde 72'si, gelişmekte olan ülkelerde yaşıyor olacak ve bu nüfusun yarısından fazlasını kadınlar oluşturacaktır.

Dünya nüfusunun yarısı 25 yaşın altındadır ve dünya gençliğinin büyük bir kısmı –Yüzde 85'ten fazlası– gelişmekte olan ülkelerde yaşamaktadır.

Avrupa ülkelerinde bu oranlar daha da farklıdır.

Avrupa Birliği verilerine göre; 1975-1995 döneminde 20 yaşın altındaki insanların sayısı 110 milyondan 90 milyona düşmüştür. Eğer var olan doğurganlık düzeyi artmaz ve aynı biçimde sürerse, genç nüfusta daha hızlı bir azalma gözlenecektir. 2050 yılında AB'deki genç nüfus sayı-

Dünyada 2.8 milyar kişi üretken olmayan alanlarda çalıştırılıyor.

Afrika'da her çocuktan biri beş yaşına gelmeden ölüyor.

Geri kalmış ülkelerde içme suyu kirliliğinden, her yıl 3 milyon çocuk ölüyor.

sının 52 milyon olacağı tahmin edilmektedir. Eğer doğurganlık artarsa, AB'deki genç nüfus 2020'ye kadar 100 milyona yükselecektir. Gençlerin toplam nüfus içindeki payi yüzde 24'dür ve bu oranın 2000 yılına dek giderek azalması beklenmektedir. Dolayısıyla 2050 yılına dek gençlerin oranının yüzde 16-24 arasında olması beklenmektedir.

1970 sonlarında yaşanan bir durgunluk haricinde, Avrupa'da 60 ve daha üzeri yaştakilerin sayısı, 1950'den itibaren düzenli bir şekilde artmıştır. 2005 yılına dek, bu oranlarda bir değişiklik beklenmemektedir. Toplam Avrupa Birliği nüfusu içinde 2005-2030 yıllarında yaşlı nüfus hiç olmadığı kadar çok sayıda olacaktır. Bugün yüzde 21 olan oranın yüzde 27'ye yükselmesi beklenmektedir.

Görülüyor ki, gelişmekte olan ülkelerin nüfusunda gençler göreli olarak ağırlık kazanırken bu sanayileşmiş ülkelerde tersine bir görüntü vermektedir. Bu ülkelerdeki genç nüfus yapısı, gelecekte nüfus artışının süreceğini belirleyen temel etkendir. Gelişmekte olan ülkelerde, ekonomik gelişme, doğum kontrol tekniklerinin kullanılması gibi nedenlerle doğurganlık oranı düşse bile, genç nüfus geleceğin anne-babası olarak önemli bir oran oluşturduğundan, doğumların sayıca artması sürecektir. Dünya nüfusu, özellikle gelişmekte olan ülkelerin etkisiyle birkaç kuşak daha hızlı artışını sürdürecektir.

NÜFUS YAŞLANIRKEN...

Bugün dünya nüfusu, büyümesinden daha hızlı biçimde yaşlanmaktadır. 1950'de 60 yaş ve üstünde insan sayısı 200 milyon iken, toplam nüfusun yüzde 8'ini oluşturuyordu. Bu oranlar gelişmiş olsun ya da olmasın hemen hemen tüm ülkelerde benzer bir görüntü veriyordu. Ancak, 2025 yılında bu yaşlı nüfusun altıya katlanarak 1.2 milyara ulaşması beklenmektedir. Bu sayının toplam nüfusun yüzde 14'ünü oluşturacağı ve bunun da yüzde 72'sinin gelişmekte olan ülkelerde olacağı sanılıyor. En hızlı yaşlanan ülke olan Japonya, sadece 25 yıl sonra yaşlı nüfusunu ikiye katlayacak.

Nüfus yapısındaki değişim, büyük ölçüde genel doğum oranının düşmesine ve dünya genelinde insan ömrünün uzamasına neden olan sağlık alanındaki ilerlemelere bağlanıyor. 1950 ve 1990 arasında tüm dünya genelinde kaba doğum oranı her 1000 kişide 38'den 27'ye düştü ve bu oran en az gelişmiş ülkelerde ortalama 31 ile en gelişmiş ülkelerde 15 arasında değişiyor.

Birçok Avrupa ülkesinde doğum oranı yenilenme düzeyinin altına düş-

tü ve bazı nüfusbilimcilerin tahminlerine göre, doğurganlık eğiliminde tam tersi yöne bir dönüş olmadıkça gelecek yüzyılın ortalarında 1980 yılının üçte biri oranında Alman ve Danimarkalı nüfusu olacak. Yine İtalya, Belçika ve İsviçre'nin nüfusu bugüne göre yüzde 15-20 oranında daha az olacak.

Aynı dönemde dünyada ortalama doğuştan itibaren beklenen insan ömrü; 46'dan 63 yıla çıktı (erkekler için 61, kadınlar için 65). En az gelişmiş ve en çok gelişmiş bölgeler arasındaki fark 1950'de 25 yıl iken (sırasıyla 41 ve 66 yıl), 1990'da 13 yıla düştü (sırasıyla 61 ve 74 yıl). Kadınlarda ortalama 82,1 yıl, erkeklerde 76,4 yıl ile Japonya insan ömrünün en uzun olduğu yerdir ve onu bir çok Batı Avrupa ülkesi yakından izler. Ancak, son yıllarda çocuk ölüm oranının en düşük olduğu ülkelerde bile, yaşlı insanların ömrü, doğumdan itibaren beklenen insan ömründen daha hızla uzuyor. Japonya'da 65 yaşındaki kadınlar için yaşanması beklenen ömür ortalama 20 yıl, bu yaştaki erkekler içinse 16,2 yıldır (1990) ve diğer endüstrileşmiş ülkelerde de buna yakındır.

DÜNYA KENTLEŞİYOR

Dünya nüfusunun gelişiminde önemli bir unsur da kentleşme olgusudur. Bütün kıtalarda ve ülkelerde gözlemlenen bu olgu yeni toplumsal değişimleri yaratacak düzeyde dinamik bir gerçektir.

Birleşmiş Milletler Örgütü verilerine göre küresel kentsel nüfusun, 2000 yılında toplam nüfusun yüzde 47'sine ulaşacağı tahmin edilmektedir.

Kentleşme olgusunda gelişmiş ülkeler ile gelişmemiş ülkeler arasındaki fark; gelişmemiş ülkelerde kentleşmenin kısa zaman dilimi üzerinde büyük oranlara tırmanmış olmasıdır. Daha çok kırsal kesimin itimi ile kentlere yığılmanın yaşandığı az gelişmiş ülkelerde istihdam, konut, sağlık, beslenme sorunları önemli ölçüde artış göstermiştir. Buna karşılık gelişmiş ülkelerde kentleşme oranı yüksek, ama kentleşme hızı çok daha azdır.

Gelişmekte olan ülkelerdeki kentleşme gerçeği kır-kent ayrımının derinleşmesine yeni boyutlar katacak nitelikler gösterirken kent içinde derin kutuplaşmalara da yol açmıştır. Artık kent varoşları "işsizlik deposu" görüntüsü verirken, daha çok sosyal koruma önlemlerine gereksinim duyacak yaşama alanları durumundadır.

Kentleşme olgusunun diğer bir görüntüsü ise birçok gelişmekte olan ülkede dev metropollerin ortaya çıkmasıdır. Öyle ki 70'li yıllarda 5-10 milyon nüfuslu kentler

bugün 15-20 milyonluk dev metropol alanlara dönüşmüştür. Bu kentlerin bir bölümü kısa gelecekte 20-30 milyonluk kentler durumuna gelecektir. Bu da daha çok iş, daha çok konut, daha çok eğitim ve sağlık olanakları, daha çok kamusal hizmetler ve temiz su gereksinimi demektir.

İSTİHDAM YAPISINDA DEĞİŞİMLER

Dünya'da nüfus yapısında 20. Yüzyılın son çeyreğinde yaşanan genel değişim; hiç kuşku yok ki daha çok istihdam yapısında gözlemlenmektedir.

80'li yılların başında IMF ve Dünya Bankası tarafından yürütülmeye başlanan küreselleşme politikaları gelişmekte ülkelerin ekonomilerinde ve sosyal yapılarında büyük değişimler yaratmıştır.

Bu değişim yalnızca ulusal sınırlarda değil, yerel, bölgesel ve küresel

düzeyde de yaşanmıştır.

1980'lerde başlayan ve sürdürülen küreselleşme politikaları yani sermayenin sınır tanımaz akışkanlığa ulaştırılarak egemenlik kurması çabaları dünyada bir yandan Kuzey-Güney ülekeleri arasında uçurumu arttırıRken diğer yandan yoksullamayı arttırmış, işsizliği çoğaltmış ve toplumsal sınıflar arasındaki eşitsizlikleri derinleştirmiştir.

Son on yıllık dönemde, endüstrileşmiş ülkelerde yüksek ücretli kesimin gelirleri, ortalama gelirdeki artıştan daha hızlı artmıştır. Diğer taraftan, güvencesiz ve düşük ücretli işlerde çalışan veya geçimleri sosyal yardıma dayanan ailelerin sayısı artmaktadır.

Yoksulluk sınırının altında yaşayan insanların toplam sayısı önemli ölçüde artmıştır. Ve yoksullar arasında kadınların oranı erkeklere göre daha da yüksektir. Yoksullar arasında kadınla-

Dünyanın üç zenginin serveti 48 ülkenin ulusal gelirine eşit.

En zengin 225 kişinin toplam mal varlığı Afrika'nın GSMH'sine denk.

Dünya üzerindeki 1 milyar 100 milyon kişi "mutlak yoksulluk sınırı" altında yaşamaya devam ediyor.

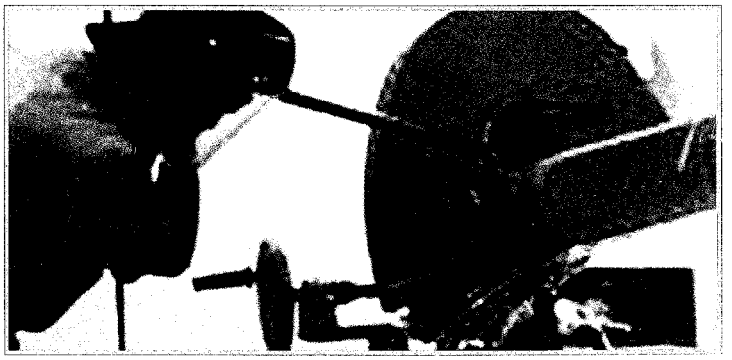

rın oranındaki bu artış kadınların aile reisi oldukları hane sayısındaki önemli artışla ve düşük ücretli çalışmanın ağırlıkla kadınlar tarafından yerine getirilmesiyle yakından bağlantılıdır. Ayrıca, kaynakların dağıtımında cinsiyete dayalı eğilimler ve bazı bölgelerdeki düşük eğitim düzeyleri de bu durumda etkili olmuştur.

Toplumlar, küresel bütünleşmeden yararlanacak biçimde servete veya beceriye sahip olanlar ile üretken bir istihdam olanağına sahip olmadıkları için yoksulluk içinde kısılmış olanlar arasında giderek kutuplaşmaktadır. Serbest piyasa ideologları, yatırım ve üretkenlik yoluyla düşük ücretli iş olanaklarının büyük bölümünün bir süreç içinde daha iyi ücret ödenen iş olanaklarına dönüşeceğine inanmaktadır.

Ancak bunun tam tersi gerçekleşmektedir. Rasyonelleşme ve yeniden yapılanma, güvenceli ve iyi ücretli iş olanaklarının ortadan kalkmasına yol açmaktadır ve dünya ölçeğinde işsizlik artmaktadır.

Birçok ülkede kadınlara karşı katı bir ayrımcılık sürmektedir ve çocuk emeği artmaktadır. Ayrıca, dünyadaki ekonomik büyüme oranları, en yoksul ülkelerin yoksulluktan kurtulabilmeleri açısından fazla şans tanımayan düşük düzeylere saplanıp kalmıştır. Endüstrileşmiş veya geçiş dönemindeki ülkelerdeki ekonomik büyüme daha fazla istihdama dönüşmemektedir.

Temel sorun, hükümetlerin piyasayı amaçlayan politikaların bir sonucu olarak, üretimin örgütlenmesinde temel insan gereksinimlerinin karşılanması gibi temel bir amaca ulaşılamamasıdır.

Dünyada çalışan 2.5 milyar insanın 1.4 milyarı, kişi başına ortalama yıllık gelirin 695 Doların altında olduğu gelişmekte olan ülkelerde yaşamaktadır. En az gelişmiş ülkelerdeki her beş işçiden üçü tarlalarda çalışmaktadır ve bunların çoğunun kendi ufak tarlaları bulunmaktadır.

En az gelişmiş ülkelerde çalışanların yüzde 22'lik bölümü ise kayıt dışı sektördedir. Çalışanların yalnızca yüzde 15'lik bölümü hizmet akdine sahiptir ve bunların çoğu kentsel bölgelerdeki fabrikalarda veya hizmetler sektöründe çalışmaktadır.

Gelişmekte olan ülkelerin orta gelişmişlik düzeyindekilerinde işgücünün yaklaşık yarısının endüstri ve hizmetler sektörlerinde formal sektörde ücret karşılığı çalışılan bir işi vardır. Bu ülkelerde çalışanların üçte birinden azı tarım sektöründedir ve yaklaşık beşte biri kırsal kesimde veya kentsel kesimde kayıt dışı sektörlerde istihdam edilmektedir.

Endüstrileşmiş ülkeler-

de çalışanların yalnızca yüzde 4'lük bir bölümü çiftçilik faaliyetleriyle uğraşmaktadır.

Çalışanların büyük bir çoğunluğunun hizmet akitleri vardır. Bazı ülkelerde ise kendi adına veya hesabına çalışma yaygınlaşmaktadır.

Dünya ölçeğinde bakıldığında, işsizlerin sayısı 120 milyona ulaşmaktadir. Ancak yaklaşık 600 milyon kişinin yıl boyunca düzenli bir işinin veya gelirinin olmadığı tahmin edilmektedir.

Kırsal bölgelerden kentsel bölgelere nüfus akımı devam etmekte, hizmetler sektöründeki iş olanakları, imalat sanayindeki iş olanaklarından daha hızlı artmaktadır.

Son otuz yıllık dönemde toplam istihdam içinde hala yüksek bir paya sahip olan tarımın payında sürekli bir düşme yaşanmıştır.

Buna karşılık, hizmetler sektöründeki iş olanaklarının payında bir artış olmuştur.

Dünya ölçeğinde tüm iş olanakları içinde endüstriyel istihdamın payı yüzde 16'dan yüzde 17'ye gerilemiştir.

Son otuz yıllık dönemde endüstrileşmiş ülkelerde toplam istihdam içinde endüstriyel istihdamın payı yüzde 37'den yüzde 26'ya gerilerken, gelişmekte olan ülkelerde yüzde 11'den yüzde 14'e yükselmiştir. Bu artışın büyük bir bölümü, Doğu ve Güney Doğu Asya'da gerçekleşmiştir.

Bu bölgelerde endüstriyel istihdamın payı 1965 yılında yüzde 9 iken, günümüzde yüzde 18 olmuştur.

Günümüzde gelişmekte olan ülkelerdeki imalat sanayii işçilerin sayısı endüstrileşmiş ülkelerdeki imalat sanayii işçilerinin sayısından fazladır ve gelişmekte olan ülkelerdeki bu işçilerin çoğu ihracata yönelik serbest üretim bölgelerinde güvencelerden yoksun biçimde çalışmaktadır.

SOSYAL DEVLET YOK EDİLDİKÇE SORUNLAR ARTACAK

Dünyada sosyal koruma çemberini daha da etkili kılmak için kamu hizmetlerini yleniden örgütlemek gerekirken IMF ve Dünya Bankası politikaları doğrultusunde 20 yıldır hemen her ülkede kamu sektörünün parçalanmasını ve etkisizleştirilmesini amaçlayan politikalar yürürlüğe sokulmak isteniyor. Kamu ekonomik kuruluşları özelleştirilerek yerli ve yabancı tekellere kimi zaman satarak, kimi zaman bağışlanarak, kimi zaman kapatılarak devrediliyor. Bunun için küçük farklılıklara karşın hemen hemen aynı yöntemler, aynı teknikler ve aynı süreçler yaşanıyor.

Sorun yalnızca kamu fabrika ve işletmelerini özelleştirme ile sınırlı kalmıyor. Dünün doğrudan kamu eliyle yürütülen ve kamu yönetiminin sorumluluğunda bulu-

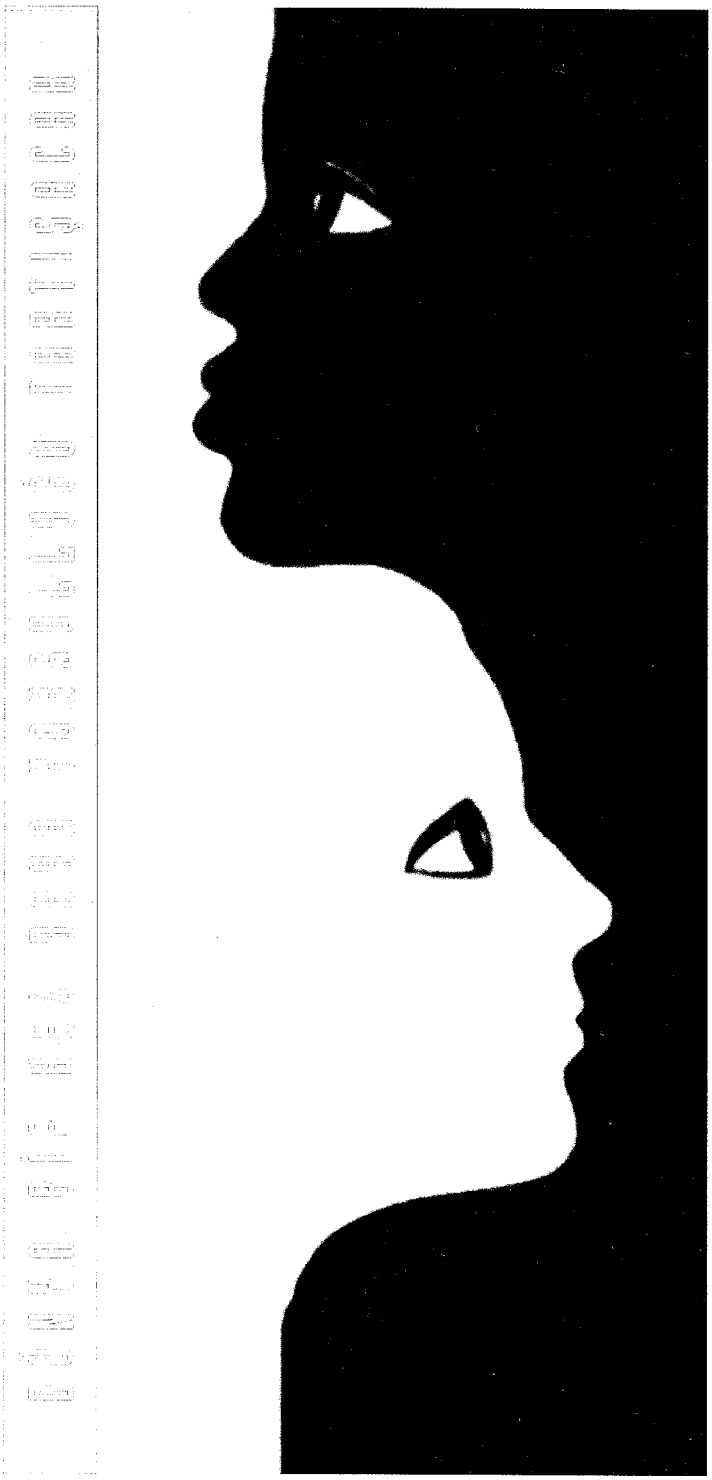

Sosyal Gelişim Dünya 2000 Zirvesi; işsizlik, yoksulluk, eşitsizlik, ekonomik kriz gibi dünya gündemini ilgilendiren sorunları tartışmak ve çözüm bulmak amacıyla 26-30 Haziran 2000 tarihlerinde Cenevre'de 117 devlet başkanının katılımı ile yapılacak.

Bir önceki toplantısını 5 yıl önce Kopenhag'ta yapan Sosyal Gelişim Dünya Zirvesi için Birleşmiş Milletler Genel Meclisi özel oturumunun hazırlık çalışmaları tamamlandı. Gelir dağılımında eşitsizliğin giderilmesi, adaletli kaynak dağılımı ve istikrarlı bir ekonominin, halkın temel haklarına saygı duyulması ve siyasal karar alma sürecinde ve yönetiminde halkın belirleyici rol almaları ile sağlanabileceği belirtiliyor.

Birleşmiş Milletler Geliştirme Merkezi, BM raporları, Birleşmiş Milletler Kalkınma ve Ticaret Örgütü 1998 Yılı İnsani Kalkınma Raporları verileri dünyadaki eşitsizliğin korkunç durumlara ulaştığını ortaya koyuyor. Dünyadaki gelir dağılımı eşitsizliği ile ilgili veriler şöyle:

-Dünyada 2.8 milyar kişi üretken olmayan alanlarda çalıştırılıyor.

-Afrika'da her çocuktan biri beş yaşına gelmeden ölüyor.

-İçme suyu kirliliğinden, gelişen ülkelerde her yıl 3 milyon çocuk ölüyor.

-Dünyadaki 1 milyar yoksulun 800 milyonu Asya'da yaşıyor.

-Güney Asya'nın yüzde 59'u günde 1 doların altında gelirle yaşıyor

-Eski Sovyetler'in yüzde 80'i ve Polonya'nın yüzde 50'si yoksulluk sınırı altında yaşıyor.

-ABD'liler zenginliklerini yüzde 102 oranında arttırdı.

-Dünya işgücünün yüzde 8'i çocuklardan oluşuyor, hiçbir sosyal güvenliği olmadan 700 milyon kişi kayıtdışı olarak çalışıyor.

-Dünyanın en zengin tabakasının sadece kedi köpek mamasına yıllık harcaması 17, kozmetiğe akan para 12 milyon dolar.

-Dünyanının üç zenginin serveti 48 ülkenin ulusal gelirine eşit.

-En zengin 225 kişinin toplam mal varlığı Afrika'nın GSMH'sine denk.

-Dünyada en üst gelir seviyesindeki yüzde 20'lik kesim toplam dünya gelirinin yüzde 83'ünü alırken, en alt gelir grubundaki yüzde 20'lik kesim toplam gelirlerin yalnızca yüzde 1.5'ine sahip.

-Dünya üzerindeki 1 milyar 100 milyon kişi ise "mutlak yoksulluk sınırı" altında yaşamaya devam ediyor.

-1960 yılında dünyada en zengin yüzde 20'nin geliri yoksul yüzde 20'den 30 kat büyüktü. Bu oran 60 kata çıktı. Böylece zenginin payı yüzde 70'ten yüzde 85'e yükselirken, yoksulun payı yüzde 23'ten yüzde 1.4'e geriledi.

Dünyadaki yoksulluğu azaltma mücadelesinde hükümetlerin büyük çoğunluğunun başarısız olduğu bildirilerek gelişmekte olan ülkelerin nüfusunun beşte birinin "kronik açlık" çektiği kaydedildi. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı tarafından yayımlanan bir raporda, gerek yoksul, gerek zengin ülkelerin 1995 yılında Kopenhag'da toplanan Sosyal Zirve'de üstlendikleri yükümlülükleri yerine getirmedikleri belirtildi. Raporda, gelişmiş ülkelerin dünya çapında yoksullukla mücadele için yeterli kaynak ayırmadığı, gelişmekte olan ülkelerin çoğunda da siyasi iktidarların bu konuda gerekli siyasi iradeyi göstermediği ifade edildi. Rapora göre Sosyal Zirve'nin toplandığı 1995 yılından sonra gelişmiş ülkelerce gelişmekte olan ülkelere yapılan yardımlar artacağına azalış gösterdi. Dış yardımlar azaldı Raporda, 1995 yılında 59.2 milyar dolar olan dünya dış yardımlar toplamının, 1998 yılında 7 milyar doların üzerinde bir azalışla 52.2 milyar dolara düştüğü kaydedildi. Aynı dönem itibariyle gelişmekte olan ülkeler arasında, yoksullukla mücadele için 1995 Sosyal Zirvesi'nde üstlendiği yükümlülükleri yerine getirebilenlerin oranı üçte birin altında kaldı.

Hemen belirtelim, Türkiye de yoksullaşmanın önlenmesi konusun yükümlülüklerini yerine getirmeyen ülkelerden biri.

nan hizmetler de özelleştiriliyor. Böylece hem ülkede yaşayan insanların emekleri ile oluşmuş ve birçoğu kuşaklar boyunca yurttaşlara hizmet sunmuş kamu kuruluşları ve hizmetleri bir avuç insana yani sermayeye devrediliyor; hem de o ülkede kamu yönetiminin tanımak zorunda bulunduğu haklar artık sunulmaz oluyor.

Yeni liberal politikacılar tarafından gündeme getirilen özelleştirmeleri savunanlar hemen hemen aynı biçimde, aynı gerekçeler ileri sürüyorlar. Bu gerekçeler Kolombiya'dan Kore'ye; Rusya Federasyonu'ndan Mısır'a, Malezya'dan Türkiye'ye hep şu sözlerle anlatılıyor:

- **"Ekonominin durgunluk içinde bulunması nedeniyle kamunun sosyal programları uygulaması olanaksızdır. Bunun için hizmet alan ücretini ödemek zorundadır."**
- **"Kamu açıkları nedeniyle kamu harcamaları kısıtlanmalı, ücretler baskı altında tutulmalı ve özelleştirmelerle yeni bir yapılanma gerçekleştirilmelidir."**
- **"İşletmelerin verimliliği ve karlılığı için dışa açılmak zorunludur. Kamu kuruluşları hantal yapılarıyla dışa açılma esnekliğine sahip değildir ve olamaz. Özelleştirmeleri ile onların esnekliği ve dışa açılımı sağlanacaktır."**
- **"Devletin yurttaşlarına karşı sosyal yükümlülüğü günümüz koşullarında değişmiştir. Hizmet sunulan yurttaş, aldığı hizmeti artık satın alan müşteri durumuna gelmelidir."**
- **"Üretim politikaları dış satıma yönlendirilmeli ve böylece döviz rezervleri artırılmalıdır."**
- **"Artık verimsizleşmiş kamu kuruluşları ve hizmetlerinin yabancı sermayeye açılması dönemidir. Yabancı sermayenin ülkeye girmesi ekonomik gelişmeyi artıracak temel öncelik olarak düşünülmelidir."**
- **"Borç yükünden kurtulmak için, kamu kurum ve kuruluşlarıyla hizmetlerini satmak ekonomik dengeleri yeniden sağlayacaktır."**

İşte bu gerekçelerle Uluslararası Para Fonu ve Dünya Bankası'nın dayatmaları ile gerçekleştirilen özelleştirmeler sonucunda ülke ekonomilerinin taşıyıcı omurgaları olan kamu kuruluşları çokuluslu tekellere bağışlanırcasına sunuldu. Böylece özelleştirmelerle birer birer kamu kuruluşları tekellerin eline geçerken, sağlık, eğitim ve sosyal güvenlik başta olmak üzere tüm

kamu hizmetlerinin özelleştirilmesine geçildi. Bunun sonucunda da insanlık ve yurttaş hakları daraltıldı, parçalandı, yokedildi.

DAHA NEREYE KADAR?

Dünya nüfusunun artışı karşısında günümüzdeki en önemli sorun kaynakların dengeli bölüşümü ve anarşik tüketimi sorunudur.

Bugün tüketimi "kar", daha çok "kar" amacıyla hızlandıranlar; kamusal ve toplumsal sorumluluğu olmayan ve dünya zenginliğini ellerinde bulunduran çokuluslu tekellerdir. Azgelişmiş ve yada gelişmemiş ülke insanlarının kaynaklarını onların yoksullaşması uğruna tüketen tekeller; ülkeleri her geçen gün daha fazla borçlandırmakta böylece kendi egemenliklerini sürekli kılmaya çalışmaktadırlar.

Bu hep böyle mi gidecek; bunun sonu yok mu?

Eğer toplumların gelişme dinamiğini belirleyen toplumsal yasalar var ve her bilimsel gerçek gibi bu toplumsal yasalar, tarihin akışını değiştiriyorsa var!... Ancak bu değişim, kendiliğinden bir sürecin sonucu değil, insan denilen "akıllı" "tür"ün bilinçli ve örgütlü toplumsal hareketi ile sonuca ulaşabilir.

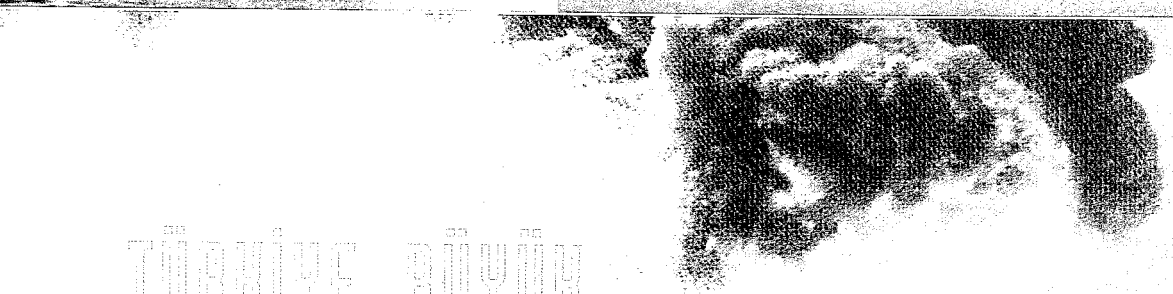

TÜRKİYE, BÜYÜK ENDÜSTRİYEL HAZLARA NE KADAR HAZIR?

Zuhal Yazıcı

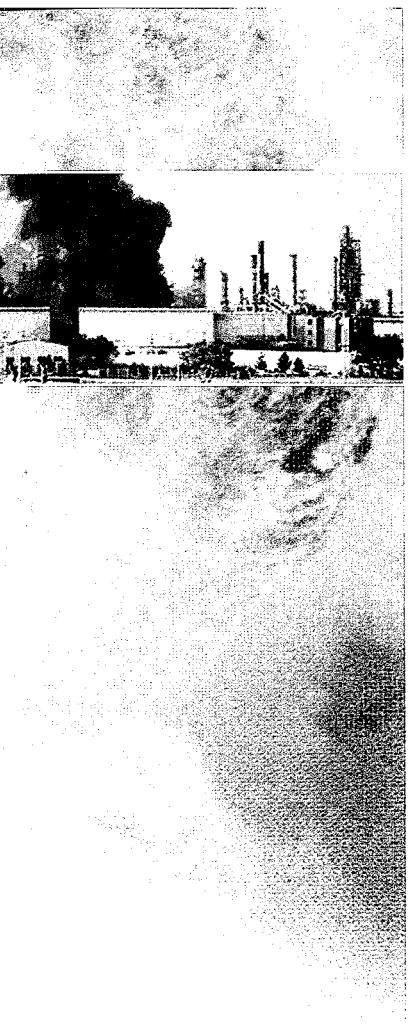

Nerede, ne zaman, ne ölçüde ve türde olacağı bilinmeyen doğal afetler, dünya var olduğu günden beri insanların can ve mal kaybına neden olmaktadır. Doğal afetler kaçınılmazdır, ama gerekli önlemler alınarak doğal afetlerin meydana getireceği zararlar en aza indirgenebilir. İnsanlık için doğal afetlerle birlikte iç içe yaşamak zorunlu olmaktadır.

Deprem, tayfun, volkan patlaması gibi doğal afetlerin olmasını önlemek olası değildir. Bu doğal afetler sonrasında baraj yıkımları ve sızıntıları, kimyasal tesislerde yıkım, çevre kirliliği gibi olayları meydana getirmekte, bazen bu ikincil olayların etkileri en az doğal afetin kendisi kadar veya daha tahripkar olabilmektedir.

Doğal afetlerin sonrasında meydana gelebilecek zararların azaltılması üzerinde uluslararası düzeyde araştırmalar başlatılmıştır. 1984 yılında San Fransisco'da yapılan 8. Dünya Deprem Mühendisliği Konferansı sırasında depremler ve diğer afetlerin hızla artan zararlarını azaltmak amacıyla 1990 yılından başlamak üzere 2000 yılına kadar devam edecek 10 yılın "Doğal Afet Zararlarının Azaltılması 10 Yılı" olarak ilan edilmesi ve bu 10 yıl içerisinde doğal afet zararlarının azaltılması için uluslararası boyutta etkin çalışmalar yapılması önerilmiştir. Bu öneri Aralık 1987'de yapılan Birleşmiş Milletler Genel Kurulunca ybirliğiyle kabul edilmiştir.

Bu 10 yılın ana hedefi özellikle gelişmekte olan ülkelerde, iyi yönlendirilmiş uluslararası etkinliklerle doğal afetlerin yol açtığı ölümlerin, yaralanmaların ve toplumsal-ekonomik kayıpların azaltılmasıdır.

Bu hedefe ulaşabilmek için;

-Gelişmekte olan ülkelere öncelik vermek kaydıyla gereksinim halinde erken uyarı sistemlerinin kurulması ve geliştirilmesi,

-Ülkelerin ekonomik ve kültürel farklılıkları dikkate alınarak geçmiş afetlerden elde edilen bilgilerin ışığı altında doğal afet zararlarının azaltılması

için uygun strateji ve planların hazırlanması,

-Can ve mal kayıplarını azaltabilmek için gerek duyulan bilimsel ve teknik bilgi gereksiniminin karşılanması ve araştırmaların desteklenmesi,

-Doğal afet tehlikesinin belirlenmesi, önceden tahmin, önleme ve zararlarını azaltma konularında mevcut tecrübelerin ve yeni bilgilerin dağıtımının sağlanması,

-Doğal afet tehlikesinin belirlenmesi, önceden tahmin, önleme ve zararlarını azaltma konularındaki önlemlerin teknik yardım, teknoloji transferi, gösteri programları, eğitim ve yayınlar yoluyla geliştirilmesini sağlamada ve özellikle spesifik tehlike arz eden yerlerde etkin uygulama programları geliştirmek ve desteklemek gibi ana faaliyetlerinin yürütülmesi planlanmıştır.

Böylelikle bu 10 yıl içerisinde yapılması gereken faaliyetler mevcut bilgi birikimlerinin ışığı altında derlenecek, gereksinimler ve bu gereksinimlerin öncelikleri belirlenecek ve buna göre uygulama planı hazırlanabilecekti. Bu programın oluşturulabilmesi için, üye ülke temsilcileri, bilimsel organlarla, Birleşmiş Milletler yetkililerinden oluşan bir danışma komitesi kurulmuştur.

Birleşmiş Milletlerin bu çağrısı üzerine ülkemizde Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nın koordinatörlüğünde; İçişleri Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, TÜBİTAK, DSİ, Meteoroloji Genel Müdürlüğü, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Kızılay, Deprem Mühendisliği Türk Milli Komitesi, Mühendislik Jeolojisi Türk Milli Komitesi yetkili temsilcilerinden oluşan "Doğal Afet Zararlarının Azaltılması Uluslararası 10 Yılı Türk Milli Komitesi" oluşturulmuştur.

Doğal Afet Zararlarının Azaltılması Uluslararası 10 Yılı Türk Milli Komitesi, 23 Aralık 1988 tarihindeki toplantısında 1990-2000 yılları arasında ülkemizde doğal afet zararlarının azaltılması amacıyla yapılması gereken çalışmaların ana hedefleri, plan ve programlarını hazırlamak üzere çalışma gruplarının oluşturulmasına karar vermiş ve deprem, heyelan ve kaya düşmeleri, su baskınları, yangınlar, diğer afetler, çığ, fırtına, volkanlar; tsunami ve yeraltı suyu yükselmesi) olmak üzere 5 ayrı çalışma grubu kurulmuştur.

Türkiye dünyanın en önemli deprem kuşaklarından biri olan Alp-Himalaya kuşağı üzerinde yer almaktadır. Karmaşık jeolojik yapısı ve jeodinamik konumundan dolayı çok sayıda aktif fay bulunmaktadır. Son depremleri oluşturan Kuzey Anadolu Fay Hattı (KAF) ülkemizin aktif tektonik çatısında çok önemli bir yere sahiptir.

Türkiye sanayiinin büyük çoğunluğu büyük bir deprem riski taşıyan Kuzey Anadolu Fay Hattı boyunca (İstanbul-İzmit-Sakarya-Bursa-Eskişehir) kurulmuştur.

Bu sanayi bölgelerinin kurulduğu yerler ise oldukça büyük yoğunlukta halkın yerleşimine de açılmıştır. Risk belirlenmeden geçmişte meydana gelen felaketlerden ders alınmadan kentleş-

meye ve sanayileşmeye devam edildiği sürece bizler bu ülkede tehdit altında yaşamaya devam etmek zorunda kalacağız.

Birleşmiş Milletler önerisi üzerine kurulan "Doğal Afet Zararlarının Azaltılması Uluslararası 10 Yılı Türk Milli Komitesi'nin aldığı karar doğrultusunda kurulan 5 ayrı çalışma grubunun çok verimli çalışmadığını 17 Ağustos Doğu Marmara ve 12 Kasım Düzce, Adana-Ceyhan, Dinar, Erzincan depremleri, Batı Karadeniz ve Sürmene-Beşköy sel ve heyelanları, Pendik-Kurtköy, Petkim, Gemsan-Tuzla, TÜPRAŞ yangınları, AKSA Akrilonitril sızıntısı v.d. göstermektedir.

17 Ağustos Doğu Marmara Depremi sonrasında yaşanan sanayi riskleri (Yangın, kimyasal madde sızıntısı) ülkemizde ilk defa Kocaeli Sanayi Odası önderliğinde 1992 yılında başlatılan Bölgesel Acil Durumlara Hazırlıklı Olma (APELL) uygulamalarının yetersiz olduğunu göstermiştir. Kocaeli'de APELL çalışmaları sırasında yangına karşı önlemler alınırken bölgenin deprem bölgesi olduğu ve en önemli deprem fayı (KAF) üzerinde yer aldığı unutulmuştur. Kısacası deprem riski acil durum planlamasında gözardı edilmiştir. İşletmedeki ve çevrede mevcut bulunan risklerin tamamlanmasıyla başlayarak adım adım yapılacak risk analizleri sonrasında işletmeler ve dış çevrede olabilecek tehlike ve iletişim sorunları saptanarak bu sorunlarla mücadele etme yöntemleri geliştirilmelidir. Bir fabrikada yapılan risk analizi ve acil durum planları mükemmel olabilir. Ancak, komşu fabrikada önlem alınmaması önlem alınan fabrikayı da riske sokacaktır.

Dünyada kullanılan ve ülkemizde de bazı işletmelerde uygulandığı görülen **"Endüstride Tehlike ve İşletilir Olma Analizi (HAZOP)"**dan söz etmek yerinde olacaktır. HAZOP proses sanayinde kullanılan risk değerlendirme yöntemlerinden biridir.

Risk değerlendirilmesinin temeli işletmenin tarihçesi, yöneticileri, bilgi, deneyim öngörüleri ve analitik yöntemlerden oluşur. En önemli yanı "En Kötü Hal Senaryosu"nun yapılması ve böylece üretim güvenliği ile çalışanların ve halkın güvenliğinin bir bütün olarak ele almasıdır. HAZOP işletmede çalışanlara olası risklerin ve tehlike ortaya çıktığında ortaya çıkacak iletişim sorunlarının tümünün düşünülmesini sağlayan bir tekniktir. En önemli üstünlüğü ise, bu yöntemin bir ekip çalışmasını öngörmesidir.

Önlem alınmadığında, insan etkinliğinin olduğu her yerde risk vardır. Riskin önlenmesinde ilk adım işyerindeki veya çevredeki risklerin, risk analiziyle tanımlanmasıdır. İşyerinde çalışanların tümünün sürece katılması, çalışmanın başarı şansını artıracaktır.

Deprem riski olan bölgelerde bulunan kimyasal tesislerin taşıdığı riskler gözardı edilmemeli ve bu tesislerin kurulmadan önce deprem, yangın, patlama, sızıntı için HAZOP risk analizinin yapılmasını isteminin zorunluluk haline getiril-

mesi gerekmektedir. Dünyada endüstriyel tesisler sigortalanırken, sigorta şirketleri özellikle HAZOP yöntemiyle yapılmış güncel bir tehlike değerlendirmesini istemekte ve bu değerlendirmeye göre sigorta için daha uygun fiyat vermektedirler. Ülkemizde sigortacılık sistemi bu düzeye gelmemiştir. Tüm sanayi işletmelerinde ve yapılarda özelliklerine uygun yangın önlemi ve müdahale sistemlerinin yapılması için sigorta ve benzeri kuruluşların sistem içinde yer almasını sağlamaktır. "Yangın ve Deprem" konusunda sigortacılığın devlet tarafından ele alınması gereklidir.

17 Ağustos depremi bize Sivil Savunma konusunda yetersiz olduğumuzu göstermiştir. Gelişmiş ülkelerde gönüllü sivil savunma ve itfaiyecilik denilen olgunun ülkemizde de yaygınlaştırılmalıdır.

Almanya, Avusturya, Fransa'da gönüllü itfaiyecilikten yararlanmaktadır. İşletmenizde gönüllü olarak bu olguyu geliştirmek tüm sivil toplum örgütleri, meslek odaları, sendikaların görevi olmalıdır.

Bu sorunların çözümlenmemesindeki en büyük olgu ülkemizdeki çok başlılıktır.

Değişik yasa ve tüzüklerle ilgili kamu ve yerel merciler yetkili olmaktadır.

Sorunun çözümünde ülke genelinde ulusal yangın politikasının oluşturulması, yangından korunma yönetmeliğinin çıkarılması, ülke genelinde yaygınlaştırılması ve mali bakımdan özerk ilgili bakanlıklar (Bayındırlık ve İskan, Çalışma ve Sosyal Güvenlik, Sağlık, Sanayi ve Ticaret, İçişleri, Çevre) TSE, yerel yönetimler, TMMOB bağlı ilgili odalar (Kimya, Makine, İnşaat, Elektrik Mühendisleri ve Mimarlar Odası), üniversitelerin ilgili bölümlerinin temsilcileri (Kimya, Makine, İnşaat, Elektrik ve mimarlık), Tesisat Mühendisleri Derneği, TÜYAK, TİSK, işçi sendikaları, Sivil Savunma Genel Müdürlüğü temsilcilerinin yer aldığı "Yangın Önleme Enstitüsü"nün oluşturulması gereklidir.

BÜYÜK ENDÜSTRİYEL KAZALAR VE BÖLGESEL ACİL DURUMLARA HAZIRLIKLI OLMA (APELL)

Bilimsel teknolojik gelişmelerin yarattığı olanaklar, sağladığı toplumsal yararların yanı sıra, önlem alınmadan kullanıldığında, çevre ve insan için yaşamsal önem taşıyan riskler oluşturur. Bu riskler yalnızca yakın çevreyi değil, uzak çevreyi de etkileyebilir. Zararlı ve tehlikeli madde üretiminin ve kullanımının artmasıyla birlikte, bu riskleri de artmaktadır.

1974'de, İngiltere Flixborough'daki siklohegzan patlaması; 1976'da, İtalya Seveso'daki dioksin/TCDD kaçağı; 1984'de Mexicocity'deki propan patlaması; 1984'de Hindistan Bhopal"daki metilizosiyanat sızıntısı; 1986'da İsviçre Basel"deki patlama ve yangın, bu tür maddelerin denetimsiz kullanımı sonucunda ortaya çıkan büyük endüstriyel kaza örnekleridir.

Büyük endüstriyel kazalar ele alınırken, yal-

nızca önlemeye yönelik planlama yapılmamalı; bu tür bir kaza gerçekleştiğinde yapılacak olanlar da, planlanmış olmalıdır. Böylesi bir planlama, varolan riskin büyüklüğünü göstermeye de, katkıda bulunacaktır.

Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP), 1986'da, üye ülkelere; ama, özellikle de, gelişmekte olan ülkelerin hükümetlerine büyük endüstriyel kazaların önlenmesinde ya da olumsuz etkilerinin en aza indirilmesinde yardımcı olmak üzere, bir dizi önlem önermiştir. UNEP bu çerçevede, Sanayi ve Çevre Bürosu (IEO) ile birlikte, Bölgesel Acil Durumlara Hazırlıklı Olma (APELL) Kılavuzu hazırlamıştır. Bu kılavuz, aslında, Uluslararası Kimya İşverenleri Sendikaları Konfederasyonu (CEFİC), Dünya Sağlık Örgütü (WHO), Birleşmiş Milletler Uluslararası Kalkınma Örgütü (UNIDO) ve ilgili diğer kuruluşlarla yapılan işbirliğinin ürünüdür. Kılavuzun amacı, tehlikeli tesislerin bulunduğu bölgelerde, yetkili kuruluşlara ve teknik personele acil durum planı hazırlamaları ve toplum bilincini geliştirme etkinliklerinde, yardımcı olmaktır.

•Tanım

APELL, büyük endüstriyel kazaların önlenmesi ve acil durum planı hazırlanması için bölgesel bir işbirliği prosesi ya da güvenliğin sağlanmasına ve kayıpların önlenmesine yönelik teknoloji geliştirilmesini, acil durum planı hazırlanmasını ve toplumun bilgilendirilmesini amaçlayan ve toplumun ve sanayiinin katılımını öngören bir yönetim sistemi olarak tanımlanabilir.

•APELL Yöntemi Nedir?

APELL iki temel yaklaşıma dayanır:

1.Tehlikeli maddelerin üretilmesi, taşınması, depolanması ve kullanılmasında karşılaşılması olası tehlikelerle, yerel makamların ve sanayiinin toplumu korumak amacıyla almaları gereken önlemler konularında toplumsal bilinç yaratılması ve bu bilincin artırılması;

2.Bu bilinç temelinde bölgesel işbirliği sağlanarak, toplumun tümünü kapsayan acil durum planları hazırlanması.

APELL iki bölümden oluşur:

a)Toplumun bilgilendirilmesi;

b)Toplumun korunmasını sağlayacak planların oluşturulması.

APELL yöntemi tehlikeli madde sızıntısı, yayılması ile parlama, patlama ve yangın oluşabilecek tüm ekonomik etkinlikler için geçerlidir.

Her ülkenin kültürü, değer yargıları, toplumsal altyapısı, acil durumlara yaklaşımı, bu durumlara karşı koymak için ayırabileceği kaynakları, yasal düzenlemeleri farklıdır. Bu nedenle, APELL esnek bir yöntemdir; yalnızca, amaç ve ilkeleri belirler. Bu amaç ve ilkeler uygulamada ülke gerçeklerine ve bölgesel koşullara göre uyarlanır.

Büyük bir endüstriyel kazanın çevre ve insan sağlığı üzerindeki etkileri, yöresel karşı koyma hızı ve kapsamı ile ters orantılıdır. Dolayısıyla, APELL yönteminin etkililiği yöresel katılım ve işbirliği ile doğru orantılı olarak artar. Ancak, mer-

kezi yönetim ve ayrı bir yörede bulunan şirket yönetimi de, yöresel çabayı desteklemelidir.

•APELL Etkinliklerinin Tarafları

Başarılı bir APELL yönetiminin üç yerel tarafı vardır.

1. Sanayi:

Kamu ve özel sektöre ait fabrika yöneticileri işyeri güvenliğinden sorumludurlar ve fabrikaya özel acil durum planları hazırlamakla yükümlüdürler.

-İşletme sahibi

-Yöneticiler (İşveren temsilcileri)

-Çalışanlar

-Sanayi odaları

-Alt işverenler

-Yan sanayi

2. Yönetim (Yerel/Merkezi)

Bunlar seçimle ya da atamayla göreve gelen ve toplumun sağlık ve güvenliği ile çevrenin korunmasından sorumlu yöneticilerdir.

-İlgili il/ilçe/köy yönetim birimleri;

-Belediye ve sanayi odalarının ilgili birimleri;

-Felaket ve afetlerle mücadele örgütleri;

a)Kızılay

b)Sağlık kuruluşları

c)Kolluk kuvvetleri ve silahlı kuvvetler

d)PTT/TRT

-İlgili Ulusal Yönetim Birimleri

-İlgili Uluslararası Yönetim Birimleri

3. Yerel Topluluk ve İlgili Toplumsal Gruplar

-Yöre Halkı: Örneğin bir gaz kaçağında birinci derecede etki alanında yaşayanların tehlikeyi bilmeleri onların vatandaşlık hakkıdır.

-Gayrı Resmi Destek Grupları

a)Basın-yayın (Medya)

b)Eğitim kuruluşları

c)Gönüllü kurum/kuruluş/dernek/vakıflar

d)Meslek odaları

e)Sendikalar(İşçi-İşveren)

f)Siyasi partiler

g)Sanatçılar

•APELL Çalışması Nasıl Başlatılır?

Her sanayi kuruluşu acil durum planı yapmak ve uygulamakla sorumludur. Yerel ve merkezi yönetimler de, gerekli olan bölgelerde acil durum planları hazırlamakla yükümlüdür. APELL yöntemi varolan tüm acil yardım planlarından yararlanmayı ve acil duruma anında güçlü bir yanıt verilmesi için bu planlar arasında eşgüdümü sağlayacak tek bir plan oluşturulmasını amaçlar. Bunun için, yerel makamlar ve toplum o yöredeki sanayi kuruluşlarının yetkilileriyle yakın ve doğrudan ilişki içinde olmaları ve sanayi ile yerel yönetim arasında köprü kurmaları gerekir. Eşgüdüm sağlanmasında öncelikli amaç, acil duruma müdahale edilmesi değil; böylesi bir duruma hazırlıklı olunmasını sağlamaktır.

•Acil Durum Müdahale Planının Bileşenleri

-Tesisin risk değerlendirmesi;

-Risk alanı;

-Tesisin acil durum örgütlenmesi

-Uyarı ve iletişim sistemleri;

-Acil durumda kullanılacak malzeme olanakları;

-Normal işleyişe dönülmesi süreci;

-Uygulamalı eğitimler;

-Acil durum örgütlenmesinin ve işlemlerinin düzenli denetimi;

-Acil duruma müdahale prosedürleri;

-Her işlemle ilgili ayrıntılı talimatlar.

• Eşgüdüm Grubunun İşlevleri

-İletişim sağlamak;

-Bilgi paylaşımı;

-Acil durum planları ve yöntemleri arasındaki uyumu sağlamak;

-Diğer acil durum kuruluşlarıyla etkileşim;

-Ortak eğitim ve öğretim;

-Karşılıklı Yardımlaşma.

• Yerel Yönetimin Sorumluluğu

-Güvenlikli bir toplum oluşturmak;

-Yerleşik ve geçici nüfusun güvenliğini ve iyilik halini sağlamak;

-Toplum için güvenlik programları oluşturmak;

-Can ve mal varlığını korumak;

-Acil durumlara karşı plan ve yöntem geliştirmek;

-Acil durumda, acil durum güçlerinin eşgüdümünü sağlamak;

-İlgili diğer kuruluşlarla ortak uygulamalı eğitimler düzenlemek;

-Ulusal hükümetle iletişim kanalları oluşturmaktır.

• Sanayiinin Sorumlulukları

-Güvenlikli iş uygulamalarını sağlamak;

-Güvenlik programı oluşturmak;

-Bölgede can ve mal güvenliğinin korunmasını sağlamak;

-Acil durumda, tesis personelinin eşgüdümünü sağlamak;

-Acil durumlara karşılık vermek için plan ve yöntem geliştirmek;

-Kimyasal tehlikelere karşı güvenlik malzemesi sağlamak;

-Kimyasal tehlikelere karşı bilgilendirme ve eğitim çalışması yapmaktır.

• Acil Müdahale Planı İçin APELL Sürecine 10 Adım Yaklaşımı

1.Acil müdahalede görev alacakların, işlevlerinin ve kaynaklarının belirlenmesi;

2.Acil durumda ortaya çıkacak olası risklerin ve zararların değerlendirilmesi;

3.Her katılımcının kendi acil planını etkili ortak müdahale açısından gözden geçirmesi;

4.Mevcut planlarda yer almayan, ama gerekli görülen müdahalelerin belirlenmesi;

5.Belirlenen katılımcıların kaynaklarının görevlerle örtüşmesinin sağlanması;

6.Mevcut planlarda, genel planla bütünleşmeyi sağlayacak değişikliklerin yapılması;

7.Yerel yönetimle işbirliği yapılarak yerel planla bütünleşme sağlanması;

8.Katılımcı grupların, genel planda ve acil müdahalede yer alanların eğitilmesi;

9.Planın düzenli aralıklarla gözden geçirilerek, güncelleştirilmesi;

10.Yerel topluluğun ve halkın genel plan hakkında bilgilendirilmesidir.

Sanayi kuruluşları hem kendi aralarında, hem de yetkilerle ilişki kurarak parlayıcı, patlayıcı, yanıcı, zehirli kimyasalları ve bunların olumsuz etkilerini, bu etkilerden korunma yöntemlerini, etkilenme durumunda ilk yardım önlemlerini, bunların depolanmasında, taşınmasında, temizlenmesinde, ortadan kaldırılmasında ve yok edilmesinde uyulacak kuralları birbirlerine bildirmelidirler.

Bu etkinliklerde, sendikalara, meslek odalarına, sivil toplum örgütlerine ve yazılı-görsel medyaya da, büyük görev düş-

mektedir.

Kimyasallar, üreticileri ve kullanıcıları için potansiyel risktir. Bir kimyasala karşı en iyi korunma yöntemi, o kimyasalı çok iyi tanımaya çalışmaktır. Üreticileri ve kullanıcıları da, kimyasalın güvenlik standartlarına uygun üretilmesinden ve kullanılmasından sorumludurlar.

Her ülkede, hükümet insanı ve çevreyi korumak için çeşitli yasal düzenlemeler hazırlar. Aynı amaçla uluslararası standartlar da oluşturulmuştur. Ancak, bunların amacına ulaşması, devlet, sanayi ve kullanıcı arasında eşgüdümün ve işbirliğinin sağlanmasına bağlıdır.

Kullanılan kimyasalın tehlikelerini bilmek yasal haktır. Bu hakkın kullanılmasında karşılaşılan en önemli sorun, yeterli bilgi edinmekte karşılaşılan güçlüktür.

Bilme hakkının kullanılabilmesi için:

-Kimyasalı üretenler, taşıyanlar, depolayanlar ve kullananlar bu kimyasalın tehlikelerini değerlendirebilecek bilgilere sahip olmalıdırlar;

-Bu kimyasallarla bir biçimde ilişkide olan herkes (işçi, işveren, toplum vb.) bu bilgileri birbirine iletebilmelidir.

-Her üretici kimyasalın yaratabileceği sağlık ve güvenlik riskleri ile ilgili en yeni bilgileri sağlamakla yükümlü olmalıdır. Bu amaçla, her kimyasal için malzeme güvenlik bilgi formu hazırlanmalıdır.

•Malzeme Güvenlik Bilgi Formunda:

-Kimyasalın tanımı (Ticari ve Kimyasal adı);

-Bu kimyasal bir karışım ise, bileşenleri;

-Fiziksel özellikler (görünüş, koku, kaynama noktası vb.)

-Sağlık etkileri ve korunma yolları.

-Etkilenme düzeyleri (TLU,MAK, STELL değerleri);

-Kanser yapıcı özelliği;

-Acil durum ve ilk yardım bilgileri;

-Formu hazırlayan kişi ve kuruluşun ismi, adresi ve telefonu-faksı;

gibi bilgiler yer almalı ve bu bilgiler düzenli olarak güncelleştirilmelidir.

Büyük endüstriyel kazaların ne zaman olacağını ve sonuçlarını öngörmek güçtür; ancak gerekli önlemler alınmadığında bu kazaların ortaya çıkma olasılığının arttığı kesindir. Bu nedenle, başta anayi olmak üzere ilgili tarafların bu kazaları önlenmesi için her türlü önlemi almaları, kaza olduğunda kayıpları en aza indirecek girişimleri örgütlemeleri ve bu amaçla ilgili tüm kurumlar (Çevre, Sağlık, Çalışma ve Sosyal Güvenlik, Sanayi ve Ticaret Bakanlıkları, işçi ve işveren sendikaları, sanayi odaları, meslek odaları v.b.) arasında sıkı işbirliği yapılması gerekir.

•APELL'in Başarısını Engelleyebilecek Temel Nedenler

1.Aşırı güvenli olmak (Zaten bir planımız var);

2.Kayıtsızlık (Burada bir şey olmaz);

3.Maliyet (Gücümüz bu iş için yeterli değil).

BÜYÜK ENDÜSTRİYEL KAZALAR VE AVRUPA BİRLİĞİ

Avrupa Birliği'nde büyük endüstriyel kazaların önlenmesine yönelik ilk düzenleme taslağı 24 Ağustos 1979'da hazır-

lanmıştır. Başlangıç bölümünde anılan büyük endüstriyel kazaları da dikkate alan Avrupa Birliği, bu taslaktan sonra, bir dizi Direktif yayınlayarak, üye ülkelerde bu kazalara karşı ortak bir yaklaşım oluşturmuştur. 9/12/1996'da yayınlanan 96/82/EEC numaralı son Direktifte, Direktif kapsamındaki işletmelerden, risklilik derecelerine göre, Tehlike Raporu hazırlamaları istenmiştir. Bu raporlarda alınan önlemler, işletme içi ve dışı acil durum planlarında tanımlanmıştır.

Ülkemizde de, benzer bir uygulama 29 Temmuz 1996 tarihinde Çevre Bakanlığı'nın Valiliklere gönderdiği yazı ile, başlatılmıştır. Aynı yazı ile, her bölgede bir valiliğe eşgüdümü sağlama görevi de,verilmiştir. Buna göre, Karadeniz Bölgesi'nde, Trabzon Valiliği; Akdeniz Bölgesi'nde, Adana Valiliği; Güneydoğu Bölgesi'nde, Diyarbakır Valiliği; Doğu Anadolu Bölgesi'nde, Erzurum Valiliği; İç Anadolu Bölgesi'nde, Kırıkkale Valiliği; Ege Bölgesi'nde İzmir Valiliği; Marmara Bölgesi'nde, Kocaeli Valiliği görevlendirilmiştir. Bunlardan yalnızca Kocaeli Valiliği'nde 1996 yılında amaca uygun çalışmalar başlatılmıştır.

Uluslararası ticaretin artmasıyla birlikte, insan ve çevre sağlığının korunması için getirilen düzenlemelerden biri de, "Önceden Bilgilendirme ve Onay Alma" düzenlemesidir.

Ülkemizin de onayladığı bu düzenlemeye göre, insan ve çevre sağlığına zararlı olduğu saptanmış kimyasalların sınır ötesi dolaşımı için, önceden onay alınması gerekmektedir.

Buna göre: düzenlemede belirtilen çok tehlikeli kimyasalların sınır ötesi dolaşımına yasaklama ya da sınırlama getirilmekte; diğer kimyasalların ihracında ve ithalinde uluslararası sınıflandırma ve etiketleme standartlarına uyulması ve uluslararası standartlara uygun Malzeme Güvenlik Bilgi Formu bulunması zorunlu tutulmakta; bu çalışmaları yürütmek üzere her ülkede bir odak kuruluş belirlenmelidir.

Bu gerekliliklerin yerine getirilmesi için, Türkiye'de, Zararlı Kimyasal Madde ve Ürünlerin Kontrolü Yönetmeliği'nin hızla güncelleştirilmesi ve Malzeme Güvenlik Bilgi Formları ile ilgili yeni bir Yönetmeliğin çıkarılması gereklidir.

(Gelecek Sayı: Büyük Endüstriyel Kazalar ve Sendikaların Rolü)

KÜRESEL TEHDİTLERE KARŞI

KÜRESEL SENDİKALİZM

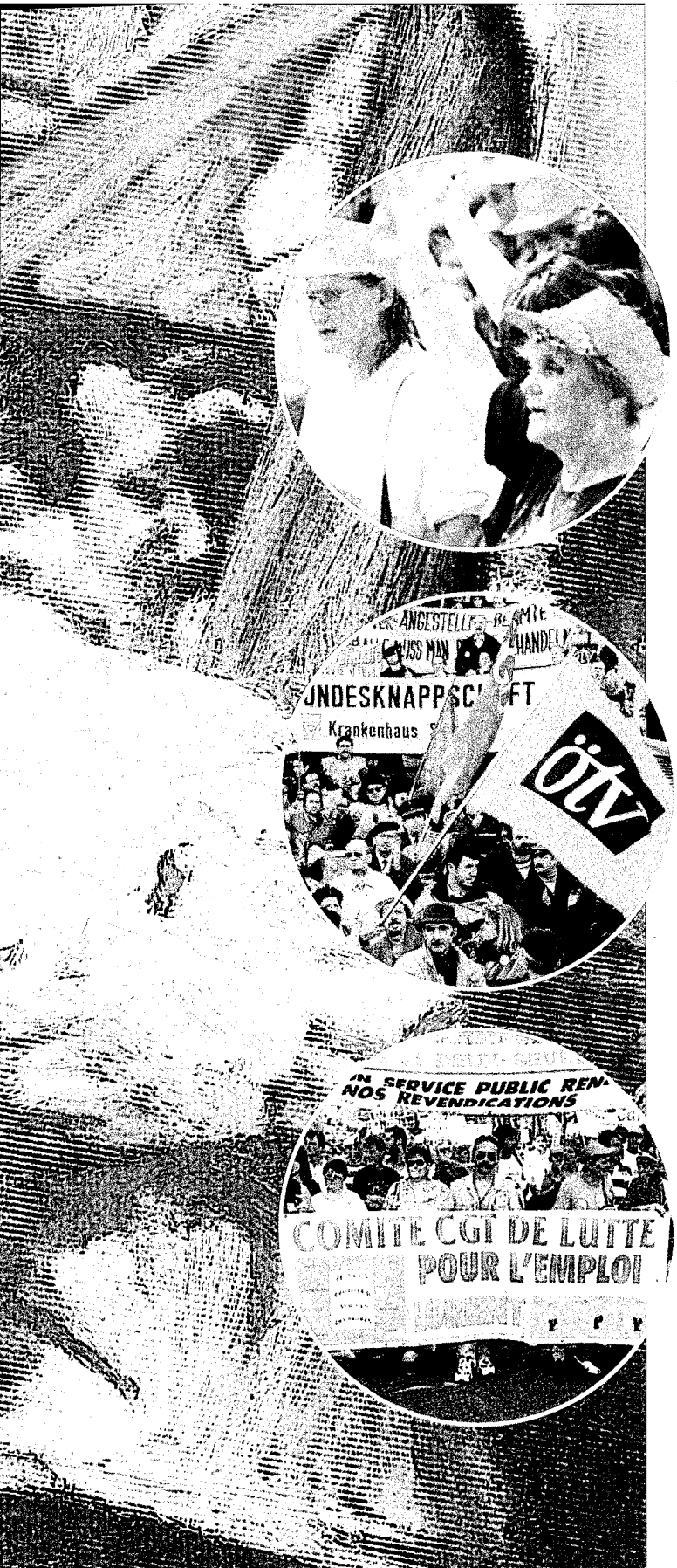

Uluslararası Kimya, Enerji ve Genel İşçiler Sendikaları Federasyonu (ICEM)'in 2. Dünya Kongresine sunulan "Küreselleşmeye Karşı Küresel Sendikal Strateji" adlı raporun ilk iki bölümünü Sendikal Notlar'ın Şubat 2000 tarihli birinci sayısında yayınlamıştık. Bu sayımızda kalan diğer bölümleri yayınlıyoruz.

BÖLÜM 3
DEV KORPORASYONLARIN ETKİSİ

Mega korporasyonların oluşan uygulamalarında ve çalışmalarında çok sayıda değişiklik ortaya çıkacaktır.

Bu bölümde, bunların dördü tanımlanacaktır: kardan artıklara, rekabetten mücadeleye, yapılanmadan birleşmeye ve demokratik diyalogdan piyasa gücüne.

Bu bölümde elealınacak olan bu değişikliklerden herbiri çalışanları küresel ve ulusal düzeyde belirgin biçimde etkiler.

KARLARDAN ARTIKLARA

Piyasa propagandası, ancak verimli işlere yatırım

yapan yatırımcıların kar elde edebileceği düşüncesini destekler. Verimli işler için temel göstergeler; üretkenliğin, satışların ve piyasanın mal isteminin artması ve karlı bir çıktı sağlanmasıdır.

Temel sanayi sektörlerinde, en büyük şirketler arasındaki birleşmeler ve devleşme bu örüntüyü değiştirmiştir.

Önde gelen pek çok şirket görece daha istikrarlı ve olgunlaşmış bir dünya piyasasından istikrarlı bir pay elde etmiştir ya da etmeyi amaçlamaktadır. Sonuçta, sık yaşanan aşırı üretim dönemleri, ürün fiyatlarını azaltıcı bir baskı yaratır. Böylesi koşullarda, artıklar maliyetlerin kısa erimli olarak azaltılmasıyla sağlanabilir. Çıktı ve piyasa çerçevesi aynı kalabilir –ve hatta daralabilir– ancak, yüksek "karlılık" için hammadde, emek ve diğer işletme maliyetleri azaltılmalıdır.

Bu yeni durumda, önem taşıyan başka etmenler de vardır. Korporasyonlar, asıl işle ilgisiz ya da kısmen ilgili etkinliklerden elde ettikleri ek gelirlere dayanırlar. Korporasyonların elindeki gerçek mülk yeniden değer kazandığında, o yıl net bir gelir sağlanmış olur. Ekonomistler bunu "rant"; bu amaca hizmet eden politikaları da, "rant amaçlı" olarak tanımlarlar.

Rant amaçlılığın maliyet indirimiyle biraraya gelmesi, eski ekonomik sistemin geleneksel "kar" düşüncesinden çok farklı, yeni bir korporatif kavram oluşturmuştur. Aslında, korporasyon giderek, kar açıklamayı değil; emek sömürüsünün, ham madde fiyatlarının, kur spekülasyonunun, gerçek mülkün yeniden değerlenmesinin, aktarım fiyatının ve üretken olmayan diğer araçların ürünü olan "artıkların" içsel tüketimini hedefler.

Bu yeni işleyiş amacı, siyasi etkinlik dünyasını önemli ölçüde etkiler. Ücretler, hammaddeler, kurlar iş dünyası ile hükümetler, sendikalar, sivil toplum örgütleri, bölgesel örgütler v.b. arasındaki güç etkileşiminden etkilenir. Bu güçlerin artıkların yükseltilmesinden yana yönlendirilmesi için, korporasyon girişimcilikten kesinlikle uzaklaşmalı ve siyasete odaklaşmalıdır. Bu girdilerin fiyatının değiştirilmesi için siyasi baskının, lobiciliğin, rüşvetin, propogandanın, fiyatların dondurulmasının ve kamu ilişkilerine müdahalenin yardımı gereklidir.

Pek çok önemli korporasyon bu yolla kar amaçlı piyasa arenasından, etkili bir biçimde artık amaçlı güç arenasına yönelmiştir.

Maliyetin azaltılması=İşten atmalar, işin hızlandırılması, sağlık ve çevre zararları, sürdürülemezlik

Bu yeni durumda, korporasyon içeriden, hisse senedi değerlerini sürekli artırma istemiyle ve yönetim giderleriyle; dişarıdan da, pazar payını ve küresel gücü artırma gereksinimiyle yönlendirilir. Sonuç olarak, şirket işçileri, alt gelir gruplarını ve genelde toplumu etkileyen ve seçenek oluşturan stratejiler izlemelidir.

Emek maliyetinin azaltılması, maliyetlerin azaltılmasının temel yörüngesini oluşturmuştur. Ücretlerin azaltılması, varolan işçilerin üretkenliğinin ve satışların artırılması anlamına gelirken, günümüzde, çalışanların sayısıyla birlikte, ücretlerin ve sosyal yardımların azaltılması ve iş yoğunluğunun artırılması anlamına gelmektedir.

Son yıllarda, sendika üyeleri, şirketlerin ücretleri düşürmek için kullandığı mekanizmaları yakından tanı-

mışlardır. Emek piyasalarında "esnekliğin artırılmasına" yönelik istemler şu başlıklar altında toplanmaktadır:

- **Kıdemli ve sürekli işçilerin kıdemsiz ve geçici işçilerle değiştirilmesi;**
- **Ücret ve sosyal yardımlar aynı kalır ya da azalırken, iş hızının artırılması;**
- **Ücretlerin düşük olduğu küçük işletmelere ve informel işçilere fason iş verilmesi;**
- **Üretimin ücretlerin düşük olduğu bölgelere kaydırılması.**

"Üretim zincirleri", üretimin farklı aşamalarını bilinen ana fabrikadan ucuz ve örgütsüz işgücünü sömürmek üzere, küçük alt işverenlere ve sınır ötesine kaydıran mega korporasyonlar tarafından kurulmuştur.

Bu stratejilerin tümü işgücünün tüm kesimlerini ağır bir biçimde etkilemiştir, ancak, en çarpıcı kurbanlar kadınlar ve evde çalışanlardır.Yeniden yapılanma sırasında ilk işten atılanlar, sağlık bakımına ve çocuk ve yaşlı bakımına ayrılan kamu kaynaklarının azaltılmasının yükünü de taşımak zorunda kalmışlardır. İşyerlerinde, kadınlara düşük ücret ödenmesi skandalı hala yaşanmaktadır. Çalışan kadınlara ayrımcılık uygulayan iş sınıflandırmaları bugün de bir istisna olarak değil, bir kural olarak varlığını sürdürmektedir.

Bu stratejiler, 70 yıldır işçilerin bu tür ayrımcılıklara karşı korunması için yavaş ve acılı bir toplumsal pazarlık sürecinde oluşturulmuş tüm yasalara, düzenlemelere ve kurumlara saldırmaktadır. Geçmişte, büyük işletmeler ulusal hükümetlere anti-tekel yasaları ve korporasyonlardan alınan vergileri hafifletmeleri için baskı uygularken; bugün artığın artırılması amacıyla, işgücü piyasasının düzensizleştirmesi, kamu hizmetlerinde ücretlerin azaltılması, sağlık ve çevre koruma maliyetlerinin sınırlaması için, baskı uygulamaktadır.

REKABETTEN MÜCADELEYE

Artık arayışı, fiyat rekabetine ve üretim verimliliğine dayanan geleneksel açık "piyasa rekabatinden" uzaklaşılması anlamına gelmektedir. Açık piyasa rekabetinin yerini, piyasadaki diğer katılımcıların yok edildiği ve rekabetten kurtulmak amacıyla birleşmelerin, satın almaların, siyasi ve ekonomik baskıların yaşandığı, sektörde kazanan hepsini alır 'yarışması' almaktadır. Modern megakorporasyon, piyasa egemenliğini koruma çabalarında bir işletme olduğu kadar, siyasileşmiş bir hayvandır da.

Küresel lastik sanayii bu gelişmeler için bir model oluşturabilir. Önde gelen üç şirket, kendi bölgelerinde büyük egemenlik kurmuştur.

Fransız kökenli Michelin Avrupa piyasasının %32'sini, ABD kökenli Goodyear Amerika piyasasının %30'unu ve Japonya kökenli Bridgestone Asya-Pasifik piyasasının %28'ini denetlemektedir. Her unsur şirketlere farklı yollardan artık üretme olanağı sağlar. Goodyear'da emek maliyetleri en azdır, Michelin'de fiyatlar en yüksektir ve Bridgestone, lastikte dışa bağımlı olan ve diğer piyasalardan farklı özellik taşıyan çok sayıda ülkede, ülkeye özel uyarlamalar yapabilmektedir.

Böylece, geleneksel olarak esnek veya serbest olan sistemler, artan ölçüde korporatif denetim altına girmiş-

tir. Dünya ticareti bu sistemler arasındaki en önemli örnektir.

YÖNETİLEN DÜNYA TİCARETİ: DEĞİŞ TOKUŞTAN AKTARIMA

Gizliliğini koruyan gerçeklerden biri de, "serbest" ticaret sisteminin asla serbest olmadığıdır; ticaretin % 70'i mega korporasyonların doğrudan ya da dolaylı denetimi altındadır.

Yorumcular, ticareti, hala, bağımsız ulus devletler arasındaki basit mal ve hizmet değiş tokuşu olarak tanımlamakta direnmektedirler. Bugünün ticari savaşları, küresel korporasyonlar arasında süren ve devlet temsilcilerinin sözcülük yaptığı savaşlardır. Resmi kaynaklı istatistiklerde, korporasyonlara atıfta bulunmadan uluslararası ithalat ve ihracat tabloları sunulmaktadır. Başarı ya da başarızlık, birkaç dev şirkete ya da küresel güçlerin karşılıklı etkileşimine bağlandığında, siyasetçiler toplumu ihracattan ya da "rekabetçi" olmaktan uzaklaştırmaktadırlar.

Dünya ticaretinin gerçekleri:

1. **Modern çokuluslu mega korporasyonlar üretim zincirlerini dünya ölçeğinde yaygınlaştırmıştır. Bu nedenle, belirli bir üründe "ulusal köken" kavramı anlamını giderek yitirmiştir. Yabancıların mülkiyetindeki üretim birimlerine yatırılan toplam sermaye bugün 3,000 milyar dolardan fazladır. Bu sermayenin tüme yakını (%98) mega korporasyonlarındır ve onlar tarafından işletilip, yönetilmektedir.**
2. **Dünya ticaretinin enaz %35'i de, aynı korporasyonun birimleri arasında gerçekleşmektedir ve ürün aktarımları ile ilgilidir. Ara kimyasalların aynı korporasyonun Uruguay'daki fabrikasından Arjantin'deki diğer fabrikasına gönderilmesi, kayıtlara, Uruguay'ın ihracat, Arjantin'in de ithalat yaptığı, biçiminde geçecektir. Bu işlem, dünya piyasasındaki rekabet olarak tanımlanamaz; bu, sadece, aynı korporasyonun birimleri arasındaki bir aktarımdır.**
3. **Dünya ticaretinin %35'ini de, aynı korporasyonun alt birimlerinde üretilen malların satışı oluşturur. İstatistiklere göre, korporasyon Almanya'da kapattığı fabrikasını, Almanya'daki eski alıcısına mal göndermek için Macaristan'da açtığında, Macaristan ve Almanya hem kendi ticaret hacimlerini, hem de dünya ticaret hacmini artırmış olacaktır.**
4. **Dünya ticaretinin doğrudan çok-uluslu korporasyonlarca yönetilen %70'lik bölümü dışında kalan büyük (ama kayıtdışı) bir bölümünü de, mega korporasyonların gereksinimlerini karşılayan küçük alt işveren şirketlerinin payları ve sunularıyla, ham madde sunuları oluşturur. Bu oran, Güney'den sağlanan hammaddelerin fiyatlarının azalması nedeniyle ve devlet mülkiyetindeki ihracatçı şirketlerin özelleştirilmesiyle artmaktadır.**

Yeni korporatif dünyada, korporasyonlar arasındaki

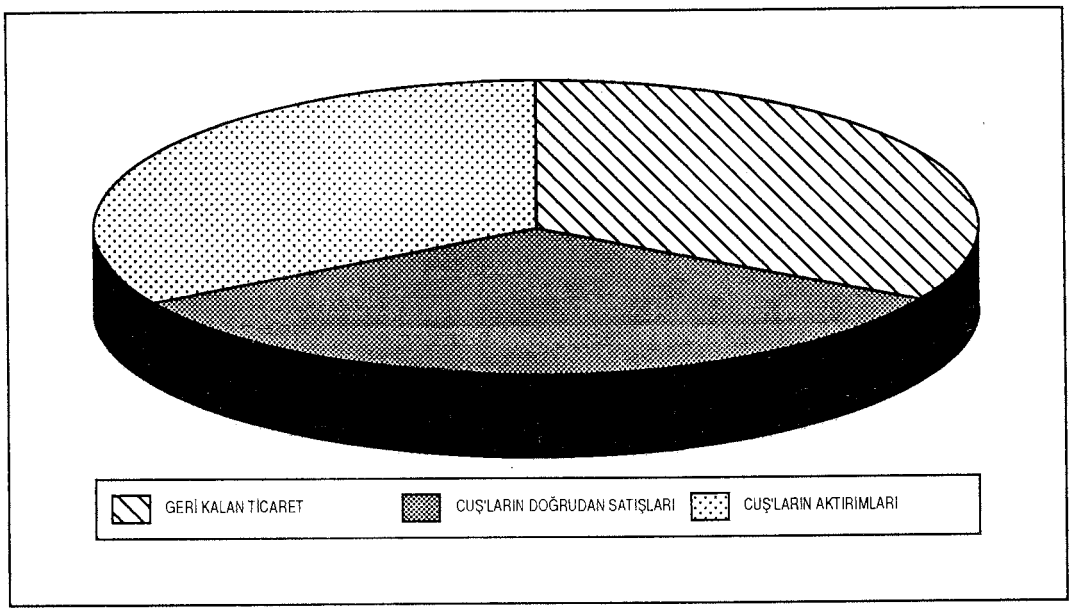

Grafik 1- Dünya ticaretinde korporasyonlar. Dünya ticaretinin çokuluslu şirketler (CUŞ) tarafından denetlenmesi yüzdesi.

mücadele, ulus devletler arasındaki eski ticaret mitolojilerinin ardına gizlenmektedir.

ULUSAL HÜKÜMETLER NASIL YÖNETİLİR?

Korporasyonların ulusal hükümetler üzerindeki etkisi dünyanın her yerinde tartışma konusu olan karmaşık bir sorundur.

"Büyük girişimlere dönüşmüş olma" suçlaması, sıklıkla, hükümetlerin politik belirleyiciliği yerine, özgün politika konularını hedef alır.

Son 25 yılın istatistikleri, her tür hükümetin mega korporasyonların büyümesini sınırlayan değil, destekleyen politikalar uyguladığını göstermektedir.

Birincisi, dünyadaki en büyük şirketler, bu dönemde ciddi bir hükümet müdahalesiyle karşılaşmaksızın yaratılmışlardır.

İkincisi, korporasyonlara uygulanan vergiler azaltılmıştır.

Üçüncüsü, üst düzey yöneticilerin gelirlerinin artmasını engelleyen etkili bir yasal girişim ya da vergilendirme girişimi yoktur.

Dördüncüsü, hükümetlerin tam istihdam politikalarını terk etmesi, ücret maliyetinin azaltılmasına yardımcı olmuştur.

Beşincisi, emeği koruyan yasaların yumuşatılması, korporasyonlara maliyetleri azaltarak artırdıkları artıkları güvence altına alma olanağı sağlamıştır.

Özel korporasyonlara kamu kaynaklarını kullanarak ölçeklerini büyütme olanağı sağlayan özelleştirme programları, tüm bu politikaları güçlendirmiştir.

1994-1999 arasında, Batı Avrupa hükümetleri 217 milyar dolar değerindeki kamu varlığını satışa çıkarmıştır. Orta ve Doğu Avrupa'nın geçiş aşamasındaki ekonomileri ve yapısal uyarlanma programlarını

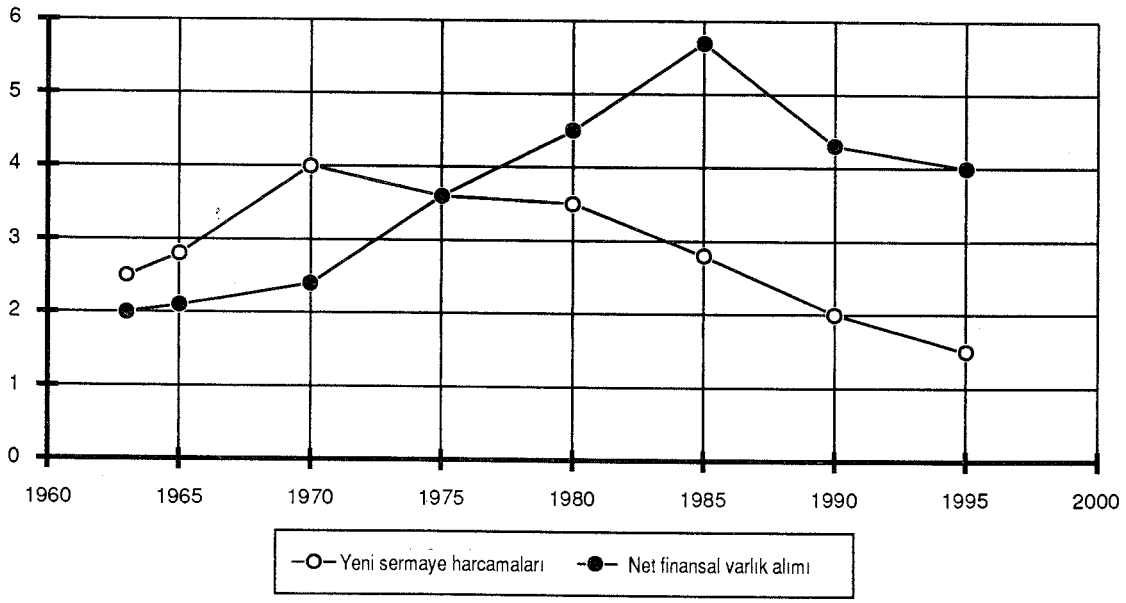

Grafik 2- ABD Korporasyonlarının harcamaları (%GSMH)

Kaynak: Nitzan, 1998

Para Türü	1987	1992	1998
Korporasyon Yatırımları	9,3$	32,2$	85,3$
Banka Borçları	5,3$	30,2$	92$
Hisse Senetleri	14$	26,7$	-70$

Grafik 3- Yatırım yapmak yerine birleş-Finansal Kriz ve Gelgitli Para Dalgaları

Kaynak: BM Dünya Ekonomik Araştırması, 1998

yürüten Güney ülkeleri özel sermayeye görece daha da büyük olanaklar sunmaktadır.

Mega korporasyonların ideolojik ve ticari çıkarları, istihadamı sürdürmek ve daha dengeli bir gelir dağılımını güvence altına almak isteyen ulusal hükümetlerin önünde aşılmaz engeller yaratmaktadır.

Toplumsal adaletsizlikten yarar sağlayan üst gelir gruplarına ve korporasyonlara karşı olan her hareket, sermayenin ani kaçışı ve ekonominin istikrarsızlaşmasıyla sonuçlanmaktadır.

YAPILANMADAN BİRLEŞMEYE

Yaşam mücadelesi, dağıtmak için kar amacı gütmekten, hisse senedi fiyatlarını ençoklaştırmak için artık üretmeye geçilmesi ve mega korporasyonlardan yana gelişen dinamikler eski uluslararası ekonominin doğasını ve boyutlarını değiştirmiştir.

Son yüzyılda oluşturulan kültür ve işleyiş kuralları ya ortadan kalkmıştır ya yanlış hedeflere yönlendirilmiştir ya da yeni duruma uymak için yakıcı bir güncelleşme gereksinimi içindedir.

Mega korporasyonların ekonomik dinamikleri, her tür malda sunu fazlası ya-

ratmıştır.

Yokluk içindeki dünya ile dünya nüfusunun büyük bölümünün satın alamadığı imalat sanayi malları fazlası arasındaki dengesizlik, çağımızın en önemli çelişkisidir. Özel sektöre egemen olan güncel dinamiklerle bu çelişki çözülemez.

Tüm bu etmenler temel bir stratejiyi güdülemektedir: üretim patlamasını önlemek, maliyetleri azaltmak ve satın almalarla daha da büyümek.

1970'lerin sonlarında korporasyonların varolan şirketleri satın almak için yaptıkları harcamalar ilk kez yeni yatırımlara yaptıkları harcamaları aşmıştır. Bu eğilim, korporasyonların yeni kapasite yaratmak yerine varolan kapasiteyi yutmaya başlamasıyla ivme kazanmıştır. Mega korporasyon yaratılmakta, hisse senedi değerleri artmakta, işten çıkarmalar tırmanmakta ve küresel sosyal ekonomi çökmektedir.

Mega korporasyonların satın aldıklarını eldeki kazançları (yukarıda belirtilen) ile kendi kendini finanse etme yeteneği, geleneksel olmayan kaynaklardan yüksek getiri sağlayan büyük bir para havuzu yaratan diğer etmenlerle birleştirilmiştir.

Çok zengin azınlığın muazzam kişisel fonları artık sağlayan üretken yatırımlardan yeni getiri kaynakları aramaya başlamıştır. Bu arada, zengin ülkelerdeki yaşlı nüfus emeklilik fonlarıyla ortaklaşa ya da yatırımlarıyla kişisel olarak kısa dönemde harcamak istemedikleri fonlardan istikrarlı bir getiri sağlamanın yollarını araştırmaktadır. Bu bileşim, büyük miktarlara ulaşan nakit parayı banka faiz oranlarından daha yüksek getiri sağlama arayışına yöneltmiştir.

Süreç, petrol korporasyonlarının (ilk mega korporasyonlar) ve dönemin bankalarının yüksek petrol fiyatları sayesinde muazzam gelirler elde ettikleri ve ellerindeki dolar fazlasını kredi isteyen her ülkeye dağıtmak zorunda kaldıkları 1970'lerde başlamıştır.

Bu para Üçüncü Dünyanın Borç Skandalını yaratan paradır. Aynı para Uluslararası Para Fonu'nun Rusya'ya dayattığı ve Rusya'nın gelecekteki olası başkanının 1998 Şubatında "cinayet" olarak tanımladığı kısa dönemli yüksek faizli borç almasıyla yaratılan İkinci Dünya Borcunun da sorumlusudur. Bu para, gayrimenkul değer artışlarının ve kur spekülasyonlarının sağladığı getiriden daha yüksek olan %20'lik bir getiri ile Tayland ve Endonezya'ya da akmıştır. Aynı para, Birinci Dünya hisse senedi fiyatlarını düşürmek için balon patlatıldığında, piyasadan çekilen paradır. Sonuçta, gerçek (üretken) ekonomi ile finansal (spekülatif) ekonomi arasındaki uçurum derinleşmiştir. Geride kalan ise, işsizlik, düşük ücretler ve güvencesizliktir.

DEMOKRATİK DİYALOGTAN PİYASA GÜCÜNE

Sosyal politika ile ilgili tartışmaları amacından saptıran propaganda yağmuru, dünya ekonomisinin küresel yönetişimindeki değişimleri de elemeden geçirmekte ve geleceğin, seçilmiş temsilcileri arasındaki mantıklı tartışmalarla planlanması girişimleri, özel güç uygulanarak çökertilmektedir.

Korporatif gündem, her yerde, benimsenmiş bir bilgelik olarak sunulmaktadır. Piyasanın erdemleri ve rekabete, emeğin esnekleşti-

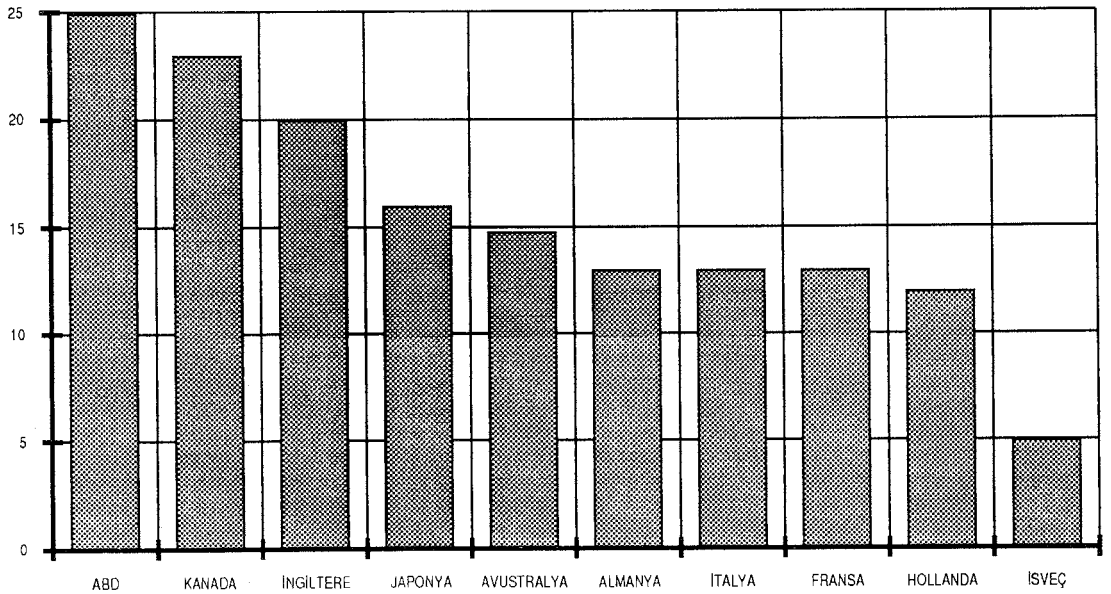

Grafik 4- Ücretler ve yoksulluk. Ortalama ücretin 2/3 altında ücret alan işgücü yüzdesi.

rilmesine, korporasyonların düzensizleştirilmesine olan gereksinim dini bir coşku ile vaaz edilmektedir. Ulusal düzeyde, bağımlı enstitüler, ajanslar, üniversiteler, işletme okulları ve güdümlü haber kaynakları aracılığı ile sponsor şirketlerce finanse edilen, küresel medya da tümü ile mega korporasyonların denetimi altındadır.

Uluslararası düzeyde, Dünya Bankası, anayasasına uygun olarak, 10.000 çalışanıyla, uluslararası yatırımın ve piyasa gücünün erdemleri konusunda kamuoyu oluşturulmasında yoğunlaşmaktadır.

Pek çok yorumcu aşağıdaki saptamaları yapmaktadır:

- Korporasyonlar arasındaki rekabet azaldığı ölçüde, rekabetin erdemleriyle ilgili propoganda artmaktadır.
- Uluslararası ticaret daha iyi yönetildikçe, iş çevreleri "serbest" ticaretin önemi konusunda daha çok öğüt vermeye başlamaktadır.
- Korporasyonlar ekonomi ve insan yaşamı üzerindeki denetimini artırdıkça, siyasetçiler de artan sayıda yurttaşa piyasa gücünü denetleyemediklerini, söylenmektedir.
- Korporasyonlar büyüdükçe, "küçük olmanın" erdemi daha da abartılmaktadır.
- Korporasyonlararası çatışma arenasına dönüştüğü ölçüde piyasanın, "görünmez bir elin" denetlenemeyen bir ürünü olduğu daha da çok vurgulanmaktadır.
- Küreselleşme karşısında milliyetçiliğin öldüğü ve savunulamayacağı vurgulandığı ölçüde, ulus devlet de dünya ekonomisinde bir rekabet birimi olarak daha da çok kullanılmaktadır.

Acil önlem alınmasını önerenler, protesto edenler,

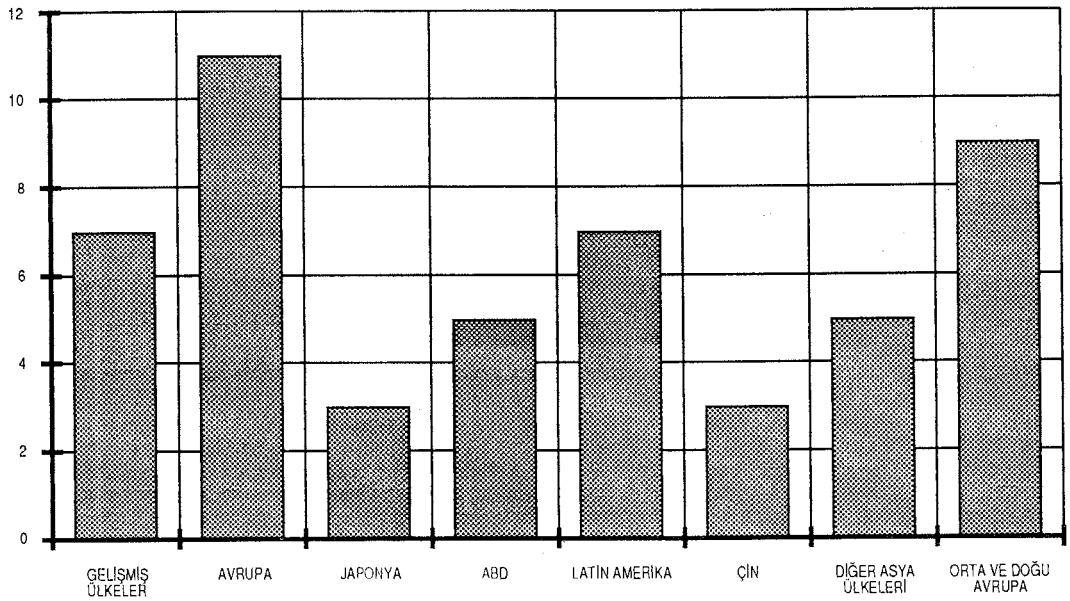

Grafik 5- Küresel işsizlik yüzdesi (1997).

dünyanın geleceğine ilgi duyanlar; kısacası ilgili tüm haykırışlar ölçekleri ve kaynakları sınırlı olan marjinal örgütlere havale edilmektedir.

Sosyal politika, işsizliğin bir kamusal sorun olarak çözülmesi yolları, demokrasi ve saydamlık konusunda dünyadaki dengenin yeniden kurulması için kullanılabilecek mekanizmalarla ilgili tartışmalar çarpıtılmakta ve önemsizleştirilmektedir.

Sağlıkta eşitliğin sağlanması ve sosyal politika mücadelesinin güçlendirilmesi, daha adil bir dünya için çalışan her örgütün temel görevidir.

BÖLÜM 4
DÜNYA TOPLUMSAL EKONOMİSİ: ARTAN EŞİTSİZLİK

Dünya ekonomisi hiçbir zaman adil olmamıştır. Ülkeler ve ülkelerdeki gelir grupları arasında daima büyük zenginlik ve refah farklılıkları olagelmiştir. Ama, bugün dünya toplumsal ekonomisi son yüzyıldan bu yana en büyük eşitsizliklere sahne olmaktadır. Gelir sahipleri, çalışanlarla çalışmayanlar, uluslar ve ulusal gruplar arasındaki eşitsizlikler dünyanın hemen her yerine yaygınlaşmıştır.

1930'lardan bu yana zengin ve yoksul uluslar ile ve bu uluslardaki zenginlerle yoksulara arasındaki fark bir ölçüde azalmıştı. Bu dönemde dünyada yaşanan büyük olaylar, sosyal adaleti olumlu yönde etkilemişti. 1945'den sonra sendikalar dünyanın belli başlı ekonomilerinde meşrulaşmıştı.

Demokratik hükümetlerin sendikaların halkın güvenini kazanmış, halka karşı sorumlu olan ve görevleri halkın gereksinimlerini karşılamayı hazırlayan politikalar yürütülmesini güvence altına almak olan kurumlar olduğunu kabul ettiğini gösteren ilk gösterge bu olmuştur. "Refah Devleti" istenilir bir amaç olmuş ve hatta bazı ülkelerde gerçekleştirilmiştir.

Sömürgelerin özgürleşmesi milyonların yaşam koşullarını iyileştirirken; diğer gelişmeler de ülkelerin son yüzyılın kölelik ve askeri lidercilik düzeninden kurtulmasına ve eğitimde ve temel gereksinimlerde yoğunlaşmasına yardımcı olmuştur. Gelgitlerle yaşanan bu yavaş gelişmeler, 1970'lerde engellenince, psikolojik saat, ayrıcalığın toplumsal ekonominin dinamik gücü olduğu yüzyılın başına geri dönmüştür.

ÜCRET VE GELİR EŞİTSİZLİĞİ

Küresel toplumsal ekonominin en göze çarpan evrensel boyutu, gelir eşitsizliğini yaygınlaştırmasıdır. İşyeri, bölge, ülke düzeylerinde ve uluslararası ölçekte zenginler daha da zenginleşirken; yoksullar, daha da yoksullaşmıştır.

1998 yılı BM İnsani Gelişme Raporu'na göre, muazzam bir zenginliğin birkaç elde yoğunlaşması süreci, yaklaşık bir trilyon dolarlık bir servetin yalnızca 225 kişide toplanması noktasına ulaşmıştır.

"Ücret farklılaşması" bir ülkede veya işletmede en düşük ve en yüksek ücret arasındaki farklılaşmayı gösteren ve gelişmişlik ölçütü olarak kullanılan bir ekonomi terimidir.

1997 yılı ILO İstihdam Raporu'na göre, bu farklılaşmadan yalnızca üç Avrupa ülkesi kurtulabilmiştir. İngiltere ve ABD ise, bu açıdan en kötü durumdadır.

Bu duruma gelinmesi için pek çok strateji kullanılmıştır.

Bu stratejilerden biri, tam-istihdam politikalarının uygulamadan kaldırılarak, işsizliğin artırılması ya da çok sayıda düşük ücretli iş yaratılması olmuştur.

En son ILO araştırmasına göre, dünyanın 3 milyara ulaşan işgücünün enaz üçte biri işsizdir veya eksik istihdam edilmiştir.

Resmi veriler enaz 150 milyon kişinin işsiz olduğunu, 850 milyon kişinin de tam zamanlı iş aradığı halde, bulamadığını göstermektedir.Asya'daki finansal kriz de, bu sayıyı enaz 10-15 milyon artıracaktır.

Ancak gelirin yeniden dağılımı sorunu yalnızca işsizlikle açıklanamaz. Tam istihdam politikaları, sosyal güvenlik sistemleri ve eğitimin yaygınlaşması aracılığı ile kazanım elde edilen 1975 öncesi dönemin aksine, düşük ücretlilerin ve yoksulların kaybettiği bir gelir mücadelesi yaşanmıştır. Gelir dağılımı, sıklıkla en bozuk olduğu ülkelerde daha da bozulmuştur.

Mega korporasyonların küresel ekonomisi toplumsal ekonomilerin düşmanıdır ve etkileri bugünden ortaya çıkmaktadır.

Gruplar ve uluslar arasındaki ve bölgelerdeki çatışmalar tırmanmaktadır. Umutsuz insanlar umutsuz girişimler yapmaya hazırdır.

ZENGİN VE YOKSUL ÜLKELER: AYNI DÜNYA EKONOMİSİNDE?

Gelir eşitsizliklerinin artması, zengin ve yoksul ülkeler arasındaki farkın artmasıyla örtüşen küresel bir eğilimdir. Bölgesel olarak, Latin Amerika ve Afrika benzer bir durumu görece en ağır biçimiyle yaşamaktadır. 1980-1990 arasında, serbest piyasayı utangaçça savunanların Latin Amerika'nın mucize ekonomisi olarak andıkları Şili'de, kent yoksullarının oranı %12'den %32'ye, Bolivya'da %15'den %43'e, Arjantin'de %7'den %15'e; yeterli istatistik elde edilemeyen Afrika'da ise, Zambiya'nın kent yoksulla-

rının oranı 20 yılda %26'dan %45'e, Kenya'nınkilerin de, %10'dan %29'a yükselmiştir. Yoksulluğun azaltılmasında. yalnızca Asya'da bazı gelişmeler sağlanmış; ancak, bu gelişmeler de 1997'den sonra tersine dönmüştür.

Küresel olarak, dünya nüfusunun en zengin %20'sinin gelirleri artmış ve son 25 yılda, dünya gelirlerinden aldıkları pay %70'ten %83'e yükselmiştir.

İstatistiklere bakıldığında, zengin ve yoksul ülkeler farklı gezegenlerde yaşıyor gibidir.

Kur oranları ve yerel satınalma gücü uyarlandığında bile, bir İsveç yurttaşının ortalama geliri 25.000 Dolar, bir Honduras yurttaşınınki ise 2.000 Dolardır; yani onikide biridir. Ölçeğin tepesinde yer alan Brunei'de bu gelir 31.000 Dolar, ölçeğin en altındaki Kongo Demokratik Cumhuriyeti'nde ise, 335 Dolardır; yani doksanikide biridir.

Dünyadaki gelir eşitsizliğinin en önemli boyutu belki de, en zengin ile en yoksul arasındaki uçurum değildir; ama, bu açığın giderek büyüyor olmasıdır. 1960'ta dünya nüfusunun en zengin %20'lik bölümü, en yoksul %20'lik bölümünden 30 kat fazla elir elde etmişken, insanlığın geliştiği 30 yıllık dönem sonunda bu oran bugün 2 misli artmış ve 60'a çıkmıştır.

İnsanın diğer varoluş etmenleri de bunlara eklendiğinde, - temiz suya, eğitime, sağlık bakımına ulaşabilirlik - zengin ve yoksul ülkeler arasındaki uçurum öylesine derinleşmiş ve yaşam tarzları öylesine farklılaşmıştır ki, kendilerini farklı gezegenlerde yaşıyormuş gibi hissedebilirler.

ÇEVRE: KÜRESEL EYLEM GEREKSİNİMİ ÖNE ÇIKMIŞTIR

Çevrenin dünyanın tüm yurttaşları için korunması gereken bir "küresel ortak mülk" olması düşüncesinin genel kabul görmesi, korporatif çıkarlarla çatışmaktadır. Pek çok mega korporasyonun örgütlü direnişi nedeniyle etkili uluslararası düzenlemelerin uygulanmasında güçlüklerle karşılaşılmaktadır.

İnsanlığın ve çevrenin korunması amacıyla zararların ve düzenlemelerin belirlenmesi için yapılan araştırmalar sıklıkla uygunsuz ve çelişkilidir. Örneğin, ABD Çevre Koruma Kurumu'na göre, 3000'den çok önemli kimyasaldan yalnızca 300 kadarı ile ilgili temel toksolojik bilgilere ulaşılabilmektedir. ABD bu tür bilgilerin sağlanması konusunda, yine de, en olumlu örnektir.

Üretimin ve ticaretin korunmasını yurttaşların korunmasından daha öncelikli gören yeni liberal politikaların etkisi altında, yasal düzenlemeler gelişmemekte; aksine, gerilemektedir. Örneğin, 1970'lerde asbestin çevresel ve mesleki riskleri konusunda, binlerce bilim adamının katıldığı kapsamlı tartışmalar yapılmıştır. Sonuçta, 1974'te ilk kez asbest kullanımı yasaklanmıştır. Ancak, son dönemde, asbest korporasyonları bu yasağın kaldırılması için Dünya Ticaret Örgütü'nde lobi faaliyeti yürütmeye başlamıştır..

Şimdi, dünyanın bu madde ile bir kez daha kirletilip kirletilmeyeceğine kim karar verecektir? Dünya Ticaret Örgütü'nün bir komisyonu (WTO) tarafından atanan tanınmamış üç bilim adamı bu konuda yeniden değerlendirme yapılmasını önermişlerdir.

Yeni liberal gündemin bir bileşeni olan düzensizleştir-

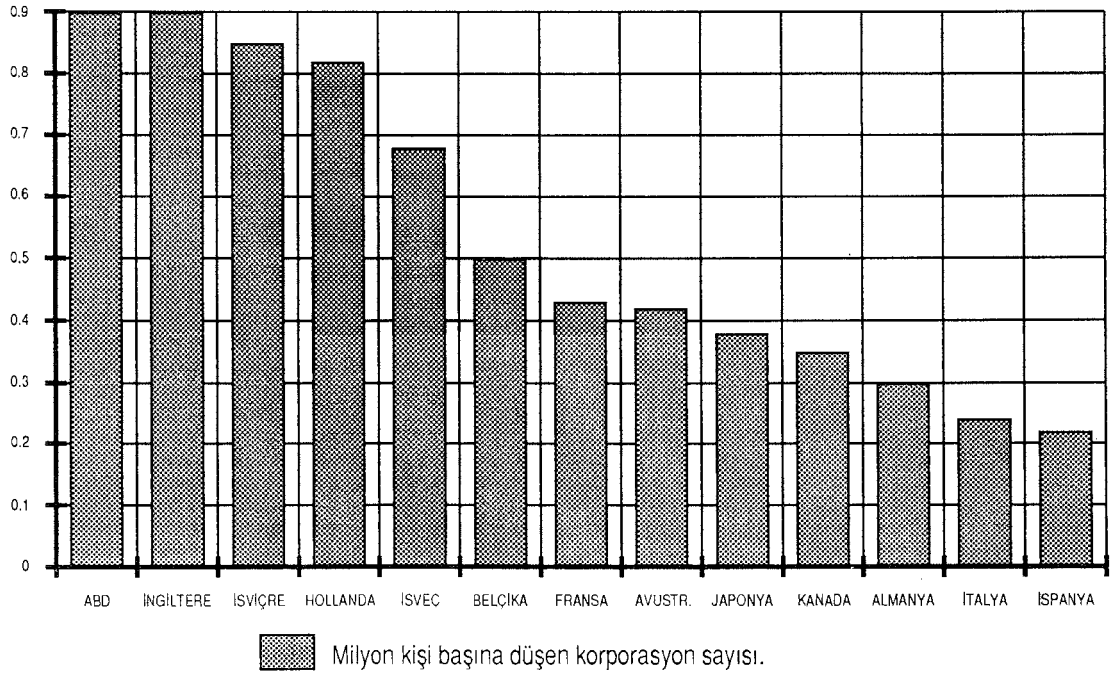

Grafik 6- En büyük 500 korporasyonun ülkeler ve milyon nüfusa göre dağılımı.

me için yapılan baskılar küresel çevre için bir felaket anlamına gelebilir. Bu sorun diğer alanlardan çok daha öncelikli olarak, küresel kamu yararının savunulması ve mega korporasyonların etkinliklerinin küresel olarak düzenlenmesi gerekliliğini öne çıkarmaktadır.

BÖLÜM 5
KÜRESEL YÖNETİŞİM: KÜRESEL KAMUSAL ÇIKAR YOKTUR

"Küresel yönetişim"- dünyada yaşayan 6 milyar insanın nasıl yönetileceği-konusunda pek çok güncel tartışma vardır. İki temel seçenek öngörülebilir.

- **Küresel kaynaklarla zekayı insani koşulları iyileştirmek için birleştirmek–dayanışmanın küreselleştirilmesi; ya da**
- **Bireyleri, grupları, devletleri ve bölgeleri kendi alt gruplarındaki ulaşılabilir zenginliklerden daha büyük bir pay alabilmeleri için birbirlerine karşı rekabete sokmak - küresel açgözlülük.**

REKABETİN KÜRESELLEŞMESİNE KARŞI DAYANIŞMANIN KÜRESELLEŞMESİ

Dayanışmanın küreselleşmesine yönelik bazı olumlu eğilimler vardır. Bu eğilimlerden en etkileyici olanı bilgiye erişimin artması ve iletişimin kolaylaşmasıdır.

İnternetin ve farklı dillerdeki medyanın gelişmesi ve havayolu ulaşımının maliyetinin görece azalması insanları biraraya getirmeye, ortak hedefler yaratmaya, bilgi ve teknoloji değiş tokuşu yapmaya ve demokra-

tik katılıma yardımcı olmaya başlamıştır.

Gereksinimi olan ülkelere modern teknoloji aktarılmasına ve yerel uzmanlık alanlarına ve kaynaklara yatırım yapılmasına olanak sağlarsa, finansın ve üretimin küreselleşmesi gelişmeyi destekleyen olumlu bir unsur olarak değerlendirilebilir. Ancak, rekabetin küreselleşmesini özel çıkarları için destekleyenler bu araçları ve süreçleri kendi amaçları doğrultusunda kullanmaktadır.

Bu tür bir küreselleşme anlayışına göre; piyasa güçleri insanlığın kaderini belirlemelidir; oysa, koruyucu iş yasaları bunu engellemekte, yatırımlar toplumsal ya da insani değerlendirmelerle sınırlanmaktadır. Mega korporasyonların dünyadaki doğrudan yatırımların %95'ini, dünya ticaretinin de en az %70'in denetlediği ve dünya üretiminin yaklaşık yarısının bu korporasyonlarca gerçekleştirildiği göz önünde bulundurulursa, korporatif gücün yeni liberal küreselleşmenin temel gücü olduğu kolayca anlaşılır.

Küreselleşmiş bir rekabet, yurttaşların ve ülkelerin ticaret veya yatırımlar aracılığı ile hangi ülkeleri desteklemek istediklerine ya da insan haklarını ihlal etmekten suçlu bulunmuş bir korporasyona ev sahibi olup olmamaya demokratik bir biçimde karar vermelerine izin vermez.

Küreselleşmiş bir rekabet yatırımların, ticaretin ve gümrüklerin, sosyal adalet çerçevesinde en üst toplumsal ve ekonomik ilerlemeyi sağlamak amacıyla kullanılması gerektiği önermesine de, karşı çıkar.

Küreselleşmiş bir rekabet, dayanışmanın küreselleşmesinin de ölümcül bir düşmanıdır.

DEVLETLER ARASINDAN KORPORASYONLAR ARASINA

Geçmişte yapılan uluslararası işbirliği girişimleri; amacı, her devletin, tüm ulusların uluslararası topluluk normu olarak benimseyeceği bir dizi yasal ve ahlaki sorumluluğa uygun olarak yaşamasını güvence altına almak olan devletlerarası örgütlerin kurulmasıyla, sonuçlanmıştr.

Bu örgütler, herhangi bir ulusun örgütlerinin ve yurttaşlarının, seçilmiş temsilcileri tarafından onaylanmış anlaşmalara, kurallara ve düzenlemelere uyacakları varsayımından güç almıştır. Böylece, üye ülkelerin ILO Sözleşmelerini onaylaması sosyal reformcuların amaçlarına ulaşmalarını sağlarken, Dünya Bankası ve IMF de, dünyanın gelişmesini kendilerini finanse eden üye ülkelerin onayladığı biçimde sağlamaya başlamıştır. Ancak, günümüzün mega korporasyonlar/megabankalar dünyasında güç, devletten özel sektöre geçmiştir. Böylece, uluslararası örgütlerin, doğrudan ya da üye ülkeler aracılığı ile dolaylı olarak kullandıkları lobi oluşturma güçleri, bankaların ve korporasyonların çıkarlarına hizmet etmeye yönlendirilmiştir.

Megakorporasyon merkezleri uluslararasında eşit dağılmamıştır. Yukarıdaki tablo 500 küresel korporasyon merkezinin ülkelere göre dağılımını göstermektedir. Bu dağılımdan, ele alınan küresel ekonomide, ekonomiler arasında çok eşitsiz bir pay dağılımı olduğu anlaşılmaktadır. Ekonomik ölçeklere göre korporasyon sayısı dağılımı ve nüfusun, ihracat, ithalat, istihdam ve dış gelire göre gelir dağılımının önemi

üzerindeki etkileri arasındaki büyük değişkenlik, korporasyonlardaki yüksek ücretli insan sayısıyla ters orantılıdır. Korporatif ve gizil ulusal güç matriksi, etkileştiği unsurların ve konuların önemi anlaşılmadan, küresel yönetişimin kavranmasını olanaksız hale getirmektedir. Sendikaların, yurttaş gruplarının ve diğer toplumsal örgütlenmelerin küresel gündemi dayanışmadan yana etkileme çabalarıyla ilerleme sağlanması isteniyorsa, bu grupların ve örgütlerin göreli gücünün farkında olunmalıdır.

DÜNYA TİCARET ÖRGÜTÜ: KORPORASYONLAR ARASI TARTIŞMANIN ÇÖZÜLMESİ

Ticari tartışmalarda korporasyonlar tümüyle devletin ardına gizlenmiştir. Bu tartışmalar korporasyonların sözcüsü olarak hareket eden ulusal devlet tarafından sonlandırılır. Fotoğraf filmi üreticileri olan Kodak ve Fuji arasındaki, ya da muz korporasyonları olan Chiquita ve Fyffes arasındaki piyasa çatışmaları ABD ile Japonya ya da Avrupa ile ABD arasındaki ticari savaşlar olarak yaşanmıştır. Açık davrandığı nadir anlardan birinde, İngiltere'deki eski Muhafazakar Hükümette bakanlık da yapmış olan ve ünlü bir "serbest ticaretçi" olan, AB Ticaret Komisyonu Üyesi muz tartışması konusunda, "tüm süreç ABD politikalarına ve Chiquita'nın (ABD'nin en büyük muz üreticisi) siyasi partilere para veren bir şirket olması gerçeğine uygun olarak ilerledi...". Devlet temsilcileri ulusal çıkarların savunulmasını amaçlayan bir yarı hukuki süreçten söz etseler de, aslında söz konusu olan küresel korporasyonların piyasa payı idi.

DTÖ başından beri korporasyonların eline geçmiş bir kuruluştur. Görevi, tümüyle korporasyonları ilgilendiren uluslararası yatırım ve patent hakları (TRIPS ve TRIMS) ile ilgili ticari kuralların uygulanmasını sağlayacak önlemler almaktır. Bu bağlaşıklığın amacı korporasyonların patent haklarını çiğneyen ya da korporasyonların istemediği yatırım kurallarını uygulamaya sokan devletleri ticari cezalarla cezalandırabilmektir.

DTÖ'nün amacı, korporasyonların koyduğu kuralları ulusal hükümetlere dayatmaktır. Bu örgüte, piyasa payları konusunda korporasyonlar arasında çıkan tartışmalarda arabulucu olma gücünü sağlayan da, bu niteliğidir.

Uluslararası yatırımların kolaylaştırılması için egemen hükümetler üzerinde bir küresel denetim kurma girişimi, Çok Taraflı Yatırım Anlaşması (MAİ) ile önemli yol almıştır. Doğmakta olan küresel sivil toplumdan yükselen protesto da (temsil edilen emeğin bu bağlaşıklıktaki eksikliği de dikkate alınarak) bu gelişmeya koşut olarak, tam zamanında ortaya çıkmıştır. Ancak, hızla büyüyen sınır ötesi sermaye akışına egemen olacak kurallar üzerinde anlaşılması gerektiğini ileri süren önermeler, denetlenmesi gerekenlerin yatırımcılar değil, alıcı devletler olduğunu göz önünde bulundurmamıştır.

KÜRESEL SOSYAL POLİTİKA ÖRGÜTLERİNİN YENİLGİSİ

Dünyanın toplumsal ekonomi ile ilgili örgütlerinden bazıları, özellikle, küresel sosyal politikanın yönelimini etkilemek amacıyla, kurulmuştur.

Birleşmiş Milletler Örgü-

tü'nün uzman kuruluşları olan Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) (Çalışma ve çalışma ilişkileri), Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) (Gıda ve tarım), Dünya Sağlık Örgütü (WHO) (Sağlık), Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma için İşbirliği Örgütü (UNCTAD) ve Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP), bu örgütlerin başta gelenleridir.

Bu kuruluşların etkililiği korporatif çıkarlara hizmet eden mekanizmalarla sürekli olarak sınırlanmaya çalışılmıştır.

Politika oluşturma kuruluşları olarak taşıdıkları önem, özellikle, bir Birleşmiş Milletler Örgütü olmayan ve korporasyonların gücünün yüksek olduğu ülkelere ucuz borç veren Dünya Bankası tarafından azaltılmıştır.

Dünya Bankası, Uluslararası Para Fonu ile birlikte, fonlarının gereksinimi olan ülkelere ancak, Birleşmiş Milletlerin örgütleri tarafından benimsenen liberal sosyal politikalara karşı çıkmaları koşuluyla verilmesini dayatmıştır.

FAO'nun gıda güvenliği, UNESCO'nun bilgi değiş tokuşunda küresel denge kurulması, ILO'nun istihdam ve çalışma koşulları, gibi toplumsal konuları gündeme getirme çabaları, nakit para akışıyla desteklenen karşıt politikalarla engellenmiştir.

Bu kuruluşlar kaynak sıkıntısı yaratılarak ve farklı baskılar uygulanarak, savunduklarının tam tersi politikalar savunmaya zorlanmıştır: UNESCO'nun girişimleri medya mega korporasyonları tarafından yok edilmiş; FAO Programları, bu kuruluşun etkinliklerine 1970'lerden beri karşı çıkan tarım megakorporasyonları tarafından etkisizleştirilmiş; ilaç sanayii patentli ilaç politikaları ve DSÖ üzerinde muazzam bir baskı oluşturmuş; ILO'nun istihdam programı, önceki Genel Müdürün IMF'nin "yapısal uyarlanma" paketini örgütün 10 yıllık politika yönergesi olarak kabul ettiğini açıklamasıyla, işgücü piyasası, küçük ölçekli işletmeler ve esnekleştirme ile ilgili politika arayışına savrulmuştur.

Birleşmiş Milletlerin Uluslararası Toplumsal ve Ekonomik İşler Bölümü, gerekçeleri oluşturularak kapatılmış; Ulusötesi Korporasyonlar Bölümü ise, mega korporasyonların hoşlanmadığı bilgiler ürettiği için dağıtılmıştır. Birleşmiş Milletler aşırı harcama yapmakla suçlanmış ve güçlü ülkeler etkili reformlar yapılmasını isteyerek, aidat ödemeyi reddetmiştir.

BM Bütçesi, uzmanlık kuruluşlarının bütçeleri de içinde olmak üzere, yıllardan beri ilk kez, barışın korunması ile ilgili görevler için ayrı bütçe oluşturulması koşuluyla, 7 Milyar Dolar olarak sınırlanmıştır. Bu tutar, ancak, İsveç gibi küçük bir ülkenin savunma harcamaları ya da en yeni petrol mega korporasyonlarının yıllık gelirinin yirmialtıda biri kadardır. Küresel ve korporatif tanımıyla, BM, bütçesi miniciktir.

Bu kuruluşlar etksizleştirilmiş olsa bile, bugüne kadar doğrudan denetim altına girmemişti.

Ancak, kaynak yetersizliğine düşmesi, BM sistemini, mega korporasyonların sürekli ve etkili bir biçimde sızmasına uygun hale getirmiştir.

Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'nin bağış karşılığında korporasyonlara doğrudan BM sistemine girme olanağı sunma girişimi, pek çok gözlemcinin ilgisini çekmiştir.

	1980	1987	1997
Toplam borç	573	1.29	2.171
Faizler	48	85	128

Grafik 7- Üçüncü Dünyanın Borcu (Milyar Dolar)
Kaynak: BM Dünya Ekonomik Araştırması, 1998

5 Temel Ülke	Nüfus 1996 (Milyon)	Yönetim Kurulundaki Oy Yüzdesi
ABD	269	17.8
Japonya	125	5.4
Almanya	82	5.4
Fransa	58	4.9
İngiltere	58	4.9
5 Ülke Toplamı	592	38.4
Dünyanın Geri Kalan Toplamı	6 Milyar	61.6

Grafik 8- IMF ve Dünya Bankası Yönetimi (İkisinin benzer oylama sistemi vardır)
(Oy Oranı 6'ya 1; 5 büyük ülkede yurtaş başına 6, dünyanın geri kalanında ise yurttaş başına 1.)

Şimdi, BM Kalkınma Programı korporasyonların "yoksulluğu hafifletme programlarına" doğrudan katılma olanağı sağlamıştır.

Bir korporasyon, 50.000 dolar gibi küçük bir bedel karşılığında, BM sistemi içinde, kamuoyunda "korporasyon imgesi" oluşturmakta da kullanabileceği, özel bir konum elde edebilmektedir.

ICEM işkolları arasında Bireşmiş Milletler Kalkınma Programı ile ortak program sözleşmesi imzalayan korporasyonlar; Rio Tinto, Owens Corning, Novartis, Dow Chemical, BP/AMOCO, Royal Dutch Shell ve Pfizer'dir.

KÜRESEL YÖNETİŞİM ÖRGÜTLERİNİ KİM DENETLİYOR?

Egemen küresel ekonomi kültürünün desteklenmesinde temel rol üstlenmiş iki örgüt, Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu'dur. İkisi de, devletlerarası örgütler olarak 1940'larda kurulmuştur. Her iki örgüt de, daha başında, kesinlikle demokratik olmayan örgütler olarak yapılandırılmıştır. Ancak, herşeyin ötesinde, bu örgütler egemen ulusların ekonomik, toplumsal, siyasi yaşamlarına karışılmasının uluslarası ölçekte yasaklanmış olması geleneğinin sürdürülüp sürdürüdiğinin denetlenmesini BM Sisteminin kuruluşlarıyla paylaşmaya başlamıştır.

IMF'yi yaratanlar, Örgüt'ün 30 yıl içinde, ekonomisini yeniden örgütlemesini istemek, ücret konusundaki yükümlülüğünü yerine getirmesi için uyarmak (en son Kenya'da yaptıkları gibi), yoksullara yardım etmesini yasaklamak ya da toprak reformunu nasıl gerçekleştireceği konusunda eğitmek üzere, 80'den çok ülkeye görevli gönderecek kadar gelişeceğini, asla hayal edemezlerdi. IMF'nin sahip olduğu güç, yalnızca, küresel ekonominin çıkarlarını savunmayı başarabileceğini göstermiş olmasından, kaynaklanmaktadır.

Bu güce, artan sayıda ülkenin, savurganlığın egemen olduğu 1970'lerde aldıkları muazzam borçları geri ödeyemeyeceğinin anlaşılmasından sonra ortaya çıkan borç toplama görevinin sağladığı güç de, eklenmiştir. Yoksul ülkelerin bankalara ve varsıl ülkelerin hükümetlerine olan borçları sürekli artmış ve bugün 1,2 Trilyon Dolara ulaşmıştır. Bu borcun yalnızca faiz bedeli, 1997'de, 125 Milyar dolardır. Bu bedel kalkınma yardımları toplamının iki katıdır.

Yapısal uyarlanma politikalarının amacı, hedef ülkenin borç faizlerini ödemekte daha verimli hale getirilmesidir. Ama, zayıf Afrika ekonomilerinden bazıları, borçlarını ödeyemeyecek durumdadır; oysa, bu borçların ve faizlerinin toplam tutarı, dünyadaki borçların ve faizlerinin tutarının yalnızca %5'idir. En güç durumda olan ülkeler ise, Latin Amerika Ülkeleridir ve bu ülke halkları da bu nedenle en çok ezilen halklardır. Dünya Bankası'nın medyaya çok yansıyan son "girişimi", en borçlu ülkelere yardım başlatmak olmuştur. Bu yardım, aslında, borçlarını asla ödeyemeyecek durumda olan ülkelere yöneliktir ve tutarı yalnızca 10 milyar dolardır; yani, dünyanın toplam borç yükünün ancak 120'de biridir.

IMF'nin Güney Doğu Asya ve Rusya'daki yeni politikalarının amacı da, bu ülkelerin ihracat gelirlerinin %30'unu borç ödemelerine ayırmalarını sağlayarak; bu ülkeleri, sanayi ve bankacılık sektörlerine yeterli kaynak ayıramayan Latin Amerika ekonomilerine benzetmektir. IMF'nin ve Dünya Bankası'nın etkinliklerinin doğası, sonunda, bu küresel yönetişim örgütlerinin kimin çıkarlarını savunduğunun sorgulanmaya başlamasına, yol açmıştır. Bu örgütlerin eylemlerinin uzun erimli sonuçları, kesinlikle üye ülkelerin çıkarına değildir. IMF, ABD ve Avrupa bankalarının zararlarını vergi ödeyenlere yükleyerek, güvence altına almıştır (Meksika, Tayland ve Endonezya). IMF mega korporasyonların esnek işgücü piyasası istemini (ülkelere ücret maliyetlerinin düşürülmesini dayatarak) yerine getirmiştir. Uluslararası bankaların Meksika, Kore ve Japonya'nın ulusal finans sektörlerine ayrıcalıklı olarak girmeleri için kampanya yürütmüştür. Borçlarını hammadde ihracı ile karşılamaya çalışan ülkelerin ulusal programlarının iptal edilmesini sağlamıştır.

Gerçekten, IMF politikaları mega bankalarla korporasyonların dayanışmasını sağlayan bir açık çek özelliği taşımaktadır.

Kamuoyunda, büyük işlev görüyor gibi algılanıyorsa da, Dünya Bankası "yardımları", aslında, Güneyin yoksul ülkelerine yönelik toplam finans akışının %10'undan azdır. IMF düşük faizli borçlar için her yıl 25 milyar dolardan az para harcamaktadır. Oysa, son yılllarda mega korporasyonlara yaptığı yıllık doğrudan yatırım 85 milyar dolara, mega bankalardan aldığı yıllık borç 92 milyar dolara ve hisse senedi alımları için harcadığı para da, 31 milyar dolara yükselmiştir.

Dünya Bankasının temel amaçlarından biri de, IMF'nin yapısal uyarlanma programlarına ve mega korporasyonlara hizmet etmektir. Kitle iletişiminden farklı olarak, yayınları ilgili topluluğa, akademisyenlere ve 50 milyar yardım alan sanayilerin işçilerine yöneliktir. Kendi söylemini kullanarak iletiği mesaj çok "ustaca

kurgulanmıştır"; çünkü, dünya yurttaşlarının gereksindiği gerçek sosyal politika konularından uzaktır. En son mesajında, reformu ve gerçek bir değişim için umutların artmasına yol açan son yanılgıların tartışılması gerektiğini savunmuştur. Oysa, bu nitelikteki gerçek bir değişim, ancak küresel örgütler dönüştürüldüğünde ve seçmenler anlamlı bir toplumsal katılım ortamında, özel çıkarlara değil, kamu çıkarlarına hizmet edecek politikalar yaratılmasında söz sahibi olduklarında, gerçekleşecektir.

KISIM 2
KÜRESEL SENDİKACILIK: YENİ DAYANIŞMA BİÇİMLERİNE ANGAJE OLMAK

BÖLÜM 1
ICEM'İN YANITI KÜRESEL SENDİKACILIK

GİRİŞ: SENDİKALAR ÜZERİNDEKİ DOĞRUDAN ETKİ

Rekabetin küreselleşmesinin sonuçları – işsizlik artışı, gelir dağılımının bozulması, sosyal güvencesizlik ve daha sömürgen çalışma sistemleri- işçilere ve sendikalarına ağır bir darbe vurmuştur.

Ama, sendikaların dayandığı ortak eylem düşüncesine yönelen doğrudan saldırı daha da ağır bir darbe oluşturmuştur.

İş dünyasının ve onun emrinde olan medyanın yoğun lobi çalışması yürüttüğü bir ortamda, hemen her hükümet, son yirmi yılda, sendikal hakları ve etkinlikleri sınırlayan yasal düzenlemeleri yürürlüğe sokmuştur. Sendikalar ya da işyerleri arasındaki dayanışma yasa dışı ilan edilirken, yatırım ortaklıkları, karşılıklı lisans anlaşmaları ve piyasa paylaşımı yasal koruma altında gelişimini sürdürmüştür. Sendikal örgütlenme yasal engellemelerle karşılaşırken, işletmeler işçileri bireysel sözleşmeyi kabul etmeye zorlamakta ya da işten atmakta özgür bırakılmıştır.

İşin, enformel sektör ve alt işveren işçileri aracılığı ile "üretim zincirlerine" ayrılması, aynı korporasyonun işçileri için tek bir toplu sözleşme bağıtlanmasını güçleştirmiştir.

Üretimin küresel ölçeğe yayılması, önceki toplu pazarlıklarla getirilen düzenlemeleri geçersizleştirmiş, dayanışmayı çökertmiştir.

Ulusal ya da sektörel merkezi pazarlık örüntülerinin işletme ve hatta işyeri düzeyine indirgenmesi, ortak eylemin gücünü her aşamada yok etmiştir.

En büyük korporasyonlardaki birleşmeleri ve satın almalarının sürmesi yerel yöneticilerin sıklıkla çok farklı bir ülkedeki sahiplerden emir alacağı anlamına gelmektedir. Atölye ölçeğine ve bölgesel ve ulusal düzeylere dayanan geleneksel sendikal yapılanmalar olası çözümlerin pazarlığını olmayan sahiplerle yürütmek konususnda donanımsızdır.Bu etmen de, sendikanın pazarlık gücünü azaltmıştır.

Bu arada, tüm bu baskılar sonucunda, sendikaların üye sayıları özellikle sendikal gücün kalesi olan gelişmiş ekonomilerde azalmıştır. Böylece, yeniden yapılanmanın başlatılacağı örgütlü gücün tabanı, tehlikeli bir biçimde daralmıştır. Ama, sendikaların işgücünün örgütlenmesine öncelik verdiği bazı ülkelerde, üye sayısındaki azalmanın durduğunu gösteren sevindirici beliritiler de ortaya çıkmaya

başlamıştır. Ancak, sendikaların küresel ekonomide varlıklarını sürdürebilmesi için modern çokuluslu korporasyonları kapana kıstırıp, onların yönetim merkezlerine kadar ulaşacak yeni bir küresel sendikacılığı yapılandırmaları gerektiği de çok açıktır.

YENİ STRATEJİLER: KÜRESEL ÇALIŞMA İLİŞKİSİNİN İNŞAASI

a) Angaje olma

Uluslararası sendikal konfederasyonlar yıllardır küresel korporasyonların büyümesini izlemekle yetinmiştir. Bu konfederasyonların bazıları üye sendikalar arasında bu güce karşı çıkacak yapılanmalar oluşturmaya çalışmıştır. Oysa, sendikaların sıradan üyelerinin küresel ölçekte büyüyen korporasyonların işçileri olması; buna karşılık, aynı işçilerin ulusal önderlerinin bu gelişmeye karşı uygun bir yanıt verilmesini istemeleri, ironik bir gelişme oluşturmaktadır.

Küresel medya, dünyanın bir ucundaki olayların, dünyanın diğer ucundaki çıktıları etkilemesini sağlayacak bir yol önermektedir. Küresel iletişim aynı uluslararası şirketin farklı işletmeleri arasındaki ürün akışının eşgüdümüne yardımcı olmaktadır. Aynı teknoloji işçilerin internet aracılığı ile gerçekleri daha kolay öğrenmelerini sağlarken, dünyanın diğer yanındaki işçilerle ilişki kurmalarını da kolaylaştırmaktadır.

Küresel sendikal yanıt oluşturulmasında ilk aşama, her sektörde mega korpoprasyonlarda çalışan örgütlü işçiler arasındaki ağı günümüz koşullarına uyarlamaktır.

Üyeler genel araştırmaların, politika belgelerinin ve elinizdekine benzer kaynak belgelerin yanı sıra, kendi sektörleri ve işletmeleriyle ilgili olan ve kendilerini doğrudan etkileyen stratejilerle de ilgilenmektedir. İşletmenin yatırım planlarının iş üzerindeki etkileri ya da diğer işçilerin yeni çalışma ve ücret sistemleri ile ilgili deneyimleri konularındaki güncel haberler, yerel pazarlıklarda uygulamaya dönük destek sağlayacak kaynaklardır.

Bu nedenle ICEM aynı sektördeki üye sendikalar ve bu sendikaların aynı işletmedeki üyeleri arasında iletişim ağı oluşturmaya yoğunlaşmıştır.

Stratejik bilgilerin düzenli değiş tokuşu önceden birbirinden kopuk olan işçi grupları arasındaki bağları güçlendirirken, farklı sendikal yöntemlerin ve geleneklerin öğrenilmesini de sağlayacaktır. Her gruba pazarlıklara çok daha geniş bir zeminde hazırlanmasında ve şirket ölçeğinde dayanışma örgütlemesinde yardımcı olacaktır.

Böylece, uluslararası örgüt bir sorun ortaya çıktığında, iletişim ağı sayesinde merkezi yönetim ile birlikte ve üyelerinin çıkarları için doğrudan müdahale etmeye hazır olacaktır. İşverenlerle dünya ölçeğinde üyeleriyle birlikte davranabilen bir uluslararası sendikal örgüt aracılığı ile doğrudan angajmana girilmesi, küresel korporasyonlarla yapılan pazarlığın doğasını değiştirebilir. Yönetim artık işçilerin yalıtlanmış ulusal gruplar olarak değil, şirketin küresel girişimlerinin gerçek anlamını kavramış işçiler olarak davranacaklarını bilerek davranmak zorunda kalır.

ICEM daha şimdiden, şirketler merkezi yönetimiyle ortak angajmanlara girmenin, sendikanın pazarlık gücünü artırdığını gösteren

bazı örnek deneyimler yaşamıştır.

Amerika Birleşik Çelik İşçileri Sendikası (USWA) ve ICEM Kauçuk Sanayii Bölümü Başkanı George Becker Bridgestone/Firestone tartışmasında yürütülen başarılı ortak uluslararası çalışma denemesinden sonuç alınmasına dayanarak, 1999'da, Goodyear grubunda da bir ağ oluşturulması için girişim başlatmıştır. Bu ağın öncelikli görevi, gerektiğinde korporasyonla en üst düzeyde pazarlık yürütebilecek özel bir "angajman timi" oluşturmaktır. Bu örüntü diğer ICEM ağlarına da uyarlanacaktır.

Bu girişimler Avrupadaki üye sendikaların yasal olarak kurulmuş bulunan Avrupa Çalışma Konseyleri (AÇK) içinde yürüttükleri çalışma ile eşgüdümlü olmalıdır. Burada başarılması gereken şey, AÇK'lerindeki sendikal örgütlülüğün ulusal, bölgesel ve küresel ölçekler gibi farklı işlem düzeyleri arasında geçişi sağlayacak bir strateji geliştirilmesi için etkili olunabilecek bir düzeye taşınmasıdır.

b) Temas Koridorları

Sendikanın görüşmelerde yetkili taraf olarak tanınması, ulusal düzeydeki çalışma ilişkileriyle ilgili sorunlar için kurulan temaslarda olduğu gibi, küresel sorunlarla ilgili sorunlar için kurulan temaslarda da bir engeldir. Sıcak savaşın sonlanması ve eski sendikal rekabetin başarısızlığa uğramasıyla birlikte, ICEM'in üyelik politikası temel işkollarında temsil gücü en yüksek olan sendikanın kapsanması doğrultusunda gelişmiştir (Çin dışında). Sonuç olarak, ICEM kendi sektörlerindeki belli başlı korporasyonlarda çalışmakta olan örgütlü işçilerden oluşan etkileyici bir güç oluşturmuştur.

Son on yılda, sendikaların üye sayısı azalmış olsa da, küresel ölçekte tek sendikada birleşilmesi yönetim algısını etkilemiştir.

ICEM ağında güçsüz olsa bile tek bir sendika bile, yalnız değildir. Grup sorunlarını bir bütün olarak birlikte çözer. Şirket merkezindeki yönetim gücü ne olursa olsun yalnızca güçlü ulusal sendika ile değil, küresel işlemlerinde karşılaştığı tüm sendikaların ortak savaşım etkinliği ile başa çıkmak zorunda kalacağının öğrenmelidir.

ICEM'in örgütlü olduğu sanayi işkollarındaki pek çok korporasyon, modern çalışma ilişkilerinin küresel nitelikte olduğunu daha şimdiden öğrenmiştir. Bildiğiniz "İnsan Kaynakları" yöneticisi statüsü son zamanlarda "Küresel Personel İlişkileri" yöneticisi olarak değiştirilmiştir. ICEM'in çalışmakta olan işçilerinin büyük çoğunluğunu temsil eden tutarlı bir bir küresel güç olarak ortaya çıkması, bazı işletmeleri sonraki mantıklı aşamaya geçmek için yüreklendirmiştir. Küresel korporasyonların küresel sendikalara ihtiyacı vardır.

Bir dizi sorun ile ilgili ilk angajmanlardan sonra, bazı küresel şirketlerin merkezi yönetimleriyle "temas koridorlarının" önü açılmıştır. Özünde küresel nitelikli olan (örneğin, dünya ölçeğindeki birleşmeler ve satın almalar ya da çevresel zararlar) ya da merkezi yönetime zarar verme potansiyeli taşıyan sorunlar (örneğin, yerel alt işverenlerin korporatif imgeye zarar veren yasa dışı ya da nefret uyandırıcı işlemleri) bu kanallar aracılığı ile tartışılması, açıklığa kavuşturulması ve görüşme konusu haline getirilmesi için ICEM'in angajman timlerine aktarılabilir.

Bu ilişkiler belli başlı üye sendikaların şirketle varolan temasları üzerine inşa edilir; ama, bu temaslar bu sendikaların bir araya gelmesiyle oluşturulan "küresel angajman timleri" aracılığı ile sürdürülür. Tartışmalar derinleştikçe, Shell International, BP/Amoco ve hatta Rio Tinto bu tür temas koridorlarının varlığının ne kadar önemli olduğunu görmüştür.

ICEM ile Uluslararası Kimya İşverenleri Sendikası (ICCA) arasında umut verici bir ilişki kurulmuştur. Bir dizi enformel temas toplantısı sonucunda, ICCA uluslararası yürütme komitesine bir davet yapılması kararlaştırılmıştır. ILO sektörleri konusundaki ilgili bu toplantılardan ve işbirliğinden sonra, kimya sanayiinde "Sorumlu İşletme" kavramı ile ilgili olan kamu girişimlerine, standart belirlenmesi ve eğitim konusunda bir ortak yaklaşım benimsenmesi için omuz vermek üzere bir ICEM/ICCA çalışma grubu oluşturulması kararlaştırılmıştır.

c) Küresel Sözleşmeler

Bu yazı hazırlanırken, ICEM yalnızca tek bir çokuluslu petrol ve gaz grubu ile, Statoil ile, tümüyle küresel nitelikli bir toplusözleşme imzalamıştı.

Bununla birlikte, diğer birkaç şirketle görüşmeler sürmektedir ve yakın gelecekte aynı nitelikte bazı sözleşmelerin imzalanacağı düşünülmektedir. Klorin üreticisi olan bir grup ile de, bu sektörde sendikal örgütlenme konusundaki tutumu ile ilgili bir kısmi sözleşme imzalanmıştır.

Bir uluslararası kardeş kuruluş olan IUF de (Uluslararası Gıda ve Tarım İşçileri Federasyonu) iki küresel işveren kuruluşu ile üyeleri adına anlaşma imzalamıştır. IFBWW (Uluslararası İnşaat ve Ağaç İşçileri Federasyonu) ve IMF'de (Uluslararası Metal İşçileri Federasyonu) bu doğrultuda ilerleme sağlamıştır. Küresel sözleşmelerin sendikaların mega korporasyonlarla ilişkilerinde güncelleşen bir gerçeklik olduğu açıktır.

Bu sözleşmelerin amacı ulusal toplu sözleşmeleri geçersizleştirmek ya da onların yerine geçmek değildir.

Ancak, bu sözleşmeler ICEM'in ulusal ölçekte örgütlenmiş üyelerinin örgütlenme ve çalışma koşullarını iyileştirme çabalarını yaygınlaştırıp, güçlendirebilir. Hareket noktası, şirket sözleşmelerini ILO'nun: örgütlenme ve toplu pazarlık, çocuk emeği, kölelik ve zorla çalıştırma, istihdamda fırsat ve muamele eşitliği, eşit işe eşit ücret ile ilgili temel çalışma sözleşmelerine uygunlaştırılmasıdır.

Statoil sözleşmesinde şirket "işçilerin sendikalılaştırılması çabalarını engellememeyi" benimseyerek, ILO sözleşmesine uygun bir adım atmıştır.

Pek çok ülkede, tarafsızlık ilkesi güvence altına alınmakla birlikte, ABD gibi yasanın yönetime işçilerin sendikal örgütleme girişimlerine karşı engeleyici devrenişlarla karşı koyma hakkı tanıdığı ülelerin bu konuda yardıma ihtiyacı olduğu açıktır.

Bu tür sözleşmeleri imzalayan şirketlerin, bu sözleşmelerde yer alan ilkeleri yerel yasalar böylesi kesin standartlara uyulmasını gerektirmese bile, küresel ölçekteki tüm faaliyetlerinde uygulayacağı umulmaktadır.

Sözleşmenin gücü şirketin tüm dünyadaki işletmelerinde örgütlenmiş ICEM üyesi sendikaların, sözleşmenin uygulanmasını de-

netleme ve uygunsuzlukları düzeltme becerilerine bağlıdır.

Bu, elbette, şirketteki sendika üyelerinin sözleşme ve sözleşmenin nasıl uygulatılacağı konusunda eğitilmelerini gerektirir.

Statoil sözleşmesi, sağlık, güvenlik ve çevre standartları konusunda, korporasyonda "en iyi uygulamanın" gerçekleştirilmesi için ortak eğitim yapılmasını benimseyen özgün bir söyleme sahiptir. Her ICEM üyesi ya da "sözleşme timi" bu konuda yaptırım uygulayabilir. Ayrıca, gelişmeleri denetlemek ve şirketin endüstriyel ve mali performansını tartışmak üzere her yıl, bir genel değerlendirme toplantısı da, düzenlenecektir.

Sendikal katılım, şirketin küresel yayılmasından sonra küresel ölçekteki faaliyetlerini azaltmasının önlenmesine de katkıda bulunacaktır. Korporasyon yönetimi işçilerinin küresel ölçekteki ilişkileri için yalnızca istikrarlı bir çerçeve değil, ilişkilerde sorun çıkması durumunda bir erken uyarı sistemi de elde edecek; ayrıca, etik performansına bir kamusal onay da sağlayacaktır.

BÖLÜM 2
YENİ DAYANIŞMA ALANLARI VE ORTAK AMAÇLAR

KAMUSAL ALANDAKİ KAMPANYALAR

New York Hisse Senedi Borsası'nın Fortune dergisinin "En büyük 500 Korporasyon" listesinde yer alan şirketlerin performansı konusunda yaptığı son araştırmada, şirketlerin kamuoyundaki imajının hisse senedi değerlerini %30 oranında belirlediğini göstermiştir. Bu imajı belirleyen temel etmenler şirketin çevre, insan hakları ve tüketici hakları ile ilgili göstergeleridir.

Yukarıda belitilen şirket içi kar paylaşımı ve yönetim giderleri ile ilişkilendirildiğinde, etik konulara, yalnızca ahlaki nedenlerle değil; bu konular çok uluslu şirket yöneticilerinin çıkarlarını ilgilendirdiği için, önem verildiği anlaşılacaktır. İş dünyasının ve altyapısının imajı kalitenin önüne koyduğu gözardı edilmez ise, bu gelişme iş dünyasının etkinliklerinde sosyal boyutu göz ardı etmek isteyen unsurlarına karşı, ek baskı oluşturacaktır.

Mega korporasyonlar sorun özelinde birleşmiş çok sayıda yurttaş grubunun artan baskısı altındadır. Yeşil Barış, Uluslararası Af Örgütü, Üçüncü Dünya Ağı, kadın grupları, tüketici birlikleri ve diğer pek çok örgütlenme, küresel korporasyonları çevreleyen bir küresel sivil toplum oluşturmuştur.

Bu grupların yer aldığı alanın büyük bölümü, özgün sendikal felsefenin eylem alanıdır. Bu grupların "uzmanlaşmaları", bir ölçüde de, sendikaların kendilerini işyerleriyle ve aş ve iş sorunlarıyla sınırlamalarının ve çok sayıda toplumsal sorunun çözümünü başkalarına bırakmalarının, bir yansımasıdır. Bütünlüğün bu yolla parçalanması, direnişin de parçalanmasına ve farklı grupların karşı karşıya gelmesine yol açtığı için, eleştirilmiştir.

Hükümet dışı kuruluşlar dayanışma ve temel sorunlarda biraraya gelme gerekliliğini öğrenmeye başlamıştır.

Geniş bir toplumsal yelpazeye yayılmış farklı grupların, en azından ilk aşamada, küreselleşme gündemine uygun bir içeriğe sahip olan Çok Taraflı Yatırım

Anlaşmasına (MAİ) karşı başlattıkları saldırı, bunun yaşanmakta olan en çarpıcı örneğidir.

Uluslararası sendikal hareket, ezici bir çoğunluk ile, bu bağlaşıklığın dışında kalmış ve bu Anlaşmaya karşı çıkmak yerine, sözleşmeye emeği koruyacak bir dizi hüküm koyulmasıyla yetinen, ayrılıkçı bir karar vermiştir.

Bu tartışmanın Dünya Ticaret Örgütü'nde yeniden elealınacağı kesin gibi görünmektedir. Bu süreç, bu kez sendikaları da kapsayacak çok daha güçlü bir sivil bağlaşıklık oluşturulması için, ikinci bir fırsat yaratacaktır.

Ulusal hükümetlerin çoğunluğu, her ölçekteki uluslararası yatırımcının yanıt beklediğinin farkındadır. Yeniden karşılaşacağımız ve küresel sivil toplumu sahneye çıkaracak sorun, mega korporasyonlarla yeni liberal politikacılar arasındaki koalisyonun, ekonomilerini yabancı yatırımcıların istikrarsızlaştırmasına karşı koruyan yasal düzenlemeleri uygulayan ya da bu tür düzenlemeler getiren hükümetleri, ticari önlemlerle ve benzeri uygulamalarla cezalandırmakta, olmalarıdır.

KÜRESEL YÖNETİŞİM REFORMU

Gelişmekte olan ülkelerin onlarca yıldır süregelen ve giderek artan borçları ve IMF'nin ve Dünya Bankası'nın "yapısal uyarlanma programları" karşısında suskunluğunu sürdüren pek çok siyasetçi, sonunda, dünya ekonomisinin "finansal mimarisinin" derinlemesine incelenmesi çağrısı yapmaya başlamışlardır. Hangi gerekçeyle yapılmış olursa olsun, bu çağrılarda iletilen mesaj açıktır: " İşler yolunda değildir. Değişiklik yapılmalıdır".

Önceki tartışmaların da gösterdiği gibi, eski sistemin işçilerin yararına olmadığı kesindir. Yapısal uyarlanma programları sermayenin dünya ölçeğinde serbest dolaşımının koşullarını hazırlamıştır. Bu programlar borçlu ülkeleri uzun erimde uluslararası finans topluluğuna aldıkları borçların faizlerini ödeyecek artıkları sağlayacakları bir biçimde, yeniden yapılandırmayı öngörmektedir. Bu programlar bu ülkelerdeki nüfusun sosyal korumasını geliştirmemiş, aksine gerçek anlamda kötüleştirmiştir.

Uluslararası Özgür İşçi Sendikaları Konfederasyonu (ICFTU) örgütlüğü içinde davranan uluslararası sendikal hareket küresel yönetişim politikalarında reform yapılması için kampanya başlatmıştır. Bu amaçla yapılan çağrılar genel olarak küresel ekonomi yönetiminin varolan örgütlenmesine ve yapılanmasına odaklanmıştır. Bu protestoların bazı etkileri olmuştur. Son günlerde, bazı kuruluşlar en azından ekonomik reçetelerinin ağır toplumsal sonuçları olduğunu kabul etmek zorunda kalmıştır. Ama daha esaslı değişiklik istemleri ulusal ve uluslararası emek hareketleri tarafından dile getirilmiş ve bu istemler giderek artan sayıda siyasetçiye özellikle savaş sonrasında imzalanan Bretton Woods Anlaşması uyarınca kurulan hükümetler arası kuruluşlarda tam bir yapısal reform yapılması çağrısı yapmaları için güç vermiştir.

Hem hükümetlerarası finans kuruluşlarında, hem de küresel korporasyonlarda daha fazla şeffaflık ve demokrasi istemi, artan bir kararlılıkla, dile getirilmektedir. ICEM yapısal uyarlanma politikalarının toplumsal sorumsuzluğu karşı-

sında gelişen direnişin bir parçası olmuştur. ICEM yasal ve kurumsal değişim temelinde ilerleyen gelişme süreci üzerindeki demokratik, toplumsal denetimin artırılması için açık bir çağrı yapmıştır. Çok taraflı yardım kuruluşlarında esaslı bir reform yapılması ve bu kuruluşların amaçlarının toplumsallaştırılması için yapılan çağrıları da desteklemiştir. Politikalarının ve programlarının ICEM üyelerinin çıkarlarını etkilediği her yarde, ICEM, bu kuruluşları, sürdürülebilir toplumsal çıktılara yönlendirmeye çalışmıştır.

ICEM uluslararası emek hareketinin aşağıdaki çağrılarını da desteklemektedir:

- **Acil ekonomik ve sosyal sorunların çözümü için demokratik katılımı ve eşgüdümü küresel ölçekte artırmaları için hükümetlere baskı uygulanması;**
- **Spekülatif finans akışı üzerinde çok taraflı denetim uygulanması;**
- **Vergilendirmenin, hem pahallı ve üretken yatırımlar yapmaları için korporasyonları hedef alan; hem de korporasyonlar arasındaki spekülatif eylemleri önlenmek için, bu eylemlere karşı bir araç olarak kullanılması;**
- **Uluslararası kuruluşlar (IMF/Dünya Bankası/Dünya Ticaret Örgütü/WİPO gibi) tarafından önerilen ulusal ekonomik programların ve uluslararası düzenlemelerin, istihdamın yerel yönetimlerin ve şirketlerin girişimleriyle artırılabileceği bir biçimde tasarlanmasında ısrarlı olunması;**
- **Uygun olan tüm uluslararası sözleşmelerde, asgari çalışma standartlarına uyulmasına ve bunun izlenmesine olanak verecek bir mekanizma oluşturulmasının sağlanması.**

KORPORATİF YÖNETİŞİM REFORMU

Korporasyonların toplumla yeniden bütünleşmesinde örgütlü emek doğrudan ve önemli rol oynayacaktır. Şirketleri denetleyenler son onyıllarda üretim sürecinden giderek uzaklaşmışlardır. Güç, girişimcilerden, sanayicilerden ve buluş sahibi olanlardan, fabrikalarda tükenmekte olan işçilerin hiç tanımadıkları halde yönetildikleri bankalara, finansörlere ve yöneticilere geçmiştir.

Mega korporasyonların uluslararası kuruluşlar aracılığı ile küresel ölçekte denetlenmesi için ısrarlı olunurken, korporasyonun nasıl yönetildiğinin de gözden kaçırılmaması gerekmektedir.

En genel toplumsal çıkar, genellikle, uzun erimli bir bakış açısıyla verilmiş yatırım kararları sayesinde ve köken olarak toplumu ve ülkesiyle sıkı bağları olan yatırımcılar tarafından sağlanır. Dış kaynaklı yatırımlara da, toplumun uzun erimli çıkarlarına uygun hale getirilmeleri için, koşullar getirilmelidir.

Küreselleşmenin yol açtığı tehlike öncelikle istikrarsız ve kalıcı olmayan ve ülkeye olan bağlılığı kendi yarar ölçütleriyle sınırlı olan sermayeyi destekleme eğiliminden kaynaklanmaktadır.

Yatırımın kaynaklarına sadık kalmasını sağlamanın en iyi yolu, şirket ile işçiler, işçilere yatırım yapmış topluluk ve işgücünün yeniden üretilmesini sağlayan kentsel altyapı arasında güçlü bir çıkar ilişkisi kurulması-

dır. Şirket içinde yeni bir güç ilişkisi kurulması gerekmektedir. İşletmede çalışan işçilere ve içinde faaliyet gösterdikleri topluluğa, yasal mülkiyet hakları ile güçlendirilmiş gerçek bir karar alma gücü verilmelidir.

Bugün böylesi yasaları olan ülkelerin göstergeleri diğerlerinden daha iyidir. Bununla birlikte, ulusal düzeyde, tarihsel süreçte kazanılmış olan; ama bugün küreselleşmenin ağır baskısıyla karşılaşan bu yasaların ve üstünlüklerin, güçlü bir biçimde savunulması gerekmektedir. Doğrudan yatırımların sanayileşmiş ekonomilerdeki payı 1998'de sınır ötesi birleşmeler ve satın almalarla yaklaşık %70 artmıştır. Bu akışın sulandırıcı etkisi pek çok sektörde çalışma ilişkileri kültürünüve uygulamalarını değiştirmeye başlamıştır. Sendikaların, bugünki yatırım örüntülerinin toplum karşıtı etkilerine karşı çıkılmasını sağlayacak etkili sanayi demokrasisi sistemleri konusundaki bir tartışmayı kamusal ölçekte yeniden başlatması gereklidir.

İstihdam edilenlerin ve işyeri çevresinde yaşayanların en az mülk sahipleri kadar korunan doğal hakları olmasını talep etmeyi öğrenerek, yitirdiğimiz morali geri kazanmalıyız. İşçiler işletmeye en fazla kişisel yatırım yapmış taraf olarak kabul edilmelidir. Çalıştıkları yıllar onlara işletmede, işletme ile pay karşılığında yalnızca geçici bir ilişki kuranların çıkarlarından çok daha temelli ve geçerli bir hak olan doğal bir "çalışma eşitliği" hakkı sağlamıştır. Fabrikaya altyapı ve hizmet desteği sağlamış olan yerel topluluk, girişimin geleceğine aynı ölçüde geçerli olan bir yatırım yapmış olur. Emeğin bu haklarının yasal olarak tanınması için kampanya yürütmesi gereklidir.

Örneğin, şirketlerin eskiden beri bir işletmeyi kapatma, satma ya da bir başka işletme ile birleştirme hakkı varken, işçilere ya da yerel topluluğa bu fabrikayı öncelikle ve uygun koşullarla satın alma hakı yasal olarak tanınmamaktadır. Niçin iflas yasaları işçileri ve yerel topluluğu borçların tazmin edilmesinde alacaklılar kuyruğunun başına değil de sonuna koymaktadır?

Emeklilik fonlarının asıl sahipleri işçilerdir. Sendikalar, bu fonları daha sıkı bir biçimde denetlemelidir. Bu fonlar sıklıkla yüzsüz yöneticiler –ve hatta doğrudan şirket yönetimi tarafındandenetlenmektedir. İşçilerin emeklilik primlerinin şirketin sermaye varlıklarına katılması ve hatta, şirket satıldığında, gerçek sahiplerine danışılmadan ve hiç bir güvence sağlanmadan, şirketin yeni sahibine devredilmesi, sık karşılaşılan vakalardır.

Emeklilik fonlarının denetimi konusunda doğrudan oylama yapılması, işçilerin korporasyonda daha fazla şeffaflık ve demokrasi istemlerine güç katacaktır.

Emeğin genel politik yapılanmadaki aşınmış konumunu onarmayı amaçlayan tüm bu girişimler, hiç kuşkusuz engellemelerle karşılaşacaktır.

Hükümetler –emekle ilişkide olanları bile- yatırım konusundaki uluslararası rekabet karşısında, büyük ölçüde egemen piyasa ideolojisine teslim olmuştur. Daha önce de belirtidiği gibi, toplumsal bütçelerde kesinti yapılmış ve vergiler azaltılmıştır.

Yeni bir toplumsal gündem oluşturmayı amaçlayank bir girişim başlatmak için güzel bir söylemden fazlası gereklidir.

BÖLÜM 3
ETKİLİLİK İÇİN YENİDEN YAPILANMA

ULUSLARARASI EMEK POLİTİKASININ GÜÇLENDİRİLMESİ

Bu farklı politika bileşenlerinin bir araya getirilmesi için, korporasyon düzeyindeki girişimleri uygulanabilir yasal önlemlerle güçlendirecek bir genel strateji gereklidir. Korporasyonların finansal konularda hükümetler üzerinde baskı kurmayı gündeme aldıkları koşullarda, sosyal konularda uluslararası yasa bulunmaması konusu ivedilikle ele alınmalıdır.

ILO'nun örgütlenme ve toplu pazarlık özgürlüğü, zorla çalıştırmanın ve çocuk çalıştırılmasının ve ayrımcılığın önlenmesi ile ilgili "Temel Sözleşmeleri" çalışma yaşamında sosyal ilişkileri ele alan ve uluslararası uygulanabilirliği olan bir düzenlemeler bütünü oluşturulması çabalarına en iyi örnektir. Uzun yıllardır, hükümetlerle, işçi ve işveren temsilcileri arasındaki görüşmeler sonucunda onaylanan ve "yasa yerine geçebilen" bu sözleşmelerin etkililikleri yalnızca ahlaki yargıların gücüne bağlıdır. Bu sözleşmelerin kamuoyu ağırlığı dışında bir yaptırım gücü yoktur ve pek çoğu da, en gelişmiş ekonomilerin de aralarında bulunduğu pek çok ülke tarafından onaylanmamıştır. Korporasyonların "oyun içinde oyun" ilkesine dayanan politika oluşturma sürecinde ahlakdışı olan temel tutum, uluslararası faaliyet gösteren işletmelerde bu standartların paramparça edilmesidir.

Bu nedenle, ILO'nun temel standartlarının şirketlerle sendikalar arasında yapılan her sözleşmeye sokulması, çok önemlidir. Böylesi küresel sözleşmelerin sayısı arttıkça ve kapsamları genişledikçe, temel standartların geçerliliği de güçlenecektir. Küresel sözleşmelerde özgün örnekler oluşturulması, temel standartların uygulanabilirliğini hükümetlerden korporasyonlara doğru yaygınlaştırıp, endüstriyel uygulamaların uyarlanmasını sağlayarak, bu standartlara etkili bir uygulama alanı yaratacaktır. Bu ulusal hükümetlerin sosyal standartları serbest piyasa ideolojisi aleyhine güçlendirmekte yetersiz kalan istencini güçlendirecektir. Ayrıca, korporasyonun sosyal ilkeleri alt işverenlere ve sağlayıcılara yaygınlaştırması, bu standartların mevzuata katılmasının ulusal kabul görmesini de sağlayacaktır.

Her küresel sözleşmenin uygulatılması ve izlenmesi; ilgili tüm sendikaların görevidir. Bu amaçla işletmede gerekli ağı oluşturmak ve temsilcilerini onaylanan ilkelerin işyerinde nasıl uygulanacağı konusunda eğitmek de sendikanın işidir. Bu iş, dış kuruluşlara bırakılmayacak kadar önemli bir iştir. Öyleyse, bu anlaşmanın hükümleri konusunda kaçınılmaz olarak tartışmalar yaşanacaktır ve bu tartışmaları sözleşmenin tümünü tehlikeye atmayacak bir biçimde çözülmesi gereklidir. ILO'nun Üçlü Yapıya dayanıyor olması bir uluslararası arabuluculuk hizmeti vermesini engellese de, ILO korporasyonlarla bağıtlanan küresel sözleşmelerde ortaya çıkan bireysel sorunları çözme ve bu konuda kural oluşturma görevi yapan bir Uluslararası Sanayi Mahkemesi rolü üstlenebilir. Bu konuda sağlanacak ilerlemeler yeni bir çalışma ilişkileri açılımı

oluşturulmasına yardım edecektir.

MÜCADELEYE HAZIR OLMAK

Komünizm özgürlük; vahşi kapitalizm de, sosyal adalet getirmemiştir. Yararlı emek ile adil gelir bölüşümünü bütünleştiren ve sosyal değerlere dayanan bir sistem arayışı henüz amacına ulaşmamıştır. Bu değerleri gerçekten savunanlar işçiler ve sendikalarıdır. İşçilerin ve sendikalarının bu değerlerin savunulmasına katılarak, bu amacı desteklemelerini güvence altına alacak başarılı bir yaklaşım geliştirilmelidir.

Bu amaca ulaşılması için, sendikalar, korporasyonların meydan okumasını yanıtlama yeteneklerini günün koşullarına uyarlamak için çaba göstermelidir. XIX. Yüzyılın sanayileşme sürecindeki mücadeleler içinde gelişmiş yapılanmalar, finans tarafından yönetilen XXI. Yüzyıl ekonomilerinde, artık yararlı olamamaktadır. Yeniden yapılanma, etkililiğin sürdürülmesi ve örgütlü emeğin istemlerinin yanıt bulabilmesi için yaşamsal önemdedir.

Uluslararası sendikal federasyonlar ve ICFTU etkili bir yeniden yapılanmanın gereksiz bir bürokrasi yaratılmadan nasıl başarılacağını ayrıntılı bir biçimde değerlendirmelidir. ICEM bir birleşmenin ürünüdür ve üyeleri aynı zamanda ITS'nin de üyeleridir. ITS, FIET (Uluslararası Banka, Sigorta ve Ticaret Sektörü İşçileri Federasyonu), CI (Uluslararası Posta ve Teleiletişim İşçileri Federasyonu), MEI (Uluslararası Basın-Yayın ve Eğlence Sektörü İşçileri Federasyonu) ve IGF'nin (Uluslararası Basın ve Grafik İşçileri Federasyonu), Birleşik Uluslararası Ağ Sendikalarını (UNI) oluşturmak üzere biraraya gelmesiyle oluşmuştur.

Diğer sanayi sendikaları da birleşmek amacındadır. Ancak, kimliğin yitirilmesi ve bürokrasinin ağırlaştırılması sendikaların dikkat etmesi gereken açık tehlikelerdir. Genel hizmet sektörlerinde (yönetim, baskı, çeviri, eğitim, araştırma, v.b.) örgütlü sendikalar arasındaki zayıf gruplaşma da, daha fazla ilgi duyulması gereken bir başka seçenektir.

Bununla birlikte, tabanda etkili üyelik artırılmadıkça, üst düzey yapılanmaların en etkili bir biçimde yeniden örgütlenmesinin bir yararı yoktur.

Sendikal gelişmenin önümüzdeki dönemde aşması gereken en büyük güçlük, işçilerin güçlü ve etkili sendikalarda örgütlenmeleri ve geliştirilmeleridir.

Sendikaların üye sayılarının azalması yavaşlamıştır ve hatta bazı kilit ülkelerde üye sayıları artmaya başlamıştır.

Ancak, asıl başarılması gereken amaç değişmemiştir. En katı işvereni bile görüşmeye zorlayacak olan en güçlü bileşim, bugün de, tutarlı bir strateji etrafında birleşmiş bağlaşıkların gücüdür.

Yerel sendikal düzeydeki örgütlülüğün desteklenmesine öncelik verilmelidir. Bu amaçla:

- **Şirketlerle ve sektörlerdeki işveren kuruluşlarıyla, yılgınlığa düşürülmüş yerel örgütçülere özgürlük sağlayacak "tarafsız" sözleşmeler yapılması sağlanmalıdır;**
- **Tüm ülkelerdeki sendikalar arasında yeni yatırımlarla ve şirket stratejileriyle ilgili bilgi değiş tokuşu sağlanmalıdır;**
- **Diğer ülkelerdeki bü-**

yük küresel şirketlerin işyerlerindeki toplu pazarlık danışmanlarının yardımı sağlanarak, ulusal toplu pazarlık komiteleri güçlendirilmelidir;

- Bölgesel yapılanmalar ve gündem maddeleri ulusal ve küresel çabalarla bütünleştirilmelidir;
- Uluslararası ölçekte fırsat eşitliği sağlanarak kadın işçilerin örgütlenme potansiyeli harekete geçirilmelidir;
- Sendikal kuruluşun tabanda güçlendirilmesini amaçlayan etkili bir sendikal çalışma başlatılmalıdır.

ICEM ancak ulusal bağlaşıkları ve bölgesel yapılanmaları aracılığıyla fabrikalardan küresel korporasyonlara kadar değişen her düzeyde örgütlenebilirse, geleceğe ve emek hareketinin geleceğine ilişkin amaçlarına ulaşabilir.

Vic Thorpe
Haziran 1999
ICEM, Brüksel
(Amsterdam Üniversitesi'ndan Profesör Jeffrey HARROD ile birlikte yazılmıştır.)

Çeviri: Bülent Piyal

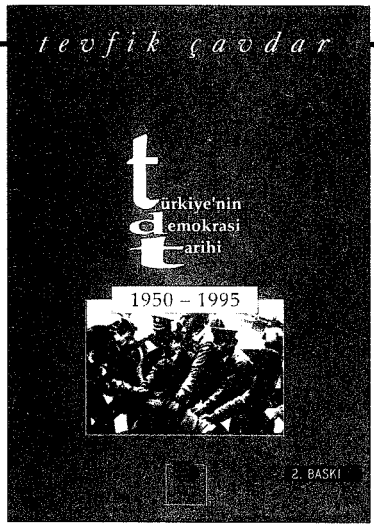

TÜRKİYE'NİN DEMOKRASİ TARİHİ
1950-1995
Tevfik Çavdar
İmge Kitabevi

Türkiye'nin uzun demokratikleşme sürecinin 1950 sonrasını, elealan kitap, geçen sayıda tanıttığımız "Türkiye Demokrasi Tarihi 1839-1950" adlı kitabın devamı niteliğinde.. 1995 yılına kadar uzanan kesitte yaşananları canlı biçimde, nedensonuç ilişkileri vurgulayarak aktaran kitapta, yıllarını demokrasi hareketinin yücelmesine adamış Çavdar, şunları söylüyor: **"2000'li yıllara yönelirken halkın gözünü kapan perdeleri kaldırma günü gelmiştir. İnsanların özgürleşmesi gündemin birinci maddesini oluşturacaktır. İkinci maddesi de devletin sınıflardan bağımsızlaşmasıdır. Toplumumuza yeni bir söylem, yeni bir hedef gerek. Ekonominin yığınlar yararına işlediği, insanın özgürleştirileceği, devletin bağımsızlaştırılacağı bir söylem. Bu söylem düzeni değiştirmeye yönelik olmalıdır. Böyle bir söylemi bayrak yapmayan siyasi partilerin yaşam hakkı kalmayacaktır. Özgürleşme, yenileşme ve devinim... Geleceğin Türkiye'sinin inşaasında temel taşlar bunlar olacaktır...**

Eskilerden umut yok."

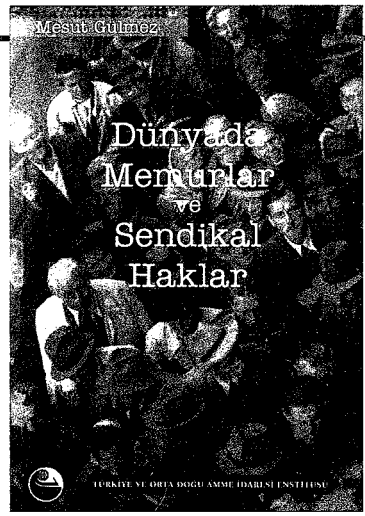

DÜNYADA MEMURLAR VE SENDİKAL HAKLAR
Mesut Gülmez
Türkiye ve Ortadoğu
Amme İdaresi Enstitüsü Yayını

Ülkemizde son yılların en önemli tartışmalardan biri de memurların sendikalaşma hakkı geliyor. Özellikle 90'lı yıllardan itibaren toplumsal bir dinamik olarak öne çıkan ve sendikal örgütlenmeleri ile dikkat çeken memurların sendikal haklarını aktaran kitap, 4 ana kesimden oluşuyor.

Birinci kesimde çalışma ilişkisi sistemleri arasında etkileşim ve geçişme olgusu; ikinci kesimde, dünyada memurların sendikal hakları; üçüncü kesimde, uluslararası sözleşmelerde memurların sendikal hakları; dördüncü kesimde, ILO denetim organları ve memurların sendikal hakları incelenmiş. Söz Mesut Gülmez'in:

"Devletin; Tanrı-kul ilişkisindeki mutlak eşitsizlikten esinlenen, statü temeline dayalı katı geleneksel devlet-memur anlayışına bırakarak, "devlet hizmetkarı memur" anlayışından "yurttaş memur" anlayışına geçmesi, memur sendikalarının "sosyal taraf" olarak etkili biçimde yer alacağı demokratik ve katılımcı bir çalışma ilişkileri sistemi kurması, sorunların çözümünü kolaylaştıracaktır."

ŞUBELERİMİZ VE TEMSİLCİLİKLERİMİZ

ŞUBELERİMİZ

Adana Şubesi
Reşat Bey Mah. 244 Sok.
Arıkan İş Merkezi K. 3 D. 13
Adana
Tel: (0322) 352 38 55
Faks: (0322) 352 10 06

Adıyaman Şubesi
Sıratut Mah. Erden Cad.
No: 15 Kat: 2 Adıyaman
Tel: (0416) 213 69 74
Faks: (0416) 214 34 13

Ankara Şubesi
Adakale Sok. No: 6
Yenişehir-Ankara
Tel: (0312) 231 92 11-230 27 21
Faks: (0312) 230 20 52

Bandırma Şubesi
Haydar Çavuş Mah.
Evyapan Sok. Evyapan
İşhanı No: 4/3 10220 Bandırma
Tel: (0266) 718 38 62
Faks: (0266) 715 05 76

Batman Şubesi
Akyürek Mah. 32. Cad. No: 71
56301 Batman
Tel: (0488) 213 10 76
Faks: (0488) 213 10 67

Bursa Şubesi
Tahtakale Vezir Cad. Akarsu
İşhanı No: 4 Kat: 4 16040
Bursa
Tel: (0224) 222 04 30
Faks: (0224) 220 81 34

Diyarbakır Şubesi
Ekinciler Cad. Evran Apt.
No: 42 Kat: 1 No: 1 21110
Diyarbakır
Tel: (0412) 228 54 85

Elazığ Şubesi
İcadiye Mah. 1. Harput Cad.
Tabipler İşhanı No: 10 Kat: 4
23300 Elazığ
Tel: (0424) 218 25 97

Gebze Şubesi
Hacı Halil Mah. 1212 Sok.
Hükümet Konağı Yanı Bostan
İşhanı Kat: 3 Gebze-Kocaeli
Tel: (0262) 641 45 58
Faks: (0262) 641 31 12

İskenderun Şubesi
Çay Mah. Orhangazi Cad.
Özay Apt. No: 16 Kat: 4 31200
İskenderun
Tel: (0326) 614 22 40

İstanbul Şubesi
Millet Cad. Dr. Adnan Adıvar
Sok. No: 22/1 34300
Aksaray-İstanbul
Tel: (0212) 589 13 12
Faks: (0212) 589 13 15

İstanbul/Anadolu Şubesi
Ankara Cad. Çınardibi Sok.
No: 6 Kat: 2 81410
Kartal-İstanbul
Tel: (0216) 306 61 06
Faks: (0216) 306 61 07

İstanbul/Boğaziçi Şubesi
Konaklar Mah. Söğüt Sok.
Bilsel Apt. Batı Blk. No: 3 D: 1
80620 4. Levent-İstanbul
Tel: (0212) 270 32 71
Faks: (0212) 268 38 49

İstanbul/Rumeli Şubesi
Namık Kemal Cad. No: 33
Kat: 1 Avcılar-İstanbul
Tel: (0212) 695 05 44
Faks: (0212) 694 62 81

İzmir Şubesi
Şehit Fethi Bey Cad. No: 43
K.2 D.201 99 Basamak
İş Merkezi 35210 İzmir
Tel: (0232) 483 71 90-425 96 27
Faks: (0232) 484 25 34

İzmir/Aliağa Şubesi
Kazım Dirik Mah. Lozan Cad.
No: 54 Aliağa-İzmir
Tel: (0232) 616 19 87
Faks: (0232) 616 93 33

Kırıkkale Şubesi
Yeni Doğan Mah. Namık Kemal
Cad. No: 5/2 06810 Kırıkkale
Tel: (0318) 218 36 78
Faks: (0318) 218 73 90

Kocaeli Şubesi
Kemal Paşa Mah. Ankara Cad.
Çağlayan İş Merkezi No: 3
K. 4 D. 23-24 Kocaeli
Tel: (0262) 321 41 13
Faks: (0262) 321 13 83

Kütahya Şubesi
Dumlupınar Bulvarı İstasyon
Cad. No: 57/3 43020 Kütahya
Tel: (0274) 216 16 18
Faks: (0274) 216 15 05

Mersin Şubesi
Hastane Cad.
Mersin İşmerkezi Kat: 4 Mersin
Tel: (0324) 336 54 42
Faks: (0324) 336 22 25

Samsun Şubesi
Şevketiye Cad.
Erçal İşhanı 1/2 Samsun
Tel: (0362) 230 91 66
Faks: (0362) 231 27 54

Trakya Şubesi
Belediye Karşısı Güngör
İşhanı Kat: 4 Lüleburgaz
Tel: (0288) 417 21 96

Yarımca Şubesi
Ankara Cad. Dostluk
İşhanı No: 55/3 İzmit
Tel: (0262) 321 43 13
Faks: (0262) 322 42 53

TEMSİLCİLİKLERİMİZ

Antalya
Elmalı Mah. 7. Sok.
Coşkun İşhanı No: 31
Antalya
Tel: (0242) 241 53 53

Düzce
Gaziantep Cad. Çınlar Sok.
Kavakoğlu Pasajı Düzce

Elmadağ
MKEK Barut Fab.
Elmadağ-Kırıkkale

Eskişehir
Sakarya Cad. Birlik Han
Kat: 5/15 Eskişehir
Tel: (0222) 231 24 59

Kırşehir
Eski Ankara Cad. Mermerler Apt.
No: 1 Kat: 1 Kırşehir
Tel: (0386) 212 16 41

Malatya
İnönü Cad. Nuşin Apt. Kat: 2
No: 56 D. 4 44100 Malatya
Tel: (0422) 321 24 46

Çerkezköy
Gaziosmanpaşa Mah. Atatürk
Cad. Doğuş İşhanı No: 29
Çerkezköy
Tel: (0282) 726 66 43

MİSAFİRHANELERİMİZ

Ankara Misafirhanesi
Adakale Sokağı No: 6
Yenişehir-Ankara
Tel: (0312) 431 47 51

İstanbul Misafirhanesi
Levazım Subayları Mah.
Kardelen Sok. Petrol-İş Blokları
1. Levent-İstanbul
Tel: (0212) 274 92 88